Biblioteca Polirom

George Orwell

O mie nouă sute optzeci şi patru

POLIROM

George Orwell

O mie nouă sute optzeci şi patru

Traducere de Mihnea Gafiţa
Prefaţă de Vladimir Tismăneanu

POLIROM
2012

George Orwell, *Nineteen Eighty-Four*
© The Estate of the late Sonia Brownell Orwell
© 2002, 2012 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-2574-1
ISBN PDF: 978-973-46-2573-4
ISBN print: 978-973-46-2552-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

GEORGE ORWELL (pseudonimul literar şi jurnalistic al lui Eric Arthur Blair) s-a născut în 1903 în India şi a murit de tuberculoză la Londra, în 1950. Tatăl său era funcţionar public în administraţia engleză din India. Orwell a studiat la Eton între 1917 şi 1921, publicînd în diferitele reviste ale colegiului, iar între 1922 şi 1927 s-a angajat în cadrul Poliţiei Imperiale Indiene din Birmania, experienţă pe care a reconstituit-o mai tîrziu în romanul *Zile birmaneze* (1934). Prima sa carte, *Fluierînd a pagubă prin Paris şi Londra* (1933), este o relatare emoţionantă şi mai ales comică a celor cîţiva ani de sărăcie autoimpusă pe care i-a trăit după ce s-a întors în Europa. Printre romanele sale din anii ’30 se numără *Fiica unui cleric* (1935) şi *O gură de aer* (1939), dar adevărata recunoaştere i-au adus-o alte două proze, tip reportaj : *Drumul către Wigan Pier* (1937), despre viaţa la limita sărăciei a minerilor dintr-un orăşel din Lancashire, şi *Omagiu Cataloniei* (1938), despre propria sa experienţă din timpul Războiului Civil din Spania. „Asemeni Hannei Arendt, Orwell a fost un om de stînga. El nu a fost însă niciodată comunist, iar *Omagiu Cataloniei* este expresia cea mai directă a dezgustului resimţit de acest scriitor britanic, profund ostil ipocriziei imperiale din propria sa ţară, în faţa infamiei politrucilor stalinişti“ (Vladimir Tismăneanu). Între 1943 şi 1945, ca director literar la *Tribune*, a publicat numeroase articole literare şi politice, colaborînd în acelaşi timp la *Observer* şi la *Manchester Evening News*. Fabula politică *Ferma Animalelor* (1945) şi distopia *O mie nouă sute optzeci şi patru* (1949) sînt cele mai populare romane ale lui Orwell, traduse în întreaga lume. În 1968, Sonia Orwell şi Ian Angus i-au editat, în patru volume, eseurile, publicistica şi corespondenţa.

George Orwell şi noaptea totalitară

Împreună cu Arthur Koestler, George Orwell a fost unul dintre acei intelectuali care au personificat exemplar eroismul clarviziunii, curajul de a refuza şi repudia credinţele mitologice, narcoza ideologică. Într-o epocă în care identificările fanatice cu dogmele totalitare au reprezentat o maladivă ispită pentru atîţia presupuşi slujitori ai spiritului, cînd ideea de clasă sau de rasă ameninţa să se substituie oricăror abordări raţionale ale realităţii, oameni ca Orwell, Koestler, Albert Camus, Panait Istrati, André Gide, Stephen Spender, Ignazio Silone, Hannah Arendt, sau Manès Sperber au îndrăznit să spună cu voce tare adevărul despre terifianta goliciune a împăratului, au numit oroarea şi au denunţat-o fără echivocuri diplomatice. *Ferma Animalelor* şi *O mie nouă sute optzeci şi patru*, principalele contribuţii ale lui George Orwell la *literatura trezirii şi a apostaziei*, fac parte din acel univers intelectual inaugurat de Spinoza şi de Hobbes, susţin şi fortifică un demers peren al intelectului care refuză să îngenuncheze în faţa tiraniilor de orice fel. Una dintre cele mai elocvente formulări ale acestei etici a revoltei o găsim în cuvintele lui Orwell: „*It is a most encouraging thing to hear a human voice when fifty thousand gramophones are playing the same tune*“ („Este un lucru extrem de încurajator să auzi o voce umană atunci cînd cincizeci de mii de gramofoane transmit aceeaşi melodie“).

Student al Facultăţii de Filosofie din Bucureşti, în anii ’70, lector avid de literatură disidentă şi contestatară, am fost lesne fascinat şi subjugat de geometria ideilor orwelliene. Nu puteam să nu fiu frapat de formidabila capacitate de anticipaţie, de extraordinara forţă premonitorie a scriitorului britanic. Îmi venea astfel greu, îmi era în fond imposibil, să operez o brutală segregare între viziunea politică şi construcţia estetică a romanelor lui Orwell.

Alături de *Zero şi infinitul* (*Darkness at Noon*) de Koestler, alături de scrierile unor Victor Serge, Boris Souvarine, Aldous Huxley, şi lista poate continua fireşte, alături de eseurile intelectualilor grupaţi în jurul legendarei

Partisan Review (Philip Rahv, William Philips, Dwight Macdonald, Nicola Chiaromonte), cărţile lui Orwell sînt de natură să lumineze şi să explice esenţa lumii totalitare, logica ei secretă, fenomenele de strangulare a libertăţii şi, mai ales, geneza alarmantului proces al înrobirii voluntare. Nu are sens să intru aici în detalii referitoare la drama epică a romanului *O mie nouă sute optzeci şi patru*: am încă în memorie excelentele prezentări ale literaturii orwelliene, datorate Monicăi Lovinescu, şi sînt convins că, asemeni mie, şi alţi ascultători ai Europei Libere au devenit familiari, de-a lungul anilor, cu temele majore ale literaturii antitotalitare (între timp, graţie Editurii Humanitas, aceste răscolitoare contribuţii au fost publicate în ţară). Ceea ce vreau să realizez în aceste rînduri este o investigaţie a semnificaţiei contemporane a romanului *O mie nouă sute optzeci şi patru*, o examinare a implicaţiilor axiologice şi etice ale tezelor atît de controversate propuse de scriitorul britanic. Pentru că, să nu uităm, *O mie nouă sute optzeci şi patru* este un roman-eseu, o variantă modernă a utopiei, mai exact spus, este o anti-utopie, sau o *utopie negativă*. Despre problematica filosofică şi morală a utopiei a scris rînduri excepţionale Sorin Antohi. Aş menţiona aici şi o recentă lucrare a sociologului Krishan Kumar, profesor la University of Virginia, *1989*: *Revolutionary Ideas and Ideals* (University of Minnesota Press, 2001), în care critica orwelliană a totalitarismului, în oricare din variantele sale, este asociată cu opoziţia lui Karl R. Popper faţă de utopiile colectiviste („The Open Society and Its Enemies *has remained the most thoroughgoing and influential critique of utopianism from the pen of a modern social theorist*; *it is, we might say, the non-fictional equivalent of* Nineteen Eighty-Four“, *op. cit*., p. 175). Romanul lui Orwell vorbeşte despre coşmarul utopiei realizate, despre moartea iluziilor şi despre triumful logicii birocratice. În lumea descrisă de Orwell, în universul blocat al *societăţii închise*, toate speranţele au fost anulate, individul este condamnat la o lentă moarte spirituală. Negativitatea a dispărut, tehnologia puterii a ajuns la forme de o macabră perfecţiune. Despotul absolut, anonim şi periculos, o divinitate tribală însetată de glorie, este simbolul înspăimîntător al uniformizării totalitare. *El* este *fratele cel mare*, „salvatorul magic“ despre care vorbea cîndva Erich Fromm. *El* deţine controlul absolut asupra faptelor şi minţilor oamenilor. Dictatorul totalitar ştie mai bine decît oricine cînd şi cum trebuie să fim fericiţi, el se consideră în măsură să formuleze criteriile fericirii. Datorită lui ştim cînd este noapte şi cînd este zi, ce este alb şi ce este negru, cine este erou şi cine este

trădător. Hitler decidea că un întreg popor nu este altceva decît o mizerabilă vermină, iar decizia lui, celebrată de scribi frenetici, era rapid tradusă în acţiuni criminale nemijlocite. Totalitarismul adoră eficienţa: imediatitatea respinge speculaţia, nu lasă loc pentru amînări şi aşteptări presupus sterile. Concretul este argumentul magic de care se serveau torţionarii de la Auschwitz şi fraţii lor gemeni de la Vorkuta. Pentru Stalin lucrurile erau puţin mai complicate: el a fost *fratele cel mare* care a învins, concretul lui se dovedise superior concretului nazist.

În spaţiul irespirabil al stalinismului şi-a regăsit George Orwell sursa capitală de inspiraţie. Trebuie accentuat acest lucru îndeosebi acum, cînd o anumită direcţie spirituală „anti-anti-comunistă“ din Apus încearcă să „dezamorseze“ mesajul orwellian, să-l frustreze de semnificaţiile sale genuine, să-l descrie în termenii neutri ai „refuzului represiunii tehnologice“. La vremea sa, în anii ’50, gînditorul troţkist britanic de origine poloneză Isaac Deutscher încerca să sterilizeze mesajul dinamitard al romanului lui Orwell, ironizînd efortul anti-comuniştilor de a promova o „mistică a cruzimii“. Este perfect adevărat că Orwell, asemeni atîtor altor gînditori din acest veac, a privit cu îndreptăţită neîncredere tendinţele de necontrolată şi nesăbuită expansiune a tehnicii, s-a temut de autonomizarea acesteia, de riscurile sugerate de mitul ucenicului vrăjitor. Ceea ce nu înseamnă că *O mie nouă sute optzeci şi patru* ar fi doar o utopie-avertisment, motivată de pericolele dominaţiei tehnologice. Putem oare să-l bănuim măcar o clipă pe George Orwell că nu a sesizat diferenţa dintre utilizarea tehnicii în sistemele democratice şi instrumentalizarea ei în dictaturile totalitare? Poate crede cineva cu sinceritate că „teoria şi practica colectivismului oligarhic“, copleşitor rezumată în romanul lui Orwell, trimite spre cine ştie ce nebuloasă orînduire „globală“, iar nu spre organismul social fundat pe dominaţia partidului unic şi a ideologiei monolitice, aşadar spre acel *totalitarism*? Mai mult, Orwell a izbutit să ofere ceea ce sociologii numesc tipul ideal al societăţii totalitare, şi numai ignoranţa ori reaua-credinţă pot explica tentativele unora de a determina carenţele descrierii imediate şi exacte a unor societăţi întotdeauna polimorfe.

Într-unul din ultimele sale eseuri, Orwell îşi mărturisea visul estetic: a face din literatura politică o artă. Tocmai din acest motiv, cartea sa nu s-a structurat ca o cenuşie relatare politologică, este departe de a se reduce la o simplă autopsie sociologică a universului stalino-nazist. Orwell a perceput teroarea ca

substrat al existenţei totalitare, însă nu a ignorat angoasa şi anxietatea ca fenomene ce acompaniază dezvoltarea subiectivităţii în acest veac. El a ştiut să indice zonele precare şi punctele nevralgice ale conştiinţei, acele teritorii subconştiente şi anevoie controlabile, asupra cărora totalitarismul a ştiut să-şi pună apăsătoarea amprentă, fără însă a izbuti să le constrîngă definitiv la tăcere.

Într-un eseu publicat cu ani în urmă în *Le Nouvel Observateur*, Jean Lacouture atrăgea atenţia asupra anumitor puncte comune între biografia lui George Orwell şi cea a lui André Malraux. Este vorba, înainte de toate, de experienţa traumatică a războiului din Spania, de înţelegerea jocurilor politice operate de staliniştii diverselor Fronturi Populare. Mai departe, şi acest lucru este fundamental pentru interpretarea adecvată a evoluţiei celor doi scriitori după cel de-al doilea război mondial, finalul „iluziei lirice“, despărţirea de utopiile de sorginte marxistă, a dus la redescoperirea unor valori stabile şi durabile, maculate de demagogia iresponsabilă a feluritelor profetisme.

Orwell a detestat organic totalitarismul în oricare dintre ipostazele sale. Ca nimeni altul, el a ştiut să surprindă ipocrizia nesfîrşită a discursului totalitar, cinismul ca resursă esenţială a acelor comportamente care susţin perpetuarea regimului despotic. Mai mult, el a fost printre primii gînditori ai secolului douăzeci care a analizat stupefianta originalitate a sistemului totalitar. Înainte ca Hannah Arendt să-şi publice monumentala cercetare asupra originilor totalitarismului, înainte cu atîţia ani ca revelaţiile lui Soljenîţîn să devină un punct cardinal de referinţă al culturii occidentale, avînd în minte doar experimentul nazist şi puţinele date deţinute despre cel stalinist, George Orwell a detectat principalele legităţi de funcţionare şi supravieţuire ale formaţiunii totalitare.

Universul compact al anului 1984, acel punct mort al istoriei în care însăşi ideea de opoziţie a fost anihilată, iar libertatea ca practică şi concept a fost definitiv suprimată, nu este altceva decît consecinţa finală a logicii totalitare, aşa cum a fost pregătită de sistemele staliniste din Uniunea Sovietică, Germania nazistă şi din statele din orbita de dominaţie a acestor puteri. O spune de altfel în romanul lui Orwell însuşi O’Brien, ideologul-călău: „Naziştii germani şi comuniştii ruşi s-au apropiat foarte mult de noi prin metodele pe care le-au folosit, dar n-au avut niciodată curaj să-şi recunoască propria motivaţie. Şi unii şi ceilalţi au pretins, şi poate chiar au crezut, că ajunseseră la putere siliţi de împrejurări şi numai pentru o vreme şi că undeva, după colţ, îi aştepta raiul pe

pământ, în care oamenii trăiau liberi şi egali. Noi nu sîntem atît de naivi. Noi ştim că nimeni nu pune mîna pe putere cu intenţia de-a o mai preda vreodată altcuiva. Puterea nu este un mijloc, puterea este un scop în sine. Nu instaurezi o dictatură ca să aperi o revoluţie, ci *revoluţia* o faci ca să instaurezi dictatura. Scopul persecuţiei este persecuţia însăşi. Scopul torturii este chiar tortura. Scopul puterii este puterea". O succesiune de axiome la care pot adera atîţia dintre tiranii totalitari ai acestui secol, diverşii „părinţi ai naţiunii" şi lideri supremi, fii „veneraţi" ai unor popoare reduse la tăcere şi condamnate la amnezie. Experimentul grupului Pol Pot în Cambodgia, cele mai mult de patru decenii de terorism nestăvilit din Albania lui Enver Hodja, mascarada cultului personalităţii la Phenian sau la Bucureşti, prigoana disidenţilor în toate statele comuniste fără excepţie, toate acestea vorbesc despre permanenţa şi perseverenţa totalitarismului, despre capacitatea sa de adaptare, despre forţa sa de expansiune şi contagiune.

Sistemul totalitar urăşte memoria, se fereşte de martori şi mărturii, face tot posibilul pentru ştergerea frontierelor între adevăr şi minciună, între obiectiv şi subiectiv, între realitate şi iluzie. Personalitatea trebuie degradată la statutul de masă, poporul devine populaţie, iar populaţiei i se pot servi orice inepţii, fără teama că cineva va fi făcut vreodată răspunzător pentru continuul viol simbolic practicat de sistem. „Ministerul Adevărului", sediul propagandei de partid, centrul nervos al complotului minciunii, este un element indispensabil al ordinii totalitare. Partidul unic nu poate accepta adevărul, îşi refuză propria istorie, subvenţionează o armată de funcţionari supuşi, pentru a rescrie mereu un trecut neasumabil.

Partidul este infailibil, aceasta este logica funestă a stalinismului de ieri şi de astăzi (la vremea sa, înaintea rupturii definitive cu Stalin, chiar Troţki a subscris la postulatul partidului ca încarnare a Raţiunii în Istorie). Partidul este posesorul adevărului şi, întrucît se întîmplă ca partidul să greşească, nu rămîne altă soluţie decît să modificăm adevărul. Despre experienţa deprimantă a topirii şi retopirii adevărului vorbeşte filosoful polonez Leszek Kołakowski într-un impresionant eseu publicat în cadrul volumului *1984 revizitat. Totalitarismul în secolul nostru*, editat la mijlocul anilor '80 de cunoscutul critic literar şi filosof social american Irving Howe. Kołakowski este conştient de atacurile la care este supus în ultima vreme conceptul de totalitarism şi tocmai din acest motiv el înţelege să susţină valenţele cognitive şi relevanţa politic-intelectuală a

acestei noţiuni. În absenţa unui cadru explicativ întemeiat pe conceptul de totalitarism, în absenţa conştiinţei noutăţii fundamentale a sistemului totalitar în raport cu tot ceea ce a cunoscut umanitatea în materie de teroare şi represiune, este imposibilă abordarea lucidă a problemelor societăţilor de tip sovietic. Trebuie să fii cu deosebire refractar evidenţelor pentru a nu vedea relaţia de profundă afinitate dintre sistemul ideologic marxist şi structura despotic-teroristă a regimurilor staliniste şi neo-staliniste. Kołakowski a experimentat personal intoleranţa şi obtuzitatea birocraţiilor dominante, s-a izbit de zidul de orgoliu insolent ridicat de potentaţii totalitari. Cărţile filosofului polonez, şi în primul rînd epocala sa trilogie *Main Currents of Marxism*, au reuşit să clarifice relaţiile de profundă solidaritate între visul social-marxist şi utopiile poliţieneşti ale acestui veac.

În celebrul ei studiu asupra fenomenului totalitar, Hannah Arendt accentua faptul că regimurile despotic-totalitare îşi află forma perfectă nu în împărăţia mesianică, ci în lagărul de concentrare. Lagărul de concentrare este simbolul tragic al condiţiei de prizonierat la care este condamnat individul în cadrul sistemului totalitar, sau cu cuvintele lui Adam Michnik, „lagărul de concentrare este totalitarismul pe deplin realizat“. La Buchenwald şi la Magadan s-au scris paginile esenţiale ale istoriei totalitare: sîrma ghimpată a devenit veritabilul fir roşu al unui întunecat şi infinit supliciu. Sistemului îi repugnă îndoiala, el se teme de eretici, nu are nici o milă pentru cei slabi şi şovăielnici. „Aici nu există *warum* (de ce)“, avea să afle Primo Levi în prima zi trăită la Auschwitz. Dictatura trăieşte sub semnul mobilizării permanente, îşi denunţă adversarii, automat identificaţi cu interesele cine ştie căror puteri străine. Totalitarismul tratează cu ostilitate orice inovaţie, se fereşte de alteritate, persecută metodic imaginaţia şi creativitatea. Pentru Hitler, fizica trebuia să fie „ariană“, pentru Stalin cibernetica şi genetica erau ştiinţe „burgheze“, deci „pseudo-ştiinţe“: cele două totalitarisme perfecte ale secolului douăzeci mărturiseau cel mult diferenţe de jargon, nu însă şi de impuls ori finalitate. Scopul ambelor era acelaşi: „purificarea“ permanentă, înlăturarea tentaţiilor eretice sau libertare, masacrarea adversarilor, obsesia lugubră a năruirii unui inamic de cele mai multe ori fantasmat. Lupta de clasă şi lupta de rasă devin fixaţii patologice ale discursului terorist. Dictatorii vorbesc cu spume la gură, anunţă noaptea totalitară şi nu ezită să lupte pentru eternizarea ei. Aici este miezul întregii chestiuni a totalitarismului: o dată cu această orînduire a răsărit în istorie un

sistem care aspiră la *veşnicie* şi care urmăreşte să distrugă tot ceea ce este liber şi spontan. Victimele totalitarismului, spune Orwell, „trebuie să trăiască într-o continuă exacerbare a urii faţă de duşmanii din afară şi de trădătorii dinăuntru, de jubilare în faţa victoriilor şi de auto-umilire în faţa puterii şi înţelepciunii Partidului“.

Glorificarea fiinţei colective a partidului, pasiunea de a smulge din rădăcini orice pornire de emancipare, plăsmuirea unei noi structuri lingvistice adecvate scopurilor propagandei totalitare, iată numai unele dintre caracteristicile colectivismului birocratic pe care Orwell a ştiut să le distingă cu admirabilă acurateţe. Confiscarea memoriei, tratarea cinică a trecutului, cauterizarea oricăror relaţii de ataşament sentimental şi încurajarea celui mai abject oportunism au dus la geneza unui tip uman incapabil să mai opereze distincţia dintre adevăr şi fals. Spre a-l cita pe Kołakowski, în societăţile de tip sovietic, „minciuna devine adevăr – sau cel puţin distincţia dintre adevăr şi fals în sensul lor obişnuit a dispărut. Acesta este marele triumf cognitiv al totalitarismului. Întrucît el reuşeşte să abroge însăşi ideea de adevăr, nu mai poate fi acuzat de minciună“.

Tăcerea şi consimţământul, conformismul cel mai obedient şi răbdător sînt însemnele inconfundabile ale zodiei totalitare. Timp în care diverşi inspectori ai sufletelor, servitorii dictaturilor concentraţionare, se pregătesc să mai adauge vreun cadavru etic pe lunga listă a oribilelor lor cuceriri. Reluînd cuvintele lui Albert Camus, putem spune că „nici un rău pe care totalitarismul pretinde a-l vindeca nu este atît de rău precum totalitarismul însuşi“. Dincolo de atîtea triste abdicări, rămîne însă certitudinea raţiunii ca substrat al speranţei, convingerea că solidaritatea, individuală şi socială, poate învinge noaptea totalitară. Poate că nimeni nu a afirmat mai limpede acest lucru decît Hannah Arendt în finalul *Originilor totalitarismului*: „*But there remains also the truth that every end in history necessarily contains a new beginning*; *this beginning is the promise, the only ‘message’ which the end can ever produce. Beginning because it becomes a historical event, is the supreme capacity of man*; *politically, it is identical with man’s freedom.* Initium ut esset homo creatus est – *‘that a beginning be made man was created’ said Augustine. This beginning is guaranteed by each new birth*; *it is indeed every man*“ („Rămîne totuşi adevărul că fiecare sfîrşit în istorie conţine în chip necesar un nou început; acest început este promisiunea, unicul «mesaj» pe care îl poate vreodată genera sfîrşitul. Începutul, întrucît

devine un eveniment istoric, este suprema capacitate a omului; se identifică cu libertatea umană. *Initium ut esset homo creatus est* – «pentru ca începutul să se producă a fost creat omul», a spus Augustin. Acest început este garantat de fiecare nouă naştere; el este de fapt fiecare om“).

Toate aceste lucruri trebuie necontenit subliniate, îndeosebi atunci cînd din diverse motive se încearcă „respectabilizarea“ experienţelor totalitare, escamotarea frontierelor fundamentale dintre acest tip de regimuri despotice şi oricare dintre celelalte modele de organizare politico-socială, fie ele democratice ori autoritare. Înfrînt în versiunile sale seculare, totalitarismul îşi caută refugiul în zonele fanatismului teocratic. Noile sau vechile fundamentalisme continuă să viseze la instituirea unui „regat al virtuţii“ şi îşi află suporteri în acele grupuri ostile proiectului modernităţii pluraliste. Devizele imperiului imaginat de Orwell în *O mie nouă sute optzeci şi patru* prezidează asupra întregii ofensive anti-occidentale a diverselor secte radicale pseudo-iluminate: *Războiul înseamnă pace*; *libertatea înseamnă sclavie*; *ignoranţa înseamnă forţă*. Falsitatea şi ipocrizia sînt pilonii de rezistenţă ai propagandei totalitare, acea instituţie omniprezentă pentru care scopul a fost şi rămîne acelaşi: lichidarea libertăţii, distrugerea democraţiei, zdrobirea demnităţii individului.

Iulie 2002

Vladimir Tismăneanu

Acest text reprezintă o variantă revăzută şi adăugită a unui eseu iniţial transmis la Radio Europa Liberă în 1984 şi publicat în volumul *Noaptea totalitară* (Bucureşti, Editura Athena, 1995).

Partea întîi

1

Într-o zi senină şi friguroasă de aprilie, exact cînd ceasurile bat ora treisprezece, Winston Smith, cu bărbia înfundată în piept ca să scape de vîntul care-l ia pe sus, se strecoară iute printre uşile de sticlă ale Blocului Victoria, deşi nu destul de repede cît să împiedice un vîrtej de praf şi nisip să pătrundă o dată cu el. Holul blocului miroase a varză călită şi a preşuri vechi. La unul dintre capete se află un afiş mult prea mare pentru interior, care înfăţişează figura enormă, lată de peste un metru, a unui bărbat în vîrstă de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu o mustaţă neagră şi stufoasă, şi cu trăsături frumoase, dar dure. Winston se îndreaptă spre scări. Nu are nici un rost să încerce la lift. Chiar şi în vremurile cele mai bune funcţionează numai din cînd în cînd, iar în prezent curentul electric este tăiat în timpul zilei, ca parte integrantă a campaniei de economisire organizate în pregătirea Săptămînii de Ură. Apartamentul lui se găseşte la etajul şapte, aşa încît Winston, care are treizeci şi nouă de ani şi o ulceraţie varicoasă deasupra gleznei drepte, o ia încet pe jos, oprindu-se de mai multe ori să se odihnească. Pe fiecare palier, figura cea enormă, aşezată faţă în faţă cu uşa liftului, îl priveşte insistent de pe perete. Este una dintre pozele acelea în aşa fel realizate, încît ochii te urmăresc din orice unghi. Sub ea scrie:

FRATELE CEL MARE STĂ CU OCHII PE TINE

Înăuntru, în apartament, o voce melodioasă citeşte o listă de cifre legate de producţia de fontă. Vocea vine dintr-o placă de metal dreptunghiulară, ca o oglindă estompată, care face corp comun cu suprafaţa peretelui din dreapta. Winston răsuceşte un buton şi vocea slăbeşte întrucîtva, deşi cuvintele încă se mai disting. Aparatul – numit *tele-ecran* – poate fi dat mai încet, dar nu ai cum să-l închizi de tot. Winston se duce la fereastră: are o constituţie fragilă, e mai degrabă mic de statură, iar salopeta albastră, care este uniforma Partidului, nu face decît să scoată în evidenţă cît e de slab. Are un păr foarte blond şi o faţă sangvină de felul ei, cu pielea înăsprită de săpunul prost, de lamele de ras tocite şi de frigul iernii care tocmai a trecut.

Afară, chiar şi prin obloanele coborîte, atmosfera arată friguroasă. Pe

stradă, jos de tot, vîntul bate în vîrtejuri care stîrnesc praful şi hîrtiile împrăştiate şi, deşi soarele străluceşte, iar cerul etalează un albastru strident, parcă nimic nu are culoare, cu excepţia afişelor lipite peste tot. Figura cu mustaţă neagră te priveşte insistent de sus în jos, de la orice colţ de stradă mai mare. Şi pe faţada casei de vizavi este una. fratele cel mare stĂ cu ochii pe tine – zice textul, iar ochii negri scormonesc adînc în ochii lui Winston. Mai jos, la nivelul străzii, este un alt afiş, rupt la un colţ, care flutură din cînd în cînd în bătaia vîntului, acoperind şi descoperind un singur cuvînt: SOCENG. Undeva, mai departe, un elicopter coboară printre acoperişuri, stă cîte o clipă suspendat, ca o albăstrea, apoi se ridică din nou, zburînd în cercuri. Este patrula de poliţie, care-şi bagă nasul prin casele oamenilor. Dar patrulele nu contează. Poliţia Gîndirii – numai ea contează.

În spatele lui Winston, vocea de la tele-ecran îi dă înainte despre fontă şi despre depăşirea celui de-al Nouălea Plan Trienal. Tele-ecranul recepţionează şi transmite simultan. Orice sunet pe care l-ar scoate Winston, mai tare decît o şoaptă foarte slabă, poate fi captat; în plus, atîta timp cît se află în cîmpul vizual al plăcii de metal, poate fi şi văzut, nu numai auzit. Sigur că nu ai cum şti, în fiecare moment, dacă eşti sau nu ascultat. Cît de des, sau după ce criterii intră Poliţia Gîndirii pe fiecare post individual este ceva ce ţine de domeniul presupunerilor. N-ar fi imposibil nici să urmărească tot timpul pe toată lumea. În tot cazul, pot intra pe firul tău cînd au ei chef. Te obligă să trăieşti – şi de fapt chiar aşa trăieşti, dintr-o obişnuinţă devenită instinct – cu presupunerea că orice sunet pe care-l scoţi este ascultat şi orice mişcare observată, afară de cazul cînd, să zicem, stai pe întuneric.

Winston rămîne cu spatele la tele-ecran. E mai sigur aşa, deşi, cum ştie prea bine, chiar şi un spate poate spune ceva. La un kilometru depărtare, se înalţă Ministerul Adevărului, unde lucrează el, ca un turn uriaş, alb, deasupra peisajului mohorît. Uite, se gîndeşte Winston cu un vag dezgust, uite cum arată Londra, principalul oraş al Aerobazei Unu, care, la rîndul ei, este a treia provincie a Oceaniei ca număr de locuitori. Îşi stoarce memoria după vreo amintire din copilărie care să-i spună dacă Londra a fost dintotdeauna aşa. Oare întotdeauna au existat străzile astea cu case din secolul nouăsprezece, degradate, cu pereţii proptiţi în stîlpi de lemn, cu ferestrele astupate cu carton, cu acoperişurile de tablă ruginite, cu zidurile alea stupide ridicate în faţa grădinilor şi care se prăbuşesc în toate direcţiile? Sau locurile bombardate, unde

praful de ciment se ridică în vîrtejuri şi buruienile cresc pe ici, pe colo, peste grămezile de moloz? Sau locurile în care bombele au curăţat porţiuni mai mari şi unde au răsărit coloniile alea abjecte de cocioabe de lemn, ca nişte coteţe? Oricum, n-are rost – nu-şi mai aminteşte: tot ce a mai rămas din copilăria lui este o serie de imagini foarte limpezi, dar care nu vin pe nici un fel de fundal şi care sînt pentru el, cele mai multe, de neînţeles.

Ministerul Adevărului – în Nouvorbă, *Minadev* – te izbeşte fiindcă este cu totul diferit de orice altă clădire vizibilă în jur. Este o structură înaltă, imensă, de beton armat alb, strălucitor, în formă de piramidă, care se ridică, terasă după terasă, pînă la trei sute de metri înălţime. De unde stă Winston, se disting foarte bine cele trei lozinci ale Partidului, scrise cu litere elegante pe faţada albă ca zăpada:

RĂZBOIUL ESTE PACE
LIBERTATEA ESTE SCLAVIE
IGNORANŢA ESTE PUTERE

Ministerul Adevărului ar avea, după cîte vorbesc oamenii, vreo trei mii de încăperi deasupra pămîntului şi ramificaţiile corespunzătoare dedesubt. Trei alte clădiri mai există, împrăştiate prin Londra, asemănătoare ca aspect şi ca mărime. Clădirile astea domină arhitectura din jur în aşa măsură, încît de pe acoperişul Blocului Victoria le poţi vedea pe toate patru deodată. Sînt sediile celor patru Ministere care-şi împart între ele aparatul de guvernămînt: Ministerul Adevărului, care se ocupă cu ştirile, cu distracţiile, cu educaţia şi cu artele frumoase; Ministerul Păcii, care se ocupă cu războiul; Ministerul Iubirii, care se ocupă cu menţinerea ordinii şi disciplinei, şi Ministerul Abundenţei, care răspunde de treburile economice. În Nouvorbă, numele lor sînt *Minadev*, *Minipax*, *Miniiub* şi *Minabund*.

Dintre toate, Ministerul Iubirii este cel cu adevărat înspăimîntător. Nu are deloc ferestre. Winston nu a fost niciodată înăuntru şi nici măcar nu s-a apropiat de clădire la mai puţin de o jumătate de kilometru. Este imposibil să intri acolo altfel decît cu treburi oficiale, şi chiar şi atunci pătrunzi numai printr-un labirint de reţele de sîrmă ghimpată, uşi de oţel şi cuiburi de mitralieră camuflate. Pînă şi străzile care duc la barierele lui exterioare gem de gardieni cu mutre de gorile, îmbrăcaţi în uniforme negre şi înarmaţi cu bastoane.

Winston se întoarce brusc. Şi-a compus pe faţă acea expresie de optimism liniştit pe care este indicat s-o arborezi cînd stai cu faţa la tele-ecran. Traversează camera şi merge în bucătărie. Plecînd de la Minister la ora prînzului, şi-a sacrificat masa de la cantină, deşi ştie foarte bine că nu are nimic de mîncare în bucătărie, afară de un codru de pîine neagră pe care trebuie să şi-l păstreze pentru mîine dimineaţă. Ia de pe un raft o sticlă cu un lichid incolor şi cu o etichetă albă pe care scrie GIN VICTORIA. Băutura răspîndeşte un miros greţos, uleios, ca de alcool chinezesc de orez. Winston îşi toarnă o ceaşcă aproape plină, îşi pregăteşte simţurile pentru un şoc şi dă pe gît conţinutul ceştii ca pe un medicament.

În clipa următoare, faţa i se face roşie, iar ochii încep să-i curgă. Băutura respectivă este un fel de apă tare şi, în plus, cînd o înghiţi, ai senzaţia că te izbeşte cineva în cap, pe la spate, cu un baston de cauciuc. Şi totuşi, după doar cîteva clipe, arsura din burtă i se stinge şi viaţa începe să i se pară mai veselă. Ia o ţigară dintr-un pachet şifonat pe care scrie ŢIGĂRI VICTORIA şi, din neatenţie, o întoarce în poziţie verticală: uite, s-a scurs tutunul pe jos. Mai ia una, de astă dată cu mai mult succes. După care, merge înapoi în cameră şi se aşază la o măsuţă aflată în stînga tele-ecranului. Din sertarul măsuţei scoate un toc, o călimară cu cerneală şi un volum gros, format mare, cu foi albe, cu spatele roşu şi coperta de culoarea marmorei.

Din cine-ştie-ce motiv, tele-ecranul din apartamentul lui este aşezat într-o poziţie neobişnuită. În loc să troneze, cum se întîmplă de obicei, în peretele din fund, de unde poate supraveghea toată încăperea, aici este încastrat în peretele lateral, faţă în faţă cu fereastra. La un metru depărtare de tele-ecran, peretele formează o nişă, destinată probabil, cînd se construise blocul, unor rafturi de cărţi. Nişa aceasta nu este foarte adîncă, atîta cît să încapă scaunul pe care stă Winston acum, cu spatele lipit de perete, în aşa fel încît să rămînă în afara cîmpului de acţiune al tele-ecranului, cel puţin a cîmpului vizual. Sigur că tot poate fi auzit, dar, atîta timp cît stă în poziţia de acum, nu poate fi văzut. Lucrul pe care are de gînd să-l facă i-a fost sugerat, în parte, de această geografie neobişnuită a camerei.

I-a mai fost sugerat şi de cartea pe care a scos-o din sertar. Este o carte mai mult decît frumoasă. Are o hîrtie netedă, de cea mai bună calitate, îngălbenită puţin de trecerea timpului, cum nu se mai fabrică de cel puţin patruzeci de ani. Iar el, Winston, bănuieşte că este mult mai veche de atîta. A văzut-o aruncată în

vitrina unei prăvălii de vechituri unde mirosea a mucegai, dintr-o mahala a oraşului – nici nu mai ţine minte în care anume –, şi a fost năpădit, acolo, pe loc, de dorinţa irezistibilă de a o cumpăra. Membrii Partidului nu au voie, în principiu, să intre în magazinele obişnuite – „să cumpere de pe piaţa neagră“, cum se spune –, dar regula nu se respectă cu stricteţe, pentru că sînt o mulţime de lucruri, de pildă şireturi de pantofi sau lame de ras, de care este practic imposibil să faci rost de altundeva. Atunci, demult, cînd a văzut cartea în vitrina aceea, a aruncat cîte o privire în susul şi în josul străzii şi pe urmă s-a strecurat înăuntru şi a cumpărat-o la preţul de doi dolari cincizeci. La vremea aceea, nu o voia pentru nimic anume. A adus-o acasă, în servietă, cu sentimentul vinovăţiei. Chiar şi fără să scrie nimic în ea, este un obiect care îl poate compromite.

Ceea ce are de gînd să facă este să-şi ţină, de azi înainte, un jurnal. Aşa ceva nu este ilegal – nimic nu este ilegal, din moment ce nu mai există legi –, dar, dacă este descoperit, se poate aştepta, pe bună dreptate, să fie pedepsit cu moartea. Sau cu cel puţin douăzeci şi cinci de ani într-un lagăr de muncă silnică. Pune o peniţă în toc şi-şi trece limba peste ea, ca să se ducă unsoarea. Sigur că tocul este un instrument arhaic şi nu se mai foloseşte nici pentru semnături, dar el şi-a făcut rost de unul pe ascuns şi cu oarecare dificultate, pur şi simplu fiindcă are sentimentul că hîrtia asta frumoasă şi lăptoasă merită scrisă cu o peniţă adevărată, şi nu scrijelită cu creionul chimic. Adevărul este că lui Winston îi vine şi greu să scrie de mînă. În afară de unele notiţe foarte scurte, totul se dictează la *scrievorbitor* – ceea ce, bineînţeles, nici nu se pune problema să facă în momentul de faţă. Îşi înmoaie peniţa în cerneală, după care ezită… Îi trece un fel de fior prin stomac. Să pună pe hîrtie data – datarea jurnalului este actul decisiv. Scrie cu litere mici, trasate stîngaci:

4 aprilie 1984

Se reazemă de perete cu un sentiment de totală neajutorare. În primul rînd, nu ştie deloc sigur dacă *este*, într-adevăr, anul 1984. Cam atît ar trebui să fie, pentru că este aproape convins că are treizeci şi nouă de ani şi parcă ţine minte că anul naşterii lui era 1944. Sau ’45? În ziua de azi, cine mai poate stabili o dată oarecare cu o aproximaţie mai mică de un an sau doi?

Şi pentru cine – gîndurile îi sar brusc de la una la alta – pentru cine ţine el

jurnalul ăsta? Pentru cei viitori, pentru cei care nu s-au născut încă. Mintea îi zăboveşte cîteva momente asupra datei nesigure de pe foaia de hîrtie, după care face un nou salt, izbindu-se de cuvîntul din Nouvorbă *dublugîndi*. Parcă acum îşi dă seama, pentru prima oară, de grozăvia lucrului de care s-a apucat. Cum ai putea să comunici cu viitorul? Nu e cu putinţă – prin natura însăşi a lucrurilor. Din două, una: ori viitorul o să fie la fel ca prezentul, în care caz nu l-ar mai asculta nimeni pe el, ori o să fie altfel decît prezentul, drept care ce sens ar mai avea demersul lui?

Un timp, rămîne uitîndu-se prosteşte la hîrtie. Tele-ecranul transmite acum o muzică stridentă, militărească. Lui Winston i se întîmplă ceva curios: nu numai că pare să-şi fi pierdut capacitatea de a se exprima, dar parcă a uitat şi ce voia de la bun început să comunice. De săptămîni întregi se pregăteşte pentru acest moment şi nu i-a trecut niciodată prin minte că i-ar mai trebui şi altceva în afară de curaj. Scrisul în sine este o treabă uşoară. Tot ce are de făcut este să aştearnă pe hîrtie interminabilul monolog pe care şi-l tot repetă în gînd de ani de zile. Ei da, dar uite că, în clipa asta, pînă şi monologul i-a amuţit. Pe deasupra, ulceraţia varicoasă de deasupra gleznei a început să-i dea nişte mîncărimi insuportabile. Nu îndrăzneşte să se scarpine, pentru că ori de cîte ori se scarpină i se inflamează şi mai tare. Secundele trec una după alta. În mintea lui se amestecă albeaţa paginii din faţa lui cu mîncărimea pielii de deasupra gleznei, cu zbierătele muzicii şi cu o oarecare ameţeală, din cauza ginului. Deodată, începe să scrie aşa, pur şi simplu, ca un nebun, numai parţial conştient de ce aşterne pe hîrtie. Are un scris mărunt, dar ca de copil, care se ridică şi coboară pe pagină, mîncînd mai întîi literele mari şi, pînă la urmă, şi punctuaţia:

4 aprilie 1984. Aseară la cinema. Numai filme de război. Unul foarte bun cu un vapor plin de refugiaţi, bombardat undeva în Mediterana. Publicul distrat de imaginile cu un grăsan care încerca să scape înot, dar un elicopter se ţinea scai de el, mai întîi ţi-l arăta plescăind prin apă ca un porc de mare, pe urmă îl vedeai prin luneta de la mitraliera elicopterului şi pe urmă era făcut ciur şi marea devenea roz în jurul lui şi se scufunda atît de brusc, parcă găurile ar fi lăsat apa să intre în el. Publicul care urla rîzînd cînd s-a dus la fund. pe urmă ţi-arăta o barcă de salvare plină cu copii şi un alt elicopter care se oprise deasupra lor. era o femeie între două vîrste, poate evreică, şi stătea în faţă cu un băieţel de vreo trei ani în braţe. băieţelul ţipa de frică şi-şi vîra nasul între sînii femeii parcă ar fi vrut să se bage în ea cu totul şi femeia îl strîngea în braţe şi-l liniştea deşi şi ea era verde de frică,

acoperindu-l tot timpul cît putea de mult, parcă ar fi crezut că braţele ei îl pot apăra de gloanţe. pe urmă elicopterul a lansat un obuz de douăzeci de kilograme direct în ei, o flamă îngrozitoare şi barca s-a făcut toată pulbere. pe urmă a fost o secvenţă superbă un braţ de copil zburînd sus sus sus sus de tot în aer un elicopter cu un aparat de filmat în bot probabil la urmărit în sus şi ropote de aplauze de la locurile partidului dar o femeie din rîndurile de proli a început brusc să facă gură şi să ţipe că nar fi trebuit să arate aşa ceva nu de faţă cu copiii ar fi trebuit mai bine să nu de faţă cu copiii nui cînd poliţia a scoso afară nu cred ca păţit ceva cui îi pasă ce zic prolii tipică reacţie de proli ăştia niciodată

Winston se opreşte din scris la fel de brusc, printre altele fiindcă îl ţine un junghi în coaste. De ce-o fi turnat tot şirul ăsta de inepţii? Dar, curios lucru, în timp ce le scria, i s-a limpezit în minte un incident cu totul deosebit. Atît de deosebit, încît aproape că-i vine să-l aştearnă pe hîrtie. Iată, acum realizează că tocmai din cauza acestui incident s-a hotărît el să vină acasă şi să-şi înceapă jurnalul astăzi, şi nu în altă zi.

S-a petrecut chiar azi-dimineaţă, la Minister – dacă se poate spune că un lucru atît de vag a avut într-adevăr loc.

Cu puţin înainte de ora unsprezece, la Secţia Documente, unde lucrează Winston, lumea îşi căra scaunele afară din boxe şi le aşeza în mijlocul holului principal, în faţa tele-ecranului cel mare, pregătindu-se pentru cele Două Minute de Ură. Winston îşi căuta şi el un loc pe unul dintre rîndurile de mijloc, cînd în hol au apărut, practic în acelaşi timp, două persoane pe care le ştia din vedere, dar cu care nu a intrat niciodată în vorbă. Una era o fată cu care se întîlneşte de multe ori pe coridoare. Nu ştie cum o cheamă, dar ştie că lucrează la Secţia Literatură. Probabil că face cine-ştie-ce muncă mecanică la vreuna dintre maşinile de scris romane, fiindcă a văzut-o de cîteva ori cu mîinile unsuroase şi cu cîte o cheie articulată în buzunarul de la salopetă. Ca fată, pare sigură pe ea şi are un păr negru bogat, pistrui pe faţă şi mişcări iuţi şi atletice. Să tot aibă vreo douăzeci şi şapte de ani. În jurul taliei de la salopetă avea prinsă o eşarfă roşie îngustă, emblema Ligii Tineretului Anti-Sex, pe care şi-o petrecuse de mai multe ori, destul de strîns ca să-i scoată în relief frumuseţea şoldurilor. Lui Winston i-a displăcut fata asta din primul moment în care a văzut-o. Ştie şi de ce. Din cauza atmosferei de gazon de hochei şi de băi reci şi de excursii în grup şi în general de castitate pe care reuşeşte s-o creeze în jurul ei. Winston detestă aproape orice femeie, şi mai ales pe cele tinere şi drăguţe.

Femeile, mai ales cele tinere, sînt întotdeauna cele mai fanatice susţinătoare ale Partidului, cele care înghit orice slogan, care fac spionaj amator şi care te toarnă urgent dacă te miros de neortodoxie. Dar fata asta, în mod special, îi lasă impresia, ori de cîte ori o vede, că este mai periculoasă decît multe altele. Odată, cînd treceau unul pe lîngă altul pe coridor, fata i-a aruncat o privire piezişă care parcă l-a străpuns şi, pentru o clipă, a fost cuprins de o panică oarbă. Atunci i-a trecut pentru prima oară prin minte ideea că ar fi putut lucra pentru Poliţia Gîndirii. Sigur că era puţin probabil aşa ceva, dar iată, şi azi-dimineaţă, ca de fiecare dată cînd s-a întîlnit cu ea, a avut un sentiment de nelinişte ciudată, un amestec de teamă şi duşmănie.

Cealaltă persoană era un bărbat pe care-l cheamă O'Brien, membru al Partidului Interior, care deţine un post atît de important şi de sus-pus, încît Winston ştie doar foarte vag cu ce anume se ocupă. Oamenii de pe scaune au scos un murmur văzînd salopeta neagră a unui membru al Partidului Interior. O'Brien este un bărbat voinic, aproape masiv, cu ceafa groasă şi cu figura aspră, ironică şi brutală. Şi totuşi, în ciuda aspectului său înfricoşător, are un anume farmec în comportament, o mişcare de a-şi potrivi mai bine ochelarii pe nas, care te lasă cumva fără replică – deşi lui Winston nu-i este foarte clar în ce fel –, un gest neaşteptat de manierat. Un gest care, dacă ar mai gîndi cineva în aceşti termeni, aminteşte de un nobil din secolul nouăsprezece, care îţi întinde cutia cu tutun de prizat. Winston l-a mai văzut pe O'Brien poate de zece ori în tot atîţia ani, dar, curios lucru, se simte foarte tare atras de el, nu numai fiindcă îl intrigă contrastul dintre aspectul lui rafinat şi fizicul de boxer profesionist, ci mai degrabă din cauza unei convingeri ţinute secretă – sau poate nici măcar dintr-o convingere, ci dintr-o speranţă –, şi anume că ortodoxia politică a lui O'Brien nu este perfectă. Este ceva în figura lui care sugerează automat acest lucru. Şi, de fapt, poate nici măcar nu este neortodoxie ceea ce i se citeşte pe faţă, ci pur şi simplu inteligenţă. Oricum, are înfăţişarea unui om cu care ai putea sta de vorbă, dacă ai reuşi să păcăleşti cumva tele-ecranul şi să-l prinzi singur. Winston personal nu a făcut, însă, niciodată nici cel mai mic efort de a-şi verifica presupunerea, fiindcă adevărul este că nu are cum să facă aşa ceva.

Cînd a intrat în holul cu scaune, O'Brien s-a uitat la ceas şi, văzînd că era aproape ora unsprezece, s-a hotărît, evident, să rămînă acolo, la Secţia Documente, pentru cele Două Minute de Ură. S-a aşezat pe acelaşi rînd cu Winston, cîteva scaune mai departe. O femeie mică de statură, cu părul de

culoarea nisipului, care lucrează în boxa de lîngă cea a lui Winston, s-a aşezat între ei. Fata cu părul negru stătea exact în spate.

În clipa următoare, tele-ecranul cel mare din fundul sălii a slobozit un glas sinistru, ca scrîşnetul unei maşinării neunse. Un zgomot care îţi strepezea dinţii şi-ţi ridica părul la ceafă. Începuse Ura.

Ca de obicei, pe ecran a apărut chipul lui Emmanuel Goldstein, Duşmanul Poporului. Printre spectatori au început fluierăturile. Femeia cea mică de statură, cu părul ca nisipul, a scos un ţipăt de groază amestecată cu scîrbă. Goldstein este un renegat şi un decăzut care odată, cu mult timp în urmă – nimeni nu-şi mai aminteşte cu siguranţă cît anume – a fost una dintre figurile de frunte ale Partidului, aproape la acelaşi nivel cu Fratele cel Mare însuşi; pe urmă, s-a angajat în activităţi contrarevoluţionare, a fost condamnat la moarte, dar, nu se ştie cum, a scăpat şi a dispărut ca prin minune. Programul celor Două Minute de Ură variază de la o zi la alta, dar nu este zi în care Goldstein să nu fie personajul principal. El este primul trădător, cel dintîi care a pătat puritatea Partidului. Toate ticăloşiile îndreptate împotriva Partidului care au urmat, toate trădările, actele de sabotaj, ereziile, deviaţiile – toate au izvorît direct din teoriile lui. Undeva, nu se ştie bine unde, Goldstein este încă în viaţă şi-şi organizează comploturile: poate undeva dincolo de ocean, sub protecţia străinilor care-l plătesc, sau, aşa cum se zvoneşte din cînd în cînd, poate se ascunde pe undeva chiar pe teritoriul Oceaniei.

Lui Winston i s-a crispat diafragma. Ori de cîte ori vede chipul lui Goldstein, îl încearcă sentimente amestecate. Faţa aia prelungă şi osoasă de evreu, cu o coamă de păr alb, ca o aureolă, şi cu bărbuţa ascuţită, ca de ţap. O figură inteligentă şi totuşi eminamente demnă de dispreţ: poartă o pereche de ochelari proptiţi pe vîrful nasului, care îi dau o înfăţişare de prostie senilă. Seamănă cu o oaie şi chiar şi în voce are nişte inflexiuni care aduc a behăituri.

De pe ecran, Goldstein şi-a debitat, ca de obicei, atacul veninos împotriva doctrinelor Partidului, atac atît de exagerat şi de ticălos, încît nici măcar un copil n-ar fi trebuit să se lase păcălit de el, dar care, totuşi, era exact atît de plauzibil, cît să-ţi dea sentimentul alarmant că alţii, cu mai puţin echilibru psihic, ar putea fi induşi în eroare. L-a insultat pe Fratele cel Mare, a denunţat dictatura Partidului, a cerut încheierea imediată a păcii cu Eurasia, a solicitat libertatea cuvîntului, libertatea presei, libertatea de întrunire, libertatea de gîndire, zbierînd ca un isteric despre trădarea Revoluţiei – totul într-o vorbire

polisilabică rapidă, ca un fel de parodiere a stilului obişnuit al oratorilor Partidului, care conţinea chiar şi termeni din Nouvorbă; ba chiar, mult mai mulţi asemenea termeni decît foloseşte orice membru al Partidului în viaţa de toate zilele. Şi în tot acest timp, ca să nu aibă nimeni nici cel mai mic dubiu asupra realităţii pe care o acopereau lătrăturile viclene ale lui Goldstein, în spatele lui, pe ecran, mărşăluiau interminabile coloane ale armatei eurasiene – rînduri peste rînduri de bărbaţi solizi, cu feţe asiatice imobile, care veneau în valuri pînă în primul plan al ecranului şi pe urmă dispăreau, pentru a fi înlocuite de altele exact la fel. Tropăitul ritmic şi monoton al cizmelor soldaţilor forma fundalul vocii behăitoare a Duşmanului Poporului.

Nu s-au scurs nici treizeci de secunde din cele Două Minute de Ură, şi cel puţin jumătate dintre cei prezenţi în sală începuseră deja să aibă manifestări necontrolate de furie. Faţa aceea ca de oaie de pe ecran, mulţumită de sine, şi sentimentul terifiant de forţă, pe care-l dădea armata eurasiană din spatele ei, erau prea mult; şi pe urmă, fie şi numai vederea lui Goldstein sau gîndul la el provoacă automat frică şi mînie. Goldstein este obiectul urii în mai mare măsură decît Eurasia sau Estasia, pentru că atunci cînd Oceania se află în stare de război cu una dintre cele două puteri, cu cealaltă este, în general, în relaţii de pace. Se petrece însă ceva ciudat: deşi Goldstein este detestat şi dispreţuit de toată lumea, deşi în fiecare zi şi de o mie de ori pe zi, pe podiumuri, la tele-ecran, în ziare, în cărţi teoriile lui sînt respinse, zdrobite, ridiculizate, strigate sus şi tare, în auzul mulţimii, ca să se vadă ce prostii lamentabile sînt – în ciuda tuturor acestor lucruri, influenţa lui parcă niciodată nu slăbeşte. Întotdeauna se găsesc alţi şi alţi naivi care se lasă seduşi de el. Nu trece o zi în care Poliţia Gîndirii să nu demaşte spioni şi sabotori care acţionează la ordinele lui Goldstein, care se pare că este comandantul unei mari armate din umbră, al unei reţele secrete de complotişti care urmăresc să răstoarne ordinea de Stat. *Frăţia* – cică aşa s-ar numi. Umblă şi unele vorbe, şoptite, despre o carte îngrozitoare, un compendiu al tuturor ereziilor, al cărei autor ar fi chiar Emmanuel Goldstein şi care ar circula clandestin pe ici, pe colo. Este, din cîte se spune, o carte fără un titlu anume. Lumea vorbeşte despre ea – dacă are curajul să vorbească – spunîndu-i, pur şi simplu, *Cartea*. Dar asemenea lucruri nu le afli decît din nişte zvonuri vagi. Nici Frăţia, nici Cartea nu sînt subiecte despre care un membru al Partidului să vorbească, dacă poate să le ocolească.

În al doilea minut, Ura a ajuns dementă. Oamenii se foiau în sus şi în jos pe

scaune şi zbierau în gura mare, făcînd eforturi disperate ca să acopere vocea behăitoare de la tele-ecran, care te scotea din minţi. Femeia cea mică de statură, cu părul ca nisipul, se făcuse stacojie la faţă, iar gura i se deschidea şi se închidea de parcă ar fi fost un peşte pe uscat. Pînă şi chipul aspru al lui O'Brien se îmbujorase. Stătea drept pe scaun, cu pieptul solid umflîndu-i-se şi tremurînd, ca şi cum ar fi rezistat asaltului unui val uriaş. Fata cu părul negru din spatele lui Winston a început să ţipe: „Porcule! Porcule!! Porc ordinar!!!" – şi, la un moment dat, a apucat un dicţionar gros de Nouvorbă şi l-a aruncat în tele-ecran. Cartea l-a lovit pe Goldstein în nas şi a ricoşat; dar vocea a continuat, netulburată de nimic. Într-un moment de luciditate, Winston s-a trezit că urla şi el ca toţi ceilalţi şi că izbea violent cu călcîiul în bara de la scaun. Ce este realmente îngrozitor la cele Două Minute de Ură nu este nici măcar faptul că fiecare trebuie să-şi joace rolul, ci, dimpotrivă, că nimeni nu se poate abţine de la a intra în joc. După prima jumătate de minut, orice prefăcătorie devine lipsită de sens.

Un extaz hidos al fricii şi al dorinţei de răzbunare, pofta de a ucide, de a tortura, de a zdrobi capete cu barosul s-a scurs, ca de obicei, prin întregul grup de spectatori ai Urii, ca un curent electric, transformîndu-l pe fiecare, chiar împotriva voinţei sale, într-un dement care se schimonosea şi zbiera. Şi totuşi, furia care te cuprinde în asemenea momente este o emoţie abstractă, fără un azimut precis, pe care o poţi comuta de la un obiect la altul, ca pe flacăra unei lămpi de sudură. Aşa se face că vine cîte un moment, în care ura lui Winston nu se îndreaptă deloc spre Goldstein, ci, dimpotrivă, spre Fratele cel Mare, spre Partid şi spre Poliţia Gîndirii; în asemenea momente, inima lui se întoarce spre ereticul acela de pe ecran, alungat şi batjocorit de toată lumea, singurul campion al adevărului şi al logicii într-o lume de minciuni. Iar în clipa imediat următoare, redevine şi el la fel ca toţi ceilalţi din jurul lui şi tot ce se spune despre Goldstein i se pare şi lui că este adevărul adevărat. În asemenea momente, ura lui secretă faţă de Partid se transformă în adoraţie, iar Fratele cel Mare se înalţă precum un turn protector, neînfricat şi de neînvins, care stă ca o stîncă în calea hoardelor Asiei, pe cînd Goldstein, deşi se spune că este izolat şi neajutorat, deşi însăşi existenţa lui rămîne de dovedit, capătă statura unui vrăjitor sinistru, capabil, prin simpla forţă a vocii sale, să demoleze edificiul civilizaţiei.

Uneori, Winston reuşeşte chiar să-şi orienteze ura în cutare sau cutare

direcţie, printr-un act de voinţă. De pildă, azi-dimineaţă, cu acel gen de efort cu care îţi smulgi capul de pe pernă în toiul unui coşmar, şi-a mutat ura de la bărbatul de pe ecran la fata cu părul negru din spatele lui. Prin minte i-au trecut nişte halucinaţii vii şi frumoase: se făcea că o bătea cu un bulan de cauciuc pînă o omora; se făcea că o lega de un stîlp în pielea goală şi o ciuruia cu săgeţi, ca pe sfîntul Sebastian; se făcea că o viola cu bestialitate şi că-i tăia beregata chiar în momentul cînd ejacula înăuntrul ei. Şi totuşi, ceva tot a fost mai bine ca altă dată: şi-a dat seama *de ce* o urăşte atît de tare. O urăşte pentru că e tînără, drăguţă şi fără sex, pentru că ar vrea să se culce cu ea şi ştie că n-o să facă niciodată treaba asta, pentru că în jurul taliei ei suple şi frumoase, care parcă te roagă s-o cuprinzi cu braţul, nu este nimic altceva decît eşarfa aia roşie odioasă, simbolul agresiv al frigidităţii.

Ura şi-a atins punctul culminant. Vocea lui Goldstein a devenit realmente o behăială şi, pentru o clipă, figura i s-a schimbat într-un cap de oaie. Pe urmă, capul de oaie s-a transformat într-o figură imensă şi înfiorătoare de soldat eurasian care înainta cu pistolul-mitralieră răpăind, de parcă ar fi vrut să sară afară din suprafaţa tele-ecranului, aşa încît unii spectatori din rîndul întîi chiar se lăsaseră pe spate cu scaunele. Dar, în acelaşi moment, fiecare a scos cîte un oftat adînc de uşurare: figura cea monstruoasă s-a transformat în figura Fratelui cel Mare, cu părul negru, cu mustaţa neagră, plin de forţă şi de o linişte misterioasă, umplînd aproape tot ecranul. Nimeni nu mai auzea ce spunea Fratele cel Mare. Nu erau decît nişte vorbe simple, de încurajare, de genul celor ce se rostesc în focul luptei şi pe care nu le poţi distinge una cîte una, dar care îţi redau încrederea în tine prin simplul fapt că sînt rostite. Pe urmă, figura Fratelui cel Mare a dispărut, iar în locul ei au apărut cele trei lozinci ale Partidului scrise cu litere uriaşe:

RĂZBOIUL ESTE PACE
LIBERTATEA ESTE SCLAVIE
IGNORANŢA ESTE PUTERE

Dar figura Fratelui cel Mare parcă a mai stăruit pe ecran cîteva secunde, ca şi cum efectul ei asupra retinelor spectatorilor ar fi fost prea viu pentru a se şterge imediat. Femeia cea mică de statură, cu părul ca nisipul, s-a aruncat peste spătarul scaunului din faţă, şi-a întins braţele spre tele-ecran, scoţînd un

murmur tremurat, care suna ca un fel de „Mîntuitorul meu!“, după care şi-a îngropat faţa în palme. Se vedea clar că se ruga. Deodată, brusc, întregul grup de spectatori au început să intoneze, profund, încet, ritmat: „Fra-te!… Fra-te!… Fra-te!…“ – o dată, şi încă o dată, şi încă o dată, foarte lent, cu pauze mari între prima şi a doua silabă. Era un sunet greu, bolborosit, curios de sălbatic, dincolo de care ai fi zis că se auzea tropăit de picioare goale şi duduit de tam-tam-uri. Aproape o jumătate de minut a durat. Refrenul acesta se aude de multe ori, în momente de emoţie covîrşitoare. Într-un fel, este un imn adus înţelepciunii şi măreţiei Fratelui cel Mare, dar, mai mult decît atît, este un act de auto-hipnoză, de înăbuşire intenţionată a stării conştiente cu ajutorul unui sunet ritmat. Lui Winston i se pare, ori de cîte ori îl aude, că-i îngheaţă maţele. În timpul celor Două Minute de Ură, nu poate să nu ia parte şi el la delirul general, dar această scandare subumană „Fra-te!… Fra-te!…“ îi dă fiori de fiecare dată. Evident că scandează şi el alături de toţi ceilalţi; ar fi imposibil să procedeze altfel. A-ţi disimula sentimentele, a-ţi controla muşchii feţei, a face exact la fel ca toată lumea – acestea au devenit deja reacţii instinctive. Dar există întotdeauna un interval de cîteva secunde, în care expresia din ochii lui l-ar putea trăda. Exact într-un asemenea moment de cumpănă s-a petrecut lucrul acela important – presupunînd că, într-adevăr, chiar s-a petrecut.

O clipă, nu mai mult, ochii lui şi cei ai lui O’Brien s-au întîlnit. O’Brien se ridicase. Îşi scosese ochelarii şi tocmai era pe punctul de a şi-i potrivi la loc pe nas. Dar, timp de o fracţiune de secundă, ochii lor s-au întîlnit şi, în răstimpul cît s-a petrecut acest lucru, Winston a înţeles – da, da, *a înţeles*! – că O’Brien gîndea la fel ca el. Între ei doi s-a schimbat un mesaj de neconfundat, ca şi cum mintea fiecăruia s-ar fi deschis brusc şi gîndurile ar fi zburat de la unul la celălalt prin ochi. „Sînt de partea ta“ – i s-a părut că i-a spus O’Brien. „Ştiu precis ce gîndeşti, ştiu totul despre dispreţul tău, despre ura ta, despre scîrba ta. N-avea grijă, sînt de partea ta!“ Pe urmă, sclipirea aceea de înţelegere a dispărut, iar chipul lui O’Brien a devenit la fel de impenetrabil ca al tuturor celorlalţi.

Asta a fost tot şi deja nu mai este atît de sigur că s-a petrecut cu adevărat. Asemenea incidente nu au niciodată nici cea mai mică urmare. Tot ce fac este să menţină vie în el credinţa – sau speranţa, mai degrabă – că şi alţii, afară de el însuşi, sînt duşmanii Partidului. Poate că totuşi zvonurile despre marile comploturi ilegale sînt adevărate – poate că Frăţia chiar există! Cu toate

nenumăratele arestări, mărturisiri şi execuţii, este imposibil să afirmi cu mîna pe inimă că Frăţia este un mit şi nimic mai mult. Uneori, Winston crede în existenţa ei, alteori nu. Nu are nici o dovadă, numai priviri fugare care pot să însemne orice sau să nu însemne nimic, frînturi de conversaţie la care mai trage uneori cu urechea, însemnări ilizibile pe pereţii closetelor; odată, cînd s-au întîlnit doi inşi care nu se cunoşteau, a văzut chiar o mişcare imperceptibilă a mîinii, care ar fi putut fi un semnal de recunoaştere. Totul ţine de domeniul presupunerilor şi chiar şi incidentul de azi-dimineaţă mai mult ca sigur că fost în imaginaţia lui. După cele Două Minute de Ură, s-a dus înapoi în boxa lui, fără să se mai uite la O'Brien. Ideea de a merge mai departe, dincolo de acest contact de o clipă, nici nu i-a trecut prin minte. Ar însemna să-şi asume un risc neînchipuit de mare, chiar şi dacă ar şti cum să procedeze într-o asemenea situaţie. Timp de o clipă au schimbat o privire echivocă şi cu asta, basta. Dar pînă şi o privire echivocă devine un eveniment memorabil în singurătatea claustrată în care eşti obligat să trăieşti.

Winston se dezmeticeşte şi îşi îndreaptă spatele pe scaun. Rîgîie, din cauza ginului care parcă îi vine înapoi. Ochii îi coboară înapoi pe pagină. Îşi dă seama că, în timpul cît a stat plonjat în meditaţii, a mai scris ceva, prin cine-ştie-ce fel de dicteu automat. Dar nu mai este acelaşi scris neîndemînatic şi crispat dinainte. Tocul îi alunecase cu voluptate peste hîrtia fină şi aşternuse nişte litere mari şi ordonate:

JOS FRATELE CEL MARE
JOS FRATELE CEL MARE
JOS FRATELE CEL MARE
JOS FRATELE CEL MARE
JOS FRATELE CEL MARE

umplînd în felul acesta o jumătate de pagină.

Nu-şi poate reprima un sentiment asemănător cu panica. Este absurd, din moment ce scrierea acestor cuvinte anume nu e cu nimic mai primejdioasă decît actul în sine de a-şi ţine un jurnal; dar, în prima clipă, îi vine să smulgă paginile irosite şi să renunţe cu totul la proiectul pe care şi l-a propus.

Şi totuşi, nu face aşa ceva, fiindcă ştie că nu are nici un sens. Fie că scrie JOS FRATELE CEL MARE, fie că nu scrie, este totuna. Fie că îşi ţine jurnalul

în continuare, fie că-l lasă baltă, este acelaşi lucru. Poliţia Gîndirii tot o să pună laba pe el. A comis deja – ar comite-o oricum, chiar dacă n-ar scrie niciodată nimic pe hîrtie – crima esenţială care le conţine în ea pe toate celelalte. *Crimăgîndit*, aşa se numeşte. Crimăgînditul nu este ceva ce poţi ascunde la infinit. Te poţi eschiva cu succes o vreme, poate chiar cîţiva ani, dar, mai devreme sau mai tîrziu, tot pun ei laba pe tine.

Întotdeauna noaptea – arestările au loc invariabil în toiul nopţii. Cîte o mînă brutală te smulge brusc din somn, îţi scutură umărul, o lumină îţi orbeşte ochii, în jurul patului vezi un cerc de feţe împietrite. În marea majoritate a cazurilor, nu se face proces, şi nici raport de arestare. Oamenii dispar pur şi simplu – întotdeauna noaptea. Numele ţi se scoate din arhive, orice urmă a tot ce ai făcut vreodată se şterge, însăşi existenţa îţi este negată şi, pînă la urmă, uitată cu totul. Eşti abolit, anihilat – *vaporizat* este termenul uzual.

O vreme se lasă cuprins de un fel de isterie. Începe să scrijelească neîngrijit, în mare grabă:

or să mămpuşte cem pasă or să mămpuşten ceafă num pasă jos fratele cel mare todeauna tempuşcăn ceafă num pasă jos fratele cel mare

Oarecum ruşinat, se reazemă de spătarul scaunului şi pune tocul jos. În clipa următoare, îi sare inima din loc. Cineva bate la uşă.

Au şi venit!! Rămîne nemişcat ca un şobolan, cu speranţa deşartă că respectivul, oricine ar fi, o să plece după o singură încercare. Dar nu, bătaia în uşă se repetă. Cel mai rău lucru de pe lume este să tragi de timp, în asemenea situaţii. Inima îi duduie ca o locomotivă, dar trăsăturile feţei, dintr-o lungă obişnuinţă, îi sînt, probabil, imobile. Se ridică de pe scaun şi se duce greoi către uşă.

2

Cînd să pună mîna pe clanţă, îşi dă seama că şi-a lăsat jurnalul deschis pe măsuţă. Chiar şi de aici, de la uşă, din cealaltă parte a camerei, se poate citi JOS FRATELE CEL MARE – atît a scris de lăbărţat. Ce idioţenie de neimaginat! Adevărul este, însă, că nici în starea de panică în care a intrat nu a vrut să mînjească hîrtia aceea minunată închizînd cartea aşa, cu cerneala încă neuscată.

Trage aer adînc în piept şi deschide uşa. În clipa următoare, un sentiment de uşurare îl năpădeşte ca un val cald. Este o femeie palidă, care arată epuizată, cu părul ca un snop de paie şi cu o faţă fără contur.

— Ăăăă, tovarăşe, începe femeia cu o voce deznădăjduită, ca un fel de scîncet. Mi s-a părut mie că v-am auzit intrînd. Credeţi c-aţi putea veni pînă la noi să vă uitaţi puţin la chiuveta din bucătărie? S-a-nfundat şi…

Este doamna Parsons, soţia unuia dintre vecinii de palier. „Doamnă“ este un apelativ destul de prost văzut de Partid – toată lumea ar trebui să-şi spună „tovarăş“ şi „tovarăşă“ –, dar cu unele femei îţi vine pe limbă instinctiv. Doamna Parsons este o femeie de vreo treizeci de ani, care arată, însă, mult mai în vîrstă. Parcă ar avea praf în ridurile de pe obraji. Winston o urmează pe coridor. Asemenea reparaţii de amator sînt pentru el un motiv de enervare aproape zilnică. Blocul Victoria este vechi, construit prin 1930 sau aşa ceva, şi se dărăpănează pe zi ce trece. Tencuiala plesneşte tot timpul pe pereţi şi pe tavane, ţevăria crapă la fiecare ger mai tăios, acoperişul lasă apa să se scurgă ori de cîte ori plouă sau ninge, instalaţia de încălzire funcţionează, de obicei, la jumătate din capacitate – asta cînd nu este închisă de tot din motive de economie. Reparaţiile, afară de cele pe care ţi le poţi face de unul singur, trebuie să fie aprobate de nişte comisii unde se ajunge cu greu şi cărora li se întîmplă să amîne cu cîte un an sau doi chiar şi înlocuirea unui geam spart.

— Ştiţi, Tom nu e acasă, îi explică doamna Parsons.

Apartamentul familiei Parsons este mai mare decît cel al lui Winston şi tot dezordonat, dar din alte motive. Totul pare dărîmat şi călcat în picioare, ca şi cum tocmai a trecut pe-acolo vreun animal mare şi brutal. Pe jos, peste tot, stau împrăştiate accesorii de sport – crose de hochei, mănuşi de box, o minge de fotbal spartă, o pereche de pantaloni scurţi, transpiraţi şi întorşi pe dos, iar pe masă tronează un teanc de farfurii murdare şi nişte caiete soioase. Pe pereţi sînt atîrnate steaguri roşii – al Ligii Tineretului şi al Spionilor – şi un portret al Fratelui cel Mare, în mărime naturală. Miroase a varză călită, aşa cum miroase în tot blocul de obicei, dar duhneşte şi mai acru a transpiraţie, un miros care vine – nu e foarte limpede cum, dar îţi dai seama de asta de la primul iz – de la transpiraţia cuiva care nu este de faţă. Într-o cameră de alături, cineva se străduieşte, cu un pieptene şi o bucată de hîrtie igienică, să ţină isonul muzicii milităreşti care încă se mai difuzează la tele-ecran.

— Ştiţi, copiii…, explică din nou doamna Parsons, aruncînd o privire

oarecum temătoare spre uşa camerei de alături. N-au fost afară azi, aşa că sigur că…

Aşa vorbeşte doamna Parsons de obicei, se opreşte brusc în mijlocul propoziţiei. Chiuveta din bucătărie este plină aproape pînă sus cu o apă împuţită, verzuie, care miroase a varză mai tare decît orice altceva. Winston se lasă în genunchi şi se uită la sifon. I se face silă că trebuie să pună mîna pe aşa ceva, iar aplecatul este pentru el un calvar – în orice moment l-ar putea apuca tusea. Doamna Parsons se uită la el neajutorată.

— Sigur, dacă era Tom acasă, o repara el cît ai bate din palme, zice ea. Lui îi plac treburile-astea. E-aşa de îndemînatic, Tom al meu…

Parsons este coleg cu Winston, funcţionar şi el la Ministerul Adevărului. E un grăsan activ, de o prostie paralizantă, o masă de entuziasm imbecil, unul dintre mulţii sclavi devotaţi care nu pun absolut nici o întrebare şi de care depinde stabilitatea Partidului poate mai mult decît de Poliţia Gîndirii însăşi. La treizeci şi cinci de ani, a fost scos, împotriva voinţei lui, din Liga Tineretului, iar înainte de a promova în Liga Tineretului, reuşise să stea la Spioni cu un an peste vîrsta maximă prevăzută de statut. La Minister are o slujbă oarecare, ceva de rutină, pentru care nu-i trebuie inteligenţă, dar, pe de altă parte, este un membru de bază al Comisiei Sportive şi al tuturor celorlalte comisii care se ocupă de organizarea excursiilor în grup, a demonstraţiilor spontane, a campaniilor de economisire şi a celorlalte activităţi voluntare în general. Este genul care îţi aduce la cunoştinţă cu o mîndrie liniştită, pufăind din pipă, că în ultimii patru ani a fost pontat prezent la Centrul Comunitar în fiecare seară, fără excepţie. Oriunde merge, lasă în urma lui un miros covîrşitor de transpiraţie care persistă şi după plecarea lui, ca un fel de mărturie inconştientă a greutăţilor pe care viaţa i le tot face lui Tom Parsons.

— Aveţi o cheie? – întreabă Winston, chinuindu-se să deşurubeze capacul sifonului.

— O cheie…? – îl îngînă doamna Parsons, devenind brusc nevertebrată. Nu ştiu, zău că nu ştiu. Poate copiii…

Din camera de alături se aude o tropăială de cizme şi din nou suflatul în pieptene; după alte cîteva momente, copiii dau buzna în sufragerie. Doamna Parsons vine triumfătoare cu cheia cerută. Winston dă drumul la apă şi scoate din sifon, plin de scîrbă, un smoc de păr care înfundase ţeava de scurgere. Îşi freacă degetele cît poate mai bine cu apa rece de la robinet şi vine înapoi în

camera cu hărmălaia.

— Sus mîinile!! – răcneşte o voce sălbatică. Un băiat frumuşel şi bine făcut, de vreo nouă ani, răsare din spatele mesei şi-l ameninţă cu un pistol automat de jucărie, în timp ce sora lui, cu vreo doi ani mai mică, face acelaşi gest cu o bucată de lemn tăiată în formă de armă. Amîndoi sînt îmbrăcaţi în uniforma Spionilor, cu pantaloni scurţi albaştri, cămăşi gri şi eşarfe roşii la gît. Winston îşi ridică mîinile deasupra capului, cu un vag sentiment de nelinişte, văzînd cît de brutal se comportă copiii, că pentru ei nu este numai joacă.

— Eşti un trădător! – zbiară din nou băiatul. Un criminal în gîndire! Eşti un spion eurasian! Te-mpuşc, te vaporizez, te bag la ocnă!

Deodată, încep amîndoi să ţopăie în jurul lui şi să strige „Tră-dă-tor!“ şi „Cri-mi-nal!“, fetiţa imitîndu-şi fratele la orice gest. Jocul este oarecum înfricoşător – nu-şi dă nici el seama de ce –, aşa cum sînt giumbuşlucurile tigrişorilor care ajung, într-o bună zi, mîncători de oameni. În ochii băiatului se citeşte un fel de sălbăticie calculată, dorinţa vizibilă de a da în Winston sau de a-l lovi cu piciorul şi conştiinţa că este aproape destul de mare ca să şi facă treaba asta. Bine că pistolul ăla pe care-l ţine în mînă e de jucărie, se gîndeşte Winston.

Privirile doamnei Parsons se mută nervos de la el la copii şi înapoi. La lumina ceva mai tare din sufragerie, Winston observă că într-adevăr *are* praf în ridurile de pe obraji.

— Nu ştiu, zău, se fac atît de zgomotoşi, zice ea. Sînt supăraţi că nu pot merge să vadă cum îi spînzură pe prizonierii aceia, de-asta. Eu am prea multă treabă ca să-i duc, iar Tom, cînd se-ntoarce de la slujbă, e prea tîrziu.

— De ce să nu mergem să vedem cum îi spînzură? – tună băiatul cu vocea lui sonoră.

— Vrem să vedem cum îi spînzură! Vrem să vedem cum îi spînzură! – îl îngînă surioara lui, tot ţopăind de jur împrejur.

A, da, îşi aminteşte Winston, e vorba de prizonierii eurasieni, vinovaţi de crime de război, care urmează să fie spînzuraţi diseară în Parc. Treaba asta se întîmplă cam o dată pe lună şi devine distracţie populară. Copiii întotdeauna fac scandal ca să fie duşi să vadă. Îi spune bună ziua doamnei Parsons şi se îndreaptă spre uşă. După ce face cîţiva paşi pe coridor, simte o izbitură cumplit de dureroasă în ceafă. Parcă i-a înfipt cineva o sîrmă înroşită în foc. Se răsuceşte pe călcîie şi apucă s-o mai vadă pe doamna Parsons cum îşi trage fiul

înapoi înăuntru şi pe băiat cum îşi bagă praştia în buzunar.

— Goldstein! – zbiară copilul în timp ce uşa se închide în faţa lui.

Dar ceea ce l-a şocat pe Winston nu a fost nici măcar izbitura, ci expresia de frică neajutorată care se citea pe faţa pămîntie a femeii. Întors la el în apartament, trece repede prin faţa tele-ecranului şi se aşază din nou la măsuţă, frecîndu-şi ceafa care încă îl mai doare. Muzica s-a terminat. În locul ei, o voce răstită, milităroasă, descrie cu un fel de voluptate brutală armamentul noii Fortăreţe Plutitoare care tocmai a aruncat ancora undeva între Islanda şi Insulele Feroë.

Cu asemenea copii, se gîndeşte Winston, amărîta aia de femeie trebuie să ducă o viaţă de teroare. Încă un an, cel mult doi, şi or s-o pîndească zi şi noapte s-o prindă cu simptome de neortodoxie. Aproape toţi copiii din ziua de astăzi sînt îngrozitori. Cel mai rău este că organizaţiile lor – Spionii, de pildă – îi transformă în mod sistematic în nişte mici sălbatici imposibil de stăpînit. Şi totuşi, treaba asta nu trezeşte în ei nici cea mai mică dorinţă de a se revolta împotriva disciplinei Partidului. Din contră, copiii adoră Partidul şi tot ce are legătură cu el. Cîntecele, marşurile, steagurile, mersul în excursii, instrucţia cu arme de exerciţiu, urlatul de slogane, adularea Fratelui cel Mare – toate sînt pentru ei un fel de joc de-a eroii. Sălbăticia specifică vîrstei le este în întregime canalizată împotriva duşmanilor Statului, împotriva străinilor, trădătorilor, sabotorilor şi criminalilor în gîndire. Este ceva aproape normal pentru oamenii peste treizeci de ani să le fie frică de propriii lor copii. Şi pe bună dreptate, fiindcă nu trece o săptămînă în care *Times* să nu publice cîte o notiţă despre cutare mică secătură care a tras cu urechea – expresia folosită în general este „erou-copil“ –, a auzit cine-ştie-ce vorbă compromiţătoare şi şi-a denunţat părinţii la Poliţia Gîndirii.

Durerea de la proiectilul praştiei i-a trecut. Îşi ia tocul fără tragere de inimă, întrebîndu-se ce să mai scrie în jurnal. Îşi aduce aminte de O’Brien. Cu ani în urmă – cît să fi trecut de-atunci? şapte ani trebuie să fie –, a visat că mergea printr-o cameră în care era întuneric-beznă. Şi cineva, care stătea jos, undeva într-o parte, i-a spus, în timp ce el trecea prin cameră: „Ne întîlnim în locul unde nu există întuneric“. Era spus foarte calm, aproape indiferent – o afirmaţie, nu un ordin. El a continuat să meargă, fără să se oprească. Ce i s-a părut curios atunci a fost faptul că în vis vorbele acestea nu l-au impresionat cine-ştie-ce. Mai tîrziu numai şi încetul cu încetul au început să capete, în

mintea lui, o semnificaţie. Acum nu-şi mai aduce aminte dacă înainte sau după ce a avut visul respectiv l-a văzut pentru prima oară pe O'Brien, sau cînd anume a identificat vocea din beznă ca fiind vocea lui O'Brien. Dar, în orice caz, era mai mult decît sigur: O'Brien şi nu altcineva i-a vorbit, în timp ce el trecea prin camera întunecată.

Winston nu a putut niciodată să bage mîna în foc – nici măcar după licărirea din ochi de azi-dimineaţă nu are cum fi sigur – dacă O'Brien îi este prieten sau duşman. Adevărul este, însă, că nici nu prea are importanţă. Între ei s-a stabilit un canal de comunicare mai important decît sentimentele sau alianţele. „Ne întîlnim în locul unde nu există întuneric" – i-a spus O'Brien atunci, demult, iar Winston habar nu are nici pînă în ziua de astăzi ce a vrut să spună, dar ştie că, odată şi odată, se va întîmpla.

Vocea de la tele-ecran se opreşte brusc şi un semnal de goarnă, frumos şi limpede, se revarsă peste aerul stătut. Apoi vocea continuă, enervantă:

— Atenţiune! Atenţiune, vă rog! În clipa asta ne-a sosit o ştire de pe Frontul Malabar. Forţele noastre din sudul Indiei au obţinut o strălucită victorie! Sînt împuternicit să vă anunţ că acţiunea despre care vă înştiinţăm astăzi va aduce probabil războiul la un stadiu de unde i se poate prevedea sfîrşitul. Iată ştirea…

Veşti proaste la orizont, se gîndeşte Winston. Şi pe bună dreptate, fiindcă iată, după descrierea plină de amănunte sîngeroase a modului în care a fost anihilată o armată eurasiană, cu nişte cifre stupefiante de morţi şi de prizonieri, urmează anunţul că, începînd de săptămîna viitoare, raţia de ciocolată se reduce de la treizeci la douăzeci de grame.

Winston rîgîie din nou. Efectul ginului trece, lăsînd în urmă o senzaţie de vid. La tele-ecran, fie pentru a celebra victoria, fie pentru a sugruma amintirea ciocolatei pierdute, izbucneşte deodată „Oceania, ţie-ţi cînt". Cînd se cîntă imnul, trebuie să stai în poziţie de drepţi. Dar el rămîne la locul lui, unde oricum este invizibil.

După „Oceania, ţie-ţi cînt", urmează o muzică ceva mai lejeră. Winston se ridică de pe scaun şi se duce la fereastră, avînd grijă să rămînă tot timpul cu spatele la tele-ecran. Ziua este încă senină şi friguroasă. Undeva, departe de tot, explodează un obuz, făcînd un zgomot care se rostogoleşte ca un ecou surd. În fiecare zi cad vreo douăzeci-treizeci de obuze asupra Londrei.

Jos, în stradă, afişul rupt flutură încolo şi încoace în vînt, iar cuvîntul

SOCENG tot apare şi dispare. Principiile sacre ale SOCENG-ului. Nouvorbă, dublugîndit, caracterul schimbător al trecutului. De fiecare dată cînd se gîndeşte la ele, are sentimentul că rătăceşte prin pădurile de pe fundul mării, pierdut într-o lume monstruoasă, el însuşi fiind monstrul. E singur. Trecutul e mort, viitorul nu şi-l poate imagina. Ce siguranţă are el că fie şi un singur om care trăieşte în momentul de faţă este de partea lui? Şi cine i-ar putea oferi lui vreo garanţie că stăpînirea Partidului nu va dura la infinit? În loc de răspuns, vede în faţa ochilor cele trei lozinci scrise pe faţada albă ca zăpada a Ministerului Adevărului:

RĂZBOIUL ESTE PACE
LIBERTATEA ESTE SCLAVIE
IGNORANŢA ESTE PUTERE

Scoate din buzunar o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi. Şi pe ea sînt gravate aceleaşi trei lozinci, cu litere mici, dar citeţe. Iar pe cealaltă faţă este chipul Fratelui cel Mare. Pînă şi de pe monedă ochii ăia parcă te urmăresc. Pe monede, pe timbre, pe copertele cărţilor, pe steaguri, pe afişe, pe pachetele de ţigări – peste tot. Mereu aceiaşi ochi care parcă te urmăresc şi vocea care te învăluie. Cînd dormi sau cînd eşti treaz, la lucru sau la masă, înăuntru sau afară, în baie sau în pat – nicăieri nu scapi de ele. Nimic nu-ţi aparţine, afară de cei cîţiva centimetri cubi de sub ţeastă.

Soarele s-a mai deplasat de-acum şi miile de ferestre ale Ministerului Adevărului, dacă nu mai strălucesc în lumină, arată mohorîte ca nişte creneluri la o fortăreaţă. Inima i se crispează în faţa acelei imense structuri piramidale. Prea puternică – nu poate fi zdruncinată. Nici o mie de obuze n-ar putea-o dărîma. O dată în plus se întreabă: pentru cine scrie jurnalul ăsta? Pentru viitor, pentru trecut, pentru cine ştie ce epocă imaginară. Şi nu moartea îl aşteaptă, ci anihilarea. Jurnalul lui are să ajungă scrum, iar el – vapori. Numai Poliţia Gîndirii are să citească lucrurile scrise de el, înainte de a le şterge şi din prezent şi din memorie. Cum poţi să te adresezi viitorului, cînd nici o urmă din tine, nici măcar un cuvînt oarecare mîzgălit pe un petec de hîrtie, nu reuşeşte, fizic vorbind, să-ţi supravieţuiască?

Tele-ecranul dă ora exactă: paisprezece. În zece minute, trebuie să plece. Trebuie să fie înapoi la Minister pînă la ora paisprezece-treizeci. Curios, dar clinchetul ceasului are darul de a-l mai înviora puţin. Este deja o fantomă

singuratică, rostind un adevăr pe care nimeni nu-l va auzi vreodată. Dar, atîta timp cît îl rosteşte, pentru el este un mod vag de a nu rupe continuitatea. Nu făcîndu-te auzit, ci păstrîndu-ţi judecata sănătoasă poţi duce mai departe moştenirea speţei umane. Se întoarce la măsuţă, îşi înmoaie peniţa în cerneală şi scrie:

Viitorului sau trecutului, acelui timp în care gîndirea este liberă, în care oamenii sînt diferiţi unul de altul şi nu trăiesc singuri, acelui timp în care există un adevăr, iar ceea ce a fost făcut nu mai poate fi desfăcut, din epoca uniformităţii, din epoca singurătăţii, din epoca Fratelui cel Mare, din epoca dublugînditului – salutare!

Gata, sînt un om mort, se gîndeşte. Are impresia că abia acum, cînd în sfîrşit a fost în stare să-şi formuleze gîndurile, a făcut pasul cu adevărat decisiv. Consecinţele oricărui act stau în actul însuşi. Scrie:

Crimăgînditul nu atrage moartea: *el* este *moarte.*

Acum, că s-a recunoscut pe el însuşi drept un om mort, este foarte important să rămînă în viaţă cît mai mult timp cu putinţă. Uite, două degete de la mîna dreaptă le are pătate cu cerneală. Ăsta este genul de amănunt care te poate trăda. Cine-ştie-ce nătărău zelos de la Minister, care îşi bagă nasul peste tot, vreo femeie, de pildă, vreuna ca aia mică de statură, cu părul ca nisipul, sau ca fata cu părul negru de la Secţia Literatură, poate să-şi pună problema *de ce* a scris el în pauza de prînz, de ce a folosit un toc demodat, *ce anume* a scris – şi pe urmă să arunce o vorbă, uite-aşa, acolo unde trebuie. Se duce la baie şi-şi freacă bine mîinile cu un săpun grunjos, cafeniu-închis, care îi răzuieşte pielea ca glaspapirul şi, deci, este tocmai potrivit să-i şteargă cerneala de pe degete.

Apoi îşi aranjează jurnalul înapoi în sertar. Nu are nici un rost să-şi mai bată capul să-l ascundă, dar cel puţin să poată şti sigur dacă existenţa lui a fost ori nu descoperită. Un fir de păr aşezat peste marginile paginilor ar fi prea evident. Cu vîrful degetului, culege un fir de praf albicios pe care-l studiază cîteva momente, ca să-l poată recunoaşte, şi-l depune pe colţul copertei, de unde precis va zbura dacă se întîmplă să mişte cineva cartea de la locul ei.

Winston o visează pe mama lui.

Trebuie să fi avut, socoteşte el în minte, vreo zece-unsprezece ani cînd a dispărut mama lui. Era o femeie înaltă, ca o statuie, şi destul de tăcută; avea mişcări lente şi un păr blond minunat. Pe tatăl lui nu şi-l aminteşte prea bine: doar atît, că era tuciuriu şi slab, întotdeauna îmbrăcat corect, cu haine închise la culoare – mai ales tălpile foarte subţiri de la pantofii tatălui său şi le aminteşte – şi că purta ochelari. Este convins că şi unul şi celălalt au fost înghiţiţi într-una dintre marile epurări ale anilor cincizeci.

Se face că mama lui stă undeva sub el, mult mai jos, ţinînd-o în braţe pe sora lui. Despre sora lui nu-şi aminteşte decît că era un copil micuţ şi slab, care nu scotea niciodată nici un sunet, dar avea ochi mari şi atenţi. Şi mama şi sora lui se uită în sus, spre el. Se află, amîndouă, într-un loc subteran oarecare, în fundul vreunui puţ, de pildă, sau în vreun mormînt foarte adînc, dar locul respectiv, deşi se găseşte şi aşa cu mult sub picioarele lui, se afundă văzînd cu ochii. Poate că sînt în salonul cutărui vas care se duce la fund şi se uită la el prin apa din ce în ce mai sumbră. Mai este încă aer în salonul acela, încă îl mai pot vedea, şi el pe ele, dar se scufundă, se scufundă în apele întunecate care din clipă în clipă le vor ascunde vederii lui pentru totdeauna. El este undeva afară, la lumină şi la aer, în timp ce mama şi sora lui sînt supte către moarte şi ele sînt acolo jos tocmai *fiindcă* el este aici sus; ştie şi el treaba asta şi o ştiu şi ele, şi li se poate citi pe chipuri că ştiu. Nu există, însă, nici urmă de reproş pe feţele sau în inimile lor, nu există decît atît, conştiinţa că ele trebuie să moară pentru ca el să trăiască şi că asta face parte din ordinea de neclintit a lucrurilor.

Nu-şi mai aduce aminte ce anume s-a petrecut, dar în vis este conştient că, într-un fel sau altul, mama şi sora lui şi-au sacrificat viaţa pentru ca el să trăiască. Este unul dintre acele vise care, deşi păstrează decorul caracteristic viselor, sînt o continuare a activităţii intelectului treaz şi în care devii conştient de anumite fapte şi idei care ţi se par inedite şi valoroase şi după ce te trezeşti.

Ceea ce-l izbeşte acum, prin vis, este faptul că moartea mamei lui, cu aproape treizeci de ani în urmă, a fost tragică şi nefericită, dar într-un fel care acum, în ziua de astăzi adică, nu mai este posibil. Tragismul, aşa cum îl vede el, ţine de nişte vremuri mai îndepărtate, de un trecut în care mai existau viaţa particulară, dragostea şi prietenia, în care membrii unei familii stăteau alături unul de altul, fără să aibă nevoie de motivaţie pentru asta. Amintirea mamei lui îi rupe inima pentru că mama lui a murit iubindu-l pe el cînd el era prea mic şi

prea egoist ca s-o iubească la rîndul lui şi pentru că, într-un fel anume – dar concret în ce fel nu-şi mai aduce aminte –, s-a sacrificat pe ea însăşi unei concepţii despre loialitate care era deopotrivă personală şi imuabilă. Aşa ceva este clar că nu se mai poate întîmpla în ziua de astăzi. Azi există frică, ură şi durere, dar nu mai există nici o demnitate a sentimentelor, nici un regret profund sau complex.

Toate acestea i se pare acum, în vis, că le vedea atunci în ochii mari ai mamei şi ai surorii lui, care se uitau în sus la el, prin apa din ce în ce mai întunecată, de la sute de metri sub el şi scufundîndu-se şi mai adînc.

Deodată, brusc, se face că stă pe o iarbă deasă, scurtă, într-o seară de vară, cînd razele piezişe ale soarelui aruncă limbi de aur peste pajişte. Peisajul care i se întinde înaintea ochilor îi revine atît de frecvent în vise, încît niciodată nu este pe deplin sigur dacă l-a văzut sau nu în realitate. Cînd se trezeşte, îl numeşte în gînd Tărîmul de Aur. Este de fapt o păşune veche, cu iarba roasă de iepuri, cu o potecă şerpuind de la un capăt la altul şi cu cîte un muşuroi de cîrtiţă din loc în loc. În liziera de pe partea cealaltă, crengile ulmilor foşnesc încet în adierea vîntului, iar frunzele abia se mişcă, în mase compacte, ca părul unei femei. Undeva, prin apropiere, deşi nu se vede, curge liniştit un pîrîu limpede. Pe sub sălciile de pe maluri, apa formează băltoace în care înoată ochene. Fata cu părul negru vine înspre el peste pajişte. Îşi smulge hainele de pe ea, parcă dintr-o singură mişcare, şi le azvîrle cît colo cu dispreţ. Are trupul alb şi neted, dar nu trezeşte în el nici o dorinţă şi, de fapt, abia dacă el se uită la trupul ei. Ceea ce-l copleşeşte în clipa aceasta este admiraţia pentru gestul cu care fata îşi aruncă hainele în lături. În graţia şi nevinovăţia lui, gestul ei parcă ar anihila o întreagă civilizaţie, un întreg sistem de gîndire, ca şi cum Fratele cel Mare şi Partidul şi Poliţia Gîndirii ar putea fi proiectate în nefiinţă printr-o singură şi splendidă mişcare a braţului. Şi gestul fetei ţine de trecutul îndepărtat. Winston se trezeşte cu cuvîntul „Shakespeare“ pe buze.

Tele-ecranul difuzează un fluierat asurzitor, care insistă pe aceeaşi notă timp de treizeci de secunde. Este şapte şi cincisprezece, ora de trezire pentru funcţionari. Winston se urneşte din pat gol – pentru că un membru al Partidului Exterior primeşte numai trei mii de cupoane pentru îmbrăcăminte pe an şi o pijama costă şase sute – şi-şi trage pe el un maiou jerpelit şi un şort, care zac aruncate pe un scaun. Peste trei minute încep Mişcările Fizice. În clipa următoare, însă, îl apucă un acces violent de tuse, aşa cum păţeşte aproape de

fiecare dată cînd se scoală din pat. Tusea îi goleşte plămînii atît de tare, încît numai întins pe spate şi trăgînd cu calm o serie de respiraţii profunde izbuteşte să-şi recapete suflul. I s-au umflat şi venele de efortul tuşitului, iar ulceraţia varicoasă a început din nou să-i dea mîncărimi.

— Treizeci la patruzeci, alinierea!! – latră o voce ascuţită de femeie. Treizeci la patruzeci, alinierea, vă rog! Luaţi poziţia de începere, treizeci la patruzeci!

Winston sare în poziţie de drepţi în faţa tele-ecranului, pe care a apărut deja imaginea unei femei destul de tinere, uscăţivă, dar musculoasă, în ţinută de sport şi încălţată cu papuci de gimnastică.

— Îndoirea şi-ntinderea braţelor! – zbiară instructoarea. Ritmul la mine! *Unu*, doi, trei, patru! *Unu*, doi, trei, patru! Haideţi, tovarăşi, mai multă viaţă-n mişcări! *Unu*, doi, trei, patru! *Unu*, doi, trei, patru!…

Durerea provocată de accesul de tuse nu i-a alungat cu totul din minte, lui Winston, impresia lăsată de vis, iar mişcările ritmice ale exerciţiului de înviorare au darul de a i-o readuce în minte. Tot aruncîndu-şi braţele mecanic înainte şi înapoi, cu acea mină de neclintită satisfacţie întipărită pe faţă, care este considerată potrivită în timpul Mişcărilor Fizice, se străduieşte să parcurgă, în gînd, drumul invers, către perioada cea mai tulbure a primei lui copilării. Extraordinar de greu îi vine să-şi reamintească. Dincolo de ultimii ani cincizeci, totul devine confuz. Neavînd nimic palpabil de luat ca reper, pînă şi propria-ţi viaţă îşi pierde contururile clare. Îţi aminteşti detaliile unor întîmplări, fără să le mai poţi reconstitui atmosfera, şi apoi mai sînt şi lungi perioade goale, albe, de care nu poţi lega nimic.

Totul era altfel pe atunci. Pînă şi numele ţărilor, pînă şi forma lor pe hartă erau altele. Aerobaza Unu, de exemplu, nu se numea aşa în zilele acelea; se numea Anglia, de fapt Marea Britanie, deşi Londra – despre asta chiar că ar putea pune mîna în foc – s-a chemat dintotdeauna Londra. În schimb, nu-şi aminteşte cu siguranţă de nici o perioadă în care să nu fi fost război, deşi se pare că în copilăria lui a fost o perioadă destul de lungă de pace, fiindcă una dintre primele lui amintiri este legată de un raid aerian care a luat pe toată lumea prin surprindere – cel puţin lui aşa i s-a părut. Asta se întîmpla cam prin anii cînd peste Colchester a căzut bomba atomică. Raidul în sine nu şi-l aminteşte, în schimb şi astăzi simte mîna tatălui său, cum îl ţinea pe el strîns de mînă în timp ce coborau nişte scări în jos, în jos, din ce în ce mai jos, către un

loc oarecare aflat adînc în pămînt. Scara cobora în spirală şi zdroncănea sub paşii lui şi pînă la urmă aşa de tare i-au obosit picioarele, încît a început să bîzîie şi au trebuit să se oprească să-şi mai tragă sufletul. Mama lui, în felul ei lent şi visător, venea după ei doi, mult mai în spate. Ea o ducea în braţe pe sora lui mai mică – sau poate nu ducea decît o legătură de pături: nu ştie sigur dacă sora lui se născuse deja pe-atunci. Pînă la urmă, au ajuns într-un loc zgomotos şi aglomerat, iar el, Winston, a văzut că era vorba de o staţie de metrou.

Erau acolo unii care stăteau pe dalele de piatră de pe jos; alţii, strînşi compact la un loc, stăteau pe paturi de fier aşezate unul peste altul. Winston şi mama lui şi tatăl lui şi-au găsit un loc pe jos, iar alături de ei, pe un pat de fier, stăteau doi bătrîni, un bărbat şi o femeie, lipiţi unul de altul. Bătrînul avea un costum închis la culoare, modest, şi o şapcă de stofă neagră dată pe spate de părul foarte alb; avea faţa roşie şi ochii albaştri şi plini de lacrimi. Duhnea a gin. Parcă i se evapora gin din piele în loc de transpiraţie şi n-ar fi fost imposibil ca şi lacrimile care i se revărsau din ochi să fi fost gin curat. Dar, cu toate că era destul de beat, avea şi o suferinţă oarecare, autentică şi insuportabilă. În felul lui copilăresc, Winston şi-a dat seama atunci că bătrînului tocmai i se întîmplase cine-ştie-ce lucru cumplit, ceva ce nu se putea nici uita, nici repara vreodată. Ba chiar i s-a părut că şi ştia despre ce era vorba. Cineva fusese ucis, poate vreo nepoţică pe care bătrînul o iubea. La fiecare cîteva minute, spunea:

— Nu trebuia s-avem noi încredere-n ăştia. Am spus eu, mamă, sau n-am spus?! Uite ce iese cîn’ te-ncrezi-n ăştia. Eu aşa am spus to’ timpu’. Nu trebuia s-avem noi încredere-n nenorociţii ăştia.

Dar cine erau nenorociţii în care n-ar fi trebuit avut încredere – asta Winston nu a aflat niciodată.

Cam de prin vremea respectivă, războiul a fost literalmente neîntrerupt, deşi, teoretic vorbind, nu a fost mereu acelaşi război. Timp de cîte luni, cînd era el copil, au avut loc lupte de stradă confuze chiar în Londra, dintre care pe unele şi le mai aminteşte încă, şi anume foarte limpede. Dar să contureze istoria întregii perioade, să spună cine se lupta cu cine în fiecare moment – aşa ceva i-ar fi cu totul imposibil, pentru că nici un document scris şi nici un cuvînt rostit nu vorbeşte de vreo grupare a forţelor alta decît cea prezentă. Uite, de exemplu în momentul de faţă, în 1984 – presupunînd că este, într-adevăr, anul 1984 –, Oceania se află în război cu Eurasia şi în alianţă cu Estasia. În nici o situaţie

publică sau particulară nu se recunoaşte că ar fi existat vreodată vreun moment în care cele trei puteri să fi fost altfel grupate. În realitate, după cum el, Winston Smith, ştie foarte bine, nu au trecut decît patru ani de cînd Oceania era în război cu Estasia şi în alianţă cu Eurasia. Dar acesta nu este decît un amănunt pe care el, cum-necum, îl ştie pe ascuns, fiindcă memoria lui nu este suficient de bine disciplinată. Oficial, schimbarea alianţelor nu a avut loc niciodată. Oceania este în război cu Eurasia: asta înseamnă că Oceania este dintotdeauna în război cu Eurasia. Duşmanul din fiecare moment reprezintă răul absolut şi, prin urmare, orice înţelegere cu el, trecută, prezentă sau viitoare, este de neconceput. Chestia cea mai îngrozitoare, se gîndeşte el pentru a zece-mia oară, în timp ce-şi trage umerii înapoi atît de tare, încît îl dor (cu mîinile proptite în şolduri, îşi roteşte corpul din mijloc, exerciţiu, cică, bun pentru muşchii spatelui), chestia cea mai îngrozitoare este că s-ar putea să fie adevărat. Dacă Partidul poate să-şi bage mîinile pînă la coate în trecut şi să afirme, despre cutare sau cutare eveniment: *nu a avut loc niciodată* – oare nu este chestia asta mai înfricoşătoare şi decît tortura şi chiar decît moartea?

Partidul afirmă că Oceania nu a fost niciodată în alianţă cu Eurasia. Iată, însă, că el, Winston Smith, *ştie* că Oceania a fost în alianţă cu Eurasia nu mai departe decît cu patru ani în urmă. Dar de unde ştie el treaba asta? Numai din propria lui conştiinţă care, oricum, mai are puţin şi urmează să fie anihilată. Dacă toţi ceilalţi acceptă minciuna pe care Partidul le-o impune, dacă toate documentele povestesc aceeaşi gogoriţă, atunci minciuna se transferă în istorie şi devine adevăr. „Cine controlează trecutul“, zice o lozincă a Partidului, „controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul.“ Şi totuşi, trecutul, deşi prin însăşi natura lui supus modificărilor, nu a fost niciodată modificat. Orice este adevărat în clipa de faţă a fost şi va fi întotdeauna adevărat. E foarte simplu. Nu-ţi trebuie decît o nesfîrşită serie de victorii asupra propriei tale memorii rebele. *Controlul realităţii*, cum i se spune, sau, în Nouvorbă, *dublugîndit*.

— Pe loc repaus! – strigă instructoarea, ceva mai blînd.

Winston îşi lasă braţele să-i cadă pe lîngă corp şi-şi umple din nou plămînii cu aer. Mintea îi alunecă în lumea ca un labirint a dublugînditului. Să ştii şi să nu ştii, să fii conştient de o totală veridicitate în timp ce spui minciuni cu grijă construite, să susţii în acelaşi timp două idei care se exclud reciproc, ştiind că sînt opuse, şi totuşi să crezi în amîndouă; să foloseşti logica împotriva logicii,

să renegi morala în timp ce o pretinzi altora, să crezi că democraţia este imposibilă şi că Partidul este păstrătorul democraţiei; să uiţi orice este necesar să uiţi, pe urmă să readuci lucrul respectiv în memorie exact cînd este nevoie de el şi să-l uiţi imediat din nou; şi, mai presus de toate, să aplici acelaşi proces de gîndire procesului însuşi. Iată care este cea mai înaltă subtilitate: să provoci în mod conştient inconştienţa şi pe urmă să redevii conştient de actul de auto-hipnoză pe care tocmai l-ai săvîrşit. Chiar şi simplul fapt de a înţelege cuvîntul *dublugîndit* presupunea folosirea dublugînditului.

Instructoarea a luat din nou poziţia de drepţi.

— Şi acum, să vedem cine îşi poate atinge vîrfurile picioarelor! – comandă ea cu entuziasm. De la şold, vă rog, tovarăşi! *Unu* – doi! *Unu* – doi!…

Winston detestă exerciţiul ăsta, fiindcă îi dă dureri ascuţite de jos de la călcîie pînă sus la fese şi de multe ori sfîrşeşte prin a-i provoca un nou acces de tuse. Calitatea lui zice-se plăcută iese din sfera meditaţiilor lui Winston. Trecutul, se gîndeşte, nu a fost doar modificat, a fost de fapt distrus. Pentru că, uite, cum poţi să mai stabileşti cronologic pînă şi întîmplarea cea mai evidentă, cînd nu există nici un document în afară de propria ta memorie? Încearcă să-şi aducă aminte în ce an a auzit pentru prima oară vorbindu-se de Fratele cel Mare. Trebuie să fi fost cîndva prin anii şaizeci, dar cînd anume – asta îi este imposibil să precizeze. Bineînţeles, în cărţile de istorie a Partidului, Fratele cel Mare trece drept conducătorul şi apărătorul Revoluţiei încă din primele ei zile. Faptele lui de arme au fost, încetul cu încetul, împinse înapoi în timp, pătrunzînd pînă şi în lumea fabuloasă a anilor treizeci şi patruzeci, cînd încă se mai plimbau pe străzile Londrei capitaliştii cu pălăriile lor ciudate, de formă cilindrică, în automobile mari şi strălucitoare sau în trăsuri cu cai, care aveau pereţii laterali din sticlă. Nu ai cum să ştii cît din legenda asta este adevăr şi cît este invenţie. Winston nu-şi mai aduce aminte nici măcar Partidul însuşi în ce an şi-a început existenţa. Nu crede să fi auzit vreodată cuvîntul SOCENG înainte de 1960, dar poate că, în forma lui din Vechivorbă – adică *Socialismul Englez* –, termenul a existat şi mai înainte. Totul se topeşte în ceaţă. Bineînţeles că, uneori, ţi se întîmplă să poţi pune degetul pe o minciună evidentă. De exemplu, nu este adevărat ceea ce pretind cărţile de istorie a Partidului, şi anume că Partidul ar fi inventat avioanele. El, Winston, îşi aminteşte că avioane existau şi pe vremea cînd el era copil mic de tot. Dar nimic nu se poate dovedi. Nu există nici o probă. O singură dată în viaţă a avut în mînă un document care

dovedea incontestabil falsificarea unui fapt istoric. Şi în ziua aia…

— Smith!! – răcneşte deodată vocea arţăgoasă de la tele-ecran. Şase mii şapte'ş-nouă Smith W.!! Da, da, *tu*! Apleacă-te mai jos, te rog! Poţi şi mai mult de-atît! Nu te străduieşti. Mai jos, te rog! *Aaa-şa*, tovarăşe! Şi-acum, toată lumea, pe loc repaus şi ochii la mine!

O năduşeală fierbinte îl cuprinde brusc pe Winston, parcă din tot corpul. Faţa îi rămîne, însă, la fel de imobilă. Niciodată să nu-ţi arăţi disperarea! Niciodată să nu-ţi etalezi resentimentele! O singură clipire din ochi te poate pierde. Rămîne în picioare, urmărind-o pe instructoare care îşi ridică braţele deasupra capului – nu se poate spune că ar avea graţie în mişcări, dar le execută cu o precizie şi o eficienţă remarcabile –, se apleacă înainte şi-şi bagă vîrfurile degetelor de la mîini sub degetele de la picioare.

— Priviţi, tovarăşi! *Aşa* vreau să vă văd lucrînd. Uitaţi-vă din nou la mine. Am treizeci şi nouă de ani şi am născut patru copii. Priviţi! Se apleacă din nou. Vedeţi? Genunchii *mei* nu sînt îndoiţi! Toţi puteţi executa această mişcare, dacă vreţi cu adevărat, adaugă ea, îndreptîndu-se. Oricine sub patruzeci şi cinci de ani poate foarte bine să-şi atingă degetele de la picioare. Nu avem toţi privilegiul de a lupta în prima linie, dar cel puţin ne putem menţine în formă. Gîndiţi-vă la băieţii noştri de pe frontul Malabar! Şi la marinarii de pe Fortăreţele Plutitoare! Gîndiţi-vă numai la ce trebuie să facă *ei* faţă. Haideţi, mai încercaţi o dată! Aşa, tovarăşe Smith, e mai bine. E *mult* mai bine! – adaugă ea încurajator, în timp ce Winston, aplecîndu-se brusc, mai mult aruncîndu-se înainte, reuşeşte să-şi atingă degetele de la picioare, pentru prima oară după cine-ştie-cîţi ani.

4

Cu acel oftat adînc, involuntar, pe care nici măcar în apropierea tele-ecranului nu se poate abţine să-l scoată la începutul unei noi zile de muncă, Winston îşi trage scrievorbitorul către el, suflă praful de pe microfon şi-şi pune ochelarii pe nas. Apoi derulează şi prinde la un loc cu o clamă patru suluri mici de hîrtie care au sosit deja prin tubul pneumatic aflat în dreapta biroului lui.

În pereţii boxei sînt trei orificii. În dreapta scrievorbitorului, un mic tub pneumatic pentru mesaje scrise; în stînga, unul mai mare, pentru ziare; iar în

peretele lateral, la îndemîna lui Winston, se găseşte o fantă mare, dreptunghiulară, protejată de un grătar de sîrmă, în care se aruncă hîrtiile inutile. Asemenea fante există cu miile sau cu zecile de mii prin toată clădirea, şi nu numai în fiecare încăpere, ci şi, din loc în loc, pe fiecare coridor. Din cine-ştie-ce motiv, au fost poreclite găuri de memorie. Cînd ştii că un document urmează să fie distrus, sau chiar cînd vezi o bucată de hîrtie inutilă, a devenit un gest automat să ridici apărătoarea de la cea mai apropiată gaură de memorie şi să arunci hîrtia înăuntru, după care un curent de aer cald o poartă către imensele cuptoare ascunse undeva în subsolurile clădirii.

Winston începe să studieze cele patru foiţe de hîrtie pe care le-a derulat. Fiecare dintre ele conţine cîte un mesaj de numai unul sau două rînduri, scrise în jargonul abreviat de care se face uz în Minister în scopuri interne şi care nu este tocmai Nouvorbă, dar constă, în mare parte, din termeni de Nouvorbă. Mesajele sună astfel:

17.3.84 f.m. malrelatat africa verifică
[illegible] p3a trim 4 1983 greşeli tipar verifică variantă curentă
[illegible] malcitat ciocolată rectifică
[illegible] ordin zi f.m. dubluplusnebune refe nepersoane rescrie întregeşte supsup anteclasat

Cu un vag sentiment de satisfacţie, Winston pune al patrulea mesaj deoparte: lucrare complicată, de răspundere, cel mai bine este s-o lase la urmă. Celelalte trei sînt probleme de rutină, deşi pentru al doilea va trebui, mai mult ca sigur, să străbată nişte liste plicticoase de cifre. Formează „Numere vechi“ la tele-ecran şi cere exemplarele respective din *Times*, care, după cîteva minute de aşteptare, se ivesc din tubul pneumatic. Mesajele primite de el se referă la nişte articole sau ştiri despre care se consideră, dintr-un motiv sau altul, că este necesar să fie modificate – sau „rectificate“, cum se spune în mod oficial. De exemplu, din numărul din 17 martie al ziarului *Times*, aflai că, în discursul din ziua precedentă, Fratele cel Mare anticipase că frontul din sudul Indiei avea să rămînă calm, dar şi că o ofensivă eurasiană avea să fie lansată în scurt timp în nordul Africii. În realitate, însă, comandamentul suprem eurasian a lansat ofensiva în sudul Indiei şi a lăsat în pace nordul Africii. Prin urmare, este necesar să fie rescris un pasaj din discursul Fratelui cel Mare, în aşa fel, încît acesta să anticipeze chiar ceea ce s-a întîmplat.

Sau în numărul din 19 decembrie trecut se publicau prevederile de

producţie la diverse categorii de bunuri de consum pentru trimestrul patru 1983, care era al şaselea trimestru al celui de-al Nouălea Plan Trienal. Numărul de astăzi, însă, conţine declaraţia asupra producţiei reale, din care se vede că prevederile au fost, la fiecare capitol, cu totul şi cu totul greşite. Datoria lui Winston este să corecteze cifrele iniţiale, făcîndu-le să corespundă cu cele ulterioare. Cît despre al treilea mesaj, este vorba de o greşeală foarte simplă, care poate fi îndreptată în cîteva minute. Nu mai departe decît în februarie, Ministerul Abundenţei a făcut publică promisiunea – termenul oficial este „angajament ferm“ – că raţia de ciocolată nu se va reduce în cursul anului 1984. Or, după cum ştie şi Winston, raţia de ciocolată urmează să fie redusă de la treizeci la douăzeci de grame chiar săptămîna asta. Tot ce trebuie el să facă este să înlocuiască promisiunea iniţială cu un avertisment că, în cursul lunii aprilie, s-ar putea dovedi necesară o reducere a raţiei de ciocolată.

De îndată ce a rezolvat fiecare dintre cele trei mesaje, Winston îşi ataşază corecturile, dictate la scrievorbitor, numerelor respective din *Times* şi le împinge în tubul pneumatic. Pe urmă, cu o mişcare pe cît posibil inconştientă, mototoleşte mesajele iniţiale şi orice note pe care şi le-a făcut el însuşi şi le dă drumul în gaura de memorie, ca să fie înghiţite de flăcări.

Ce anume se întîmplă în labirintul invizibil la care duc tuburile pneumatice nu ştie în detaliu, dar ştie aşa, în general, că, odată corecturile considerate necesare la cutare număr din *Times* adunate la un loc şi colaţionate, numărul respectiv se retipăreşte, exemplarul original se distruge, iar cel ajustat se arhivează în locul lui. Acest proces de continuă modificare se aplică nu numai ziarelor, ci şi cărţilor, revistelor, broşurilor, afişelor, foilor volante, filmelor, înregistrărilor, desenelor animate, fotografiilor – într-un cuvînt, oricărui text sau document care ar putea avea o cît de mică semnificaţie politică sau ideologică. Zi de zi şi aproape clipă de clipă, trecutul este adus la zi. În acest fel, se poate dovedi cu ajutorul probelor documentare că orice previziune făcută de Partid a fost corectă; şi nici o ştire sau opinie care ar putea veni în conflict cu nevoile momentului nu este lăsată să rămînă în vreo arhivă. Toată istoria este un palimpsest scris şi rescris indiferent de cîte ori se dovedeşte necesar. Nu ai nici o posibilitate de a demonstra, odată acţiunea terminată, că a avut loc vreo falsificare. Cel mai mare serviciu al Secţiei Documente, cu mult mai mare decît cel la care lucrează Winston, este format, pur şi simplu, din persoane a căror datorie constă în a depista şi aduna toate exemplarele din cărţi, ziare sau

documente care au fost înlocuite şi, deci, trebuie distruse. Un număr din *Times* care, din cauza schimbărilor în alianţele politice sau a unor predicţii greşite făcute de Fratele cel Mare, a fost rescris poate şi de zece ori încă se mai găseşte în arhive cu data iniţială şi nici un alt exemplar mai vechi nu mai există, care să-l contrazică. Şi cărţile sînt adunate şi rescrise de mai multe ori şi, de fiecare dată cînd sînt retipărite, nimeni nu recunoaşte că ar fi avut loc vreo modificare. Nici măcar mesajele scrise pe care le primeşte Winston şi pe care el, de fiecare dată, le aruncă imediat după ce le rezolvă, nici măcar ele nu afirmă şi nu dau vreodată de înţeles că s-ar comite vreo falsificare: întotdeauna se referă la scăpări, la erori, la greşeli de tipar şi citate greşite care trebuie să fie îndreptate în interesul unei cît mai exacte informări.

De fapt, se gîndeşte el în timp ce ajustează cifrele Ministerului Abundenţei, nici măcar nu este vorba de o falsificare: înlocuieşte, pur şi simplu, o aberaţie cu alta. Cea mai mare parte a materialului cu care lucrează nu are nici un fel de legătură cu nimic din lumea reală, nici măcar acel gen de legătură pe care o conţine o minciună sfruntată. Statisticile sînt la fel de fanteziste în versiunea lor originală, cum sînt şi în versiunea aşa-zis rectificată. De multe ori, se presupune că sînt compuse din cap. De exemplu, previziunile Ministerului Abundenţei estimaseră producţia de ghete în trimestrul respectiv la o sută patruzeci şi cinci de milioane de perechi. Producţia reală este dată ca fiind de şaizeci şi două de milioane. Cu toate astea, rescriind previziunile, Winston coboară cifra la cincizeci şi şapte de milioane, pentru a lăsa loc obişnuitei pretenţii că planul a fost depăşit. Oricum, şaizeci şi două de milioane nu este cu nimic mai aproape de realitate nici decît cincizeci şi şapte de milioane, şi nici decît o sută patruzeci şi cinci de milioane. Mai mult ca sigur că nu s-a produs nici măcar o singură gheată. Adică, de fapt, cel mai sigur este că nimeni nu ştie cu siguranţă cîte anume s-au produs, şi nici nu are nici o importanţă. Tot ce ştii este că în fiecare trimestru se produc cantităţi astronomice de ghete pe hîrtie, în timp ce jumătate, poate, din populaţia Oceaniei umblă desculţă. Şi la fel se întîmplă cu fiecare categorie de produse şi cu toate faptele scrise, mari sau mici. Totul se topeşte într-o lume neguroasă unde, în cele din urmă, pînă şi anul devine incert.

Winston îşi ridică ochii şi se uită peste hol. În boxa corespunzătoare de pe partea opusă, lucrează de zor un bărbat mic de statură, cu o mutră meticuloasă şi o umbră de barbă, pe care-l cheamă Tillotson. Individul ţine un ziar împăturit pe genunchi şi microfonul scrievorbitorului foarte aproape de gură. Are aerul că

vrea să facă un secret din ce spune el acolo, între propria-i persoană şi tele-ecran. Îşi ridică şi el ochii: lentilele ochelarilor lui aruncă o lumină ostilă în direcţia lui Winston, care nu-l cunoaşte mai deloc pe Tillotson şi habar nu are cu ce se ocupă. La Secţia Documente, oamenii nu se grăbesc să vorbească despre ce lucrează. În holul cel mare, fără ferestre, cu două rînduri de boxe şi un interminabil fîşîit de hîrtii şi zumzet de voci care şoptesc în scrievorbitoare, sînt cel puţin zece inşi pe care Winston nu ştie nici cum îi cheamă, deşi în fiecare zi îi vede fîţîindu-se pe coridoare şi gesticulînd la cele Două Minute de Ură. Ştie că în boxa de lîngă a lui lucrează femeia cea mică de statură, cu părul ca nisipul, care se chinuie zi de zi să urmărească şi să radieze din presă numele celor care au fost vaporizaţi şi, deci, se cheamă că nici nu au existat. Treaba asta i se potriveşte, pentru că şi soţul ei a fost vaporizat acum cîţiva ani. Iar ceva mai încolo, peste vreo trei boxe, este o fiinţă blîndă, searbădă şi visătoare, care se numeşte Ampleforth, cu păr în urechi şi cu un talent surprinzător de a jongla cu versificaţia. Individul lucrează la producerea unor versiuni deformate – sau, cum li se spune, „texte definitive“ – ale unor poeme care, ideologic vorbind, au devenit inoportune, dar, dintr-un motiv sau altul, trebuie să rămînă totuşi în antologii. Şi holul ăsta, cu cei cincizeci de lucrători ai lui, cam atîţia sînt, constituie numai o subsecţie, o singură celulă, dacă se poate spune aşa, în imensa complexitate a Secţiei Documente. Alături, deasupra, dedesubt se află alte şi alte roiuri de funcţionari, angajaţi într-un număr inimaginabil de lucrări. Sînt imensele ateliere tipografice, cu sub-redactori, cu experţi în tipărituri şi cu studiouri utilate cu o aparatură complicată de trucare a fotografiilor. Este şi subsecţia de teleprograme, cu tehnicieni, producători şi echipe de actori aleşi special pentru talentul lor de a imita vocile. Sînt armatele de arhivişti care nu au decît de întocmit liste de periodice şi cărţi care trebuie date la revăzut. Sînt şi marile magazii unde se depozitează documentele corectate şi cuptoarele ascunse unde se distrug exemplarele originale. Şi undeva, cine poate şti unde anume, cu totul necunoscute, stau capetele conducătoare care coordonează toate eforturile celorlalţi şi trasează liniile politice, în aşa fel, încît o bucată de trecut urmează să fie păstrată, cealaltă falsificată, iar a treia ştearsă de pe faţa pămîntului. Şi Secţia Documente, la urma urmei, nu este decît o singură branşă în Ministerul Adevărului, a cărui primă îndatorire nu este aceea de a reconstrui trecutul, ci de a oferi cetăţenilor Oceaniei ziare, filme, cărţi de şcoală, programe de tele-ecran, piese de teatru, romane – orice modalitate de informare, de

educare, sau de recreere, de la statuie la lozincă, de la poezia lirică la tratatul de biologie şi de la abecedar la Dicţionarul Nouvorbei. Şi Ministerul nu are numai de asigurat diversele necesităţi culturale ale membrilor Partidului, ci şi de repetat întreaga operaţie la un nivel mai jos, în folosul proletariatului. Există un lanţ întreg de subsecţii separate, care se ocupă cu literatura pentru proli, cu muzica, teatrul şi distracţiile în general. Aici se scot ziare de aruncat la gunoi, în care nu găseşti aproape nimic altceva decît sport, crime şi horoscopuri, se produc povestioare senzaţionale de doi bani, filme numai despre sex şi cîntece sentimentale compuse exclusiv prin mijloace mecanice, la un caleidoscop special numit versificator. Există şi o întreagă subsecţie – în Nouvorbă, i se spune *Pornosec* – specializată în producerea celui mai abject soi de pornografii, care se expediază în colete sigilate şi la care nici un membru al Partidului, cu excepţia celor care lucrează la ele, nu are voie să se uite.

Trei mesaje noi au ieşit din tubul pneumatic de cînd Winston lucrează la primele trei; dar sînt treburi simple şi le rezolvă pînă să-l întrerupă cele Două Minute de Ură. După Ură, se întoarce în boxa lui, ia Dicţionarul Nouvorbei de pe raft, împinge scrievorbitorul într-o parte, îşi şterge ochelarii şi se apucă de lucrarea cea mai delicată, al patrulea mesaj de azi-dimineaţă.

Lui Winston, cea mai mare plăcere în viaţă i-o dă munca pe care o face. Majoritatea lucrărilor sînt treburi plicticoase, de rutină, dar printre ele se mai strecoară uneori şi cîte unele atît de dificile şi de complicate, încît te poţi pierde în ele la fel ca în profunzimile unei probleme de matematică – nişte ticluiri subtile, în care nu ai nimic care să te ghideze, afară de propriile tale cunoştinţe în materie de principiile SOCENG-ului şi de propria ta intuiţie în legătură cu ce anume aşteaptă Partidul de la tine să spui. El, Winston, este bun la aşa ceva. De cîteva ori i s-a încredinţat rectificarea articolelor de fond din *Times*, care se redactează exclusiv în Nouvorbă. Derulează din nou mesajul pe care l-a lăsat deoparte mai devreme şi care sună astfel:

Bdb.83 ordin zi f.m. dubluplusnebune refe nepersoane rescrie întregeşte supsup anteclasat

În Vechivorbă, adică în Engleza Standard, textul mesajului ar putea fi redat cam aşa:

Relatarea Ordinului de Zi al Fratelui cel Mare apărută în numărul din 3 decembrie 1983 al ziarului *Times* este extrem de nesatisfăcătoare şi face referiri la persoane

non-existente. Rescrie în întregime şi supune versiunea unei autorităţi superioare înainte de a o clasa.

Winston se apucă să citească articolul incriminat, de la cap la coadă. Din cîte îşi dă seama, ordinul de zi al Fratelui cel Mare conţinea mai ales laude la adresa activităţii unei organizaţii cunoscute sub sigla TAFP, care îi aproviziona cu ţigări şi alte articole strict necesare pe marinarii de pe Fortăreţele Plutitoare. Un anume tovarăşul Withers, membru de frunte al Partidului Interior, era evidenţiat printr-o menţiune individuală şi fusese decorat cu Ordinul Meritul Special, Clasa a Doua. După trei luni, însă, iată că TAFP a fost desfiinţată fără nici o explicaţie. Este de presupus că Withers şi oamenii lui sînt acum în dizgraţie, dar nici în ziare, nici la tele-ecran nu s-a pomenit o vorbă despre aşa ceva. Bineînţeles că nu se spune nimic, din moment ce acuzaţii politici nu sînt, de regulă, judecaţi, şi nici măcar demascaţi în mod public. Marile epurări care lovesc mii de oameni, cu procese publice de trădători şi criminali în gîndire, cu mărturisiri abjecte ale tuturor ticăloşiilor de pe lume, urmate de execuţii – astea sînt spectacole excepţionale şi nu au loc decît o dată la cîţiva ani. De obicei, oamenii ajunşi pe lista neagră a Partidului dispar pur şi simplu şi nu se mai aude nimic despre ei niciodată. Nimeni nu dispune de nici cel mai mic indiciu despre ce s-ar fi putut întîmpla cu ei. În unele cazuri, poate că nici nu sînt morţi. Vreo treizeci de inşi, poate, numai dintre cei pe care Winston i-a cunoscut personal, plus părinţii lui, au dispărut fără urmă în cutare sau cutare moment.

Se scarpină tacticos la nas cu o clamă. În boxa de vizavi, tovarăşul Tillotson tot mai stă aplecat peste scrievorbitor, cu aerul lui secretos. Îşi înalţă şi el capul pentru o clipă: din nou lumina aia ostilă de la lentilele ochelarilor lui. Nu cumva tovarăşul Tillotson lucrează la aceeaşi problemă ca şi el, ca şi Winston? Foarte posibil. O temă atît de delicată nu se încredinţează niciodată unui singur lucrător, pe de o parte; iar pe de altă parte, a supune problema unei comisii ar însemna a recunoaşte deschis că are loc un act de falsificare. Cel mai sigur este că în jur de zece inşi lucrează chiar în acest moment la versiuni concurente a ce a spus, de fapt, Fratele cel Mare. După care, cine-ştie-ce cap de conducere din Partidul Interior alege una sau alta dintre variante, o dă spre reeditare, pune în mişcare procesele complicate, dar necesare, de stabilire a trimiterilor şi, pînă la urmă, minciuna aleasă de el trece în arhivele permanente şi devine adevăr.

Winston habar nu are din ce motiv a căzut în dizgraţie tovarăşul Withers.

Pentru corupţie, poate, sau pentru incompetenţă. Poate că Fratele cel Mare s-a săturat de un subaltern prea cunoscut. Poate că Withers însuşi, sau altcineva din anturajul lui, a fost suspectat de tendinţe deviaţioniste. Sau poate – de fapt, este cea mai sigură explicaţie – totul s-a întîmplat pur şi simplu pentru că epurările şi vaporizările fac parte integrantă, în mod inevitabil, din mecanismul conducerii. Singurul indiciu clar îl dau cuvintele „refe nepersoane“, care arată că Withers este deja mort. De obicei, nu poţi fi sigur de aşa ceva în legătură cu cei arestaţi. Se întîmplă, uneori, să li se dea drumul şi să rămînă în libertate chiar şi un an înainte de a fi executaţi. Cîteodată, foarte rar, un individ pe care tu îl credeai mort de mult timp reapare ca o fantomă la cîte un proces public, unde înfundă sute de inşi prin mărturiile lui, şi abia pe urmă dispare, de astă dată definitiv. Şi totuşi, Withers este deja o *nepersoană*. El nu există; nu a existat niciodată. Winston hotărăşte că nu este suficient să orienteze mesajul Fratelui cel Mare în direcţia opusă. Cel mai bine este să-l facă să se refere la cu totul altceva.

Ar putea transforma ordinul de zi în obişnuita denunţare a trădătorilor şi criminalilor în gîndire, dar prea e cusut cu aţă albă. Iar dacă inventează vreo victorie pe front, sau cine-ştie-ce depăşire triumfătoare a celui de-al Nouălea Plan Trienal, se complică exagerat de mult trimiterile. Îi trebuie ceva pur fantezist. Deodată, îi răsare în minte, confecţionată de-a gata, dacă se poate spune aşa, figura unui anume tovarăşul Ogilvy, care a murit de curînd pe cîmpul de luptă, în împrejurări eroice. Se mai întîmplă, uneori, ca Fratele cel Mare să-şi dedice ordinul de zi menţionării cîte unui umil membru de rînd al Partidului, ale cărui viaţă şi moarte le scoate în evidenţă ca pe nişte exemple demne de urmat. Ei bine, astăzi o să-l menţioneze pe tovarăşul Ogilvy. Sigur că nu a existat nici un tovarăş Ogilvy, dar cîteva rînduri scrise şi cîteva fotografii trucate sînt ingredientele venirii sale pe lume.

Winston se gîndeşte cîteva momente, pe urmă îşi trage scrievorbitorul spre el şi începe să dicteze, în stilul cu care s-a obişnuit deja al Fratelui cel Mare, milităros şi pedant în acelaşi timp, uşor de imitat din cauza unui tic de a pune întrebări la care dă imediat şi răspunsul („Ce învăţăm noi, tovarăşi, din acest fapt? Învăţăm – şi acesta este şi unul dintre principiile fundamentale ale SOCENG-ului – că…“ ş.a.m.d., ş.a.m.d.).

La vîrsta de trei ani, tovarăşul Ogilvy a refuzat orice altă jucărie afară de o tobă, un pistol-mitralieră şi un elicopter în miniatură. La şase ani – cu un an

mai devreme decît prevedea regulamentul, dar cu aprobare specială –, a intrat la Spioni, iar la nouă ani, a ajuns comandant de grupă. La unsprezece ani, şi-a denunţat unchiul Poliţiei Gîndirii, după ce a ascultat pe ascuns o conversaţie care i s-a părut lui a avea tendinţe criminale. La şaptesprezece ani, a ajuns comandant de district şi instructor la Liga Tineretului Anti-Sex. La nouăsprezece ani, a proiectat o grenadă de mînă care a fost omologată de Ministerul Păcii şi care, la primul test, a omorît treizeci şi unu de prizonieri eurasieni dintr-odată. La douăzeci şi trei de ani, tovarăşul Ogilvy a pierit în luptă. Urmărit de avioanele cu reacţie duşmane, în timp ce zbura deasupra Oceanului Indian cu nişte mesaje importante, şi-a luat mitraliera drept lest şi a sărit din elicopter în apă, cu tot cu mesaje – iată un sacrificiu, subliniază Fratele cel Mare, despre care nu poţi afla decît cu un sentiment de invidie, după care adaugă cîte ceva şi despre viaţa curată şi cinstită a tovarăşului Ogilvy. Era total abstinent şi nefumător, neavînd nici o altă distracţie afară de o oră pe zi în sala de gimnastică, şi jurase să rămînă neînsurat, fiindcă era de părere că actul căsătoriei şi grija unei familii sînt incompatibile cu o viaţă consacrată douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru îndeplinirii datoriei. Nu avea alte subiecte de conversaţie decît principiile SOCENG-ului şi nici alt scop în viaţă decît înfrîngerea duşmanului eurasian şi hăituirea spionilor, sabotorilor, criminalilor în gîndire şi a trădătorilor în general.

Aici, Winston se opreşte şi dezbate în sinea lui dacă să-l decoreze pe tovarăşul Ogilvy cu Ordinul Meritul Special; în cele din urmă, renunţă, pentru că asta ar atrage după sine trimiteri de care nu este nevoie.

Aruncă din nou o privire către rivalul lui din boxa de vizavi. Nu ştie nici el de ce, dar este convins că Tillotson este cufundat în aceeaşi lucrare ca şi el. Nu are cum afla a cui variantă va fi adoptată, dar este încrezător că a lui. Şi iată cum tovarăşul Ogilvy, la care nimeni nu se gîndea în urmă cu o oră, a devenit acum realitate. Curios lucru: poţi crea morţi, dar nu şi oameni vii. Tovarăşul Ogilvy nu a existat niciodată în nici un prezent, dar există acum în trecut; şi, după ce toată lumea va uita de falsificare, el va continua să existe, la fel de autentic şi pe baza aceloraşi dovezi cum au existat, la vremea lor, Carol Quintul şi Iuliu Cezar.

În sala de mese a cantinei, adînc sub pămînt, coada pentru prînz se tîrăşte încet înainte. Încăperea este deja plină ochi, iar zgomotul, asurzitor. De după zăbrelele de la tejghea vine un abur de tocană cu un miros metalic şi acru, care nu reuşeşte să acopere vaporii de Gin Victoria. În fundul sălii este un băruleţ, de fapt o simplă gaură în zid, de unde poţi cumpăra gin cu zece cenţi o cană mare.

— Tocma' pe tine te căutam, zice o voce în spatele lui Winston.

Se întoarce. Este prietenul lui, Syme, care lucrează la Secţia Cercetare. Poate că „prieten" nu este tocmai termenul potrivit. În ziua de astăzi, nu ai prieteni – ai tovarăşi, dar compania unor tovarăşi este ceva mai plăcută decît a altora. Syme este filolog, specialist în Nouvorbă, şi face parte din imensa echipă de experţi angrenaţi în redactarea Ediţiei a Unsprezecea a Dicţionarului Nouvorbei. Este un individ mărunt, mai scund decît Winston, cu părul negru şi ochii mari şi bulbucaţi, nişte ochi în acelaşi timp trişti şi ironici, care parcă îţi studiază faţa îndeaproape atunci cînd stai de vorbă cu el.

— Voiam să te-ntreb dacă n-oi fi avînd vreo lamă de ras, continuă Syme.

— Nici măcar una singură, zice Winston, cu un soi de grabă vinovată. Am încercat peste tot. Nu mai sînt. S-au terminat.

Toată lumea îţi cere lame de ras. În realitate, Winston mai are două lame nefolosite încă, pe care le ţine bine. Este criză de aşa ceva, de luni de zile. În orice moment se găseşte cîte un produs de strictă necesitate pe care magazinele Partidului nu-l pot oferi. Cîteodată nasturii, cîteodată aţa de cusut, cîteodată şireturile de pantofi; acuma sînt lamele de ras. Nu poţi face rost de ele – dacă reuşeşti şi-aşa – decît ciupind, mai mult sau mai puţin pe furiş, de la „negru".

— Şi eu de şase săptămîni mă rad cu aceeaşi lamă, adaugă el, la fel de neconvingător.

Coada se urneşte înainte. Cînd se opreşte din nou, Winston se întoarce cu faţa spre Syme. Fiecare dintre ei ia cîte o tavă de metal unsuroasă din teancul de la capătul tejghelei.

— Ai fost să vezi cum îi spînzură pe prizonierii ăia ieri? – întreabă Syme.

— Am lucrat, răspunde Winston, mimînd indiferenţa. Bănuiesc c-o să se dea la ştiri.

— Foarte nepotrivit înlocuitor, zice Syme. Ochii lui ironici se plimbă pe chipul lui Winston, parcă ar spune: „Las' că te ştiu eu, văd prin tine. Ştiu foarte bine de ce nu te-ai dus să vezi cum îi spînzură pe prizonierii ăia".

În felul lui intelectual, Syme este primejdios de ortodox. Vorbeşte cu o satisfacţie drăcească despre raidurile de elicoptere deasupra satelor duşmane, despre procesele şi mărturiile criminalilor în gîndire şi despre execuţiile din beciurile Ministerului Iubirii. Cînd vorbeşti cu el, totul este să-l faci, dacă se poate, să lase asemenea subiecte şi să intre în problemele tehnice ale Nouvorbei, în care este capabil să emită păreri autorizate şi să spună lucruri interesante. Winston îşi întoarce capul într-o parte, pentru a evita privirile cercetătoare ale ochilor lui Syme.

— Bună spînzurare, continuă acesta meditativ. După părerea mea, tot hazul se duce naibii cînd li se leagă picioarele. Mie-mi place să-i văd cum dau din picioare. Şi toate ca toate, dar la sfîrşit limba care le ţîşneşte din gură, e albastrăăă – un albastru-aprins. Uite, vezi, ăsta-i amănuntul care mă emoţionează pe mine.

— Următoru', vă rog! – zbiară prolul cu şorţ alb, care ţine polonicul în mînă ca pe o armă.

Winston şi Syme îşi împing tăvile pe sub grilaj. Pe fiecare dintre ele, prolul trînteşte la iuţeală prînzul porţionat: cîte un castron de metal cu o tocană cenuşiu-roşiatică, un codru de pîine, un cub de brînză, o cană de cafea Victoria fără lapte şi o tabletă de zaharină.

— Uite o masă acolo, sub tele-ecranul ăla, zice Syme. Hai să culegem şi cîte un gin pe drum.

Ginul se distribuie în căni de ceramică fără toarte. Croindu-şi drum prin aglomeraţia din sală, îşi depun amîndoi tăvile pe masă, care are tăblia de metal; într-unul din colţuri, cineva a lăsat o băltoacă de tocană, o porcărie lichidă, împuţită, care arată a vomă. Winston îşi duce la buze cana cu gin, se opreşte o clipă, ca să-şi adune puterile, după care dă pe gît lichidul cu gust uleios. Clipeşte de mai multe ori, ca să i se ducă lacrimile din ochi şi-şi dă seama, ca şi cum ar avea o revelaţie, că-i este într-adevăr foame. Începe să înghită lingură după lingură de tocană care, deşi este de consistenţa noroiului, are şi nişte cubuleţe dintr-o materie spongioasă, rozulie, probabil un înlocuitor de carne. Nici unul, nici celălalt nu mai scoate o vorbă pînă nu-şi goleşte gamela. La masa din stînga lui Winston, puţin mai în spate, stă cineva care vorbeşte întruna şi foarte repede – o bleotocăreală stridentă ca măcăitul unei raţe, care străpunge vacarmul general din sala de mese.

— Cum îţi mai merge Dicţionarul? – întreabă Winston, ridicînd vocea, ca să

acopere zgomotul.

— Încet, răspunde Syme. Eu sînt la adjective. Nu ştiu, e… colosal.

Toată faţa i se luminează, ca de fiecare dată cînd ajunge la domeniul lui, la Nouvorbă. Îşi împinge tocana la o parte, ia codrul de pîine într-o mînă delicată şi brînza în cealaltă şi se apleacă peste masă, pentru a putea vorbi fără să ţipe.

— Ediţia a Unsprezecea este definitivă, îi explică el lui Winston. Aducem limba la forma ei finală – la forma pe care o s-o aibă cînd nimeni n-o să mai vorbească nimic altceva. După ce ne terminăm noi treaba, ăştia ca tine or să trebuiască s-o înveţe de la capăt. Poate crezi că nu facem altceva decît să inventăm cuvinte noi. Nici pe departe! Noi *desfiinţăm* cuvintele – cu toptanul, cu sutele în fiecare zi! Tăiem limba pînă la os. Ediţia a Unsprezecea n-o să mai conţină nici un cuvînt scos din uz pînă în 2050.

Muşcă lacom din pîine şi înghite cîteva guri, pe urmă continuă să vorbească de parcă ar fi un pedant pasionat. Faţa negricioasă şi slabă i s-a înviorat, iar ochii au renunţat brusc la expresia lor ironică şi au devenit aproape visători.

— Frumoasă treaba asta, desfiinţarea de cuvinte. Sigur că reducerile cele mai mari sînt la verbe şi adjective, dar sînt şi sute de substantive la care se poate renunţa tot atît de bine. Nu-i vorba doar de sinonime; mai sînt şi antonimele. La urma urmelor, ce rost are un cuvînt care nu este nimic altceva decît opusul altui cuvînt? Orice cuvînt îşi conţine opusul în el însuşi. Uite, de pildă *bun*. Cînd ai un cuvînt ca *bun*, la ce-ţi mai trebuie cuvîntul *rău*? *Nebun* merge la fel de bine – ba chiar mai bine, fiindcă este exact opusul lui *bun*, pe cînd *rău* nu este. Şi pe urmă, dacă vrei o variantă mai tare a lui *bun*, ce rost are să ai un şir întreg de termeni inutili şi vagi ca *excelent*, *splendid* şi toate celelalte? *Plusbun* acoperă sensul – şi ai şi *dubluplusbun*, dacă vrei ceva şi mai apăsat. Sigur că deja folosim termenii ăştia, dar în varianta finală a Nouvorbei n-o să mai ai nimic altceva. Pînă la urmă, toată noţiunea de bunătate şi răutate o să fie acoperită de numai şase cuvinte, care în realitate se reduc la unul singur. Ce zici, Winston, nu-i aşa că e frumoasă, treaba asta? Bineînţeles că, la început de tot, a fost ideea lui F.M., adaugă Syme, după un moment de gîndire.

Winston mimează o înflăcărare searbădă cînd aude pomenindu-se de Fratele cel Mare. Dar Syme depistează imediat o anumită lipsă de entuziasm.

— Nu apreciezi Nouvorba la justa ei valoare, Winston, zice el aproape trist. Tu şi cînd scrii în limba asta, tot în Vechivorbă gîndeşti. Ţi-am citit cîteva lucruri pe care le-ai scris în *Times* din cînd în cînd. Sînt destul de bune, dar sînt

traduceri. În sufletul tău, ai prefera să rămîi la Vechivorbă, cu toate cuvintele ei vagi şi cu toate nuanţele alea inutile. Nu vezi frumuseţea desfiinţării cuvintelor? Tu ştiai că Nouvorba este singura limbă din lume al cărei vocabular *scade* în fiecare an?!

Winston zîmbeşte – fără îndoială că ştie –, sperînd să dovedească înţelegere şi neavînd încredere în el însuşi să spună ceva. Syme muşcă din nou din pîinea neagră, mestecă puţin din ea şi pe urmă continuă:

— Nu-nţelegi că singurul scop al Nouvorbei este de-a limita aria de gîndire?! Pînă la sfîrşit, o să facem crimăgînditul literalmente imposibil, pentru că n-or să mai existe cuvinte în care să-l exprimi. Fiecare concept care ar putea fi necesar vreodată orişicui va fi exprimat printr-un *singur* cuvînt, cu un sens strict definit şi cu toate celelalte sensuri secundare şterse şi uitate. Deja în Ediţia a Unsprezecea nu sîntem departe de faza asta. Dar procesul va continua mult timp după ce tu şi cu mine n-o să mai fim. An de an mai puţine cuvinte şi aria de gîndire din ce în ce mai restrînsă. Sigur că nici acum nu există nici un motiv şi nici o scuză pentru crimăgîndit. Dar asta mai ţine încă de autodisciplină, de controlul realităţii. Pînă la sfîrşit, nici de aşa ceva n-o să mai fie nevoie. Revoluţia va fi totală atunci cînd limba ei va fi perfectă. Nouvorba este SOCENG şi SOCENG-ul este Nouvorbă, adaugă Syme, cu un soi de satisfacţie mistică. Te-ai gîndit vreodată, Winston, că pînă în 2050, cel mai tîrziu, n-o să mai trăiască nici măcar un singur om care să poată înţelege o discuţie cum purtăm noi acum?

— Afară…, dă să spună Winston cu îndoială, apoi se opreşte. Îi stă pe limbă să replice „Afară de proli“, dar se abţine, fiindcă nu ştie sigur dacă o asemenea remarcă nu este cumva neortodoxă.

— Prolii nu sînt oameni, zice Syme indiferent, ca dovadă că i-a ghicit gîndul. Cel mai tîrziu pînă în 2050, probabil chiar mai repede de-atît, tot ce înseamnă Vechivorbă va dispărea. Chaucer, Shakespeare, Milton, Byron n-or să mai existe decît în Nouvorbă, în versiunile corespunzătoare; nu numai că vor fi schimbaţi în altceva, ci vor fi schimbaţi exact în opusul a ceea ce mai sînt încă astăzi. Chiar şi literatura Partidului o să se schimbe. Şi lozincile or să fie altele. Cum crezi tu c-ai mai putea avea o lozincă „Libertatea este sclavie“, cînd conceptul însuşi de libertate va fi abolit? Întregul climat de gîndire va fi altul. În realitate, nici n-o să mai *existe* gîndire, în sensul în care o înţelegem noi acum. Ortodoxia înseamnă a nu gîndi – a nu avea nevoie să gîndeşti. Ortodoxia

înseamnă lipsa conştiinţei.

Iar tu o să fii vaporizat, într-o bună zi, se gîndeşte Winston, perfect convins de asta. Prea e deştept acest Syme, prea vede lucrurile limpede şi prea vorbeşte deschis. Partidului nu-i plac asemenea oameni. Într-o bună zi, o să dispară. Îi stă scris în frunte.

Winston şi-a terminat pîinea şi brînza. Se răsuceşte într-o parte pe scaun, ca să-şi bea mai comod cana de cafea. La masa din stînga lui, individul cu vocea stridentă trăncăneşte în continuare fără milă. O femeie tînără, poate secretara lui, care stă cu spatele la Winston, îl ascultă şi pare a fi de acord trup şi suflet cu tot ce spune el, fără excepţie. Din cînd în cînd, Winston prinde cîte o replică de genul: „După părerea mea, aveţi *atît* de multă dreptate; vai, dar sînt de *aceeaşi* părere cu dumneavoastră“ – spusă cu o voce de femeie tînără şi cam proastă. Dar cealaltă voce nu se opreşte nici o clipă, nici măcar cînd intervine femeia. Winston îl ştie din vedere pe individul respectiv, că are un gît musculos şi o gură mare şi foarte mobilă, dar în rest nu ştie nimic despre el, numai că deţine un post important la Secţia Literatură. Să tot aibă vreo treizeci şi cinci de ani. Cum stă aşa, cu capul lăsat uşor pe spate, ochelarii îi reflectă lumina din tavan, aşa încît Winston nu-i vede ochii, ci doar două discuri luminoase. Ceea ce-l îngrozeşte, însă, este faptul că, din fluviul de sunete care i se revarsă pe gură, este aproape imposibil de distins un cuvînt. O singură dată lui Winston i se pare că a înţeles o expresie – „eliminarea totală şi definitivă a goldsteinismului“ –, aruncată foarte repede şi parcă toată deodată, ca un rînd de tipar turnat într-o singură bucată de plumb. În rest, nu este decît un zgomot, un fel de mac, mac, mac, măcăială. Şi totuşi, deşi nu reuşeşte să înţeleagă ce spune, nu are nici cea mai mică îndoială despre ce anume ar putea bleotocări. Ori că-l denunţă pe Goldstein şi cere măsuri şi mai severe împotriva criminalilor în gîndire şi a sabotorilor, ori că tună şi fulgeră împotriva atrocităţilor armatei eurasiene, ori că-l slăveşte pe Fratele cel Mare, nu are nici o importanţă: orice ar spune, poţi fi sigur că fiecare vorbă este ortodoxie curată, sută la sută SOCENG. Tot uitîndu-se la faţa fără ochi, a cărei mandibulă se mişcă la iuţeală în sus şi-n jos, pe Winston îl încearcă un sentiment bizar, şi anume că individul respectiv nici nu este om, ci un fel de duplicat, un manechin la care nu creierul vorbeşte, ci laringele. Ceea ce iese din el sînt cuvinte, dar nu vorbire în adevăratul sens al termenului: este un zgomot scos în stare de inconştienţă, ca măcăitul unei raţe.

Syme, care a tăcut de cîteva momente, desenează modele în sosul de la tocană, cu vîrful lingurii. Vocea de la masa de alături măcăie de zor mai departe, acoperind cu uşurinţă vacarmul din jur.

— E un cuvînt în Nouvorbă, zice Syme, nu ştiu dacă-l ştii: *macavorbi* – a măcăi ca o raţă. Este unul dintre cuvintele interesante, care are două sensuri contradictorii. Aplicat unui adversar, este o insultă; aplicat cuiva cu care eşti de acord, e o laudă.

E clar că Syme o să fie vaporizat, se gîndeşte Winston din nou, cu un sentiment de tristeţe, deşi ştie foarte bine că Syme îl dispreţuieşte, că-l antipatizează şi că ar fi în stare să-l denunţe pentru crime în gîndire dacă ar găsi pînă şi cel mai mic motiv. Syme are ceva rău în el, dar cu subtilitate. Îi şi lipseşte ceva, o anume discreţie, o reţinere, un fel de prostie salvatoare. Nu se poate spune că nu are o gîndire corectă. Crede în principiile SOCENG-ului, îl slăveşte pe Fratele cel Mare, se bucură de victorii, urăşte ereticii – toate astea nu numai cu sinceritate, ci şi cu un fel de a fi, neobosit de zelos şi cu cunoştinţele mereu la zi, pe care un membru obişnuit al Partidului în general nu-l are. Şi totuşi, pluteşte în jurul lui un aer de proastă reputaţie, care nu-l slăbeşte nici o clipă. Spune lucruri pe care mai bine nu le-ar spune, a citit prea multe cărţi, frecventează Cafeneaua „Castanul“, cuibul pictorilor şi muzicienilor. Sigur că nu există nici o lege, nici măcar dintre cele nescrise, care să te oprească de a frecventa Cafeneaua „Castanul“, dar localul este oarecum rău famat. Acolo se adună de obicei foştii granguri ai Partidului, acum compromişi, înainte de a fi, în sfîrşit, epuraţi. Goldstein însuşi ar fi fost văzut acolo, aşa se vorbeşte, cu ani sau chiar decenii în urmă. Soarta lui Syme nu este greu de prevăzut. Chiar şi aşa, însă, dacă Syme ar surprinde, fie şi numai pentru cîteva secunde, natura opiniilor secrete pe care le nutreşte el, Winston, pe loc l-ar da pe mîna Poliţiei Gîndirii. Adevărul este că oricine ar proceda la fel; dar Syme mai curînd decît mulţi alţii. Zelul nu este totul. Ortodoxie înseamnă lipsa conştiinţei.

— Uite, vine Parsons…, zice Syme, ridicînd ochii. Ceva din tonul vocii lui pare să adauge: „…prostul ăla nenorocit“.

Parsons, colocatarul lui Winston din Blocul Victoria, încearcă, de fapt, să-şi croiască drum de-a latul sălii. Este un individ corpolent, de statură mijlocie, cu părul blond şi faţa ca de broască. La treizeci şi cinci de ani, are deja mai multe rînduri de cefe şi burtă, dar se mişcă sprinten ca un băieţandru. În general aduce

atît de mult cu un băieţel crescut masiv, încît, deşi poartă salopeta regulamentară, îţi dă aproape automat sentimentul că este îmbrăcat cu pantaloni scurţi, albaştri, cămaşă gri şi eşarfă roşie, ca Spionii. Dacă încerci să ţi-l închipui, vezi întotdeauna imaginea genunchilor cu pernuţe şi a mînecilor suflecate pe nişte braţe cărnoase. Şi, într-adevăr, Parsons revine invariabil la pantaloni scurţi, ori de cîte ori vreo excursie în grup sau vreo altă activitate fizică îi oferă o scuză pentru aşa ceva. Acum, îi salută pe Winston şi pe Syme cu un „Bună ziua, bună ziua“ bine-dispus şi se aşază la masă alături de ei, emanînd mirosul lui intens de transpiraţie. Toată faţa rozulie îi este plină de broboane de umezeală. Extraordinară capacitate are omul ăsta de a transpira. La Centrul Comunitar, îţi dai seama imediat dacă a jucat ping-pong, după umezeala lăsată pe mînerul paletei. Syme scoate o foaie de hîrtie pe care este scrisă o coloană lungă de cuvinte şi începe să o studieze cu un pix în mînă.

— Ia uite-l şi pe-ăsta cum lucrează-n pauza de masă, zice Parsons, dîndu-i un cot lui Winston. Zelos, nu? Ce-ai acolo, bătrîne? Presupun că e ceva prea subtil pentru mine. A, Smith, bătrîne, hai să-ţi spun de ce mă ţin după tine. Ai uitat să-mi dai pentru cheta aia.

— Care din ele? – întreabă Winston, căutîndu-se automat de bani în buzunar.

La aproape un sfert din salariu poţi pune cruce din cauza subscripţiilor voluntare – atît de multe, încît îţi vine greu să le mai ţii socoteala.

— Pentru Săptămîna de Ură. Ştii şi tu – fondul ăla pe case… Eu sînt casier la blocul nostru. Facem un efort hotărîtor – o să organizăm un spectacol fantastic. Ascultă-mă pe mine, n-o să fiu eu de vină dacă bătrînul nostru Bloc Victoria n-o să aibă cea mai grozavă desfăşurare de steaguri de pe toată strada. Ai promis că-mi dai doi dolari.

Winston scoate din buzunar şi-i întinde două bancnote mototolite şi soioase, pe care Parsons le notează într-un carneţel, cu scrisul lui ordonat, de semi-analfabet.

— Apropo, bătrîne, zice tot el. Aud că pramatia aia mică a mea a tras ieri cu praştia-n tine. I-am tras şi eu lui un perdaf bun pentru chestia asta – i-am spus că-i iau praştia dacă mai face.

— Cred că era cam supărat că nu mergea la execuţie, zice Winston.

— Ei, da, bine, da’ ce vreau să zic, arată spiritul care trebuie, nu? Sînt nişte pramatii-afurisite amîndoi, da’ cînd vine vorba de zel… Nu se gîndesc la

altceva decît la Spioni şi, bine, sigur că da, la război. Ştii ce-a făcut fii-mea, aia mică, sîmbăta trecută, cînd i-a dus cu grupa într-o excursie pe şoseaua spre Berkhamstead? A mai luat două puştoaice cu ea, a părăsit grupul pe furiş şi toată după-amiaza au urmărit un individ ciudat. S-au ţinut de coada ăluia două ore prin pădure şi p-ormă, cînd au ieşit la Amersham, l-au dat pe mîna patrulelor.

— Da' de ce-au făcut treaba asta? – întreabă Winston, oarecum îngrozit.

— Puştoaica mea, continuă Parsons rînjind triumfător, era convinsă că ăla era cine-ştie-ce agent duşman, paraşutat, ceva de genul ăsta. Da' aici e poanta, bătrîne. Ce crezi că i-a atras atenţia la el de la bun început? S-a prins că purta nişte pantofi mai altfel – 'cea că nu mai văzuse pe nimeni purtînd asemenea pantofi în viaţa ei. Aşa că avea toate şansele să fie străin. Ă? Destul de deşteaptă pentr-o mucea de şapte ani, nu?

— Şi omul-ăla ce-a păţit? – întreabă Winston.

— A, asta nu ţi-aş putea spune, dar nu m-ar mira prea tare dacă… – şi Parsons mimează ochitul cu puşca şi plesneşte din limbă ca să sugereze împuşcătura.

— Bun, zice Syme neatent, fără să-şi ridice ochii de pe foaia lui de hîrtie.

— Sigur că da, nu putem risca, zice Winston, dînd din cap a încuviinţare.

— Adică, ce vreau să spun, doar e război, nu? – completează Parsons.

Parcă pentru a confirma spusele lui, la tele-ecranul aflat deasupra capetelor lor izbucneşte un sunet de goarnă. De data asta, însă, nu este un anunţ despre vreo altă victorie militară, ci doar un comunicat din partea Ministerului Abundenţei:

— Tovarăşi! – strigă o voce de tînăr entuziasmat. Atenţiune, tovarăşi! Avem să vă dăm veşti măreţe! Am cîştigat bătălia pentru producţie! Beneficiile, la toate categoriile de bunuri de consum, pe care tocmai le-am centralizat, demonstrează că nivelul de trai a crescut, anul trecut, cu nici mai mult, nici mai puţin, de douăzeci la sută. În această dimineaţă, în întreaga Oceanie au avut loc demonstraţii spontane, mii de oameni ai muncii n-au putut fi opriţi să iasă din fabrici şi din birouri şi să mărşăluiască pe străzi purtînd drapele şi exprimîndu-şi mulţumirile lor către Fratele cel Mare pentru viaţa noastră nouă, fericită, pe care conducerea sa înţeleaptă ne-a făcut s-o trăim. Iată cîteva dintre datele centralizate. Produse alimentare…

Expresia „viaţa noastră nouă, fericită“ revine de mai multe ori. De cîtva

timp, este formula preferată a Ministerului Abundenţei. Parsons, căruia semnalul de goarnă i-a captat toată atenţia, stă cu gura căscată şi ascultă, într-o atitudine de solemnitate, ca un fel de plictiseală sfătoasă. Nu poate urmări cifrele, dar este conştient că, într-un fel sau altul, reprezintă un motiv de satisfacţie. Scoate o pipă imensă şi soioasă, plină deja pe jumătate cu scrum de tutun. Avînd raţia de tutun de numai o sută de grame pe săptămînă, rareori poţi să-ţi umpli pipa pînă sus. Winston fumează o ţigară Victoria, pe care o ţine cu atenţie la orizontală. Raţia următoare începe abia de mîine şi nu i-au mai rămas decît patru ţigări. Pentru moment, şi-a astupat urechile la zgomotele mai îndepărtate şi ascultă şi el ce se spune la tele-ecran. S-ar părea că au avut loc chiar şi demonstraţii în semn de mulţumire adusă Fratelui cel Mare pentru *majorarea* raţiei de ciocolată la douăzeci de grame. Şi nu mai departe decît ieri, se gîndeşte el, s-a anunţat că raţia urma să fie *redusă* la douăzeci de grame pe săptămînă. Cum dracului se poate înghiţi chestia asta după numai douăzeci şi patru de ore? Şi totuşi, uite că se înghite. Parsons o înghite uşor, cu prostia unui animal. Fiinţa fără ochi de la masa de alături o înghite fanatic, pasionat, cu dorinţa plină de furie de a urmări, denunţa şi vaporiza pe oricine ar pomeni că săptămîna trecută raţia era de treizeci de grame. Şi Syme – într-un anume fel mai complex, implicînd dublugînditul – şi Syme o înghite. Şi-atunci, să fie el, oare, *singurul* cu memorie?!

Tele-ecranul debitează în continuare statistici absurde: în comparaţie cu anul trecut, există mai multă mîncare, mai multe case, mai multe haine, mai multă mobilă, mai multe cratiţe, mai mult gaz lampant, mai multe vapoare, mai multe elicoptere, mai multe cărţi, mai mulţi copii – mai mult din orişice, afară de boli, crime şi demenţă. An de an şi clipă de clipă, toţi şi toate merg zbîrnîind în sus. Aşa cum făcea şi Syme mai devreme, Winston îşi ia şi el lingura şi începe să deseneze figuri cu ea prin zeama incoloră care s-a scurs pe masă, lăsînd un model în balta lunguiaţă. Stă şi meditează cu duşmănie la esenţa fizică a vieţii. Oare întotdeauna a fost aşa? Mîncarea a avut întotdeauna gustul ăsta? Îşi aruncă privirile peste sală. Cantina aglomerată, cu tavanul jos, pereţii jegoşiţi de frecarea sutelor de corpuri; mesele de fier, cu tăblia îndoită şi scaunele atît de înghesuite, de te loveşti în coate de cel de-alături; lingurile îndoite, tăvile ciobite, cănile albe şi grosolane; orice suprafaţă – unsuroasă; mizerie în orice crăpătură; şi un miros amestecat, mai mult acru, de gin prost, de cafea proastă, de tocană cu gust metalic şi de haine murdare. Tot timpul duci

cu tine în burtă şi pe piele un fel de protest, sentimentul că ţi s-a luat ceva la care aveai dreptul. Este la fel de adevărat că nu-şi aminteşte de nimic cu mult diferit. Din ce mai ţine el minte exact, niciodată nu a avut destul de mîncare, nimeni nu a avut vreodată ciorapii şi chiloţii altfel decît plini de găuri, mobila a fost întotdeauna ciocnită şi şubredă, camerele – neîncălzite, metrourile – aglomerate, casele – dărăpănate, pîinea – neagră, ceaiul – o raritate, cafeaua – cu gust de jeg, ţigările – prea puţine, nimic ieftin şi din plin – afară, poate, de ginul obţinut pe cale sintetică. Şi totuşi, deşi este evident din ce în ce mai rău, pe măsură ce îmbătrîneşti, dacă inima ţi se revoltă de lipsa de confort, de murdărie, de lipsuri în general, de iernile interminabile, de ciorapii care ţi se lipesc de tălpi, de lifturile care niciodată nu merg, de apa rece, de săpunul grunjos, de ţigările care ţi se dezmembrează între degete, de mîncarea asta cu gustul ei ciudat şi greţos, nu este, oare, un semn că *nu* asta este ordinea firească a lucrurilor? De ce să simţi că nu mai poţi suporta, dacă nu ai, cumva, un fel de amintire ancestrală că lucrurile au stat, odată, altminteri?

Se uită din nou peste cantină. Aproape toţi sînt urîţi, şi tot urîţi ar fi, chiar îmbrăcaţi cu altceva decît cu salopeta albastră de uniformă. În fundul sălii, la o masă, stă singur un individ mic, cu o mutră ciudată, ca de gîndac, şi cu ochii tot mici şi bea o cafea, aruncînd priviri suspicioase într-o parte şi într-alta. Cît de uşor este, se gîndeşte Winston, dacă te uiţi în jur, să crezi că modelul fizic desemnat de Partid ca fiind ideal – băieţi înalţi şi musculoşi şi fete cu sînii mari, şi unii şi ceilalţi blonzi, plini de viaţă, cu feţele arse de soare, fără griji –, că modelul ăsta există şi chiar predomină. De fapt, din cîte ştie şi vede el, majoritatea locuitorilor Aerobazei Unu sînt mici, tuciurii la faţă şi dizgraţioşi. Ciudat cum proliferează tipul ăsta de oameni prin Ministere: mărunţi, bondoci, care se îngraşă de tineri, cu picioare scurte, cu mişcări bruşte şi mereu pe fugă, cu feţele unsuroase şi imobile şi cu ochii foarte mici. Se pare că este tipul de oameni care se dezvoltă cel mai bine sub conducerea Partidului.

Comunicatul Ministerului Abundenţei ia sfîrşit cu un alt sunet de goarnă, după care urmează o muzică ieşită parcă din tinichea.

— Ministerul Abundenţei a făcut treabă bună anul ăsta, zice Parsons, trezit la un vag entuziasm de bombardamentul cu cifre, scoţîndu-şi pipa din gură şi dînd din cap a încuviinţare. Apropo, Smith, bătrîne, bănuiesc că n-ai vreo lamă de ras să-mi dai şi mie?

— Nici măcar una singură, se grăbeşte Winston să-i răspundă. Şi eu de şase

săptămîni mă rad cu aceeaşi lamă.

— Ei, oricum, m-am gîndit să te-ntreb, bătrîne.

— Îmi pare rău, se scuză Winston.

Vocea măcăitoare de la masa de alături, care a tăcut în timpul comunicatului de la Minister, porneşte din nou, mai viguroasă ca niciodată. Fără să-şi dea seama de ce, Winston se trezeşte deodată gîndindu-se la doamna Parsons, cea cu părul ca fînul şi cu praf în ridurile de pe obraji. În doi ani de zile, cel mult, copiii ăia or s-o denunţe Poliţiei Gîndirii. Doamna Parsons o să fie vaporizată. Parsons, el, pe de altă parte, n-o să fie niciodată vaporizat. Individul fără ochi şi cu voce măcăitoare – nici ăla n-o să fie niciodată vaporizat. Fiinţele astea mărunte, care arată a gîndaci şi se strecoară atît de grăbite pe coridoarele labirintice ale Ministerelor – nici ele n-or să fie niciodată vaporizate. Nici fata cu părul negru de la Secţia Literatură, nici ea n-o să fie niciodată vaporizată. Lui Winston i se pare că ştie din instinct cine are să supravieţuiască şi cine nu; deşi nu este deloc uşor de spus ce anume te ajută să supravieţuieşti.

În acest moment, tresare brusc din visarea cu ochii deschişi. Fata de la masa de alături s-a întors pe jumătate şi se uită la el. Este chiar fata cu părul negru. Se uită la el dintr-o parte, dar ciudat de intens. În clipa în care ochii li se întîlnesc, ea îşi întoarce capul la loc.

Pe Winston îl năpădeşte o sudoare rece pe şira spinării. Îl trece un fior îngrozitor, dar acesta şi trece la fel de repede, lăsînd în urmă un fel de nelinişte enervantă. De ce-l urmăreşte? De ce se tot ţine după el? Din păcate, nu-şi mai aminteşte dacă ea era deja la masa aia cînd au sosit el şi cu Syme, sau a venit mai tîrziu, după ei. În orice caz, în timpul celor Două Minute de Ură de ieri, s-a aşezat imediat în spatele lui, deşi n-o obliga nimeni să stea acolo. Se prea poate să fi avut, de fapt, intenţia, de a-l asculta pe el, să vadă dacă striga destul de tare.

Îi revine în minte gîndul de mai devreme: probabil că nu este chiar agentă a Poliţiei Gîndirii, dar tocmai spionul amator este soiul cel mai primejdios. Nu are cum şti de cît timp se uită fata la el, dar se poate foarte bine să-l fi urmărit în ultimele cinci minute şi la fel de posibil este ca el să nu-şi fi controlat perfect trăsăturile feţei tot timpul. Teribil de riscant este să cazi pe gînduri într-un loc public sau în raza de acţiune a vreunui tele-ecran. Cel mai mic indiciu te poate înfunda. Un tic nervos, o înfăţişare inconştientă de anxietate, obiceiul de a şopti pentru tine însuţi – orice duce cu gîndul la ceva anormal sau la ceva ascuns. În

orice caz, a arbora o expresie nepotrivită pe faţă – de exemplu, să ai o mutră neîncrezătoare cînd se anunţă cîte o victorie – este în sine un delict care se pedepseşte. Există şi un cuvînt pentru asta în Nouvorbă: *crimăchip*.

Fata s-a întors din nou cu spatele la el. Poate că, la urma urmei, nu se ţine după el; poate este numai o coincidenţă că s-a aşezat atît de aproape de el două zile la rînd. I s-a stins ţigara, aşa că o aşază cu grijă pe colţul mesei. Şi-o păstrează pentru după slujbă, dacă reuşeşte să facă în aşa fel, încît să nu-i cadă tutunul din ea. Este aproape convins că individul de la masa de alături spionează pentru Poliţia Gîndirii şi că el, Winston, o să ajungă în beciurile Ministerului Iubirii în cel mult trei zile, dar un capăt de ţigară nu trebuie irosit. Syme îşi împătureşte foaia de hîrtie şi o bagă în buzunar.

— Auzi, bătrîne, zice Parsons, molfăindu-şi pipa între dinţi, ţi-am povestit vreodată cum au dat ăia mici ai mei foc la fusta unei babe care vindea-n piaţă, fiindc-o văzuseră-mpachetînd cîrnaţi într-un portret al lui F.M.?! S-au strecurat pînă în spatele ei şi i-au dat foc c-o cutie de chibrituri. Cre’ c-au ars-o rău de tot. Nişte puşlamale, nu? Da’ ai dracu’ ca muştaru’. Clasa-ntîi îi pregătesc ăştia la Spioni, în ziua de azi, chiar mai bine ca pe vremea mea. Ce crezi că le-au dat, mai nou? Cornete acustice de ascultat pe gaura cheii. Aia mică a adus unu-acasă alaltăieri şi l-a-ncercat la uşa de la sufragerie. ’Ce c-aude de două ori mai bine decît dacă-şi lipeşte urechea de broască. Sigur că-i numa’ de jucărie, da’ totuşi le face-o idee corectă, este?!

6

Winston scrie în jurnal:

Era acum trei ani, într-o seară întunecoasă, pe o străduţă dosnică, îngustă, de pe lîngă una dintre gările mari. Stătea lîngă un gang care se căsca în perete, sub un felinar care parcă nu lăsa lumina să plece de lîngă el. Avea o figură tînără, fardată foarte gros aşa cum îmi plăcea mie, adică îi dădea o albeaţă ca de mască, şi cu buzele de-un roşu aprins. Femeile de Partid niciodată nu se fardează pe obraji. Nu mai era nimeni pe stradă şi nici un tele-ecran. Ea a zis: *doi dolari. Eu…*

Pentru moment, îi vine prea greu să continue. Îşi închide ochii şi-şi apasă pleoapele cu degetele, încercînd să alunge imaginea care îi tot revine în minte de atunci. Simte o pornire aproape irezistibilă de a striga în gura mare o serie de

vorbe porcoase. Sau să se dea cu capul de perete, să răstoarne masa şi să azvîrle călimara pe fereastră – să facă orice gest violent, zgomotos sau dureros, doar-doar i-o întuneca amintirea care-l tulbură.

Cel mai mare duşman, se gîndeşte, este propriul tău sistem nervos. În orice moment, încordarea din tine se poate manifesta sub forma unui simptom vizibil oarecare. Îşi aminteşte de un om care a trecut pe lîngă el pe stradă acum cîteva săptămîni: un tip cu aspect ultra-comun, membru al Partidului, în vîrstă de vreo treizeci şi cinci sau patruzeci de ani, mai degrabă înalt şi deşirat, care ducea o servietă în mînă. Erau la cîţiva metri unul de celălalt, cînd, deodată, toată partea stîngă a feţii respectivului s-a contorsionat ca de un fel de spasm. Treaba asta s-a repetat exact cînd treceau unul prin dreptul celuilalt; nu era decît o convulsie, o palpitaţie rapidă ca pocnitura obturatorului de la un aparat de fotografiat, dar evident un gest obişnuit. Îşi aduce aminte că s-a gîndit, în momentul acela: „Amărîtu'-ăsta a dat-o dracului". Şi cel mai înfiorător lucru este că ţi se poate foarte bine întîmpla fără să fii conştient. Dintre toate primejdiile, cea mai ucigătoare este să vorbeşti în somn. De aşa ceva nu ai cum se te păzeşti, atîta cît se pricepe el.

Trage aer în piept şi scrie mai departe:

…am mers cu ea prin gang şi printr-o curte interioară şi am intrat într-o bucătărie de la subsolul unei case. Era acolo un pat, lipit de perete, şi o lampă cu gaz pe masă, dată foarte mic. Ea…

I se strepezesc şi acum dinţii. Îi vine să scuipe. Se gîndeşte în acelaşi timp la femeia din bucătăria de la subsol şi la Katherine, la nevasta lui. Pentru că Winston este însurat – în orice caz, a fost însurat; probabil că încă mai este, pentru că nu ştie ca nevasta lui să fi murit. Parcă şi acum respiră mirosul cald şi înăbuşitor al bucătăriei de la subsol, un miros compozit, de ploşniţe, haine murdare şi parfum ieftin, de proastă calitate şi totuşi îmbietor, pentru că femeile de Partid nu se dau niciodată cu parfum şi nici măcar nu se aşteaptă nimeni de la ele să facă aşa ceva. Numai prolii folosesc parfumuri. În mintea lui, mirosul de parfum se leagă indisolubil de ideea de făcut amor.

În ziua cînd s-a dus cu femeia aia, a făcut primul pas pe-alături în doi ani de zile. Relaţiile cu curvele erau şi sînt interzise, bineînţeles, dar asta este una dintre regulile pe care, din cînd în cînd, poţi să-ţi iei inima în dinţi s-o încalci. E periculos, dar nu este o problemă de viaţă şi de moarte. Dacă eşti prins cu o

curvă, poţi să iei cinci ani într-un lagăr de muncă silnică; dacă n-ai făcut nici un alt delict, scapi cu atîta. Şi adevărul este că e destul de simplu, cu condiţia să te fereşti să fii prins asupra faptului. Cartierele sărace mişună de femei gata să se vîndă. Pe unele le poţi tocmi şi cu o sticlă de gin, din care prolii nu au voie să bea. În mod tacit, Partidul tinde chiar să încurajeze prostituţia, ca debuşeu pentru nişte instincte care nu pot fi complet suprimate. Curvăsăria în sine nu prea contează, atîta timp cît are loc pe fugă şi fără nici o plăcere şi cît nu angajează decît femei dintr-o clasă inferioară şi dispreţuită. De neiertat este promiscuitatea sexuală între membrii Partidului. Deşi este una dintre crimele pe care le mărturisesc, fără excepţie, toţi acuzaţii în marile epurări, e greu de închipuit că aşa ceva chiar se poate întîmpla.

Scopul Partidului nu este numai acela de a împiedica un bărbat şi o femeie să formeze o pereche în care să-şi fie unul altuia fideli şi care ar fi, poate, mai greu de controlat. Scopul real, nedeclarat, este acela de a îndepărta orice plăcere din actul sexual. Nu dragostea constituie duşmanul, ci erotismul – în cadrul căsătoriei şi în afara ei. Toate căsătoriile între membri ai Partidului trebuie aprobate de o comisie specială şi, deşi niciodată nu s-a afirmat clar un asemenea principiu, cererea se respinge dacă respectivii dau cumva impresia că simt vreo atracţie fizică unul pentru celălalt. Singurul scop recunoscut al căsătoriei este dobîndirea de copii care să servească Partidul. Împreunarea sexuală trebuie privită ca o operaţie minoră, oarecum scîrboasă, la fel cum ţi-ai face o clismă. Treaba asta iarăşi nu se spune niciodată verde în faţă, dar, în mod indirect, este vîrîtă în capul fiecărui membru al Partidului încă din copilărie. Există şi organizaţii, ca Liga Tineretului Anti-Sex, care pledează pentru celibatul total la ambele sexe. Toţi copiii ar urma să fie dobîndiţi prin însămînţare artificială – în Nouvorbă, *artinsem* – şi crescuţi în instituţii publice. Ceea ce, după cum îşi dă seama şi Winston, nu este ceva luat foarte tare în serios, dar, într-un anume fel, se potriveşte cu ideologia Partidului în general. Partidul încearcă să juguleze instinctul sexual, sau, dacă nu poate, atunci măcar să-l deformeze sau să-l mînjească. Nu înţelege de ce lucrurile stau aşa, dar i se pare normal să stea aşa. Iar în privinţa femeilor, eforturile Partidului sînt, în mare parte, încununate de succes.

Se gîndeşte din nou la Katherine. Trebuie să fie vreo nouă, zece ani – poate chiar unsprezece – de cînd s-au despărţit. Curios cît de rar îşi mai aduce aminte de ea. Uneori, i se întîmplă să şi uite, zile în şir, că a fost odată însurat. Nu au

stat împreună decît un an şi vreo trei luni de zile. Partidul nu îngăduie divorţul, dar mai degrabă încurajează despărţirea în cazurile în care nu apar copii.

Katherine era o fată înaltă, blondă, foarte dreaptă, care se mişca splendid. Avea o figură reliefată, acvilină, pe care o puteai numi nobilă, pînă cînd descopereai că în spatele ei nu se găsea mai nimic. Foarte repede după ce s-au căsătorit, Winston a ajuns la concluzia – probabil fiindcă pe ea o ştia mai îndeaproape decît pe oricine altcineva – că soţia lui avea, fără exagerare, mintea cea mai goală, mai vulgară şi mai cretină din cîte îi fusese dat să întîlnească pînă atunci. Nu avea nici un gînd în cap, care să nu fi fost vreun slogan şi nu exista idioţenie, absolut nici una, pe care să n-o fi putut înghiţi, dacă Partidul i-o punea în faţă. „Magnetofonul uman“ – aşa o poreclise el în sinea lui. Şi totuşi, ar fi putut suporta să trăiască lîngă ea, dacă n-ar fi fost vorba de un singur lucru – sexul.

Cum o atingea, Katherine se crispa şi devenea rigidă. Cînd o îmbrăţişa, parcă ar fi ţinut în braţe un manechin de lemn. Şi mai era ceva ciudat: în rarele momente cînd şi ea îl strîngea pe el la pieptul ei, îi dădea impresia că, în acelaşi timp, îl şi împingea la o parte cu toată puterea. Rigiditatea muşchilor ei reuşea să-i creeze impresia asta. Stătea acolo, cu ochii închişi, şi nici nu se împotrivea, nici nu participa, ci pur şi simplu *se supunea*. Era extraordinar de stresant şi, după o vreme, devenise oribil. Chiar şi atunci ar fi putut suporta să trăiască lîngă ea, dacă s-ar fi înţeles să rămînă fără progenituri. Dar, destul de curios, Katherine era cea care nu voia aşa ceva, zicînd că un copil trebuia făcut, dacă puteau. Aşa încît circul avea loc în continuare, o dată pe săptămînă, foarte regulat, ori de cîte ori nu intervenea cîte ceva. Avea chiar obiceiul să-i reamintească dimineaţa, de parcă ar fi fost cine-ştie-ce care trebuia făcut în seara respectivă şi nu trebuia să uite. Avea două formule pentru treaba asta: prima era „să producem un copil“, iar a doua, „datoria noastră faţă de Partid“; ei bine, da, chiar folosea expresia asta. În scurt timp, el a ajuns să aibă un sentiment de adevărată spaimă cînd se apropia ziua respectivă. Dar, din fericire, nu „produseseră“ nici un copil, aşa încît, pînă la urmă, a acceptat şi ea să renunţe şi, la scurt timp după aceea, s-au despărţit.

Winston oftează în surdină. Îşi ia tocul din nou şi scrie:

…s-a aruncat pe pat şi, în clipa următoare, fără nici un fel de preliminarii, în cel mai vulgar şi mai oribil fel cu putinţă, şi-a ridicat fusta. Eu…

Îşi revede propria imagine, stînd acolo, în lumina înfundată a lămpii cu gaz, cu mirosul de ploşniţe şi de parfum prost în nări şi cu un sentiment de înfrîngere şi duşmănie care, chiar şi în clipa de atunci, se suprapunea gîndului la trupul alb al Katherinei, congelat pentru totdeauna de puterea hipnotică a Partidului. De ce trebuie să fie mereu aşa? De ce nu poate avea şi el o femeie numai a lui, în locul tîrfelor ălora-mpuţite, la cîţiva ani o dată? Oricum, o partidă de sex adevărat este ceva aproape de neimaginat. Femeile Partidului sînt toate la fel. Abstinenţa este la fel de adînc înrădăcinată în ele, ca fidelitatea faţă de Partid. Exerciţiile fizice practicate cu grijă încă de mici, jocurile şi apa rece, prostiile care li se bagă în cap la şcoală, la Spioni şi în Liga Tineretului, discursurile, paradele, cîntecele, lozincile, marşurile milităreşti, toate astea au alungat din ele sentimentele fireşti. Logica îi spune că trebuie să mai existe şi excepţii, dar sufletul lui a obosit să mai tot creadă aşa ceva. Toate sînt intangibile, aşa cum le cere Partidul să fie. Şi ceea ce vrea el, mai mult decît să fie iubit, este să spargă zidul ăsta de virtute, fie şi numai o dată în viaţă. Actul sexual înfăptuit cu succes înseamnă răzvrătire. Pofta sexuală înseamnă crimăgîndit. Presupunînd că ar fi reuşit să trezească apetitul în Katherine, tot ar fi fost ca o seducţie, deşi era nevasta lui.

Dar trebuie neapărat să se elibereze şi de restul poveştii, aşa încît scrie:

…am dat lampa mai tare. Cînd am văzut-o în lumină…

După întunericul dinainte, lumina slabă a lămpii cu gaz i s-a părut foarte puternică. Era prima oară cînd o vedea pe femeia aia ca lumea. A făcut un pas spre ea şi pe urmă s-a oprit, plin de nerăbdare, dar şi de groază. Conştiinţa riscului pe care şi-l luase venind cu ea era greu de suportat. Se putea foarte bine să-l prindă vreo patrulă cînd ieşea de acolo; dacă era vorba, poate chiar în clipa respectivă îl aşteptau dincolo de uşă. Dacă pleca şi fără să fi făcut ce venise acolo să facă…

Trebuie neapărat spus pînă la capăt, trebuie neapărat mărturisit. Ceea ce a văzut brusc, la lumina lămpii date mai tare, era că femeia era *bătrînă*. Fardul de pe obrajii ei era atît de gros, că parcă stătea să crape, ca o mască de carton. Avea şi şuviţe de păr alb; dar avea şi ceva cu adevărat oribil: îşi ţinea gura întredeschisă, dînd la iveală nimic altceva decît o gaură neagră, ca o cavernă. Nu avea dinţi deloc.

Winston scrie în grabă, mîzgălind literele:

…era o femeie bătrînă de tot, avea cel puţin şaizeci de ani. Dar eu am mers înainte şi tot am făcut treaba pentru care venisem.

Îşi apasă din nou pleoapele cu degetele. În sfîrşit, a scris, dar nu simte nici o diferenţă. Terapia nu a funcţionat. Îi vine şi acum, mai abitir ca niciodată, să strige porcării în gura mare.

7

Dacă există vreo speranţă, ea stă în proli,

scrie Winston în jurnal. Dacă există, cu adevărat, vreo speranţă, *trebuie* să stea în proli, pentru că numai de acolo, din masele viermuitoare şi dispreţuite, optzeci şi cinci la sută din populaţia Oceaniei, se poate ridica forţa capabilă să răstoarne Partidul; dinăuntru, Partidul nu poate fi răsturnat. Duşmanii lui – presupunînd că Partidul ar avea, într-adevăr, duşmani – nu au cum să se unească, şi nici măcar cum să se recunoască unii pe alţii. Chiar dacă legendara Frăţie există în realitate – şi se poate foarte bine să existe –, este de neconceput că membrii ei s-ar putea întruni vreodată în grupuri mai mari de doi, maximum trei inşi. Orice poate semnala răzvrătirea: o privire drept în ochi, o inflexiune a vocii, un cuvînt oarecare, şoptit cînd şi cînd. În timp ce prolii, dacă ar putea cumva deveni conştienţi de puterea lor, nu au nevoie să comploteze. Nu trebuie decît să se ridice şi să se scuture, cum se scutură un cal de muşte. Dacă vor, pot să pulverizeze Partidul pînă mîine dimineaţă. Imposibil ca, mai devreme sau mai tîrziu, să nu le vină ideea să facă treaba asta. Şi totuşi…!

Îşi aduce aminte cum odată, pe cînd mergea pe o stradă aglomerată, a auzit un urlet formidabil, sute de voci – voci de femei –, care izbucniseră în acelaşi timp pe o străduţă laterală, la cîteva case mai sus. Era un strigăt înfiorător, de furie şi disperare, un „Oooo-oo-o-o…“ tare şi profund, care răsuna întruna, ca ecourile unui clopot. Lui Winston i-a sărit atunci inima din loc. A-nceput!! – s-a gîndit automat. O răscoală! În fine, prolii se dezlănţuie! Cînd a ajuns la locul cu pricina, a văzut o gloată de vreo două, poate trei sute de femei înghesuindu-se în jurul tarabelor dintr-o piaţă, cu nişte mutre atît de sumbre, de parcă ar fi fost pasagerii condamnaţi ai unui vapor care se scufunda. Dar, în clipa următoare, disperarea generală s-a destrămat într-o mulţime de certuri pe

grupuleţe. Ce se întîmplase: la una dintre tarabe, se vindeau tigăi. Erau toate jalnice şi şubrede, dar vasele de bucătărie de orice fel s-au găsit întotdeauna foarte greu. Atunci, apăruseră brusc pe piaţă. Femeile care avuseseră noroc, îmbrîncite şi împinse de celelalte, încercau să iasă de acolo, cu tigăile în braţe, în timp ce alte cîteva zeci ţipau prin jurul tarabei, acuzîndu-l pe vînzător de favoritisme şi că ar mai fi avut tigăi dosite pe undeva. Deodată au izbucnit alte urlete: două grăsane, dintre care uneia i se desfăcuse şi cocul din cap, apucaseră de aceeaşi tigaie şi încercau să şi-o smulgă una alteia din mînă. Tot trăgînd amîndouă de ea, tigaia a rămas brusc fără mîner. Winston s-a uitat la ele cu scîrbă. Şi totuşi, fie numai pentru o clipă şi fie numai pentru un motiv caraghios, ce forţă aproape înspăimîntătoare răsunase în urletul scos de cele cîteva sute de glasuri! De ce oare nu strigau niciodată aşa şi pentru ceva important?!

Scrie:

Pînă nu devin conştienţi, nu se vor răzvrăti şi pînă nu se răzvrătesc, nu pot deveni conştienţi.

Treaba asta, se gîndeşte, parcă ar fi copiată dintr-un manual de şcoală. Partidul pretinde, bineînţeles, că i-a eliberat pe proli din robie. Înainte de Revoluţie, ei ar fi fost crunt exploataţi de capitalişti, lăsaţi să moară de foame şi biciuiţi, femeile ar fi fost silite să muncească în minele de cărbuni – adevărul este că în continuare muncesc femei în minele de cărbuni – şi că unii copii erau băgaţi în fabrici de la vîrsta de şase ani. Dar, în acelaşi timp, conform principiilor dublugînditului, Partidul te învaţă că prolii sînt prin natura lor inferiori şi trebuie ţinuţi în stare de supunere, ca animalele, prin aplicarea cîtorva reguli simple. În realitate, nu se ştie mai nimic despre proli. Nici nu ai nevoie să ştii prea multe. Atîta timp cît prolii muncesc şi fac copii, celelalte activităţi ale lor nu au nici o importanţă. Lăsaţi în voia lor, ca vitele pe cîmpiile nesfîrşite ale Argentinei, se vor întoarce mereu la un mod de viaţă care li se pare firesc, la un soi de model ancestral. Se nasc, cresc pe maidane, merg la muncă de la doisprezece ani, trec printr-o scurtă perioadă înfloritoare, de frumuseţe şi apetit sexual, se căsătoresc la douăzeci de ani, la treizeci sînt deja între două vîrste şi mor, cei mai mulţi dintre ei, pe la şaizeci. Munca fizică grea, grija de casă şi de copii, micile certuri cu vecinii, filmele, fotbalul, berea şi, în primul rînd, jocurile de noroc le umplu orizontul. Nu sînt greu de supravegheat.

Cîţiva agenţi de-ai Poliţiei Gîndirii se învîrt mai tot timpul printre ei, răspîndind zvonuri alarmiste, observîndu-i şi eliminîndu-i pe cei cîţiva indivizi despre care se crede că ar putea deveni primejdioşi; dar nimeni nu încearcă să-i îndoctrineze cu ideologia Partidului. Nici nu este de dorit ca prolii să aibă opinii politice clare. Tot ce li se cere este un patriotism primitiv, care să răspundă ori de cîte ori se face apel la ei să accepte zile de muncă mai lungi sau raţii mai mici. Şi chiar şi atunci cînd sînt nemulţumiţi de ceva, cum se mai întîmplă uneori, nemulţumirea lor nu duce nicăieri, pentru că, în lipsa oricărei viziuni cu caracter de generalitate, nu şi-o pot concentra decît asupra unor necazuri particulare şi neînsemnate. Relele cele mari depăşesc în mod invariabil capacitatea lor de înţelegere. Marea majoritate a prolilor nici măcar nu au tele-ecran în casă. Pînă şi poliţia civilă are de-a face cu ei foarte puţin. În Londra, de exemplu, au loc o mulţime de delicte, există un adevărat stat în stat, o lume interlopă cu hoţi, tîlhari, curve, traficanţi de droguri şi bandiţi de tot felul; dar, de vreme ce totul se petrece acolo, între prolii înşişi, nu are nici o importanţă. În toate problemele de morală, li se permite să-şi urmeze codurile lor ancestrale. Puritanismul sexual al Partidului nu le este impus şi lor. Curvăsăria nu li se pedepseşte, iar divorţul le este îngăduit. În treacăt fie spus, chiar şi credinţele religioase le-ar fi tolerate, dacă prolii ar da vreun semn că au nevoie de aşa ceva, sau că îşi doresc. Prolii sînt în afară de orice suspiciune. Vorba lozincii care sună astfel: „Prolii şi animalele sînt liberi“.

Winston se apleacă şi-şi scarpină cu grijă ulceraţia varicoasă, care a cam început să-l mănînce. Lucrul la care te întorci de fiecare dată este imposibilitatea de a şti cum arăta, în realitate, viaţa dinainte de Revoluţie. Scoate din sertarul măsuţei un manual de istorie pentru copii, împrumutat de la doamna Parsons, şi începe să transcrie un pasaj în jurnal:

„Pe vremuri, Londra nu era oraşul frumos pe care-l cunoaştem astăzi. Era un loc întunecos, murdar şi nesănătos, unde nimeni nu avea suficient de mîncare şi unde sute şi mii de oameni săraci nu aveau ghete şi nici măcar un acoperiş sub care să doarmă. Copiii, chiar de vîrsta voastră, erau obligaţi să muncească douăsprezece ore pe zi pentru nişte stăpîni cruzi, care îi şfichiuiau cu bicele dacă munceau prea încet şi nu-i hrăneau decît cu coajă de pîine uscată şi apă. Iar în mijlocul acestei cumplite sărăcii, se ridicau numai cîteva case mari şi frumoase, locuite de nişte oameni bogaţi care ţineau nici mai mult, nici mai puţin de treizeci de servitori care să aibă grijă de ei. Aceştia se numeau *capitalişti*. Erau graşi, urîţi, cu ochi răi, cum este, de exemplu, cel din fotografia de pe pagina alăturată. Observaţi că este îmbrăcat cu o haină lungă,

neagră, numită *redingotă*, şi cu o pălărie ciudată, lucioasă, în formă de burlan, care se numea *joben*. Aceasta era uniforma capitaliştilor şi nimeni altcineva nu avea voie s-o poarte. Capitaliştii stăpîneau totul pe lume şi toţi ceilalţi oameni erau sclavii lor. Ei stăpîneau tot pămîntul, toate casele, toate fabricile şi toţi banii. Oricine nu li se supunea putea fi aruncat în temniţă sau dat afară din slujbă, apoi lăsat să moară de foame. Orice om obişnuit, cînd vorbea cu un capitalist, trebuia să se încline în faţa acestuia, să-i facă plecăciuni, să-şi ia şapca de pe cap şi să i se adreseze cu «Domnule». Şeful tuturor capitaliştilor se numea *Rege*, iar…“

Restul poveştii îl cunoaşte. În continuare, este vorba de episcopii cu mînecile lor largi, de judecătorii îmbrăcaţi în robe cu gulere şi poale de hermină, de stîlpul infamiei, de bursă, de roata ocnaşilor, de mîţa cu nouă cozi, de Banchetul Lordului Primar şi de obiceiul de a săruta piciorul Papei. Mai este ceva, care se cheamă *ius primae noctis* şi care probabil că nu se menţionează într-un manual pentru copii –, şi anume legea după care orice capitalist avea dreptul să se culce cu oricare dintre femeile angajate în fabricile lui.

De unde să ştii ce este minciună din toate astea? Poate că *este* adevărat că individul mediu o duce mai bine acum decît o ducea înainte de Revoluţie. Singurul indiciu că nu este aşa rămîne protestul mut pe care-l simţi în oase, sentimentul instinctiv că viaţa în condiţiile date este insuportabilă şi că, într-o perioadă oarecare, nu se *poate* să nu fi fost altfel. Singurul lucru cu adevărat specific vieţii actuale nu este cruzimea sau nesiguranţa ei, ci pur şi simplu sărăcia, mizeria, nepăsarea. Dacă te uiţi în jur, vezi că viaţa nu are nimic comun nu numai cu balivernele care se revarsă peste tine de la tele-ecran, dar nici cu idealurile pe care Partidul le proclamă sus şi tare. Chiar şi pentru un membru al Partidului, o bună parte a vieţii este neutră şi apolitică şi adevăratele ei probleme sînt treburile anoste cu care trebuie să-şi bată capul zilnic: lupta ca să se urce în metrou, cîrpitul cîte unui ciorap găurit, milogeala pentru cîte o tabletă de zaharină în plus, păstratul cîte unui muc de ţigară. Idealul pus pe tapet de Partid este ceva uriaş, cumplit şi sclipitor: o lume de oţel şi beton, cu maşinării monstruoase şi arme înfricoşătoare, un popor întreg de luptători şi fanatici mărşăluind în unitate perfectă, toţi împărtăşind aceleaşi gînduri şi strigînd aceleaşi slogane, muncind întruna, luptînd, triumfînd, persecutînd – trei sute de milioane de oameni, toţi cu aceeaşi figură. Realitatea sînt oraşele decăzute, murdare, în care nişte indivizi înfometaţi îşi tîrşîie de colo pînă colo pantofii stîlciaţi şi locuiesc în case şubrede, din secolul nouăsprezece, case care put

mereu a varză şi a closete înfundate. Îi trece pe dinaintea ochilor imaginea Londrei, mare şi în ruine, oraşul cu un milion de lăzi de gunoi, şi peste ea se suprapune chipul doamnei Parsons, o femeie cu faţa brăzdată de riduri şi părul ca fînul, care se agită neputincioasă în jurul unei chiuvete pline.

Se apleacă şi-şi scarpină din nou glezna. Tele-ecranele îţi bombardează urechile, zi şi noapte, cu statistici care demonstrează că, în prezent, oamenii au mai multă hrană, mai multe haine, locuinţe mai bune, distracţii mai variate, că trăiesc mai mult, lucrează mai puţin, sînt mai mari, mai sănătoşi, mai voinici, mai fericiţi, mai inteligenţi, mai bine educaţi decît oamenii care au trăit cu cincizeci de ani în urmă. Nici o vorbă din toate astea nu poate fi confirmată sau infirmată. Partidul pretinde, de exemplu, că, în momentul de faţă, patruzeci la sută din populaţia adultă este ştiutoare de carte; înainte de Revoluţie, se spune, proporţia era de numai cincisprezece la sută. Partidul afirmă că mortalitatea infantilă este acum de numai o sută şaizeci la mie, în timp ce, înainte de Revoluţie, era de trei sute la mie – şi aşa mai departe. Parcă ar fi o singură ecuaţie cu două necunoscute. Se poate foarte bine ca absolut fiecare cuvînt din cărţile de istorie, chiar şi lucrurile pe care le accepţi fără probleme, să fie pură fantezie. Nu ai cum şti, dar poate că nu a existat niciodată vreo lege intitulată *ius primae noctis*, nici vreo fiinţă numită *capitalist*, nici vreo pălărie care să se cheme *joben*.

Totul se topeşte în ceaţă. Trecutul este şters cu buretele, ştersătura se uită, iar minciuna devine adevăr. În toată viaţa lui, o singură dată a avut în mînă – *după* întîmplare, asta este important – dovada concretă, clară, a unei mistificări. A ţinut-o între degete poate chiar vreo treizeci de secunde. Era prin 1973 – atunci trebuie să fi fost –, oricum, era cam în perioada în care el şi Katherine se despărţeau. Dar data cu adevărat importantă era cu vreo şapte-opt ani mai devreme.

Povestea a început, de fapt, pe la mijlocul anilor şaizeci, în perioada marilor epurări, cînd conducătorii iniţiali ai Revoluţiei au fost daţi la o parte o dată pentru totdeauna. Pînă prin 1970, nu mai rămăsese nici unul, în afară de Fratele cel Mare însuşi. Toţi ceilalţi fuseseră între timp demascaţi ca trădători şi contrarevoluţionari. Goldstein fugise şi se ascundea, nu se ştia unde, iar dintre ceilalţi, cîţiva pur şi simplu dispăruseră, în timp ce majoritatea fuseseră executaţi, după nişte procese publice răsunătoare, în care mărturisiseră toate crimele imaginabile. Printre ultimii supravieţuitori se numărau trei inşi – Jones,

Aaronson şi Rutherford. Cam prin 1965 şi aceştia trei au fost arestaţi. Aşa cum se întîmplă adeseori, au dispărut cam un an, poate ceva mai mult, aşa încît nu se mai ştia dacă mai erau în viaţă sau muriseră, cînd, deodată, au fost brusc scoşi la lumină din nou, pentru a se auto-învinovăţi, ca de obicei. Au mărturisit atunci că ar fi fost vinovaţi de spionaj pentru inamic – la data respectivă, inamicul era tot Eurasia –, de delapidare de fonduri publice, de uciderea unor membri fideli ai Partidului, de comploturi împotriva conducerii Fratelui cel Mare, care începuse cu mult înainte de Revoluţie, şi de acte de sabotaj care provocaseră moartea a sute de mii de persoane. După ce au mărturisit toate astea, au fost iertaţi, reprimiţi în Partid şi li s-au dat nişte posturi care sunau important, dar, de fapt, erau nişte sinecure. Toţi trei au scris nişte lungi şi abjecte articole în *Times*, analizînd motivele pentru care dezertaseră, şi angajîndu-se să revină pe calea cea bună.

La cîtva timp după eliberarea lor, Winston i-a văzut cu ochii lui pe toţi trei la Cafeneaua „Castanul“. Îşi aduce aminte cu ce gen de fascinaţie îngrozită i-a urmărit atunci, cu coada ochiului. Erau nişte oameni mult mai bătrîni decît el, nişte relicve ale lumii vechi, aproape ultimele figuri mari rămase din zilele eroice de început ale Partidului. Încă mai erau vag înconjuraţi de aura luptelor din ilegalitate şi din timpul războiului civil. Winston avea sentimentul, deşi pe vremea respectivă faptele şi datele începuseră deja să se înceţoşeze, că de numele lor auzise cu mai mulţi ani înainte de a fi auzit pentru prima dată de Fratele cel Mare. Dar, în acelaşi timp, cei trei erau proscrişi, nişte duşmani, nişte paria sortiţi, cu absolută certitudine, stîrpirii în cel mult un an-doi. Nimeni care a încăput o dată pe mîna Poliţiei Gîndirii nu scapă pînă la urmă. Nu erau decît nişte cadavre care îşi aşteptau intrarea oficială în mormînt.

Nu stătea nimeni la nici una dintre mesele de lîngă ei. Nu era indicat să fii văzut nici măcar în apropierea unor asemenea oameni. Stăteau toţi trei fără să scoată o vorbă, în faţa paharelor cu gin aromatizat cu cuişoare, specialitatea barului. Dintre toţi trei, Rutherford l-a impresionat pe Winston cel mai mult cu înfăţişarea lui. Rutherford fusese cîndva un caricaturist renumit, ale cărui desene violente ajutaseră la înflăcărarea opiniei publice înaintea şi în timpul Revoluţiei. Chiar şi atunci, după demascare, caricaturile lui încă mai apăreau în *Times* – ce-i drept, la intervale mari. Nu mai erau, însă, decît nişte imitaţii ale vechiului stil al lui Rutherford, care, cine-ştie-de-ce, păreau fără viaţă şi neconvingătoare. Reluau tot timpul, într-o altă formă, vechile teme – locuinţele

de la mahala, copiii muritori de foame, luptele de stradă, capitaliştii cu joben – pînă şi pe baricade capitaliştii parcă se agăţau cu dinţii de joben –, totul într-un efort nesfîrşit şi deznădăjduit de a se întoarce în trecut. Arăta monstruos, cu o coamă de păr cărunt şi năclăit, cu faţa brăzdată şi căzută şi cu buze groase, de negroid. Probabil că la vremea lui fusese colosal de solid; dar acum trupul masiv i se încovoia, se buhăia, decădea din toate punctele de vedere. Ai fi zis că, dintr-un moment într-altul, avea să cadă grămadă în faţa ta, ca un munte care se prăbuşeşte.

Asta se petrecea pe la ora cincisprezece; Winston nu-şi mai aduce aminte, acum, prin ce împrejurări ajunsese să se afle la cafenea la o asemenea oră. Localul era pe jumătate gol. Tele-ecranele emiteau o muzică metalică. Cei trei stăteau în colţul lor, aproape imobili, fără să scoată o vorbă. Chelnerul le aducea mereu alte pahare cu gin, deşi ei nu comandaseră. Pe o masă de alături era o tablă de şah cu piesele aşezate, dar nimeni nu juca. Şi, în clipa aceea, poate pentru o jumătate de minut, s-a întîmplat ceva cu tele-ecranele. Cîntecul pe care-l transmiteau s-a schimbat şi tonul era acum altul. S-a auzit deodată ceva greu de descris, o notă bizară, spartă, de zbierăt, de caraghioslîc; în mintea lui, Winston a numit-o atunci „notă galbenă“. După care, s-a auzit o voce cîntînd:

„Sub castanul înfrunzit,
M-ai înşelat, te-am fraierit,
Şi-unul şi-altul, păcălit,
Stăm sub castanul înfrunzit“.

Cei trei nu au schiţat nici o mişcare. Dar, cînd Winston s-a uitat din nou cu coada ochiului la chipul ruinat al lui Rutherford, a văzut că avea ochii plini de lacrimi. Şi atunci a observat, pentru prima oară, cutremurîndu-se în sinea lui şi neştiind, totuşi, pentru *ce* se cutremura, că şi Aaronson şi Rutherford aveau nasurile rupte.

La puţin timp după asta, toţi trei au fost arestaţi din nou. Se părea că, încă din momentul eliberării, se angajaseră în alte comploturi. La al doilea proces au mărturisit toate vechile crime din nou, plus un şir de altele noi. Au fost executaţi, iar soarta lor, inclusă în istoriile Partidului ca un avertisment pentru posteritate.

La vreo cinci ani după toată povestea asta, Winston tocmai derula o grămadă de suluri care picaseră din tubul pneumatic pe biroul lui, cînd, deodată, a dat peste o bucată de hîrtie care încăpuse, evident din greşeală, printre celelalte şi rămăsese uitată acolo. În clipa în care a văzut hîrtia, a înţeles ce semnificaţie avea. Era o jumătate de pagină ruptă dintr-un *Times* vechi de vreo zece ani – jumătatea de sus, aşa că includea şi data – şi conţinea o fotografie a delegaţilor la o solemnitate oarecare a Partidului ţinută la New York. În mijlocul grupului, se distingeau tocmai Jones, Aaronson şi Rutherford. Nu avea cum să-i confunde, cu atît mai mult, cu cît numele lor figurau în legenda fotografiei.

Problema era următoarea: la ambele procese, cei trei declaraseră că, la data respectivă, se aflau pe teritoriu eurasian, că zburaseră de pe un aerodrom secret din Canada şi se duseseră la un rendez-vous undeva în Siberia, iar acolo discutaseră cu membri ai Marelui Stat-Major Eurasian, divulgîndu-le importante secrete militare. Data se fixase în mintea lui Winston, pentru că, din întîmplare, era solstiţiul de vară; dar toată povestea trebuie să fi fost consemnată în nenumărate alte locuri. Nu se putea trage decît o singură concluzie: mărturiile celor trei erau false.

Bineînţeles că asta nu era o descoperire în sine. Nici pe atunci Winston nu-şi închipuia că oamenii radiaţi în marile epurări comiseseră cu adevărat crimele care li se puneau în cîrcă. Dar era o dovadă clară, un fragment din trecutul abolit, ca un os fosil care apare în alt strat decît cel în care te aştepţi să apară şi dă peste cap o întreagă teorie geologică. Era destul ca să pulverizeze Partidul, dacă ar fi putut fi publicată cumva în toată lumea şi semnificaţia ei, divulgată.

Atunci, însă, Winston a continuat să lucreze. De îndată ce a văzut fotografia şi şi-a dat seama ce reprezenta ea şi ce însemna, a acoperit-o cu altă foaie de hîrtie. Noroc că, desfăşurînd-o, fusese cu faţa în jos, din unghiul de vedere al tele-ecranului. Şi-a luat blocul de ciorne pe genunchi şi şi-a împins scaunul mai în spate, ca să fie cît mai departe de tele-ecran cu putinţă. Să-ţi menţii trăsăturile feţei imobile nu este greu, şi chiar şi respiraţia ţi-o poţi controla, dacă faci un efort; dar nu-ţi poţi stăpîni bătăile inimii, iar tele-ecranul este destul de sensibil ca să le perceapă. A lăsat să treacă vreo zece minute, chinuit, în tot acest timp, de teama ca vreun accident oarecare – de pildă, un curent care să sufle brusc peste biroul lui – să nu-l deconspire. Pe urmă, cu tot cu foaia pe care o pusese deasupra şi cu alte cîteva hîrtii, a aruncat fotografia în gaura de

memorie.

Peste încă un minut, fotografia a ajuns, probabil, scrum.

Treaba asta se întîmpla, deci, cu zece-unsprezece ani în urmă. Astăzi, probabil că ar păstra fotografia. Este ciudat că simplul fapt de a o fi ţinut cîndva între degete i se pare şi acum hotărîtor, cînd fotografia în sine şi, o dată cu ea, şi evenimentele de care amintea nu mai sînt de mult de actualitate. Oare puterea Partidului asupra trecutului a slăbit cu ceva, se întreabă el, pentru că o dovadă astăzi dispărută *a existat* odată?

Dar astăzi, presupunînd că ar putea fi reconstituită din propria-i cenuşă, fotografia respectivă poate foarte bine să nici nu mai constituie o dovadă. Încă în perioada cînd şi-a făcut el descoperirea, Oceania nu mai era în război cu Eurasia şi probabil că agenţilor Estasiei îşi trădaseră ţara cei trei. De atunci au mai avut loc nişte schimbări – două, trei, nici nu mai ţine minte cîte anume. Precis că mărturiile lor au fost rescrise şi rescrise pînă cînd faptele şi datele iniţiale au ajuns să nu mai aibă nici cea mai mică importanţă. Trecutul nu este numai modificat: trecutul este modificat *în continuu*. Ceea ce constituie pentru Winston un motiv de chin şi de coşmaruri este faptul că nu a înţeles niciodată *de ce* se pune pe roate înşelătoria asta uriaşă. Avantajele imediate ale falsificării trecutului sînt evidente, dar motivul fundamental rămîne pentru el un mister. Îşi ia din nou tocul şi scrie în jurnal:

Înţeleg CUM; *nu înţeleg DE CE.*

Se întreabă, aşa cum s-a mai întrebat de atîtea ori, dacă nu cumva este el însuşi dement. Un nebun nu este, la urma urmelor, decît o minoritate formată dintr-un singur om. Într-o vreme, era un semn de nebunie să crezi să Pămîntul se învîrteşte în jurul Soarelui; astăzi, să crezi că trecutul nu poate fi modificat. Poate că el, Winston Smith, este *singurul* care crede aşa ceva şi atunci, dacă e singur, e dement. Dar gîndul că n-ar fi în toate minţile nu-l tulbură cine-ştie-ce; groaza lui cea mare este că s-ar putea să nici nu aibă dreptate.

Ia în mînă manualul de istorie şi se uită la portretul Fratelui cel Mare de pe pagina întîi. Ochii cei hipnotici se uită fix în ochii lui. Parcă este o forţă imensă care te copleşeşte – ceva ce îţi pătrunde sub ţeastă, nimicindu-ţi creierul, înfricoşîndu-te pînă într-atît, încît să renunţi la propriile tale păreri şi să te laşi convins să negi evidenţa simţurilor tale. Pînă la urmă, Partidul va anunţa că doi şi cu doi fac cinci şi fiecare va fi obligat să şi creadă că fac cinci. Este inevitabil

să vină şi cu afirmaţia asta, mai devreme sau mai tîrziu; legea poziţiei lui o cere. Filozofia Partidului neagă, în mod tacit, existenţa realităţii obiective. Erezia ereziilor este bunul-simţ. Şi înspăimîntător nu este faptul că poţi fi omorît dacă îndrăzneşti să gîndeşti altfel, ci că s-ar putea să nu ai dreptate. Pentru că, la urma urmei, de unde ştim noi că doi şi cu doi fac patru? Sau că forţa gravitaţiei chiar acţionează? Sau că trecutul nu poate fi schimbat? Dacă şi trecutul şi lumea exterioară există numai în minte şi dacă mintea este controlabilă, atunci cum rămîne?

Dar nu! Deodată, parcă i s-a înăsprit curajul, cu de la sine putere. Imaginea lui O'Brien, neatrasă de nici o asociaţie clară de idei, îi inundă gîndurile. Este sigur, cu şi mai multă convingere decît pînă acum, că O'Brien este de partea lui. Pentru O'Brien îşi scrie el jurnalul – i-l scrie *lui* O'Brien: este ca o scrisoare interminabilă, pe care nimeni n-o s-o citească vreodată, dar care se adresează unei persoane anume şi capătă culoare prin chiar acest fapt.

Partidul îţi spune să respingi evidenţa ochilor şi a urechilor tale. Asta este directiva lui cea mai importantă, cea fundamentală. Inima i se crispează la gîndul imensei forţe desfăşurate împotriva lui, la uşurinţa cu care orice ideolog al Partidului l-ar putea învinge într-o controversă, la argumentele subtile pe care el, Winston, nici nu le-ar înţelege, darmite să le răstoarne! Şi totuşi, el are dreptate! Ei greşesc şi el are dreptate. Evidenţa, falsul şi adevărul trebuie apărate. Truismele sînt adevărate – ţine-te de asta! Lumea solidă există, iar legile ei nu se modifică. Pietrele sînt tari, apa e lichidă, obiectele lăsate libere cad către centrul Pămîntului. Cu sentimentul că îi vorbeşte lui O'Brien şi că formulează o axiomă importantă, scrie:

Libertatea înseamnă libertatea de a spune că doi şi cu doi fac patru. Dacă ţi se recunoaşte asta, celelalte vin de la sine.

8

De undeva, din fundul unui gang, vine un miros de cafea pusă la prăjit – cafea adevărată, nu Cafea Victoria – şi se revarsă afară, în stradă. Winston se opreşte involuntar. Timp de două secunde, i se pare că s-a întors în lumea pe jumătate uitată a copilăriei lui. Pe urmă, o uşă se trînteşte, retezînd mirosul atît de brusc, de parcă ar fi fost un sunet. S-a plimbat aşa mai mulţi kilometri pe

trotuare şi ulceraţia varicoasă îi zvîcneşte. Asta este a doua oară în trei săptămîni cînd lipseşte o seară de la Centrul Comunitar – lucru imprudent, pentru că poţi fi sigur că ţi se ţine cu atenţie socoteala prezenţelor. În principiu, un membru al Partidului nu are timp liber şi nu stă niciodată singur, numai în pat. Se presupune că, atîta timp cît nu lucrezi, nu mănînci şi nu dormi, iei parte la o formă oarecare de petrecere a timpului în grup; să faci orice ar putea sugera gustul pentru singurătate, chiar şi mersul la plimbare de unul singur, este întotdeauna destul de primejdios. Există şi un cuvînt pentru aşa ceva în Nouvorbă: *singurtrai*, însemnînd individualism şi apucături ciudate. Dar în seara asta, ieşind de la Minister, aerul blînd de aprilie l-a ademenit. Cerul era de un albastru mai cald, cum nu l-a mai văzut încă în acest an şi, brusc, seara lungă şi zgomotoasă de la Centru, jocurile plicticoase şi obositoare, conferinţele, camaraderia ţipătoare stropită cu gin – toate astea i s-au părut insuportabile. Urmîndu-şi impulsul, s-a răsucit pe călcîie din staţia de autobuz şi s-a înfundat în labirintul numit Londra, la început către sud, pe urmă către est şi la sfîrşit înapoi către nord, rătăcindu-se printre străzi necunoscute şi nedîndu-şi deloc silinţa să afle încotro mergea.

„Dacă există vreo speranţă – a scris în jurnal zilele trecute –, ea stă în proli.“ Cuvintele astea îi tot revin în minte, ca o afirmare a unui adevăr mistic şi a unei absurdităţi palpabile. Uite, a ajuns undeva prin mahalaua îmbîrligată şi mohorîtă de la nord şi est de ceea ce a fost odată Gara Sfîntul Pancras. Merge pe o stradă pietruită, cu case scunde, cu parter şi etaj, cu porţile de la intrare dărăpănate, care dau direct în stradă şi amintesc, nu ştie nici el de ce, de nişte găuri de şobolani. Din loc în loc, printre pietre, s-au format bălţi de apă împuţită. Surprinzător de mulţi oameni mişună, într-un du-te-vino neîntrerupt, prin faţa intrărilor şi pe aleile înguste care se ramifică într-o parte şi în cealaltă – fete în plină floare, cu buzele date brutal cu ruj şi băieţi care se ţin după ele, femei buhăite şi amorţite, care demonstrează cum or să arate fetele respective în zece ani, bătrîni încovoiaţi care îşi tîrăsc picioarele şi copii zgomotoşi care se joacă desculţi în bălţi şi se împrăştie la ţipetele furioase ale mamelor. Un sfert, poate, din ferestrele de pe stradă sînt sparte şi astupate cu carton. Cei mai mulţi nu-l bagă în seamă pe Winston; cîţiva îi aruncă priviri care sugerează o curiozitate distantă. Două femei monstruos de grase, cu braţele roşii, de culoarea cărămizii, încrucişate peste şorţuri, stau de vorbă în pragul unui gang. Winston prinde cîteva fărîme de conversaţie în timp ce se apropie de ele:

— Da, îi zic io, toate astea aşa ie, zic io. Da’ dac-ai fi fos’ tu-n locu’ meu, făceai şi tu to’ ce-am făcu’ şi io. Ie uşor să critici, zic io, da’ tu n-ai aceleaşi probleme care le am io.

— Îhî, mormăie cealaltă, iegzact aşa ie. Iegzact aşa stă treaba.

Cele două voci stridente se opresc brusc. Femeile îl studiază pe Winston cu o tăcere ostilă în timp ce trece prin faţa lor. Dar nu e tocmai ostilitate; mai curînd un fel de prudenţă, o crispare de-o clipă, cum se întîmplă cînd vezi cîte un animal necunoscut. Salopeta albastră a Partidului nu este, probabil, o apariţie obişnuită pe o asemenea stradă. Şi, într-adevăr, nu este indicat să fii văzut în asemenea locuri, afară de cazurile în care ai vreo treabă prin zonă. Patrulele te pot opri, dacă, din întîmplare, dai peste vreuna dintre ele. „Pot să-ţi văd actele, tovarăşe? Ce treabă ai pe-aici? La ce oră ai plecat de la lucru? Pe-aici mergi de obicei spre casă?“ – şi aşa mai departe. Nu că ar fi vreo regulă care să-ţi interzică să mergi spre casă pe altundeva decît de obicei; dar ajunge şi atît ca să atragă atenţia asupra ta, dacă se aude cumva la Poliţia Gîndirii.

La un moment dat, strada întreagă începe să se agite. Se aud strigăte din toate părţile. Oamenii năvălesc în ganguri ca iepurii. O femeie tînără ţîşneşte dintr-un gang, ceva mai sus de Winston, smulge un copilaş care se joacă într-o băltoacă, îl înfăşoară în şorţ şi o zbugheşte înapoi, toate dintr-o singură mişcare. În acelaşi moment, un individ îmbrăcat cu un costum negru şifonat ca o armonică, răsare de pe o alee laterală şi vine în goană spre Winston, agitîndu-se şi arătînd către cer:

— Vaporu’! – urlă el. Fii atent, dom’ şef! Bum acolo sus! Culcă-te pă jos, repede!

„Vapor“ este o poreclă pe care, nu se ştie de ce, prolii o dau rachetelor. Winston se aruncă imediat la pămînt, cu faţa în jos. Prolii ştiu ei ce ştiu, cînd te avertizează despre aşa ceva. Parcă au un fel de instinct care le spune cu cîteva secunde mai devreme cînd se apropie o rachetă, deşi se presupune că rachetele zboară mai repede decît sunetul. Winston îşi încleştează braţele deasupra capului. Bubuitura saltă trotuarul cu totul în sus; pe spate, simte răpăiala unei ploi de obiecte uşoare. Cînd dă să se ridice, constată că este acoperit cu cioburi de la un geam din apropiere.

Se scutură şi porneşte mai departe. Bomba a demolat un grup de case, cu vreo două sute de metri mai sus. Pe cer pluteşte un fir de fum negru, mai jos este un nor de praf de ciment, iar în mijlocul acestuia s-a şi format o gloată care

înconjoară ruinele. Pe trotuar, în faţa lui, în mijlocul unei grămezi de moloz, vede ceva ca o dungă de culoare roşu aprins. Cînd ajunge în dreptul petei roşii, îşi dă seama ce este: o mînă retezată de la încheietură. În afara ciotului plin de sînge, mîna este atît de albită, încît seamănă cu un mulaj din gips.

O împinge cu piciorul în rigola de la marginea trotuarului şi pe urmă, ca să evite mulţimea, coteşte la dreapta, pe o străduţă secundară. Trei-patru minute mai tîrziu, a ieşit din zona afectată de bombă; roirea vieţii sordide a străzilor mahalalei merge înainte ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Este aproape ora douăzeci şi cîrciumile frecventate de proli, cărora ei le spun „bodegi“, gem de clienţi. Din spatele uşilor batante, mînjite, care se deschid şi se închid la nesfîrşit, vine un miros amestecat de urină, talaş şi bere acrită. În unghiul pe care-l formează faţada unei case ieşite în afară, stau trei bărbaţi lipiţi unul de altul, cel din mijloc ţinînd în mînă un ziar îndoit, iar ceilalţi doi studiind ziarul peste umerii celui dintîi. Chiar înainte să ajungă destul de aproape de ei pentru a le distinge expresia feţelor, Winston citeşte concentrare în fiecare fibră a celor trei trupuri. Este clar că stau şi devorează cine-ştie-ce ştire importantă. Cîţiva paşi îl mai despart de ei, cînd, deodată, grupul se destramă şi cei doi care citeau peste umărul celui de-al treilea încep să se certe violent. Pentru o clipă, i se pare că sînt cît pe-aci să se ia la bătaie.

— Nu po’ s-asculţi dracului ce-ţi zic?! Îţi spun io că n-a ma’ ieşi’ nici-un număr cu şapte-n coadă dă mai bine dă paişpe luni dă zile!

— Ba a ieşit!

— Ba nu, n-a ieşit. Am acas’ toată lista dă mai mul’ dă doi ani-ncoa, scrisă p-o buca’ dă hîrtie. Io le notez regulat, ca ceasu’. Şi-ţi zic io că nici-un număr cu şapte-n coadă…

— Ba da, a *fost* unu’ cu şapte care-a ieşit. Aproape că po’ să-ţi spun şi care era, dracu’ să-l ia dă număr. Să termina cu patru-zero-şapte. A fos’ pîn februarie – săptămîn-a doua dîn februarie.

— Februarie pă mă-ta! Io le am scrise negru pă alb. Şi-ţi spun io că nici-un număr…

— Mai tacă-ţi, bă, fleanca! – zice, într-un tîrziu, cel cu ziarul.

Vorbesc despre Loterie. Winston se uită înapoi, după ce a mai făcut vreo treizeci de metri. Tot se mai ceartă, cu nişte figuri vii şi pasionate. Loteria, cu plăţile ei săptămînale de cîştiguri enorme, este singurul eveniment public în care prolii sînt foarte serios antrenaţi. Asta probabil fiindcă, pentru cîteva

milioane bune de proli, Loteria este motivul principal, dacă nu chiar singurul, de a mai trăi. Este pentru ei un deliciu, o pasiune, un calmant, un stimulent intelectual. Cînd vine vorba despre Loterie, chiar şi oamenii care abia ştiu să scrie şi să citească se dovedesc capabili de calcule complicate şi de o agerime a memoriei uluitoare. Există şi o tagmă întreagă de indivizi care trăiesc pur şi simplu din vînzarea de sisteme, de pronosticuri şi de amulete aducătoare de noroc. Winston habar nu are cum funcţionează Loteria, care se află în subordinea Ministerului Abundenţei, dar este conştient – de fapt, toţi membrii Partidului sînt conştienţi – că majoritatea cîştigurilor sînt numai pe hîrtie. În realitate, nu se plătesc decît nişte sume mici, iar cîştigătorii marilor premii sînt persoane fictive. Cum nu există o comunicare efectivă între o parte a Oceaniei şi alta, treaba asta nu este deloc greu de aranjat.

Dar, dacă există vreo speranţă, ea stă în proli. De asta trebuie să te agăţi. Cînd o formulezi, sună plauzibil; cînd te uiţi, însă, la oamenii care trec pe lîngă tine, pe stradă, devine o problemă de credinţă. Strada căreia îi dă colţul, tot frămîntînd în minte aceste gînduri, merge în jos. Are sentimentul că a mai fost o dată prin cartierul ăsta şi că pe undeva, pe aproape, trebuie să fie o stradă mai mare. Din faţă, îi ajunge la urechi vacarmul unor voci care ţipă. Strada coteşte brusc şi se termină cu nişte trepte care coboară către o alee înfundată, cu cîteva tarabe unde nişte negustori vînd legume fleşcăite. Aha, da, asta e! – Winston îşi aduce aminte unde se află. Aleea pe care a ajuns dă în strada mare şi, la al doilea colţ, la nici cinci minute de aici, este magazinul de unde şi-a cumpărat el caietul devenit jurnal. Şi de la o papetărie micuţă din apropiere şi-a cumpărat tocul şi sticla de cerneală.

Se opreşte pentru o clipă în capul scărilor. Pe partea opusă a aleii este o cîrciumioară nenorocită, ale cărei geamuri parcă ar fi îngheţate, dar de fapt sînt numai acoperite cu un strat gros de praf. Un individ foarte bătrîn, cocoşat dar vioi, cu nişte mustăţi albe, ţepoase, ca de crevete, împinge uşa batantă şi intră înăuntru. Cum stă aşa şi se uită la el, lui Winston îi trece prin minte că bătrînul, care trebuie să aibă cel puţin optzeci de ani, era deja între două vîrste cînd a avut loc Revoluţia. El şi alţii ca el sînt ultimele – din ce în ce mai puţine – legături cu lumea apusă a capitalismului, care mai există în ziua de astăzi. În Partid nu au mai rămas prea mulţi ale căror opinii să se fi format înainte de Revoluţie. Generaţia bătrînă a fost aproape în întregime stîrpită în cursul marilor epurări din anii cincizeci şi şaizeci, iar cei cîţiva rămaşi au fost de mult

înfricoşaţi şi siliţi la o totală cedare intelectuală. Dacă mai trăieşte cineva care să-ţi poată relata fidel cum arăta viaţa în prima parte a secolului, acela nu poate fi decît un prol. Deodată, în minte îi revine pasajul din manualul de istorie, pe care l-a copiat în jurnal, şi o pornire inconştientă pune stăpînire pe el. Uite, o să intre în cîrciumă, o să stea de vorbă cu bătrînul şi o să-i pună nişte întrebări. O să-i zică aşa: „Vorbeşte-mi despre viaţa dumitale de cînd erai tînăr. Cum era pe vremea aia? Lucrurile stăteau mai bine ca acum, sau mai rău?“

În mare grabă şi ca să nu aibă timp să i se facă frică, o ia pe scări în jos şi traversează strada îngustă. Este o nebunie, bineînţeles. Ca de obicei, nu există nici o regulă explicită împotriva vorbitului cu prolii sau a mersului în cîrciumile lor, dar este ceva mult prea ieşit din comun, ca să treacă neobservat. Dacă apar patrulele, ar putea pretexta un leşin, dar probabil că nu l-ar crede. Ce-o fi, o fi. Deschide uşa împingînd-o şi-l izbeşte în faţă un miros puturos de bere acră. La intrarea lui, vacarmul vocilor slăbeşte cam la jumătate. Privirile tuturor parcă îi pipăie uniforma albastră. O partidă de dame care se joacă în fundul sălii se întrerupe pentru vreo treizeci de secunde. Bătrînul după care a venit Winston stă la bar şi are un fel de altercaţie cu barmanul, un tînăr mare, solid, cu nasul coroiat şi cu nişte braţe enorme. Alţi cîţiva urmăresc scena, stînd în picioare, cu paharele în mîini.

— Te-ntreb dăstul dă manerat, ă? Sau nu? – zice bătrînul îndreptîndu-şi umerii bătăios. Îmi ziş’ tu mie că n-ai o cană d-o pintă-n toată bodega asta nenorocită?!

— Şi *ce* dracului ie aia pintă? – întreabă barmanul, aplecîndu-se înainte, cu vîrfurile degetelor pe tejghea.

— Iete la iel! – se răţoieşte moşul. ’Ce că-i chelnăr şi nu ştie ce-i aia pintă! Cum ce-i?! Pinta-i juma’ dă cvartă şi patru cvarte face-un galon. Acu’ tre’ să te-nvăţ io şi abeceu’, te pomeni!

— N-am auzit în viaţa mea d-astea, i-o retează barmanul. Litru şi juma’ dă litru, al’ceva nu servim. Ai pahare-n faţă pă tejghea.

— Mie-mi place cu pinta, insistă bătrînul. Puteai foarte bine să-m’ măsori o pintă. Pă vremea mea n-aveam nenorociţii ăştia dă litri.

— Pă vremea dumitale, trăiam cu toţii-n pom, zice barmanul, aruncînd o privire către ceilalţi clienţi.

Izbucneşte un hohot de rîs şi stinghereala provocată de intrarea lui Winston se topeşte. Bătrînul se înroşeşte la faţă, se întoarce să plece, bodogănind de unul

singur, şi se ciocneşte de Winston, care îl apucă prietenos de braţ.

— Pot să-ţi ofer un pahar? – întreabă Winston.

— Eş’ boier, zice bătrînul, îndreptîndu-şi din nou umerii şi scoţînd înainte bărbia plină de ţepi albi. Parcă nici nu a observat salopeta albastră a Partidului. O pintă! – adaugă el agresiv, răsucindu-se către barman. O pintă dă bere, asta vreau!

Barmanul toarnă două jumătăţi de litru dintr-o bere de culoare brun-închis, în nişte pahare groase pe care le-a clătit într-o găleată, sub tejghea. Berea este tot ce poţi găsi ca băutură în cîrciumile prolilor. Prolii nu au voie să bea gin, deşi, în realitate, reuşesc să şi-l procure destul de uşor. Jocul de dame este acum din nou în toi, iar grupul de clienţi de la bar şi-au reluat discuţia despre biletele de Loterie. Prezenţa lui Winston a fost uitată, pentru moment. El zăreşte o masă din lemn de brad, sub fereastră, unde poate sta de vorbă cu bătrînul fără teama că ar trage cineva cu urechea la ce vorbesc ei. Şi aşa este extrem de primejdios, dar măcar nu există nici un tele-ecran în sală, ceea ce a verificat de cum a intrat.

— Putea să-m’ măsoare-o pintă, mormăie bătrînul, aşezîndu-se mai bine în faţa paharului. Juma’ dă litru nu-i dăstul, nu mi-ajunge. Şi-unu-ntreg ie prea mult. Îm’ pune beşica-n mişcare. Şi preţu’ i-altă poveste.

— Probabil că ai văzut multe schimbări de pe vremea cînd erai dumneata tînăr, întreabă Winston, tatonînd terenul.

Ochii albaştri spălăciţi ai bătrînului se mută de la cutia de dame la bar şi de la bar la uşa pe care scrie *Bărbaţi*, ca şi cum ar căuta schimbările chiar aici, în sala cîrciumii.

— Berea ierea mai bună, zice el, în cele din urmă. Şi ma’ ieftină! Cînd ieream io tînăr, berea slabă ierea paişpe bani pinta. Da’ asta ierea ’nainte dă război, te cre’ şi io.

— De care război? – întreabă Winston.

— To’ timpu’ ie războaie, zice bătrînul făcînd un gest ambiguu, după care ia paharul în mînă şi îşi îndreaptă din nou umerii. Îţ’ doresc sănătate şi numa’ sănătate.

În gîtul lui stafidit, mărul proeminent al lui Adam face o mişcare sus-jos surprinzător de rapidă şi berea dispare. Winston se duce la bar şi se întoarce cu alte două jumătăţi. Bătrînul şi-a uitat, probabil, prejudecata de a nu bea un litru întreg.

— Dumneata eşti mult mai în vîrstă decît mine, începe Winston. Erai,

probabil, om în toată firea cînd m-am născut eu. Trebuie să mai ţii minte cum era în perioada dinainte de Revoluţie. Adevărul este că oamenii de vîrsta mea nu ştiu nimic despre vremurile-alea. Noi tot ce putem face este să citim în cărţi despre ele şi ce scrie în cărţi poate să nu fie adevărat. Aş vrea să ştiu ce crezi dumneata despre asta. Cartea de istorie zice că viaţa dinainte de Revoluţie era cu totul altfel decît este acum. Că era cea mai cruntă exploatare, nedreptate, sărăcie – mai cumplit decît ne putem noi închipui. Aici, la Londra, zice că marea masă a populaţiei nu avea niciodată destul de mîncare, de cînd se năştea şi pînă la moarte. Jumătate zice că n-aveau nici măcar ghete-n picioare. Că munceau douăşpe ore pe zi, că se lăsau de şcoală la nouă ani, că dormeau cîte zece inşi într-o cameră. Şi că, în acelaşi timp, existau şi o mînă de oameni, numai cîteva mii – cică li se spunea capitalişti –, care erau bogaţi şi puternici. Că ăştia, capitaliştii, stăpîneau tot ce se putea stăpîni. Că trăiau în case mari, frumoase, cu cîte treizeci de servitori, că umblau cu maşini sau cu trăsuri cu cîte patru cai, beau şampanie, purtau jobene…

Bătrînul se luminează brusc la faţă.

— Jobene! – exclamă el. Ciuda’ c-ai pomeni’ dă iele. Iegzact asta mi-a trecu’ şi mie pîn cap ma’ ieri, nu ştiu dă ce. Tocma’ mă gîndeam, n-a’ mai văzut un joben dă ani dă zile. Au dispăru’ dă to’, să ştii. Ultima oară cînd am purtat unu’, a fos’ la-mormîntarea cumnată-mii. Şi-asta ierea… – în fine, nu ţi-oi putea spune data iegzactă, da’ tre’ să fi fost acu’ vo cin’zăci dă ani. Normal că ierea numa-nchiriat pentru ziua aia, mă-nţelegi ce vreau să zic…

— Nu de jobene era vorba, de fapt, zice Winston răbdător. Problema este: aceşti capitalişti – ei şi cei cîţiva avocaţi şi preoţi, care trăiau pe cheltuiala lor – erau stăpînii Pămîntului. Totul exista numai în folosul lor. Voi, oamenii obişnuiţi, lucrătorii, le eraţi sclavi. Puteau face cu voi ce doreau. Puteau să vă-mbarce şi să vă trimită în Canada, ca pe vite. Puteau să se culce cu fetele voastre, dacă aveau chef. Puteau da ordin să fiţi biciuiţi cu o chestie căreia i se spunea „mîţa cu nouă cozi“. Eraţi obligaţi să vă luaţi şapca de pe cap cînd treceaţi pe lîngă ei. Fiecare capitalist umbla cu o echipă de lachei , care…

Bătrînul se luminează la faţă din nou.

— Lachei! – exclamă el, o dată în plus. Uite, ăsta-i un cuvîn’ care zău că nu l-am mai auzi’ dă mult. Lachei! Asta chiar că mă duce cu gîndu-napoi, treaba asta. Mi-aduc-aminte c-acu’ o groază dă ani mă mai duceam uneori în ’yde Park duminica după-masa, ca să-i auz pă tipii dă ţineau discursuri: Armata

Salvării, romano-catolicii, jidanii, indienii – ierea dă toate culorile. Şi ierea un tip acolo – cum îl chiema iegzact nu ţi-oi mai putea spune –, da' ăla vorbitor puternic, tipu'-ăla dă care-ţ' zic. Nu le-a arăta' nici juma' dîn ce putea. „Lacheilor!" – 'ce, „lachei ai burgheziei, valeţii clasii dominante!" Şi „paraziţi" – asta ierea o altă vorbă d-a lui. Şi „'iene", da, da, ştiu precis că le-a spus „'iene". Sigur că ierea vorba dă laburişti, mă-nţelegi ce vreau să spun.

Winston are sentimentul că vorbesc unul hăis şi altul cea.

— Eu voiam să ştiu, de fapt, zice el, dacă simţi cumva că ai mai multă libertate acum decît aveai atunci. Eşti tratat mai bine astăzi, aşa, ca om? În zilele alea cei bogaţi, cei din vîrful piramidei…

— Camera Lorzilor, intervine bătrînul, parcă şi-ar fi adus aminte brusc.

— Camera Lorzilor, dacă vrei dumneata. Ce te întreb eu este: oamenii ăia erau în stare să te trateze ca inferior numai şi numai fiindcă ei erau bogaţi şi dumneata erai sărac? De pildă, este adevărat că aveai obligaţia să le spui „Domnule" şi să-ţi iei şapca de pe cap cînd treceai pe lîngă ei?

Bătrînul pare a se gîndi profund. Dă pe gît un sfert din cea de-a doua bere şi abia apoi răspunde:

— Da, zice, asta da. Le plăcea să-ţ' duci mîna la cozoroc să-i saluţi. Cică ierea sem' dă respect. Io nu ieream dă acor' cu asta, da' am făcu' şi io dă dăstule ori aşa. Nu puteam să nu, ca să zic aşa.

— Şi era un obicei – nu fac decît să citez ce am citit prin cărţile de istorie – era un obicei la oamenii aceştia şi la servitorii lor să-ţi dea brînci de pe trotuar în şanţ?

— Unu' m-a-mpins odată, zice bătrînul. Mi-aduc aminte parc-a fost ieri. Ierea-n noaptea Regatii dă Canotaj – toată lumea făcea un scandal dă pomină-n noaptea Regatii dă Canotaj – şi io am intrat într-un ăla acolo, un june, pă Şoseaua Shaftesbury. Ce domn ierea ăla… cămaşă cu jabou, pardesiu negru, joben… Mergea nu ştiu cum, în zigzag, pă trotuar şi io am intrat în el dîn greşeală. 'Ce: „Dă ce dracu' nu te uiţi pă unde mergi?" – aşa mi-a zis. Zic io: „Da' ce, bă, ăsta-i trotuaru' tău?" 'Ce: „'ţ' crăp capu'-ăla nenorocit dacă te răţoieşti la mine". Zic io: „Nu vez', bă, că ieş' beat? În juma dă minu' n-am treabă cu tine", i-am zis. Şi, auzi, dacă poţ' să-ţ' închipui, tipu'-m' pune mîna-m piept şi-m' dă un brînci că ierea gata să mă calce-autobuzu'. Ehee, ieream ş'-io tînăr pă vremea aia şi tocma' voiam să-i trag una, da'…

Winston simte cum îl cuprinde un sentiment de neajutorare. Memoria

bătrînului nu este nimic altceva decît un morman de amănunte. Poţi să stai să-i pui întrebări toată ziua, şi tot n-ai să obţii nici o informaţie autentică. Istoriile Partidului ar putea fi, totuşi, adevărate într-o măsură oarecare; ar putea fi chiar în întregime adevărate. Face o ultimă încercare:

— Poate n-am vorbit eu clar, zice. Iată ce vreau să spun: dumneata trăieşti de multă vreme; jumătate din viaţă ai trăit-o înainte de Revoluţie. În 1925, de pildă, erai deja om în toată firea. Din ce-ţi aduci dumneata aminte, ai putea spune că viaţa, în 1925, era mai bună decît este acuma, sau mai rea? Dacă ţi-ar fi dat s-alegi, cînd ai prefera să trăieşti, atunci sau acum?

Bătrînul se uită gînditor la tabla de dame. Îşi termină berea mai încet decît prima oară. Cînd începe să vorbească, îşi ia un aer îngăduitor şi filosofic, de parcă l-ar fi înmuiat berea.

— Ştiu io ce-ai vrea să-ţ’ spun, zice el. Ai vrea să spun că mai degrab’-aş fi iară tînăr. Cei mai mulţ’-aşa zice, cînd îi întrebi, c-ar prefera mai bine să fie tineri. Ai şi sănătate, cînd eş’ tînăr, şi putere. Cînd ajunj’ la vîrsta mea, niciodată nu eş’ bine. Pă mine mă doare ceva, rău dă tot, la picioare, şi beşica-i dă groază – dă şase-şapte ori pă noapte mă face să mă dau jos dîm pat. Da’ pă d-altă parte, şi cînd eş’ bătrîn ai avantaje mari. Nu mai ai aceleaşi năcazuri. Nici o treabă cu femeile, şi asta-i mare lucru. Dă treij’ d’-ani n-am mai pus mîna p-o femeie, dacă poţ’ crede-aşa ceva. Niş’ nu mi-am dorit, şi asta-i o chiestie şi mai mare…

Winston se reazemă de pervazul ferestrei. Nu are nici un rost să continue. Dă să se ridice ca să mai cumpere cîte o bere, cînd bătrînul se ridică el brusc şi se duce, tîrşîindu-şi picioarele, către closetul mizer din fundul sălii. Jumătatea de litru suplimentară se pare că îşi face deja efectul. Winston rămîne un minut sau două uitîndu-se fix la paharul gol şi nici nu-şi dă seama cînd l-au purtat picioarele singure din nou afară, pe stradă. În cel mult douăzeci de ani, se gîndeşte, întrebarea asta uriaşă, dar atît de simplă: „Viaţa dinainte de Revoluţie era sau nu mai bună decît cea de azi?“ nu-şi va mai putea găsi răspunsul sub nici o formă. Deşi, în realitate, de pe acum nu i se mai poate găsi practic nici un răspuns, din moment ce acei cîţiva care mai trăiesc, pe ici, pe colo, din lumea veche, nu mai sînt în stare să compare între ele cele două epoci. Îşi amintesc lucruri inutile cu toptanul, cearta cu un coleg de slujbă sau vînatul unei pompe de bicicletă pierdute, sau expresia feţei la o soră moartă demult, sau vîrtejurile de praf dintr-o dimineaţă cu vînt, cu şaptezeci de ani în urmă; dar toate faptele

relevante rămîn în afara cîmpului lor vizual. Parcă ar fi nişte furnici: văd mărunţişurile, dar nu şi obiectele mari. Şi cînd memoria te lasă, iar arhivele sînt falsificate – cînd se întîmplă treaba asta – pretenţia Partidului de a fi îmbunătăţit radical condiţiile de viaţă trebuie acceptată, pentru că nu există, şi nici nu mai poate exista vreodată, vreun etalon cu care să faci comparaţie.

În acest moment, şirul gîndurilor i se curmă brusc. Se opreşte şi ridică ochii. A ajuns pe o stradă îngustă, cu cîteva prăvălioare întunecoase împrăştiate printre case. Chiar deasupra capului lui atîrnă trei bile de metal decolorate, care arată de parcă ar fi fost cîndva aurite. Locul i se pare oarecum cunoscut. Da, sigur că da! Este chiar magazinul de vechituri de unde şi-a cumpărat jurnalul.

Îl trece un fior de spaimă. De la bun început cumpăratul acelui caiet a fost un act necugetat şi şi-a jurat să nu mai calce niciodată pe străzile respective. Şi totuşi, în clipa în care şi-a lăsat gîndurile să se plimbe aiurea, uite că picioarele l-au adus din nou aici din propria lor iniţiativă. Tocmai de asemenea impulsuri sinucigaşe spera să se păzească ţinîndu-şi un jurnal. În acelaşi timp, însă, observă că, deşi este aproape ora douăzeci şi unu, magazinul nu s-a închis. Probabil că înăuntru ar fi mai puţin bătător la ochi, decît plimbîndu-se de colo-colo pe trotuare, aşa încît deschide uşa şi intră, de parcă s-ar ascunde. Dacă-l întreabă cineva, o să spună că voia să-şi cumpere lame de ras şi o să sune chiar plauzibil.

Proprietarul tocmai a aprins o lampă cu gaz atîrnată de tavan, care răspîndeşte un miros urît, dar îmbietor. Este un bărbat de vreo şaizeci de ani, slab şi adus de spate, cu un nas lung şi binevoitor şi cu ochii prietenoşi, distorsionaţi de nişte ochelari cu dioptrii mari. Părul i-a albit, dar sprîncenele, stufoase, le are încă destul de negre. Ochelarii, mişcările uşoare şi aferate, faptul că poartă o haină uzată, de catifea neagră, toate acestea la un loc îi dau un vag aer de intelectual, ca şi cum ar fi fost, la viaţa lui, cine-ştie-ce om de litere sau, poate, muzician. Are şi o voce blîndă – ai zice chiar decolorată –, cu un accent mai puţin stricat decît al celor mai mulţi dintre proli.

— V-am recunoscut de pe trotuar, zice el, fără nici o introducere. Sînteţi domnul care a cumpărat mai demult acel album de amintiri pentru domnişoare. Frumoasă hîrtie era aceea. Cretată, aşa i se spunea pe vremuri. Nu s-a mai făcut asemenea hîrtie de… e-hee, de vreo cincizeci de ani, cred. Se uită intens la Winston peste ochelari. Doreaţi ceva anume? Sau aţi intrat numai să vă uitaţi?

— Treceam pe-aici, zice Winston, luînd-o pe departe. Am intrat numai

aşa… Nu căutam nimic anume.

— Mai bine, zice bătrînelul, pentru că nu cred că v-aş putea oferi ceva. Face un gest apologetic cu mîna, arătîndu-i lui Winston o palmă goală, cu pielea netedă. Vedeţi cum este: magazinu-i gol, dacă pot spune-aşa. Vă spun dumneavoastră, dar să rămînă-ntre noi: comerţul cu antichităţi e pe cale de dispariţie. Cerere nu mai este. Şi nici marfă. Mobilă, porţelanuri, sticlărie – toate s-au spart, una cîte una. Şi, bineînţeles, lucrurile de metal, cele mai multe, au fost topite. N-am mai văzut un sfeşnic de bronz de ani de zile.

Magazinul, cu interiorul lui strîmt, este, de fapt, plin pînă la refuz, de nu ai loc nici să te mişti, dar mai nimic nu este înăuntru, care să aibă cea mai mică valoare. De jur împrejurul pereţilor stau stivuite nenumărate rame de tablouri pline de praf. În vitrină, se găsesc tăvi cu şuruburi şi piuliţe, dălţi tocite, bricege cu lamele ciobite, ceasuri înnegrite care nici măcar nu au pretenţia să funcţioneze, şi tot felul de alte prostii. Numai pe o măsuţă, într-un colţ, este o grămadă de mărunţişuri – cutii pentru tutun de prizat lăcuite, broşe cu agat şi altele asemănătoare – care parcă-parcă ar putea conţine şi cîte ceva interesant. Se îndreaptă spre măsuţa respectivă, dar, la un moment dat, privirea i se opreşte pe un obiect rotund şi lucios, căzut pe podea, care sclipeşte uşor la lumina lămpii cu gaz; îl ridică de pe jos.

Este o bucată grea de sticlă, rotundă pe o parte şi dreaptă pe cealaltă, care are aproape formă de emisferă. Şi culoarea şi consistenţa sticlei au o netezime aparte, ca apa de ploaie. În miezul ei, se găseşte un obiect ciudat, roz, răsucit, mărit de suprafaţa rotundă, care seamănă cu un trandafir sau cu o anemonă de mare.

— Ce e asta? – întreabă Winston, impresionat.

— Asta? Coral, îi răspunde bătrînelul. Trebuie să fi fost scos din Oceanul Indian. Era un obicei pe vremuri să le încorporeze în sticlă. Obiectul acesta a fost făcut acum mai bine de o sută de ani. După cum arată, poate chiar mai mult.

— E frumos, comentează Winston.

— *Este*, într-adevăr, frumos, zice vînzătorul apreciativ. Dar în ziua de astăzi nu mai sînt mulţi care să spună aşa ceva. Îşi drege glasul, apoi continuă: Acuma, ăăă, dacă se-ntîmplă cumva să vreţi să-l cumpăraţi, vă costă patru dolari. Mi-aduc aminte de vremea cînd un lucru ca acesta putea ajunge şi la opt lire, iar opt lire erau… – mă rog, nu pot socoti, dar erau o mulţime de bani. Cui

îi mai pasă astăzi de adevăratele antichităţi, chiar şi de cele cîteva care se mai găsesc?

Winston plăteşte cei patru dolari fără să se gîndească, apoi vîră în buzunar obiectul rîvnit. Ceea ce-l atrage mai ales la el nu este atît faptul că e frumos, cît că are, aşa, un aer că a aparţinut unei epoci cu totul diferită de cea de astăzi. Sticla netedă, ca apa de ploaie, nu seamănă deloc cu ceea ce a văzut el în materie de sticlă, de cînd se ştie. Şi-apoi, obiectul îl atrage de două ori mai mult, fiindcă pare să fie inutil, deşi bănuieşte că era utilizat ca *presse-papiers*. Îi trage foarte greu la buzunar, dar, din fericire, nu face o umflătură prea mare. Este un obiect bizar, compromiţător chiar, dacă este găsit în posesia unui membru al Partidului. Tot ce este vechi şi, tocmai de aceea, frumos este întotdeauna oarecum suspect. Anticarul s-a înveselit vizibil îndată ce a primit cei patru dolari. Winston îşi dă seama că ar fi acceptat şi trei, sau chiar doi.

— Mai avem o cameră, sus, pe care poate vreţi s-o vedeţi, zice el. Nu e cine-ştie-ce de capul ei, cîteva lucruri numai. Ne-ajunge o singură lumină, dacă mergem sus.

Aprinde o lampă cu gaz şi, cu spatele parcă şi mai aplecat, o ia primul, încet, în sus, pe scara abruptă şi uzată, pe urmă pe un coridor strîmt, şi pătrunde într-o cameră care nu este cu faţa la stradă, ci dă într-o curte pietruită, către o pădure de coşuri de case. Winston observă că mobila este încă aşezată ca şi cum în cameră ar locui cineva. Pe jos se găseşte o carpetă, pe pereţi un tablou sau două, iar lîngă cămin este tras un fotoliu adînc şi desfundat. Pe poliţa căminului, ticăie un ceas de sticlă demodat, cu cadranul de douăsprezece ore. Sub fereastră şi ocupînd aproape un sfert din cameră, se află un pat enorm, dublu, cu salteaua încă pe el.

— Aici am locuit pînă a murit soţia, explică bătrînelul, oarecum scuzîndu-se. Vreau să vînd mobila încetul cu încetul. Uitaţi aici un pat de mahon frumos – sau, mă rog, ar fi dacă s-ar găsi cineva care să scoată ploşniţele din el. După părerea mea, însă, l-aţi găsi cam incomod.

Cum ţine lampa în sus, ca să lumineze cît mai mult din cameră, şi la lumina palidă şi caldă, încăperea i se pare lui Winston ciudat de atrăgătoare. Prin minte îi trece un gînd nebunesc – probabil că nu i-ar fi prea greu să închirieze camera asta pentru cîţiva dolari pe săptămînă, dacă îndrăzneşte să-şi asume riscul. Dementă idee, imposibilă, care trebuie abandonată de cum ţi-a venit; dar camera a trezit în el un fel de nostalgie, ceva atavic. I se pare că ştie exact cum

este să stai într-o cameră ca asta, pe un fotoliu, lîngă foc, cu picioarele pe grătarul căminului şi cu un ceainic pe trepied, cu totul singur, cu totul liniştit, fără să te supravegheze nimeni, fără o voce care să te urmărească, fără nici un zgomot, afară de fluieratul ceainicului şi de ticăitul prietenos al ceasului.

— N-are tele-ecran! – exclamă el fără să se poată abţine.

— A, da, zice bătrînul, n-am avut niciodată aşa ceva. Mult prea scumpe pentru noi. Şi, nu ştiu cum să zic, dar nici nu prea i-am simţit lipsa. Aşa, uitaţi acolo, în colţ, o măsuţă rabatabilă frumoasă. Acuma, sigur, dac-aţi vrea să folosiţi clapele, ar trebui să-i puneţi balamale noi.

În colţul opus, Winston zăreşte o bibliotecuţă şi se duce glonţ către ea. Nu conţine, însă, decît prostii. Vînătoarea cărţilor şi distrugerea lor s-a desfăşurat şi în cartierele prolilor la fel de sistematic ca peste tot. Puţin probabil să mai existe pe undeva prin Oceania vreun exemplar dintr-o carte tipărită înainte de 1960. Proprietarul magazinului, care încă mai ţine lampa cu gaz în sus, se opreşte în faţa unui tablou înrămat în lemn de trandafir şi agăţat de cealaltă parte a căminului, vizavi de pat.

— Uitaţi, aici, în caz că vă interesează cumva gravurile vechi…, începe el, vag încurcat.

Winston se apropie să studieze tabloul. Este o gravură în oţel, a unei clădiri ovale, cu ferestre dreptunghiulare şi cu un turnuleţ în faţă. Clădirea este împrejmuită de un grilaj, iar în spatele ei, se înalţă o statuie. Winston o priveşte fix cîteva clipe. I se pare oarecum cunoscută, deşi nu-şi aduce aminte de statuie.

— Rama e fixată în perete, continuă bătrînelul, dar pot s-o deşurubez, dacă doriţi.

— Ştiu clădirea asta, zice Winston într-un tîrziu. Acuma e-n ruine. Şi e-n mijlocul străzii, nu?, în faţa Palatului de Justiţie.

— Aşa este. În faţa Tribunalului. A fost bombardată în… – mă rog, acum mulţi ani. Pe vremuri, era biserică şi-i zicea Sfîntul Clement Danezul. Aici, se opreşte, zîmbeşte a scuză, parcă ar fi conştient că vrea să spună ceva destul de aiurit, după care continuă: „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement“.

— Cum aţi spus? – întreabă Winston.

— Ăă, „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement“. E o poezioară care circula pe cînd eram eu copil. Nu mai ştiu cum era mai departe, dar ştiu că se termina aşa: „Haide, ţine-o lumînare, să te duci mai iute-n pat, / Uite, cade-o toporişcă şi te lasă fără cap“. Era şi un fel de dans. Doi inşi ţineau mîinile

întinse în sus şi tu treceai pe sub mîinile lor şi, cînd ajungeau la „Uite, cade-o toporişcă şi te lasă fără cap“, lăsau brusc mîinile în jos şi te prindeau la mijloc. Erau numai nume de biserici. Toate bisericile din Londra cred că apăreau în cîntecul ăla – cele mai mari, în tot cazul.

În mintea lui Winston se naşte întrebarea din ce secol o fi biserica. Întotdeauna este greu să stabileşti vîrsta unei clădiri din Londra. Orice construcţie mare şi impresionantă, dacă arată cît-de-cît bine, se spune automat că a fost ridicată după Revoluţie, iar dacă totuşi este evident mai veche, este atribuită unei perioade tulburi, numită Evul Mediu. Secolele de capitalism nu au produs absolut nimic de valoare. Nu poţi învăţa din arhitectură mai mult decît din cărţi. Statuile, inscripţiile, plăcile comemorative, numele străzilor – tot ce ar putea arunca o lumină cît de mică asupra trecutului, totul a fost schimbat în mod sistematic.

— N-am ştiut că era biserică, zice Winston.

— Multe din ele au rămas, dacă stai şi te gîndeşti, zice bătrînul, dar sînt folosite în alte scopuri. Da’ cum Dumnezeu era poezioara aceea? A, gata, ştiu! „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement, / Ai să-mi dai trei gologani, zice altul la Sîn Martin“… – cam aşa suna, dar mai departe chiar că nu mai ştiu. Gologanul era o monedă mică de aramă, care semăna oarecum cu un cent de-al nostru.

— Şi unde venea Sfîntul Martin? – întreabă Winston.

— Sfîntul Martin? Păi Sfîntul Martin mai este încă în picioare. În Piaţa Victoriei, pe partea cu galeria de pictură. E o clădire cu un fel de portic triunghiular şi cu coloane-n faţă şi multe trepte.

Winston ştie bine clădirea respectivă. Acum este muzeu şi în ea se etalează diverse lucruri de propagandă – modele de rachete şi de Fortăreţe Plutitoare, scene cu figurine din ceară care ilustrează atrocităţile duşmanului şi altele asemănătoare.

— Sfîntul Martin-de-pe-Cîmp, aşa se numea, deşi eu nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată cîmp pe-acolo, adaugă bătrînelul.

Winston nu cumpără, însă, tabloul. Este ceva şi mai nepotrivit de avut, decît greutatea de sticlă. Şi nici de dus acasă nu l-ar putea duce, decît scos din ramă. Mai zăboveşte cîteva minute, de vorbă cu anticarul cel binevoitor, descoperind că nu-l cheamă Weeks, aşa cum s-ar putea crede din firma de deasupra intrării, ci Charrington. Domnul Charrington, din cîte rezultă din povestirile sale, este

văduv, are şaizeci şi trei de ani şi locuieşte în acest magazin de treizeci de ani. De cînd a preluat magazinul, tot a vrut să schimbe numele de deasupra intrării, dar uite că nu s-a învrednicit să şi facă treaba asta. În timp ce povesteşte, Winston se gîndeşte la poezioara pe jumătate uitată. „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement, / Ai să-mi dai trei gologani, zice altul la Sîn Martin.“ Foarte ciudat, dar, în timp ce şi-o spune în gînd, are impresia că într-adevăr aude clopote – clopotele unei alte Londre, pierdute, care mai există încă, dracu ştie pe unde, ascunse şi uitate. Parcă le aude trimiţîndu-şi dangătele de la o clopotniţă invizibilă la alta. Cu toate că, oricît de mult şi-ar împinge amintirile în trecut, nu a auzit în viaţa lui clopot de biserică bătînd.

Îl părăseşte pe domnul Charrington şi coboară singur scările ca să nu-l vadă bătrînelul cum inspectează strada înainte de a ieşi pe uşă. S-a hotărît deja ca, după un interval de timp rezonabil – să zicem, o lună – să-şi ia inima în dinţi şi să facă o nouă vizită la magazin. Poate că nici nu este mai riscant decît că chiulească într-o seară de la Centrul Comunitar. Nebunia cea mare a făcut-o de la bun început, că a revenit aici, după ce a cumpărat jurnalul şi fără să ştie dacă proprietarul magazinului este om de încredere. Şi totuşi…!

Ba da, se gîndeşte din nou, o să mai vin. O să mai cumpăr şi alte nimicuri frumoase. O să cumpăr gravura cu Sfîntul Clement Danezul, o s-o scot din ramă şi o s-o iau acasă, ascunsă în vestonul de la salopetă. Scot eu şi restul poeziei ăleia din memoria domnului Charrington. Pînă şi proiectul cel smintit cu închiriatul camerei de sus îi trece din nou ca un fulger prin minte. Timp de vreo cinci secunde, exaltarea îl face neatent, aşa încît iese afară, pe trotuar, fără măcar să arunce o privire pe fereastră. Începe chiar să fredoneze, improvizînd o melodie: „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement, / Ai să-mi dai trei gologani, zice altul…“

Deodată, i se pare că inima i se transformă în gheaţă, iar maţele – în apă. Pe stradă, la nici zece metri de el, se apropie o salopetă albastră. Este fata de la Secţia Literatură, fata cu părul negru. O fi lumina slabă, dar o recunoaşte fără nici o dificultate. Ea îl priveşte drept în ochi, apoi trece grăbită mai departe, ca şi cum nu l-ar fi văzut. Pentru cîteva clipe, Winston rămîne mult prea înlemnit ca să se mai mişte. Pe urmă, o ia spre dreapta, se îndepărtează greoi, fără să-şi dea seama, pe moment, că merge în direcţie opusă. Măcar atîta lucru este lămurit: fata îl spionează. Probabil că l-a urmărit pînă aici, pentru că nu este de crezut că numai şi numai întîmplător a trecut şi ea în aceeaşi seară, pe aceeaşi

stradă lăturalnică şi întunecoasă, la mai mulţi kilometri depărtare de orice cartier unde locuiesc membrii Partidului. Prea mare coincidenţă. Nu mai contează dacă este, într-adevăr, membră a Poliţiei Gîndirii sau, pur şi simplu, o spioană amatoare plină de zel. A pus ochii pe el şi asta e de ajuns. Probabil că l-a văzut intrînd şi în cîrciumă.

Face eforturi ca să meargă. Bucata de sticlă din buzunar îl izbeşte peste coapsă la fiecare pas şi deja se gîndeşte s-o scoată şi s-o arunce cît colo. Cel mai rău lucru, însă, este durerea pe care o simte în burtă. Timp de cîteva minute bune, are senzaţia că moare dacă nu găseşte un closet mai repede. Dar, în asemenea cartiere, nu există closete publice. În cele din urmă, spasmul îi trece, lăsîndu-l cu o durere surdă.

Strada se înfundă în faţa lui. Winston se opreşte şi rămîne cîteva secunde nemişcat, întrebîndu-se ce să facă; pe urmă, se întoarce şi o ia înapoi pe unde a venit. Cînd ajunge la colţ, se gîndeşte că fata nu a trecut pe lîngă el decît de vreo trei minute şi că, dacă fuge, ar putea s-o prindă din urmă. Să se ţină după ea pînă ajung amîndoi în vreun loc mai întunecos şi acolo să-i crape capul cu vreun bolovan. Şi bucata de sticlă din buzunar este destul de grea pentru aşa ceva. Dar la fel de repede renunţă la asemenea idee, pentru că pînă şi gîndul de a face efort fizic i se pare insuportabil. Nu ar putea alerga şi cu atît mai puţin să plaseze o lovitură zdravănă. Şi pe urmă, fata e tînără şi vioaie şi s-ar apăra, fără doar şi poate. Sau să se ducă la Centrul Comunitar şi să stea acolo pînă se închide, ca să-şi facă măcar un alibi parţial pentru restul serii. Dar şi asta îi este imposibil. L-a cuprins o amorţeală ca de plumb. Tot ce îşi doreşte este să ajungă mai repede acasă şi să stea jos pe un scaun să se liniştească.

Cînd ajunge acasă, este deja trecut de ora douăzeci şi două. Lumina se stinge pe la douăzeci şi trei-treizeci. Se duce în bucătărie şi dă pe gît o cană aproape plină de gin Victoria. Pe urmă, se aşază la măsuţa din nişă, unde stă de obicei, şi scoate din sertar jurnalul. Dar nu-l deschide imediat. La tele-ecran, o femeie cu voce ca de tinichea răcneşte un cîntec patriotic. Rămîne privind fix la coperta de culoarea marmorei a jurnalului; încearcă să nu se mai gîndească la vocea ca de tinichea, dar nu reuşeşte s-o ignore complet.

Noaptea vin să te ia, întotdeauna noaptea. Cel mai bine este să te sinucizi pînă nu pun ei mîna pe tine. Fără îndoială că unii aşa şi procedează; multe dispariţii sînt, de fapt, sinucideri. Dar îţi trebuie un curaj disperat ca să te omori, într-o lume în care armele de foc şi orice otravă rapidă şi sigură sînt

absolut de neprocurat. Se gîndeşte, cu un vag sentiment de mirare, la inutilitatea biologică a durerii şi a fricii, la felul cum te trădează propriul corp, îngheţîndu-te în inerţie exact în clipa în care ai mai mare nevoie de o energie ieşită din comun. Ar fi putut s-o reducă la tăcere pe fata cu părul negru, dacă ar fi acţionat destul de repede; dar, tocmai din cauză că se găsea într-o primejdie extremă, şi-a pierdut puterea de a acţiona. Îngrozitor i se pare faptul că, în momentele de criză, nu te lupţi în primul rînd cu un duşman din afară, ci întotdeauna cu propriul tău trup. Uite, chiar şi acum, cu tot ginul pe care l-a băut, durerea surdă din burtă îl împiedică să-şi urmărească gîndurile. Îşi dă seama că la fel se întîmplă în toate situaţiile aşa-zis eroice sau tragice. Pe cîmpul de luptă, în camera de tortură, pe un vas care se scufundă, întotdeauna uiţi pentru ce anume trebuie să lupţi, fiindcă trupul te ia în stăpînire, ajunge chiar să-ţi umple universul şi, chiar cînd nu eşti paralizat de frică sau cînd nu urli de durere, viaţa nu este altceva decît o luptă, clipă de clipă, cu foamea, cu frigul sau cu nesomnul, cu o greaţă la stomac sau cu o durere de dinţi.

Deschide jurnalul. Trebuie neapărat să noteze ceva în el. Femeia de la tele-ecran a început un alt cîntec. Vocea ei parcă i se înfige în creier, ca o aşchie tăioasă de sticlă. Încearcă să se concentreze la persoana lui O'Brien, pentru care îşi ţine el acest jurnal, dar, în loc de asta, îi vine în minte ce va păţi el după ce îl ridică Poliţia Gîndirii. Nu contează dacă te omoară pe loc. Să fii omorît te aşteptţi. Dar înaintea morţii – nimeni nu vorbeşte despre asemenea lucruri, deşi toată lumea ştie – trebuie să treci prin formalităţile mărturisirilor: zvîrcolitul pe jos şi cerşitul de milă, pocniturile oaselor sparte, dinţii zdrobiţi şi smocurile de păr năclăite de sînge. De ce trebuie neapărat să suporţi toate astea, din moment ce sfîrşitul este oricum acelaşi? De ce nu ţi se pot tăia pur şi simplu cîteva zile sau săptămîni din viaţă? Nimeni nu scapă neprins şi nimeni nu scapă fără să mărturisească. O dată ce ai căzut în crimăgîndit, este limpede că, pînă la cutare dată, eşti terminat. Şi atunci, de ce mai trebuie ca oroarea asta, care oricum nu schimbă nimic, să facă parte integrantă din viitorul tău?

Încearcă din nou, şi de data asta reuşeşte ceva mai bine, să-şi reconstituie în minte imaginea lui O'Brien. „Ne întîlnim în locul unde nu există întuneric" – i-a spus O'Brien. Ştie ce înseamnă asta sau, cel puţin, îşi închipuie că ştie. Locul unde nu există întuneric este viitorul ipotetic, pe care nimeni n-o să-l vadă vreodată, dar în care poţi să te incluzi şi pe tine însuţi, dacă ai o credinţă mistică în el încă de pe acum. Dar, cum vocea de la tele-ecran îi zbiară în urechi, nu-şi

mai poate urmări firul gîndurilor. Scoate o ţigară şi o duce la gură. Jumătate din tutun îi cade pe limbă: un praf amar pe care cu greu îl mai scuipi afară. Figura Fratelui cel Mare îi năpădeşte mintea, înlocuind-o pe cea a lui O'Brien. Aşa cum a făcut şi cu cîteva zile în urmă, scoate din buzunar o monedă şi o studiază intens. Figura se uită şi ea la el de jos în sus, plină, calmă, protectoare: ce fel de zîmbet se ascunde sub mustaţa asta neagră? Ca o presimţire sumbră, grea, plumburie, îi vin în minte cuvintele:

RĂZBOIUL ESTE PACE
LIBERTATEA ESTE SCLAVIE
IGNORANŢA ESTE PUTERE

Partea a doua

1

Pe la mijlocul dimineţii, Winston iese din boxa lui, ca să meargă la closet. Dinspre celălalt capăt al coridorului lung şi puternic luminat, vine către el o persoană. Da, este fata cu părul negru. Patru zile au trecut de cînd a fost cît pe-aci să se ciocnească de ea în faţa magazinului de vechituri. Pe măsură ce se apropie unul de celălalt, Winston observă că fata are braţul drept trecut printr-o eşarfă care nu se zărea de la depărtare, fiindcă este de aceeaşi culoare cu salopeta. Probabil că şi-a zdrobit mîna tot învîrtindu-se pe lîngă marile caleidoscoape de la Secţia Literatură, pe care se „strunjesc“ intrigile romanelor. La ea, acolo, accidentul ăsta e monedă curentă.

Cînd ajunge la vreo patru metri de el, de Winston, fata se împiedică şi cade – precis a dat cu capul de pămînt. Lasă să-i scape un ţipăt ascuţit de durere. A căzut, probabil, chiar pe braţul imobilizat în eşarfă. Winston se opreşte brusc. Fata se ridică în genunchi. A căpătat în obraji o culoare galben-lăptoasă, din care gura îi iese în relief mai roşie ca niciodată. Se uită fix în ochii lui Winston, cu o privire chemătoare, care exprimă frică, mai degrabă decît durere.

Inima lui Winston tresare de-o emoţie confuză: are în faţă un duşman pornit să-l lichideze; dar tot în faţă are o fiinţă omenească lovită şi poate cu un braţ rupt. Se repede, dintr-o pornire interioară mai mult sau mai puţin conştientă, s-o ajute. În momentul în care a văzut-o căzînd peste braţul bandajat, parcă a simţit durerea în propriul trup.

— Te-ai lovit? – o întreabă.

— Nu-i mare lucru. Braţul – şi-atît. În cîteva momente-mi trece.

Vorbeşte aşa, sacadat, de parcă i-ar bate inima prea tare. Se vede limpede că s-a albit la faţă rău de tot, deşi bravează.

— Sper că nu ţi-ai rupt nimic, insistă Winston.

— Nu, mi-e foarte bine. M-a durut doar un pic, atîta tot.

Îi întinde mîna pe care o are liberă, iar el o ajută să se ridice. Uite, i-a mai revenit ceva culoare în obraji şi deja arată mult mai bine.

— Nu s-a întîmplat nimic, repetă ea scurt. M-am lovit puţin la-ncheietură. Mulţumesc, tovarăşe!

Şi, zicînd asta, îşi vede de drum în direcţia în care mergea, atît de

nepăsătoare, de parcă într-adevăr nu s-a întîmplat nimic. Tot acest incident nu a durat mai mult de o jumătate de minut. Să nu-ţi laşi niciodată sentimentele să ţi se vadă pe faţă este deja o obişnuinţă transformată în instinct şi, oricum, totul s-a petrecut exact în faţa unui tele-ecran. Şi totuşi, lui Winston îi vine foarte greu să nu-şi dezvăluie surprinderea chiar acolo, pe loc: în cele două-trei secunde cît a ajutat-o să se ridice, fata i-a strecurat ceva în palmă. Nici nu se pune problema că ar fi fost o întîmplare. Este ceva mic şi plat. În clipa în care intră pe uşa de la closet, bagă obiectul respectiv în buzunar şi-l pipăie cu vîrfurile degetelor. Este o hîrtiuţă împăturită în formă de pătrat.

Stînd în faţa pisoarului, reuşeşte, tot cu vîrfurile degetelor, să desfacă hîrtiuţa. Este clar că trebuie să fie vreun mesaj oarecare. Ce-ar fi să intre pentru cîteva clipe într-o cabină şi să-l citească acolo, pe loc? Dar aşa ceva ar fi nebunie curată, şi ştie prea bine de ce. La closet, mai mult decît oriunde, poţi fi sigur că tele-ecranele sînt supravegheate în continuu.

Se întoarce, aşadar, la boxa lui, se aşază pe scaun, aruncă hîrtiuţa ca din întîmplare printre celelalte hîrtii de pe birou, îşi pune ochelarii şi-şi trage scrievorbitorul mai aproape.

Cinci minute, îşi spune în sinea lui, cel puţin cinci minute! Inima îi bubuie în piept atît de tare, că i se face şi mai frică. Noroc că lucrarea pe care o are pe masă este o treabă de rutină, rectificarea unei lungi liste de cifre, şi nu-i cere prea multă atenţie.

Orice ar scrie pe hîrtiuţa aia are cu siguranţă o semnificaţie politică oarecare. După cum vede el lucrurile, sînt două posibilităţi. Prima, de departe cea mai plauzibilă, este aceea că fata lucrează ca agentă a Poliţiei Gîndirii, aşa cum s-a temut el de la bun început. Nu ştie de ce Poliţia Gîndirii ar alege o asemenea cale pentru a-şi transmite mesajele, dar or fi avînd ei motivele lor. Cît despre ce scrie acolo, ar putea fi o ameninţare, o convocare, un ordin să se sinucidă sau dracu-ştie-ce capcană. Dar mai există şi o a doua posibilitate, şi mai înfricoşătoare, care tot scoate capul, deşi el încearcă, fără prea mare succes, s-o înăbuşe. Şi anume, ca mesajul să nu fie deloc din partea Poliţiei Gîndirii, ci din partea unei organizaţii secrete. Poate că totuşi Frăţia există! Poate că fata este membră a Frăţiei! Sigur că ideea asta e absurdă, însă i-a răsărit în minte exact în clipa în care a simţit hîrtiuţa în palmă. I-au trebuit cîteva minute că să-şi formuleze prima explicaţie, mai plauzibilă. Şi uite că şi acum, deşi raţiunea îi spune că mesajul ăla înseamnă, probabil, moartea lui, tot refuză să creadă aşa

ceva şi rămîne cu o speranţă stupidă şi inima-i bate ca o tobă şi-i vine greu să-şi stăpînească vocea, să nu-i tremure în timp ce-şi pronunţă cifrele în scrievorbitor.

În fine, a terminat lucrarea şi-i dă drumul în tubul pneumatic. Opt minute au trecut. Îşi aranjează ochelarii pe nas, oftează şi trage spre el lucrarea următoare, cu hîrtiuţa deasupra. O desface şi o netezeşte. Cu un scris lăbărţat şi neformat, bileţelul conţine doar două cuvinte:

Te iubesc.

Timp de cîteva momente bune, este mult prea uluit pînă şi ca să arunce hîrtia acuzatoare în gaura de memorie. Cînd îşi aduce aminte, în sfîrşit, şi face treaba asta, deşi ştie prea bine că este periculos să dovedeşti prea mult interes faţă de orişice, nu se poate abţine să mai citească o dată bileţelul, ca să fie sigur că nu scrie, de fapt, altceva. Tot restul dimineţii îi vine foarte greu să mai lucreze. Şi, pe lîngă faptul că trebuie să se concentreze la nişte lucrări sîcîitoare, cel mai rău este că trebuie să-şi ascundă agitaţia de tele-ecran. Parcă îl arde un foc în burtă. Masa de prînz la cantină, cu căldura, aglomeraţia şi zgomotul ei, i se pare un chin. Spera să rămînă singur măcar o vreme, în nenorocita asta de oră de prînz, dar nu, cum are ghinion de obicei, dobitocul de Parsons se pleoştеşte lîngă el, cu putoarea lui de transpiraţie, care aproape că bate mirosul metalic al mîncării, şi nu-l slăbeşte o clipă cu pălăvrăgeala despre ce pregătiri se fac pentru Săptămîna de Ură. Ce îl entuziasmează cel mai mult pe Parsons este un cap al Fratelui cel Mare, din hîrtie creponată, înalt de doi metri, pe care-l confecţionează, pentru ocazia respectivă, grupa de Spioni a fiică-sii. Şi toată situaţia este cu atît mai enervantă, cu cît Winston abia dacă aude ce îi spune Parsons, din cauza vacarmului din jur, şi trebuie să-i tot ceară să repete cîte-o stupizenie. O singură dată o zăreşte pe fata cu părul negru, la o masă de la capătul celălalt al sălii, cu alte două fete. Ea se face că nu-l vede, aşa că el nu se mai uită într-acolo.

După-amiaza i se pare ceva mai suportabilă. Imediat după prînz, îi soseşte o lucrare delicată şi dificilă, care o să-i ia mai multe ore şi pentru care trebuie să lase orice altceva la o parte. Este vorba să modifice o serie de rapoarte de producţie de acum doi ani, în aşa fel încît să discrediteze un membru de seamă al Partidului Interior, care trece acum, din cîte se pare, printr-un con de umbră. La asemenea lucruri Winston se pricepe şi, timp de două ceasuri şi mai bine,

reuşeşte să nu se mai gîndească deloc la fata cu părul negru. Pe urmă, însă, figura ei îi revine în minte, aducînd cu ea o dorinţă sfîşietoare, insuportabilă, de a fi singur. Pînă nu rămîne singur, nu poate analiza situaţia asta neaşteptată. Seara trebuie să şi-o petreacă la Centrul Comunitar. Mai hăpăie o masă fără gust la cantină şi se grăbeşte să ajungă la Centru, ia parte la o mascaradă solemnă intitulată „grup de dezbateri“, joacă două seturi de ping-pong, dă pe gît mai multe pahare de gin şi asistă, timp de jumătate de oră, la o conferinţă cu titlul „Legătura dintre SOCENG şi şah“. Sufletul i se chirceşte de plictiseală, dar, pentru o dată, nu are deloc chef să tragă chiulul de la Centru. La vederea acelor cuvinte – „Te iubesc“ –, l-a năpădit brusc dorinţa de a rămîne în viaţă, iar asumarea de riscuri mărunte i se pare, deodată, o prostie cît el de mare. Abia la ora douăzeci şi trei, cînd a ajuns acasă şi s-a băgat în pat – pe întuneric şi dacă nu faci zgomot, scapi chiar şi de teama tele-ecranului –, are şi el posibilitatea să-şi urmeze firul gîndurilor.

Are de soluţionat o problemă de ordin fizic: cum să ia legătura cu fata şi să fixeze o întîlnire? A renunţat acum la varianta că i-ar putea întinde cine-ştie-ce cursă. De data asta, este convins că nu poate fi vorba despre aşa ceva, fiindcă a văzut cu ochii lui cît era de agitată cînd i-a strecurat bileţelul în palmă. Probabil că, de frică, abia se mai controla, şi era şi normal. Iar ideea de a-i refuza avansul nici nu-i trece prin minte. Nu mai departe decît cu cinci nopţi în urmă, îşi imagina ce-ar fi fost să-i crape ţeasta cu un bolovan; dar ce mai contează asta acum? Acum se gîndeşte la ea goală, la trupul ei tînăr, aşa cum a văzut-o în vis. Şi-o închipuise o proastă, la fel ca toate celelalte femei tinere, numai baliverne şi ură îndesate în cap şi cu pîntecul de gheaţă. Acum, însă, îl cuprinde un fel de febră la gîndul că ar putea s-o piardă, că trupul ei alb şi tînăr ar putea aluneca din braţele lui pentru totdeauna! Şi, mai mult decît orice altceva, se teme că ea s-ar putea răzgîndi – uite-aşa, pur şi simplu, să se răzgîndească –, dacă el nu încearcă să ia cît mai repede legătura cu ea. Dar dificultatea fizică a întîlnirii îl copleşeşte. Este ca şi cum ai încerca să mai faci o mutare la şah, după ce ţi se spune că eşti făcut mat. Indiferent în ce direcţie te întorci, dai peste un tele-ecran. De fapt, în primele cinci minute după ce a citit biletul, i s-au şi perindat prin minte toate modalităţile posibile de a intra în legătură cu fata; acum, însă, cînd are timp şi întuneric să se gîndească în linişte, le trece în revistă, una cîte una, parcă ar etala un instrumentar pe o masă de operaţie.

Evident că genul de întîlnire de azi-dimineaţă nu se poate repeta. Dacă fata

ar lucra şi ea la Secţia Documente, ar fi relativ simplu; dar Winston ştie foarte vag unde se află Secţia Literatură şi, în plus, ce pretext ar putea invoca dacă îl întreabă cineva ce caută acolo? Dacă ar şti unde locuieşte fata şi la ce oră iese de la serviciu, ar putea face în aşa fel, încît s-o aştepte undeva, pe drumul ei spre casă; dar nu este indicat să încerce s-o urmărească pînă acasă, pentru că asta ar însemna să se fîţîie prin faţa Ministerului, ceea ce nu ar scăpa neobservat. Să-i trimită o scrisoare prin poştă nici nu poate fi vorba. Toate scrisorile se deschid automat la cartare şi nici măcar nu se mai face un secret din asta. De altfel, puţină lume mai trimite scrisori. Pentru mesajele pe care *trebuie* să le trimiţi din cînd în cînd, există cărţi poştale gata tipărite cu o lungă listă de formule din care le tai pe cele nepotrivite în situaţia respectivă. Şi, oricum, el nu ştie nici măcar numele fetei, darmite adresa. Într-un tîrziu, ajunge la concluzia că locul cel mai sigur rămîne cantina. Dacă ar putea s-o prindă singură la o masă de pe la mijlocul sălii, nu prea aproape de tele-ecrane şi cu destul vacarm în jur de la conversaţia celorlalţi – dacă toate condiţiile astea ar rămîne la fel timp de, să zicem, treizeci de secunde –, poate că ar reuşi să schimbe cîteva cuvinte cu ea.

O săptămînă întreagă după aceea, viaţa lui Winston nu mai e viaţă, ci un fel de vis tulbure. A doua zi, fata nu apare la cantină decît în momentul în care el dă să iasă şi cînd deja s-a dat semnalul de plecare. Probabil că a fost mutată în seria următoare. Trec unul pe lîngă celălalt fără să-şi arunce nici măcar o privire. A treia zi, vine la ora obişnuită, dar se aşază la o masă cu alte trei fete, chiar sub unul dintre tele-ecrane. Urmează trei zile de chin, în care nu apare deloc. Toată mintea şi tot trupul lui Winston sînt cuprinse de o sensibilitate insuportabilă, ca o transparenţă, aşa încît orice mişcare, orice sunet, orice atingere, orice cuvînt pe care trebuie să-l spună sau să-l asculte, totul i se pare dureros, totul este pentru el o agonie. Nici în somn nu-l mai părăseşte cu totul imaginea fetei. În aceste trei zile, nici nu se mai atinge de jurnal. Singura uşurare şi-o găseşte în munca pe care o face şi în care se poate pierde uneori şi cîte zece minute în şir. Nu are absolut nici un indiciu de ce anume s-ar fi putut întîmpla cu ea. Nu are cum întreprinde vreo anchetă. Se poate foarte bine ori să fi fost vaporizată, ori să se fi sinucis, ori chiar să fi fost transferată la celălalt capăt al Oceaniei; varianta cea mai rea – şi cea mai plauzibilă dintre toate – este, însă, că s-a răzgîndit şi s-a hotărît să-l evite.

Şi totuşi, în ziua următoare, iat-o, a reapărut. Şi-a scos eşarfa care-i susţinea

braţul şi şi-a pus o banderolă cu leucoplast în jurul încheieturii. În clipa în care o revede, se simte atît de fericit, încît nu se poate abţine s-o privească drept în faţă mai multe secunde. După încă o zi, este la un pas de a reuşi să intre în vorbă cu ea. De cum intră în sala de mese a cantinei, o şi zăreşte, uite-o, stă la o masă departe de perete şi e singură. Este încă devreme pentru seria lor şi sala încă nu s-a umplut. Coada se tîrăşte parcă mai încet ca niciodată, iar cînd Winston ajunge aproape de ghişeu, se opreşte vreo două minute, pentru că un dobitoc din faţă se plînge că nu şi-a primit tableta de zaharină. Fata este tot singură, aşa încît Winston, ţinîndu-şi strîns tava, se îndreaptă spre masa ei. Merge indiferent către ea, căutînd cu ochii un loc la o masă din spatele ei. Mai are de mers doar cîţiva metri şi nu i-ar lua mai mult de două secunde, cînd aude o voce care îl strigă din spate:

— Smith!

Se face că nu aude.

— Smith! – strigă din nou vocea, mai tare.

Nu mai are nici un rost să se prefacă, aşa că se întoarce. Este un tînăr cu un cap prelung, ca de cal, şi cu o expresie stupidă pe faţă, care se numeşte Wilsher şi pe care îl cunoaşte foarte vag. Acest Wilsher îl invită pe Winston la masa lui, unde a rămas un loc liber. Nu este bine să refuze. Odată recunoscut, nu mai poate merge să se aşeze la o masă unde se află deja o fată singură. Ar fi mult prea bătător la ochi. Se aşază, deci, la masa lui Wilsher, zîmbind cît poate mai prietenos. Chipul decolorat şi cretin se luminează tot la zîmbetul lui. Winston are o halucinaţie de moment: se vede pe el însuşi izbind cu o secure în moalele capului din faţa lui. După alte cîteva minute, se ocupă şi masa fetei.

Însă precis că l-a văzut venind spre ea şi poate că i-a înţeles intenţia. A doua zi, face tot posibilul să sosească la cantină printre primii. Şi uite că fata se află deja la o masă, cam tot pe acolo şi tot singură. În faţa lui Winston, la coadă, este un individ scund, cu mişcări iuţi ca de gîndac şi cu o figură plată în jurul unor ochi mici şi suspicioşi. Cînd porneşte de la ghişeu cu tava, Winston îşi dă seama că omul cel mărunţel se îndreaptă spre masa fetei. Toate speranţele lui se prăbuşesc din nou. Mai există un loc liber la o masă mai departe, dar ceva din felul cum arată sfrijitul ăsta îi spune lui Winston că individul este destul de atent cu propriu-i confort, ca să aleagă masa cea mai liberă. Îl urmează, totuşi, fără prea mare convingere. Nu poate face nimic dacă n-o prinde pe fată singură. În clipa următoare, însă, aude o bufnitură înspăimîntătoare. Omul din faţa lui a

căzut în patru labe, tava i-a zburat din mîini, iar pe podea se scurg două pîrîiaşe, unul de supă, celălalt de cafea. Nefericitul se ridică în picioare brusc, privindu-l cu duşmănie pe Winston şi bănuindu-l, e şi clar, că i-a pus piedică. Dar totul se sfîrşeşte cu bine. După cîteva clipe, cu inima tunîndu-i în piept, Winston se aşază la masa fetei.

Nu se uită la ea. Îşi pune tava jos şi începe să mănînce. A venit cu gîndul că e foarte important să-i spună imediat ce are de spus, pînă nu vine altcineva, dar acum l-a cuprins o frică teribilă. A trecut o săptămînă de cînd ea s-a apropiat de el. Probabil că s-a răzgîndit – precis s-a răzgîndit! Este imposibil ca o asemenea aventură să se termine cu bine; în viaţa de zi cu zi, aşa ceva nu se întîmplă. Şi poate că ar renunţa cu totul să mai intre în vorbă cu fata, dacă nu l-ar zări, deodată, pe Ampleforth, poetul cu urechile păroase, cum umblă de colo-colo prin sală cu tava, căutînd un loc liber. În felul lui absent, Ampleforth se simte legat de Winston şi, dacă apucă să-l vadă, precis se înfiinţează la masa asta. Are, deci, cam un minut la dispoziţie. Şi el şi fata mănîncă, prefăcîndu-se că nu văd ce este în jurul lor. În gamelele de tablă au o mîncare cu un sos subţire, de fapt o ciorbă de fasole boabe. Winston începe să vorbească abia şoptind. Nici unul, nici celălalt nu ridică ochii; amîndoi îşi înfundă lingurile în gură cu zeama cea lungă şi, între o lingură şi alta, schimbă cîteva cuvinte cu o voce lipsită de orice expresie:

— La cît ieşi de la serviciu?

— Opşpe-treizeci.

— Unde ne putem vedea?

— Piaţa Victoriei, lîngă monument.

— E plin de tele-ecrane.

— Nu contează, dacă-i lume-n jur.

— Care-i semnul?

— Nu, nu, să nu te-apropii de mine pînă nu mă vezi cu multă lume-n jur. Şi nu te uita la mine. Ţin-te pe undeva pe-aproape.

— La ce oră?

— La nouăşpe.

— Foarte bine.

Ampleforth nu-l zăreşte pe Winston. Se aşază la altă masă. Winston şi fata nu mai schimbă nici o vorbă şi, atîta cît pot doi oameni, stînd la aceeaşi masă, faţă în faţă, să nu se uite unul la celălalt, îşi evită privirile. Fata îşi termină

prînzul mai repede şi pleacă, iar Winston rămîne să fumeze o ţigară.

În Piaţa Victoriei ajunge înainte de ora stabilită. Se plimbă în jurul soclului imensei columne în vîrful căreia se înalţă statuia Fratelui cel Mare, cu ochii aţintiţi spre cer, către sud, unde a înfrînt avioanele eurasiene – acum cîţiva ani era vorba de avioanele estasiene – în Bătălia pentru Aerobaza Unu. Pe strada din faţa monumentului, se află o statuie ecvestră care l-ar reprezenta, zice-se, pe Oliver Cromwell. La cinci minute după ora stabilită, fata nu a apărut încă. Pe Winston îl năpădeşte iarăşi teama teribilă de azi-dimineaţă. Nu mai vine, s-a răzgîndit! Se îndreaptă cu paşi rari spre partea de nord a Pieţei şi deodată simte un fel de plăcere sumbră: uite-o, sigur că da, este biserica Sfîntul Martin-de-pe-Cîmp, ale cărei clopote, pe vremea cînd mai avea aşa ceva, băteau zicînd: „Ai să-mi dai trei gologani“. Se întoarce pe călcîie şi, în acelaşi moment, o zăreşte pe fată, stînd la picioarele monumentului şi citind – sau prefăcîndu-se a citi – un afiş care se întinde în spirală, pe columnă în sus. Nu este indicat să se apropie de ea pînă nu se mai adună nişte lume, fiindcă postamentul este tapetat de jur împrejur cu tele-ecrane. De undeva, din stînga, se aude brusc un vacarm de strigăte şi huruitul unor vehicule grele. Toată lumea o ia la fugă prin mijlocul Pieţei. Fata se strecoară agilă printre leii de la baza monumentului şi se alătură valului. Winston se ia şi el după ea. În timp ce fuge, pricepe, din cîteva remarci spuse cu voce tare, că trece un convoi de prizonieri eurasieni.

Latura de sud a Pieţei este deja blocată de o masă densă de oameni. Winston care, de felul lui, gravitează de obicei către exteriorul gloatelor, acum se împinge, se îmbrînceşte, îşi forează drumul pînă în mijlocul mulţimii. În scurt timp, ajunge la o întinsoare de braţ de fată, dar drumul îi este blocat de o namilă de prol şi de o femeie aproape la fel de masivă, probabil nevasta lui, care formează un fel de zid de carne, imposibil de trecut. Dar Winston este hotărît să pătrundă, se răsuceşte cu umărul înainte, şi, zvîcnind cît poate el de tare, reuşeşte să şi-l înfigă între ei. Timp de cîteva clipe i se pare că maţele îi sînt măcinate între cele două şolduri musculoase, dar în cele din urmă răzbeşte, nu fără o năduşeală zdravănă. Acum se află alături de fată, umăr la umăr cu ea, amîndoi holbîndu-se înainte.

Pe stradă trece lent un lung şir de camioane, cu cîte patru santinele cu feţe inexpresive, înarmate cu pistoale-mitralieră şi stînd în poziţie de drepţi în cele patru colţuri. În camioane se află înghesuiţi, claie peste grămadă, o mulţime de omuleţi galbeni, îmbrăcaţi în uniforme verzui zdrenţuite. Feţele lor

mongoloide, triste, privesc fix peste obloanele camioanelor, fără să arate nici o curiozitate. Din cînd în cînd, cîte un camion se hurducă şi atunci se aude un *clang-clang* de metale: toţi prizonierii au cătuşe de fier la picioare. Camion după camion de feţe triste se scurg prin faţa mulţimii. Winston ştie că trec, dar numai din cînd în cînd este conştient de trecerea lor. Umărul fetei şi braţul ei, pînă la cot, sînt lipite de ale lui. Obrazul ei este destul de aproape de al lui, ca să-i simtă căldura. Ea preia imediat iniţiativa – ca şi la cantină, de altfel. Începe să murmure, cu aceeaşi voce lipsită de expresie ca şi mai devreme, abia mişcîndu-şi buzele, o şoaptă care se îneacă foarte uşor în vacarmul de voci şi huruitul camioanelor.

— M-auzi?

— Da.

— Poţi să-ţi iei liber duminică?

— Da.

— Atunci, ascultă cu atenţie. Trebuie să ţii minte. Te duci la gara Paddington…

Îl uimeşte precizia militărească de care dă dovadă cînd îi descrie drumul pe care trebuie să-l urmeze: jumătate de oră cu trenul; iese din gară şi-o ia la stînga; doi kilometri pe drum; dă de-o poartă cu drugul de sus lipsă; merge pe-o cărare peste un cîmp; o pajişte cu iarbă; o potecă printre tufişuri; un copac uscat, cu muşchi pe el. Parcă ar avea o hartă în cap.

— Poţi să ţii minte toate astea? – şopteşte ea în cele din urmă.

— Da.

— O iei la stînga, la dreapta şi iarăşi la stînga. Şi poarta n-are drugul de sus.

— Bine. La ce oră?

— Pe la cinşpe. S-ar putea să ai de aşteptat. Eu vin pe alt drum. Eşti sigur că ţii minte totul?

— Da.

— Atunci pleacă de lîngă mine cît poţi de repede.

Nu avea nevoie să i-o mai spună şi pe asta. Dar, pentru moment, nu-şi poate croi drum afară din mulţime. Încă mai trec camioane şi lumea încă mai cască gura, setoasă de spectacol. La început s-au auzit huiduieli ici şi colo, dar numai de la membrii Partidului, cîţi se află prin mulţime, şi în scurt timp s-au oprit. Sentimentul dominant a rămas curiozitatea. Străinii, fie din Eurasia, fie din Estasia, sînt un fel de animale ciudate pe care le vezi exclusiv în postura de

prizonieri şi chiar şi aşa nu apuci să arunci mai mult decît o privire fugară către ei. Nu ştii niciodată ce se întîmplă cu ei, cu excepţia celor cîţiva care sînt spînzuraţi drept criminali de război; ceilalţi pur şi simplu dispar, probabil în lagăre de muncă silnică. Feţele rotunde, mongoloide, au făcut acum loc unora de tip mai european, murdare, nerase şi epuizate. Ochii ăia care privesc de deasupra unor pomeţi uscaţi se întîlnesc din cînd în cînd cu ai lui Winston, uneori chiar cu o ciudată intensitate, pe urmă dispar în depărtare. Convoiul se apropie de sfîrşit. În ultimul camion, zăreşte un bătrîn cu o claie de păr încărunţit, care stă în picioare, cu încheieturile mîinilor încrucişate în faţă, ca şi cum ar fi obişnuit să le aibă legate. Se apropie clipa cînd Winston şi fata trebuie să se despartă. Dar, în ultimul moment, cînd mulţimea încă îi mai presează ca pe nişte sardele, mîna ei pipăie după a lui şi i-o strînge în fugă.

Nici o secundă nu durează, şi totuşi lui i se pare că stau cu mîinile încleştate de-o veşnicie. Are timp berechet să-i înveţe fiecare detaliu al mîinii. Îi studiază degetele lungi, unghiile bine conturate, pielea înăsprită de muncă şi bătăturile, pielea catifelată de sub încheietură. Chiar şi numai aşa, pipăind-o, şi tot ar recunoaşte-o, dacă ar vedea-o. Deodată, îi fulgeră prin minte că nu ştie ce culoare au ochii ei. Probabil căprui, deşi oamenii cu părul negru au uneori ochii albaştri. Să se întoarcă şi să se uite la ea ar fi o nebunie cît el de mare. Cu mîinile strînse una într-alta, nevăzuţi în mijlocul gloatei de trupuri, stau şi se uită amîndoi fix înainte; în loc de ochii fetei, ochii prizonierului cel bătrîn se încrucişează cu ai lui Winston de sub şuvoaiele de păr cărunt.

2

Winston o apucă pe drumul brăzdat de lumini şi umbre, călcînd în pete de aur ori de cîte ori crengile se despart. Sub copacii de pe partea stîngă, pămîntul este acoperit cu clopoţei. Aerul cald parcă îi sărută pielea. Este 2 mai. De undeva, din inima pădurii, se aude gînguritul unor hulube.

A ajuns ceva mai devreme. Călătoria nu i-a pus nici o problemă, iar fata se vede limpede că este atît de experimentată, încît nici lui nu-i mai este atît de frică. Probabil că, dacă spune ea că a găsit un loc sigur, poţi avea încredere în judecata ei. În general, nu eşti cu nimic mai în siguranţă la ţară decît la Londra. Nu există tele-ecrane, bineînţeles, dar se poate foarte bine să existe microfoane

ascunse care să-ţi înregistreze vocea şi să fii recunoscut după aceea. În plus, este greu să călătoreşti de unul singur, fără să atragi atenţia. Pentru distanţe sub 100 de kilometri, nu ai nevoie de viză pe paşaport, dar uneori sînt patrule care îşi fac veacul prin gări, controlează actele fiecărui membru al Partidului pe care-l întîlnesc şi pun întrebări indiscrete. Nu a apărut, însă, nici o patrulă, iar pe drumul dinspre gară pînă aici s-a asigurat, aruncînd priviri atente în urmă, că nu se ţinea nimeni după el. Trenul era plin de proli care se simţeau ca în vacanţă, din cauza vremii vărătice. În vagonul în care a călătorit el, băncile de lemn erau supraaglomerate de o singură familie imensă, de la o străbunică ştirbă pînă la un copil de o lună; se duceau cu toţii la ţară, la nişte neamuri, să-şi petreacă după-amiaza, şi, aşa cum i-au explicat lui Winston, deşi el nu-i întrebase, ca să facă rost de nişte unt pe sub mînă.

Drumul se lăţeşte şi, după un minut, ajunge la cărarea despre care i-a spus fata, o potecă pentru vite, care se înfundă în lăstăriş. Nu are ceas, dar încă nu poate fi ora cincisprezece. Sub picioarele lui, clopoţeii sînt atît de mulţi, încît nu poate să nu calce pe ei. Se aşază în genunchi şi culege cîţiva, ca să-şi mai omoare timpul, dar şi cu sentimentul tulbure că i-ar plăcea să aibă un bucheţel, să i-l ofere fetei cînd o veni. A apucat să culeagă deja cam de-un buchet şi-i duce la nas, ca să le simtă mirosul slab şi parcă bolnăvicios, cînd, deodată, aude în spate un zgomot şi înlemneşte: e trosnetul tipic al unor vreascuri sub picior. Continuă să culeagă clopoţei, fiindcă nici nu are cum să facă altceva, din poziţia în care se află. Poate că este fata, dar se poate la fel de bine să-l fi urmărit cineva. Dacă se uită în jur, ar putea părea vinovat de cine-ştie-ce. Smulge un clopoţel, apoi altul. O mînă i se aşază uşor pe umăr.

Întoarce capul. Fata este. Îi face semn cu capul, evident ca să-l avertizeze că trebuie să tacă, pe urmă dă la o parte lăstărişurile şi se înfundă ea cea dintîi printre ele, pe potecuţa îngustă care duce în inima pădurii. Este clar că a mai fost pe-aici şi altă dată, pentru că evită băltoacele de parcă le-ar şti pe dinafară. Winston o urmează, ţinînd strîns în mînă bucheţelul de clopoţei. Acum s-a mai liniştit, dar, uitîndu-se la trupul puternic şi zvelt care saltă în faţa lui, cu eşarfa stacojie destul de strînsă ca să-i scoată în evidenţă curbura şoldurilor, parcă îl doare sentimentul propriei lui inferiorităţi. Chiar şi acum, chiar dacă au ajuns pînă aici, se poate foarte bine ca fata să se întoarcă spre el, să-l privească în faţă şi să-i piară cheful de el. Aerul înmiresmat şi frunzele verzi îl descurajează şi mai mult. Încă de pe drumul de la gară încoace, soarele de mai l-a făcut să se

simtă murdar şi ofilit, o fiinţă care stă numai înăuntru şi care are praful şi funinginea Londrei pînă şi în porii pielii. Îşi dă seama că, pînă astăzi, ea nu l-a văzut, probabil, niciodată în aer liber, la lumina zilei. Au ajuns la capătul potecii, la copacul doborît pe care trebuia să-l caute ca reper. Fata se saltă peste trunchi şi împinge tufişurile la o parte printr-un loc unde nu ai bănui că există vreo trecere. Winston o urmează, ca şi pînă acum, şi descoperă un luminiş natural, o movilă înconjurată de copaci tineri, înalţi, care o închid complet.

— Am ajuns, zice fata, oprindu-se şi răsucindu-se cu faţa spre el.

El rămîne proţăpit în faţa ei, la cîţiva paşi. Nu îndrăzneşte să se apropie de ea.

— N-am vrut să spun nici o vorbă pe drumeag, continuă tot ea, în caz c-ar fi vreun microfon ascuns pe cine-ştie-unde. Nu cred să fie, dar nu poţi să ştii niciodată. Oricînd se poate să-ţi recunoască vocea vreunul din porcii ăia. Aici, în schimb, n-avem de ce ne teme.

Încă nu are curaj să facă vreun pas spre ea.

— N-avem de ce ne teme? – repetă el prosteşte.

— Nu, uită-te la copaci, zice ea şi-i arată cu mîna de jur împrejur. Copacii sînt frasini care se vede că au fost tăiaţi cîndva şi au răsărit din nou, formînd o pădure de beţe, dintre care nici unul nu este mai gros decît încheietura mîinii. Vezi, nici unul nu este destul de mare ca să poată încăpea în el un microfon. Şi pe urmă, eu am mai fost aici.

În timp ce fata îi vorbeşte despre copaci, Winston reuşeşte să se urnească doi paşi înainte. Ea stă perfect dreaptă în faţa lui, cu un zîmbet care arată oarecum sarcastic, parcă s-ar mira de ce îi trebuie atîta vorbărie ca să treacă la fapte. Clopoţeii îi scapă toţi din mînă şi se revarsă ca o cascadă. Parcă din propria lor iniţiativă i-au scăpat pe jos. O ia uşor de mînă.

— Poţi să crezi, zice el, că pînă-n clipa asta nu ştiam ce culoare au ochii tăi?! Observă că sînt căprui, o nuanţă de căprui ceva mai deschis, cu genele negre. Acuma, cînd m-ai văzut cum arăt în realitate, mai poţi să te uiţi la mine?

— Da’ sigur că da, de ce nu?

— Am treizeci şi nouă de ani şi-o nevastă de care nu pot scăpa. Am varice şi cinci dinţi falşi.

— Dac-ai şti cît de puţin îmi pasă, zice fata.

În clipa următoare – greu de spus cine a făcut primul pas –, ea se află în braţele lui. La început, nu are nici o senzaţie, doar atîta, că pur şi simplu nu-i

vine să creadă. Trupul ei tînăr stă strîns de-al lui, părul ei negru stă lipit de obrazul lui şi – da, chiar aşa! – chiar îşi ridică ochii spre el şi-acum el chiar o sărută pe buzele roşii desfăcute. Şi-a încolăcit braţele în jurul gîtului lui şi-i spune „iubitule, comoara mea, iubirea mea“. O trage în jos, să se întindă împreună pe iarbă, iar ea nu i se împotriveşte deloc; poate face cu ea ce-i trece prin cap. Dar adevărul este că nu-şi poate defini vreo senzaţie fizică; îşi dă seama de atingere şi atît. Nu simte nimic altceva decît neîncredere şi mîndrie. Îi pare bine de ce face, dar nu are nici o dorinţă fizică. Ori că l-a luat prea repede, ori că tinereţea şi frumuseţea ei l-au speriat; poate că este mult prea învăţat să trăiască fără femei – nu ştie de ce. Fata se opinteşte să se ridice şi-şi scoate un clopoţel din păr. Se reazemă de el, punîndu-i un braţ pe piept.

— Nu-i nimic, iubitule, nu-i nici o grabă, avem toată după-amiaza la dispoziţie. Nu-i aşa că ascunzătoarea asta-i minunată? Am descoperit-o mai demult, cînd eram într-o excursie în grup şi m-am rătăcit de ceilalţi. Chiar dacă se-apropie careva, îl auzi şi de la o sută de metri.

— Cum te cheamă? – întreabă Winston.

— Julia. Eu ştiu cum te cheamă pe tine. Winston, nu? Winston Smith.

— De unde ai aflat?

— Am impresia că sînt mai bună decît tine la aflat diverse lucruri, iubitule. Spune-mi, ce părere aveai despre mine înainte de ziua cînd ţi-am dat biletul ăla?

Winston nu simte deloc nevoia să-i îndruge minciuni. Şi, pe urmă, dacă începe cu partea cea mai rea, parcă sună a vino-ncoace.

— Te detestam ori de cîte ori te zăream. Voiam să te violez şi după aia să te omor. Acum două săptămîni m-am gîndit foarte serios să-ţi crăp capul cu un bolovan. Dacă chiar vrei să ştii, mi-am închipuit că eşti cine-ştie-ce agent de-al Poliţiei Gîndirii.

Fata izbucneşte în hohote de bucurie, luînd ce-i spune el, se vede, ca pe-o recunoaştere a calităţii jocului pe care l-a făcut.

— Hai, nu, zău, chiar Poliţia Gîndirii?! Nu se poate să te fi gîndit chiar la ăia!

— În fine, poate nu chiar c-ai lucra la ei, dar, din felul cum te comportai în general, ştii, numai pentru că eşti tînără şi proaspătă şi sănătoasă, m-am gîndit că probabil…

— Te-ai gîndit că sînt o bună membră a Partidului. Curată în vorbă şi-n

faptă. Drapele, marşuri, lozinci, jocuri, excursii în grup – toată panoplia. Şi ce te-ai mai gîndit tu, că dac-aş avea şi-un sfert de motiv, te-aş denunţa că eşti criminal în gîndire şi te-aş trimite la plutonul de execuţie, nu?

— Cam aşa ceva. Ştii bine că multe fete din ziua de astăzi aşa ar proceda.

— Din cauza porcăriei ăsteia sînt toate aşa, zice Julia, smulgîndu-şi eşarfa stacojie a Ligii Tineretului Anti-Sex şi aruncînd-o pe o creangă.

Pe urmă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva cînd şi-a atins talia, bagă mîna în buzunarul salopetei şi scoate o bucată mică de ciocolată, o rupe în două şi-i întinde jumătate lui Winston. Nici nu a apucat s-o ia din mîna ei, că şi-a dat seama, după miros, că nu este ciocolata obişnuită. Asta este închisă la culoare şi luceşte şi învelită în poleială. Ciocolata pe care o mănîncă el de obicei este fărîmicioasă şi are o culoare maronie, palidă şi un gust, dacă se poate compara cu aşa ceva, ca fumul de la gunoaiele arse. Totuşi, din cînd în cînd, i s-a mai întîmplat să pună în gură cîte o bucăţică de ciocolată ca asta pe care i-a dat-o Julia. Din prima clipă cînd i-a mirosit parfumul, s-a deşteptat în memoria lui o amintire confuză, pe care n-o poate localiza, dar care, în orice caz, este puternică şi tulburătoare.

— De unde ai chestia asta? – o întreabă.

— Am luat-o de la negru, răspunde ea indiferentă. Ştii, eu sînt genul de fată care atrage privirile. Sînt şi bună la jocuri. Am fost comandantă de grupă la Spioni. Fac muncă voluntară trei seri pe săptămînă pentru Liga Tineretului Anti-Sex. Ore-ntregi am pierdut lipind rahaturile lor nenorocite prin toată Londra. La marşuri, întotdeauna duc cîte un capăt al pancartei. Întotdeauna am o mutră fericită şi nu trag chiulul de la nimic. Zbiară cu gloata, asta-i deviza mea. Numai aşa poţi trăi liniştit.

Prima bucăţică de ciocolată s-a topit deja în gura lui Winston. Are un gust delicios, iar amintirea aceea confuză încă îi mai gravitează pe la marginile conştiinţei de sine şi îşi dă seama de ea, asta e clar, dar nu-i poate atribui o formă bine conturată, de parcă ar fi un obiect privit cu coada ochiului. Încearcă s-o alunge, cu singura certitudine că este amintirea a ceva ce ar vrea să repare, dar nu mai poate.

— Eşti foarte tînără, îi spune Juliei. Ai zece sau cincisprezece ani mai puţin ca mine. Ce poţi găsi care să te atragă, la un bărbat de vîrsta mea?

— Mi-a plăcut mutra ta şi m-am gîndit să-mi încerc norocul. Mă cam pricep să descopăr oamenii care nu au de-a face cu *ăia*. Cum te-am văzut, am

fost convinsă că eşti contra *ălora*.

Ăia, se pare, sînt Partidul, şi mai cu seamă Partidul Interior, despre care vorbeşte fără menajamente şi cu o ură zeflemitoare, făcîndu-l pe Winston să se crispeze întrucîtva, deşi este şi el de acord că poate singurul loc de pe lume unde ar putea fi în siguranţă este poieniţa în care se află acum. Ceea ce-l uimeşte la ea este vulgaritatea limbajului. Membrii Partidului nu au voie să înjure şi chiar şi Winston nu înjură decît foarte rar şi, în orice caz, nu în gura mare. Dar Julia parcă nu poate pomeni Partidul, şi mai ales pe cel Interior, fără a folosi acel gen de cuvinte pe care le mai găseşti cîteodată scrise cu cretă pe alei. Nu poate spune că nu-i place: este, pur şi simplu, simptomul revoltei ei împotriva Partidului şi a tuturor preceptelor Partidului şi pare cumva antiseptic şi natural, ca strănutul calului cînd miroase ovăz stricat. Pleacă amîndoi din luminiş, hoinărind prin umbra zdrenţuită de lumină şi ţinîndu-se unul pe altul pe după mijloc, atunci cînd au loc să umble umăr lîngă umăr. Winston observă cît de suplă pare talia Juliei acum, că şi-a scos eşarfa. Nu vorbesc decît în şoapta cea mai slabă. Ajung imediat la marginea păduricii. Ea îl opreşte:

— Nu ieşi la lumină. Să nu te vadă careva. Dacă stăm aici, între crengi, nu avem de ce ne teme.

De jur împrejur sînt tufişuri de alun. Lumina soarelui, deşi filtrată de nenumăratele frunze, tot le încălzeşte feţele. Winston se uită peste cîmpul care se deschide înaintea lor şi se simte cuprins de o uimire lentă şi ciudată, recunoscînd locurile. Le ştie din vedere. O pajişte roasă la firul ierbii, cu un drumeag care şerpuieşte de-a latul ei şi cîte un muşuroi de cîrtiţă ici şi colo. În peretele de verdeaţă părăginit de pe partea cealaltă, crengile ulmilor se leagănă abia vizibil în adierea vîntului, iar frunzele lor unduiesc fremătător, în masă densă, ca părul femeilor. Precis că pe-acolo, pe undeva, ascuns de ochii lor, curge un pîrîu cu băltoace verzi de apă, în care viermuiesc ochenele.

— Nu cumva e şi un pîrîiaş pe-aici, pe undeva? – întreabă Winston, cu o voce surdă.

— Ba da, e un pîrîu. Pe-acolo, pe la marginea cîmpului ăluia. Are şi peşti, din ăia mari. Poţi să-i vezi cum zac în mîl în ochiurile de pe sub sălcii şi dau din coadă.

— Parc-ar fi Tărîmul de Aur; în fine, aproape, şopteşte el.

— Ce-i aia Tărîmul de Aur?

— Nu e nimic, de fapt, e un peisaj pe care-l tot văd eu în vis.

— Uite, îi atrage atenţia Julia.

Un sturz s-a oprit pe o creangă la nici cinci metri de ei, aproape la nivelul ochilor lor. Probabil că nu i-a văzut, pentru că el stă în plin soare, iar ei au rămas în umbră. Îşi desface aripile şi le aşază cu grijă la loc, lasă capul în piept pentru un moment, de parcă ar face o reverenţă soarelui, după care începe să reverse un torent de triluri. În zumzetul după-amiezii, volumului sunetului îţi dă fiori. Winston şi Julia se lipesc unul de celălalt, fascinaţi. Cîntecul continuă minute în şir, cu o variaţie uimitoare, fără să se repete nici măcar o singură dată, ca şi cum pasărea şi-ar etala într-adins virtuozitatea. Din cînd în cînd, se opreşte pentru cîteva secunde, îşi desface şi-şi strînge la loc aripile, pe urmă îşi umflă pieptul pestriţ şi deodată cîntecul izbucneşte din nou. Winston se uită la el cu un fel de respect ciudat. Pentru cine sau pentru ce cîntă sturzul ăsta? Nu este nici o pereche şi nici un rival care să-l urmărească. De ce stă la marginea unei păduri izolate şi-şi iroseşte cîntecul în auzul nimănui? Se întreabă dacă, la urma urmei, n-o fi totuşi vreun microfon ascuns pe undeva prin apropiere. El şi Julia nu au vorbit decît în şoaptă şi vorbele lor nu le-a putut capta, dar cîntecul sturzului, da. Şi poate că la celălalt capăt al firului ascultă vreun individ mărunt, cu mutră de gîndac – poate că ascultă *asta*. Dar, încetul cu încetul, torentul de cîntec îi alungă din minte orice speculaţie. Parcă ar fi o materie lichidă care curge peste el, amestecîndu-se cu soarele care se filtrează printre frunze. Încearcă să nu se mai gîndească la nimic, doar să simtă. Talia fetei, pe care o înlănţuie cu braţul, este caldă şi delicată. O întoarce cu faţa spre el şi-şi reazemă piepturile unul de celălalt: trupul ei parcă se topeşte într-al lui. Oriunde şi-ar aşeza mîinile, trupul Juliei se modelează după mîinile lui ca apa. Buzele li se încleştează. Cu totul altceva decît săruturile dure de la început. Cînd îşi îndepărtează feţele unul de celălalt, fiecare scoate cîte un oftat adînc. Pasărea îi aude pentru prima dată, se sperie şi zboară de pe creangă, bătînd tare din aripi.

Winston îşi lipeşte buzele de urechea ei şi-i şopteşte:

— Haide-acuma.

— Nu aici, îi răspunde Julia, tot în şoaptă. Vino înapoi în ascunzătoare. E mai sigur.

O iau amîndoi înapoi spre luminiş pe acelaşi drum pe care au venit, mergînd repede şi făcînd să trosnească vreascurile din loc în loc. Cînd ajung în mijlocul cercului de frasini, Julia se întoarce cu faţa spre el. Şi unul şi celălalt gîfîie, dar ei îi apare imediat zîmbetul în colţurile gurii. Rămîne aşa cîteva

clipe, uitîndu-se fix în ochii lui Winston, pe urmă îşi duce mîna la fermoarul salopetei şi, uite! da, aproape ca în visele lui. Aproape la fel de iute cum şi-a închipuit el această scenă, Julia îşi smulge hainele de pe ea şi le azvîrle deoparte cu acelaşi gest măreţ cu care ai zice că anihilează o civilizaţie întreagă. Trupul îi străluceşte alb în lumina soarelui. Dar, în prima clipă, el nu se uită la trupul ei: ochii îi rămîn ancoraţi de pistruii de pe obrajii ei, care zîmbesc a obrăznicie. Îngenunchează în faţa ei şi-i apucă amîndouă mîinile întrale lui.

— Ai mai făcut treaba asta?

— Sigur că da. De sute de ori – sau, în fine, în orice caz de zeci de ori.

— Cu membri ai Partidului?

— Da, întotdeauna numai cu membri ai Partidului.

— Ai Partidului Interior?

— Nu, cu porcii ăia nu. Da' sînt o mulţime care-ar vrea, dacă ar avea şi numai pe jumătate ocazia. Crezi că sînt aşa de sfinţi cum vor să pară?

Inima lui Winston se înflăcărează. De zeci de ori a făcut treaba respectivă; el ar vrea s-o fi făcut de sute – de mii de ori. Orice sună a corupţie îi umple întotdeauna sufletul cu o speranţă sălbatică. Poate, cine ştie?, Partidul este, de fapt, putred, dincolo de faţada pe care şi-o etalează, poate cultul vigorii şi al autonegării, pe care şi-l întreţine, nu este decît o înşelătorie care să mascheze nedreptatea. Dacă ar putea, le-ar da lepră sau sifilis la toată şleahta aia nenorocită – ce mult i-ar plăcea să facă o chestie de genul ăsta! Ar fi în stare să facă orice care să degradeze, să slăbească, să submineze! O trage pe Julia în jos, către el, aşa încît ajung amîndoi faţă în faţă, în genunchi.

— Uite ce e: cu cît ai mai mulţi bărbaţi la activ, cu atît te iubesc mai mult. Înţelegi ce vreau să zic?

— Da, înţeleg perfect.

— Detest puritatea. Detest corectitudinea. Nu vreau să mai existe virtute nicăieri. Vreau ca toată lumea să fie coruptă pînă-n măduva oaselor.

— Păăăi, atunci, eu cred că-s bună pentru tine, iubitule. Eu *sînt* coruptă pînă-n măduva oaselor.

— Îţi place să faci treaba asta? Adică nu numai cu mine, acum – chestia în sine, vreau să zic?

— Îmi place la nebunie.

Asta voia să ştie de la ea, mai presus de orice. Nu numai dragostea pentru

un singur om, ci pofta animalică, instinctul simplu, nediferenţiat, asta este forţa care o să ajungă să pulverizeze Partidul. O răstoarnă pe spate în iarbă, printre clopoţeii împrăştiaţi mai devreme. De data asta, totul merge fără nici o dificultate; pînă la urmă, piepturile ajung să li se ridice şi să coboare într-un ritm normal şi se descleştează unul de celălalt cu un fel de uitare de sine voluptuoasă. Soarele s-a făcut parcă mai fierbinte. Winston o acoperă cu salopeta. Aţipesc amîndoi aproape imediat şi dorm cam o jumătate de oră.

Winston se trezeşte primul. Se ridică în capul oaselor şi se uită la chipul pistruiat al Juliei care mai doarme încă liniştită, cu obrazul în palmă. Cu excepţia gurii, n-ar putea spune că are trăsături frumoase. Are şi un rid sau două în jurul ochilor, dacă te uiţi atent. Părul scurt şi negru este extraordinar de des şi de mătăsos. Îşi dă seama că tot nu ştie cum o cheamă pe numele de familie şi unde locuieşte.

Trupul ei tînăr şi altminteri puternic, dar acum neajutorat în somn, deşteaptă în el un sentiment de milă şi dorinţa de a o proteja. Dar nu mai este tandreţea aceea instinctivă pe care a resimţit-o în aluniş. Dă salopeta la o parte şi-i priveşte cu atenţie şoldul alb şi catifelat. Pe vremuri, un bărbat se uita la corpul unei femei şi-şi dădea seama că se trezea în el dorinţa şi cu asta, basta. În ziua de azi, însă, nu mai găseşti dragoste curată sau dorinţă curată. Nici o emoţie nu mai este pură, pentru că totul este amestecat cu teamă şi cu ură. Împreunarea lor a fost o bătălie, iar orgasmul – o victorie. Au dat o lovitură Partidului. A fost un gest politic.

3

— Mai putem veni aici încă o dată, zice Julia. De obicei, poţi folosi aceeaşi ascunzătoare de două ori, fără probleme. Da’, bineînţeles, nu înainte de o lună-două, cam aşa.

Nici nu s-a trezit bine şi a şi început să se comporte altfel. Grăbită, parcă ar avea alte treburi. Îşi trage lucrurile pe ea, îşi înnoadă eşarfa stacojie la brîu şi acum stabileşte amănuntele întoarcerii acasă. Lui Winston i se pare firesc să lase treaba asta în seama ei. Are, fără îndoială, acea isteţime practică de care el duce lipsă şi pare să aibă cunoştinţe foarte amănunţite despre împrejurimile Londrei, adunate în timpul nenumăratelor excursii în grup. Îi descrie o cale de

întoarcere cu totul alta decît cea pe care a venit şi-l scoate la o altă staţie de cale ferată. Niciodată să nu mergi acasă pe acelaşi drum pe care ai plecat, îi spune, pe tonul pe care enunţi cine-ştie-ce principiu fundamental. Ea urmează să plece prima, iar el trebuie să mai aştepte o jumătate de oră acolo şi pe urmă să pornească pe urmele ei.

Îi pomeneşte şi de un loc unde se pot întîlni după slujbă, peste patru seri: pe o stradă dintr-o mahala, unde este o piaţă zgomotoasă şi de obicei ticsită de lume. Ea o să se plimbe printre tarabe, prefăcîndu-se a căuta şireturi de pantofi sau aţă de cusut. Dacă totul e în regulă, o să-şi sufle nasul la apropierea lui; dacă nu, el trebuie să treacă pe lîngă ea, ca şi cum nu s-ar cunoaşte. Dar acolo, în mijlocul vacarmului şi cu puţin noroc, ar trebui să poată sta de vorbă un sfert de oră şi să fixeze întîlnirea următoare.

— Gata, mă duc, zice Julia, după ce Winston îi repetă instrucţiunile, pentru verificare. Trebuie să fiu înapoi la nouăsprezece-treizeci. Am două ore program la Liga Tineretului Anti-Sex. Distribuire de broşuri, ceva de genul ăsta. Zi şi tu, ce porcărie! Dă-mi cu mîna pe spate, te rog. Vezi să nu am vreun fir de iarbă-n păr. Uită-te bine. Bun, atunci te sărut, iubirea mea, te sărut!

Se aruncă în braţele lui şi-l sărută aproape violent, iar în clipa următoare îşi croieşte drum printre frasini şi se afundă în pădure fără nici un zgomot. Uite, nici acuma nu-i ştie numele de familie, şi nici adresa. Dar nu are nici o importanţă, pentru că e de neconceput că s-ar putea întîlni vreodată undeva înăuntru, sau că ar putea comunica în scris sub orice formă.

Întîmplarea a făcut, însă, că nu s-au mai întors niciodată în luminişul din pădurricea de frasini tineri. În toată luna mai, o singură dată au mai reuşit, într-adevăr, să facă amor, într-o altă ascunzătoare pe care o ştia Julia, şi anume în clopotniţa unei biserici căzute în ruină, singura care mai stă în picioare dintr-o zonă devastată de o bombă atomică, acum treizeci de ani. După ce ajungi la ea, este o ascunzătoare ideală, dar ajunsul pînă acolo este problema. În rest, nu se pot întîlni decît pe străzi, în fiecare seară în alt loc şi nu mai mult de o jumătate de oră o dată. Pe stradă pot vorbi, de obicei, dar cu o tehnică anume. Merg amîndoi pe trotuarele aglomerate, duşi de valul de trecători, niciodată prea aproape unul de celălalt şi fără să-şi arunce nici măcar o privire, şi în felul acesta reuşesc să poarte o discuţie ciudată, intermitentă, care porneşte şi se opreşte ca lumina unui far, îngheţînd la apariţia vreunei uniforme de-a Partidului sau în apropierea vreunui tele-ecran, ca să fie reluată apoi, după

cîteva minute, din mijlocul propoziţiei, sau suspendată brusc o dată ce ajung la locul convenit pentru despărţire şi continuată aproape fără nici o introducere a doua zi. Julia parcă este în elementul ei cînd poartă asemenea conversaţii, pe care ea le numeşte „discuţii în rate“. Se pricepe de minune să vorbească fără să-şi mişte buzele. O singură dată într-o lună întreagă de întîlniri nocturne au reuşit să se sărute. Cum mergeau amîndoi, tăcuţi, pe o străduţă lăturalnică – Julia nu vrea niciodată să vorbească dacă nu se găsesc pe o stradă mai mare – cînd, deodată, s-a auzit o bubuială asurzitoare, pămîntul s-a zguduit, cerul s-a întunecat, iar Winston s-a trezit aruncat la pămînt într-o parte, răvăşit şi îngrozit. Probabil că o rachetă căzuse la doi paşi de ei. Şi-a dat seama că obrazul Juliei era la cîţiva paşi de al lui, palid, ca de mort, de un alb cretos. Pînă şi buzele îi erau albe. Moartă! A strîns-o în braţe şi a văzut că săruta o gură vie şi caldă. Dar simţea pe buze un fel de substanţă albă, prăfoasă, care se interpunea între ei. Amîndoi aveau feţele pline de moloz.

Mai sînt şi seri cînd ajung la locul de rendez-vous şi trebuie să treacă unul pe lîngă altul fără să se vadă, pentru că vreo patrulă tocmai a apărut de după colţ sau vreun elicopter se învîrte peste capetele lor. Şi chiar dacă n-ar fi atît de periculos, tot le-ar fi greu să găsească timpul liber necesar pentru a se întîlni. Săptămîna de muncă a lui Winston este de şaizeci de ore, a Juliei şi mai lungă de atît, iar ziua liberă a fiecăruia depinde de volumul de muncă, aşa încît nu reuşesc prea des să se coordoneze. Pe lîngă asta, Juliei i se întîmplă foarte rar să aibă o seară cu totul liberă. O mulţime de timp îşi petrece luînd parte la conferinţe şi demonstraţii, împărţind broşuri pentru Liga Tineretului Anti-Sex, construind lozinci pentru Săptămîna de Ură, făcînd colecte pentru campania de economisire şi altele asemenea. Merită, după părerea ei; merită, pentru că aşa te camuflezi. Dacă respecţi regulile mărunte, zice ea, le poţi încălca pe cele mari. Ba chiar l-a convins pe Winston să-şi mai sacrifice din timpul liber pentru a se angaja în munca voluntară la muniţie, pe care o fac din proprie iniţiativă membrii zeloşi ai Partidului. Aşa încît, o seară pe săptămînă, Winston îşi petrece patru ore de lehamite paralizantă, înşurubînd între ele nişte piese de metal care se introduc, probabil, în focoasele bombelor, într-un atelier prost luminat, unde se face curent şi unde bubuitul ciocanelor şi muzica de la tele-ecran se amestecă într-un vacarm lugubru.

Acum, în clopotniţa bisericii, au ocazia să umple găurile în conversaţie. Este o după-amiază caniculară. În cămăruţa de deasupra clopotelor, unde se

refugiază, aerul fierbe, atmosfera e stătută şi miroase cumplit a găinaţ de porumbel. Ore întregi şed amîndoi direct pe jos, în paie şi în praf, vorbind de una şi de alta şi ridicîndu-se pe rînd, din cînd în cînd, ca să arunce o privire prin creneluri, să se asigure că nu se apropie cineva.

Julia are douăzeci şi şase de ani. Locuieşte într-un cămin, cu alte treizeci de fete.

— Tot timpul în putoarea aia de muieri! Ah, aşa nu pot suferi femeile, zice ea.

Lucrează, aşa cum bănuise el, la o maşină de scris romane, din Secţia Literatură. Îi place munca ei, care constă, mai ales, în a manevra şi repara, dacă e cazul, un motor electric solid, dar complicat. Nu se consideră cine-ştie-ce deşteaptă, dar îi place să facă muncă manuală şi cunoaşte maşinăria ca pe propriul ei buzunar. Poate să-i descrie întregul proces de constituire a unui roman, de la linia generală trasată de Comisia de Planificare pînă la ultima virgulă pusă de Echipa de Rescriere. Dar produsul finit pe ea nu o interesează. Nu se omoară ea cu cititul, îl asigură pe Winston. Cărţile sînt un articol care trebuie produs, ca şi gemul sau şireturile de pantofi.

Nu păstrează nici o amintire despre ce s-a petrecut înainte de începutul anilor şaizeci şi singura persoană pe care a auzit-o vreodată vorbind mai tot timpul despre anii dinaintea Revoluţiei era un bunic care, de altfel, a şi dispărut cînd ea avea vreo opt ani. La şcoală a fost căpitanul echipei de hochei şi a cîştigat cupa la gimnastică doi ani la rînd. A fost comandant de grupă la Spioni şi secretar pe ramură la Liga Tineretului, pe urmă a intrat în Liga Tineretului Anti-Sex. A avut întotdeauna caracterizări excelente. A fost chiar şi selecţionată – semn incontestabil de bună reputaţie – să lucreze la Pornosec, o subsecţie a Secţiei Literatură axată pe producerea de pornografii de doi bani care să fie apoi distribuite în rîndurile prolilor. Cei care lucrează în subsecţia asta, adaugă ea, îi spun Jegăria. Acolo a lucrat, timp de un an de zile, la producerea unor cărticele cu titluri de genul *Povestiri picante* sau *O noapte într-o şcoală de fete*, care se ambalau în colete sigilate şi pe care le cumpărau pe furiş copiii de proli, avînd impresia că făceau contrabandă cu ceva ilegal.

— Şi ce scrie-n cărţile-alea? – întreabă Winston curios.

— Ei, nişte rahaturi îngrozitoare. De fapt, sînt şi plicticoase. Sînt şase scenarii mari şi late, pe care le mai amestecă şi ei, pe ici, pe colo. Eu sigur că eram la caleidoscoape. N-am fost niciodată în Echipa de Rescriere. N-am

talente literare, dragă, şi pace, nici măcar pentru alea.

Lui Winston nu-i vine să creadă că la Pornosec, cu excepţia şefului de secţie, nu lucrează decît fete. Ideea este că bărbaţii, avînd instinctele sexuale mai puţin controlabile decît femeile, s-ar afla în mai mare pericol de a se lăsa corupţi de porcăriile cu care ar lucra.

— Nici femei măritate nu acceptă ăia acolo, adaugă Julia. Cică fetele sînt curate şi pure. Uite, ştiu eu una care nu-i nici, nici.

Prima aventură amoroasă a avut-o la şaisprezece ani, cu un membru al Partidului care avea şaizeci şi care pe urmă s-a sinucis, ca să nu ajungă la închisoare.

— N-a făcut rău, comentează Julia, că altfel ar fi scos ăia de la el la mărturisiri cum mă cheamă.

După acea primă oară, au mai fost o mulţime de alte ori. Viaţa, aşa cum o vede Julia, e simplă. Tu vrei să te distrezi; *ei*, adică Partidul, vor să te împiedice să te distrezi; atunci, tu încalci regulile cît poţi de mult. I se pare la fel de normal ca ei să vrea să te priveze de plăceri şi ca tu să vrei să nu fii prins. Nu poate suferi Partidul şi spune treaba asta cu cele mai porcoase cuvinte, dar nu-i aduce vreo critică mai generală. Cu excepţia situaţiilor în care propria ei viaţă are de suferit, nu-i pasă de doctrina Partidului. Winston observă, după o vreme, că Julia nu foloseşte cuvinte din Nouvorbă, afară de cele intrate în vocabularul curent. Nu a auzit în viaţa ei de Frăţie şi refuză să creadă că ar putea exista o asemenea organizaţie. Orice formă de revoltă organizată împotriva Partidului, fiind de la bun început sortită eşecului, i se pare stupidă. Singurul lucru inteligent pe care-l poţi face este să te străduieşti să încalci regulile şi totuşi să rămîi în viaţă. Prin mintea lui Winston trece o întrebare fugară: cîţi oameni la fel ca ea or mai fi în generaţiile mai tinere, care au crescut în lumea Revoluţiei şi care, necunoscînd nimic altceva, iau Partidul ca pe ceva imuabil, la fel cu cerul de deasupra capului, fără să se revolte împotriva autorităţii lui, ci doar fofilîndu-se pe lîngă ea, ca iepurele care se ascunde cînd trece dulăul?

Despre posibilitatea de a se căsători nu discută. Nu are rost nici măcar să se gîndească la un lucru atît de îndepărtat. Ce comisie ar autoriza o asemenea căsătorie, presupunînd că Winston ar găsi o formă oarecare de a scăpa de fosta lui nevastă, de Katherine? Nu are nici un sens – este un vis absurd.

— Cum era nevastă-ta? – întreabă Julia.

— Era aşa, cum să zic? – ştii cuvîntul ăla din Nouvorbă: *bungînditoare*?

Adică unul care gîndeşte corect prin firea lui şi nu e-n stare să-i treacă nimic prin cap, care să fie nelalocul lui…

— Cuvîntul nu-l ştiam, da' genul de om îl ştiu destul de bine.

Începe să-i povestească viaţa lui conjugală, dar, curios lucru, parcă ea ar şti, în linii mari, cum au stat lucrurile. *Ea* îi povesteşte lui, ca şi cum ar fi fost de faţă, sau ar fi luat parte, cum trupul Katherinei devenea rigid ori de cîte ori Winston punea mîna pe ea, sau cum îl strîngea în braţe şi parcă în acelaşi timp îl împingea cît mai departe de ea cu toată puterea. Cu Julia, nu-i vine greu să vorbească despre lucruri din astea; şi, oricum, Katherine nu mai este de multă vreme o amintire dureroasă pentru el – cel mult una greţoasă.

— Şi aş fi suportat-o, dacă n-ar fi fost un singur lucru, zice el, povestindu-i despre micul ceremonial frigid pe care Katherine i-l vîra pe gît, în fiecare săptămînă în aceeaşi noapte. Şi culmea este, adaugă el, că detesta chestia în sine, da' n-ar fi renunţat pentru nimic în lume. Ştii cum îi zicea? Nici nu-ţi trece prin cap.

— Datoria faţă de Partid?! – întreabă Julia prompt. Şi eu am fost la şcoală, iubire. Probleme sexuale – o dată pe lună, la fetele peste paişpe ani. Şi-n Liga Tineretului la fel. Ţi se bagă în cap ani în şir. Şi dă-mi voie să-ţi spun că-n cele mai multe cazuri prinde. Da' nu poţi să ştii niciodată: oamenii sînt atît de ipocriţi!

Începe să dezvolte acest subiect. Cu Julia, se vede, oricum ai da-o, tot la viaţa sexuală ajungi şi, de îndată ce trece la lucrurile astea, dovedeşte multă isteţime. Spre deosebire de Winston, ea a priceput care este sensul austerităţii în materie sexuală a Partidului. Nu e vorba numai că instinctul sexual se manifestă într-o lume a lui proprie, pe care Partidul nu o mai poate controla şi care, deci, trebuie suprimată prin orice metode. Mai important este faptul că privaţiunile sexuale au ca efect isteria, ceea ce este de dorit, pentru că isteria poate fi transformată în febră războinică sau în adularea conducătorului. Julia exprimă lucrurile astea mai simplu:

— Cînd te regulezi, îţi consumi energia şi pe urmă te simţi fericit şi ţi se rupe de orice al'ceva. Ei nu te pot lăsa să ajungi în situaţia asta. Trebuie să dai pe dinafară de energie tot timpu'. Ce rost are mărşăluitul ăsta în sus şi-n jos, şi uralele, şi datul din steaguri? Nu mai ai voie să ţi se scoale şi-atunci te consumi în felul ăsta. Dacă-n sinea ta te simţi satisfăcut, nu te doare-n cur de Fratele cel Mare, de Planurile Trienale, de Minutele de Ură şi de tot rahatul ăsta

nenorocit?!

Foarte adevărat, se gîndeşte Winston. Între abstinenţă şi ortodoxia politică este o legătură profundă. Pentru că, altminteri, cum s-ar putea menţine exacerbarea obligatorie a fricii, a urii şi a credulităţii tembele de care Partidul are nevoie la membrii săi? Numai încătuşînd un instinct puternic şi folosindu-l ca forţă motrice. Atracţia sexuală este o primejdie pentru Partid şi atunci Partidul a pus-o la lucru în folosul său propriu. Ca şi cu instinctul filial. Cum nu se poate desfiinţa familia, oamenii sînt încurajaţi să-şi iubească progeniturile aproape ca pe vremuri. Pe de altă parte, însă, copiii sînt sistematic montaţi împotriva părinţilor şi învăţaţi să-i spioneze şi să raporteze orice formă de deviaţie de la linie. Familia a devenit nici mai mult, nici mai puţin decît un auxiliar al Poliţiei Gîndirii, o metodă prin care tot omul trăieşte, zi şi noapte, înconjurat de nişte turnători care-i cunosc orice intimitate.

Deodată, gîndul i se întoarce la Katherine. Da – Katherine l-ar fi denunţat, fără doar şi poate, Poliţiei Gîndirii, dar, din fericire, era atît de proastă, încît nu a realizat niciodată cît de neortodoxă era gîndirea lui. Adevărul este că şi-a adus aminte de ea în acest moment din cauza căldurii insuportabile care i-a umplut fruntea cu broboane de sudoare. Începe să-i povestească Juliei ceva ce s-a întîmplat – sau, mai degrabă, a fost cît pe-aci să se întîmple – într-o altă după-amiază sufocantă, cu vreo unsprezece ani în urmă.

La vreo trei sau patru luni după ce se căsătoriseră, luau parte amîndoi la o excursie în grup pe undeva prin Kent şi, cum-necum, la un moment dat au rătăcit drumul. Rămăseseră în urma celorlalţi cu cîteva minute, atîta tot, dar au luat-o greşit şi s-au trezit deodată blocaţi, la marginea unei vechi cariere de cretă. Era ca un fel de faleză verticală de zece-douăzeci de metri înălţime, iar jos era plin de bolovani. În jur nu era nimeni, aşa încît nu aveau pe cine să întrebe de drum. Cînd şi-a dat seama că se rătăciseră, Katherine a devenit foarte nervoasă. Chiar şi atîta lucru îi dădea sentimentul vinovăţiei – că se despărţise pentru un moment de turma gălăgioasă de excursionişti. Voia s-o ia repede înapoi pe drumul pe care veniseră şi să caute în direcţia opusă. Dar tocmai atunci Winston a zărit cîteva tufe de flori care creşteau din crăpăturile stîncilor de dedesubt. Una dintre tufe avea flori de două culori, fucsină şi purpură, care, dacă te uitai atent, creşteau din aceeaşi rădăcină. Cum nu mai văzuse aşa ceva, a strigat-o pe Katherine, să vină să vadă şi ea: „Ia uite, Katherine! Uită-te la florile-alea. Tufa aia de jos de tot. Nu ţi se pare că e-n două culori diferite?!“ Ea

o pornise deja înapoi, dar s-a întors, destul de iritată, ca să se uite. S-a aplecat peste marginea falezei, să vadă mai bine. El, care stătea în spatele ei, a apucat-o de mijloc şi o ţinea bine, să nu cadă. În clipa aceea şi-a dat seama deodată că erau absolut singuri. Nici ţipenie de om nicăieri, nu se mişca nici o frunză, nici o pasăre. Într-un asemenea loc, posibilitatea să fi existat vreun microfon ascuns era aproape nulă şi, oricum, chiar dacă ar fi existat, n-ar fi înregistrat decît sunetele. Totul se petrecea la ora cea mai fierbinte şi mai somnolentă a după-amiezii. Şi lui i-a trecut prin cap gîndul că…

— De ce nu i-ai dat un brînci ca lumea? – îl întrerupe Julia. Eu aşa aş fi făcut.

— Da, dragă, tu aşa ai fi făcut. Şi eu aş fi făcut aşa, poate, dacă aş fi fost pe-atunci omul de-acuma. Sau poate că n-aş fi făcut nici atunci – în fine, nu ştiu sigur.

— Şi-acuma-ţi pare rău că n-ai profitat de ocazie?

— Da – dacă stau să mă gîndesc, îmi pare rău.

În timp ce vorbesc, cum şed unul lîngă altul pe jos, în praf, Winston o trage pe Julia mai aproape de el. Ea îşi reazemă capul de umărul lui, reuşind, cu mirosul plăcut al părului ei, să-i mai alunge din nas putoarea de găinaţ. Ce tînără este! – se gîndeşte Winston. Ea mai aşteaptă ceva de la viaţă, dar uite, nu înţelege că nu rezolvi nimic, cu un om care te incomodează, dîndu-i brînci într-o prăpastie.

— De fapt, situaţia tot aia ar fi fost, zice el.

— Şi-atunci, de ce-ţi pare rău că n-ai împins-o?

— Pur şi simplu pentru că aleg un lucru pozitiv, şi nu unul negativ. În jocul ăsta de care ne-am apucat noi, nu putem cîştiga. Însă unele feluri de a pierde sînt mai bune decît altele, atîta tot.

Îi simte umărul zvîcnind a dezaprobare. Ori de cîte ori spune asemenea lucruri, ea îl contrazice. Ea nu poate accepta ca pe o lege a naturii faptul că individul este întotdeauna învins. Într-un fel, îşi dă şi ea seama că soarta îi este pecetluită şi că, mai devreme sau mai tîrziu, Poliţia Gîndirii tot o s-o prindă şi o s-o omoare, dar cu cealaltă jumătate a minţii crede că ai putea, cumva, să-ţi construieşti o lumea a ta, proprie şi secretă, în care să trăieşti cum vrei tu. Şi că nu-ţi trebuie decît noroc, şiretenie şi îndrăzneală. Ea nu poate înţelege că nu există ceea ce se numeşte fericire, că singura victorie posibilă se află undeva, în viitorul îndepărtat, mult după moartea lor, şi că, din clipa în care au declarat

război Partidului, sînt deja nişte oameni morţi.

— Noi sîntem cei morţi, zice Winston.

— Ba n-am murit încă, i-o întoarce Julia, mai mult decît prozaic.

— Nu, fizic nu. Peste şase luni sau un an, poate peste cinci. Mie mi-e frică de moarte. Tu eşti mai tînără, aşa că probabil că ţi-e şi mai frică decît mi-e mie. Sigur că o să-ncercăm s-o amînăm cît putem de mult. Da' chiar şi aşa nu rezolvăm mare lucru. Cîtă vreme oamenii or să mai aibă ceva omenesc în ei, moartea şi viaţa or să-nsemne acelaşi lucru.

— Ei, rahat! Cu cine-ai prefera să te culci, cu mine sau cu vreo moartă?! Ţie nu-ţi place să trăieşti? Nu-ţi place să poţi spune: uite, ăsta sînt eu, am două mîini, am două picioare, exist, deci sînt o fiinţă vie? Nu-ţi place treaba *asta*?!

Vorbind, se răsuceşte cu faţa spre el şi-şi lipeşte pieptul de al lui. Prin salopetă, Winston îi frămîntă sînii mari şi totuşi tari. Trupul ei mai revarsă un strop de tinereţe şi de vigoare peste al lui.

— Ba da, *asta*-mi place, zice el.

— Ei, atunci termină cu vorbitul despre moarte. Bun, ascultă, iubitule, trebuie să ne punem de acord unde ne vedem data viitoare. Cred că de-acum putem merge liniştiţi acolo, la locul din pădure, că l-am lăsat destul să se odihnească. Da' de data asta, trebuie s-o iei prin altă parte. M-am gîndit eu cum facem. Iei trenul… Stai, uite, îţi fac o schemă.

În felul ei practic de a fi, adună o grămăjoară de praf de pe jos şi, luînd un pai dintr-un cuib de porumbel, se apucă să traseze o hartă pe podeaua cămăruţei de deasupra clopotelor.

4

Winston aruncă o privire circulară peste cămăruţa sărăcăcioasă de la etajul prăvăliei domnului Charrington. Lîngă fereastră, se găseşte patul enorm gata făcut, cu nişte pături jerpelite şi o pernă mare, fără faţă de pernă pe ea. Ceasul demodat, cu cadranul de douăsprezece ore, ticăie pe poliţa de deasupra căminului. Într-un colţ, pe măsuţa rabatabilă, tronează *presse-papiers*-ul pe care l-a cumpărat ultima oară cînd a mai fost pe aici şi care licăreşte discret în semiobscuritate.

Pe grătarul din faţa căminului se află o sobă cu petrol din tablă laminată, o

cratiţă şi două căni pe care le-a procurat domnul Charrington. Winston aprinde arzătorul şi pune nişte apă la fiert în cratiţă. A adus cu el un pachet de cafea Victoria şi cîteva tablete de zaharină. Ceasul arată şapte-douăzeci: de fapt, nouăsprezece-douăzeci. Julia trebuie să vină la nouăsprezece-treizeci.

În pieptul lui Winston, inima zvîcneşte, şoptindu-i: nebunie, nebunie conştientă, gratuită şi sinucigaşă. Ceea ce fac ei este tocmai crima pe care un membru al Partidului o poate ascunde cel mai puţin. Adevărul este că lui i-a venit în cap ideea, mai întîi sub forma unei viziuni: şi-a imaginat *presse-papiers*-ul de sticlă oglindindu-se în tăblia lustruită a măsuţei rabatabile. Aşa cum, de altfel, a şi prevăzut, domnul Charrington nu a avut nici o obiecţie să-i închirieze camera. Este clar că îi pare bine de cei cîţiva dolari în plus pe care-i cîştigă. Şi nici nu a părut şocat, nici nu l-a jignit pe Winston arătîndu-se curios, cînd el i-a spus verde în faţă că vrea camera pentru o relaţie amoroasă. Nu a făcut altceva decît să privească undeva înainte şi în podea, emiţînd cîteva generalităţi, cu o diplomaţie care dădea impresia că este pe jumătate invizibil. Important lucru, a zis domnul Charrington, să ai puţină intimitate. Cine nu-şi doreşte un loc unde să poată sta singur din cînd în cînd? Şi, cînd cineva reuşeşte să găsească un asemenea loc, este o problemă elementară de delicateţe ca toţi cei care mai sînt la curent cu situaţia respectivă să se prefacă, nu-i aşa?, a nu şti nimic. Apoi a adăugat, parcă evaporîndu-se cu totul el însuşi din lumea reală, că, dacă pe Winston îl interesează, casa are două intrări, dintre care una prin spate, care dă într-o alee.

Jos, sub fereastră, se aude cum cîntă cineva. Winston aruncă o privire afară, stînd cu mare atenţie în spatele draperiei de muselină. Fiind iunie, soarele este încă sus pe cer şi, în curtea inundată de lumină deasupra căreia dă fereastra, vede o femeie monstruoasă, solidă ca o coloană normandă, cu braţele de un roşu-închis, care poartă strîns în jurul mijlocului un şorţ făcut din pînză de sac şi se plimbă tot timpul cu paşi apăsaţi între o copaie de spălat rufe şi o sîrmă de întins, agăţînd cu cîrlige la uscat nişte pătrate de pînză albă – scutece de copil trebuie să fie, se gîndeşte Winston. Iar cînd nu are gura căscată şi plină cu cîrlige de rufe, cîntă cu o voce de contralto:

„N-a fos’ dăcît amăgire,
Ş-a zbura’ ca o zi dă-april’,
Da’ o privire ş-un cuvîn’ şi visu’ ce-au născu’,

Mi-au lua’ cu iele sufletu’“.

Melodia asta bîntuie deja prin Londra de cîteva săptămîni. Este unul dintre nenumăratele cîntece de acest fel publicate în folosul prolilor de un serviciu din cadrul Secţiei Muzică. Textele unor asemenea cîntece se compun fără nici un fel de intervenţie umană, cu ajutorul unui aparat numit versificator. Dar uite că femeia cîntă atît de melodios, încît stupizenia aia odioasă sună aproape plăcut. O aude cîntînd şi-i aude tîrşîitul picioarelor pe dalele de piatră, aude ţipetele copiilor pe stradă şi, de undeva de departe, vine un ecou stins de circulaţie intensă; şi totuşi, în cameră este o linişte ciudată, din cauză că lipseşte tele-ecranul.

Nebunie, nebunie, nebunie, se gîndeşte din nou. Este de neconceput că ar putea frecventa locul ăsta mai mult de cîteva săptămîni fără să fie prinşi. Dar să aibă o ascunzătoare a lor şi numai a lor, undeva înăuntru şi la îndemînă – ispita a fost prea mare pentru amîndoi ca să-i reziste. După ce s-au întîlnit în clopotniţa bisericii, a urmat o perioadă în care le-a fost imposibil să-şi aranjeze vreo întîlnire. Orele de muncă au sporit drastic în perspectiva Săptămînii de Ură. Mai este o lună şi ceva pînă atunci, dar, cum pregătirile sînt teribil de complicate, toată lumea are de lucru peste program. Pînă la urmă, au reuşit să obţină fiecare cîte o după-amiază liberă, şi s-a nimerit să fie în aceeaşi zi. S-au înţeles să meargă în luminişul din pădure. În seara dinaintea zilei respective, s-au întîlnit pe stradă pentru cîteva minute, apropiindu-se, ca de fiecare dată, fără să se uite unul la altul, în cercuri largi. Dar, chiar şi aruncîndu-i o singură privire fugară, Winston şi-a dat seama că Julia era mai palidă ca de obicei.

— A picat, i-a şoptit ea, cînd i s-a părut că putea vorbi fără grijă. Pentru mîine, adică.

— Ce-a picat?

— Mîine după-masă. Nu pot veni.

— De ce?

— Ei, chestia aia lunară. Mi-a venit mai devreme de data asta.

Cîteva clipe, lui Winston i-a venit să urle de furie. O cunoştea deja de o lună şi genul lui de dorinţă pentru ea se schimbase. La început, n-a simţit cine-ştie-ce plăcere adevărată. Prima oară cînd au făcut amor nu a fost nimic altceva decît un act de voinţă. Dar, după a două oară, n-a mai fost acelaşi lucru. Mirosul părului ei, gustul buzelor ei, atingerea pielii ei, toate parcă intraseră şi

în el sau pluteau în aerul din jurul lui. Julia a devenit pentru el o necesitate fizică, un lucru pe care nu numai că şi-l doreşte, dar la care simte că are dreptul. Cînd ea i-a spus că nu poate veni, a avut sentimentul frustrării. Dar, tocmai în clipa aceea mulţimea i-a împins şi i-a lipit unul de celălalt, iar mîinile li s-au întîlnit din întîmplare. Ea i-a strîns iute vîrfurile degetelor într-un fel care părea să-i transmită nu numai dorinţă, dar şi afecţiune. Şi-a dat şi el seama, după ce i-a trecut furia, că, atunci cînd trăieşti cu o femeie, dezamăgirea asta mai ales este ceva curent şi firesc; aşa încît l-a năpădit brusc un sentiment de profundă tandreţe faţă de Julia, cum nu mai trăise pînă atunci. I-ar fi plăcut să fi fost căsătoriţi aşa, de vreo zece ani. I-ar fi plăcut să se poată plimba cu ea pe străzi, uite-aşa, cum făceau atunci, dar pe faţă şi fără frică, vorbind despre tot soiul de banalităţi şi tîrguind una-alta pentru casă. Şi cel mai mult i-ar fi plăcut să fi avut şi ei un loc unde să poată sta singuri, fără să se simtă obligaţi să facă amor de cîte ori se întîlneau. Şi, de fapt, nu chiar în clipa respectivă, ci a doua zi i-a venit ideea să închirieze camera domnului Charrington. Cînd i-a propus Juliei, ea a fost de acord imediat, neaşteptat de repede. Ştiu amîndoi că este curată nebunie să facă aşa ceva, ca şi cum ar coborî în mod intenţionat cu un picior în groapă. Acum, stînd pe marginea patului şi aşteptînd-o pe Julia, îi vin în minte din nou beciurile Ministerului Iubirii. Ciudat cum poate oroarea asta predestinată să-ţi invadeze gîndurile şi apoi să-ţi iasă din cap. O vezi în faţa ta, inevitabilă, într-un viitor oarecare, stînd înaintea morţii ca 99 înaintea lui 100. Nu o poţi evita, dar s-o amîni – asta s-ar putea să reuşeşti; şi totuşi, în loc să încerci s-o amîni, de fiecare dată şi din propria ta iniţiativă, faci ce faci şi te îndrepţi către ea, şi încă pe scurtătură.

Pe scară se aud paşi grăbiţi. Julia dă buzna în cameră. În mînă duce o trusă de scule din canava maro, cu care Winston a mai văzut-o plimbîndu-se pe coridoarele Ministerului. Se ridică şi o ia în braţe, dar ea se desface din îmbrăţişarea lui, în parte şi fiindcă a rămas cu trusa de scule în mînă.

— Stai, stai aşa, zice ea. Lasă-mă o clipă, să-ţi arăt ce-am adus. Tu ai adus porcărie de-aia de cafea Victoria, nu? Ştiam eu c-ai s-aduci. Dă-o dracului, că n-avem nevoie de ea. Uite-aici!

Se aşază în genunchi, deschide trusa şi răstoarnă pe jos cîteva chei şi şurubelniţe, dînd la iveală mai multe pachete aranjate cu grijă, pe care i le întinde lui Winston pe rînd. Primul pachet pare cunoscut la pipăit: este ceva greu şi nisipos, în care îţi intră degetul dacă apeşi.

— N-o fi zahăr?! – întreabă el.

— Zahăr-zahăr, nu zaharină. Şi uite-aici, o franzelă. Pîine albă, ca lumea, nu mizeria aia ce mîncăm noi. Şi un borcănel de gem. Şi-o cutie de lapte – da' uite-aici! De-asta chiar că sînt mîndră. A trebuit s-o învelesc într-o pînză de sac, pentru că…

Dar nu mai este nevoie să-i explice de ce învelise pachetul. Camera se umple brusc de miros, un parfum puternic, fierbinte, care parcă emană de undeva din prima lui copilărie, cu care te mai întîlneşti şi în ziua de astăzi, totuşi, cînd se răspîndeşte din cîte un gang înainte să se trîntească o uşă, sau peste cîte o stradă, îl adulmeci pentru o clipă şi apoi dispare ca şi cum n-ar fi fost.

— Cafea! – şopteşte Winston. Cafea adevărată!

— Cafea de la Partidul Interior. Nu există nimic pe lumea asta să nu aibă şi porcii ăia, da' nimic, ştii ce-i aia? Bineînţeles că servitorii şi chelnerii şi oamenii în general mai pun mîna şi… – A, uite, am şi un pachet de ceai.

Winston se aşază şi el pe jos, lîngă ea, şi rupe hîrtia într-un colţ.

— E ceai adevărat, nu frunze de coacăz.

— Se pare că s-a găsit o mulţime de ceai în ultima vreme. Am cucerit India, aşa ceva, comentează Julia. Aşa, iubitule, dar acuma ascultă-mă o clipă. Vreau să te întorci cu spatele la mine trei minute; du-te şi stai pe partea cealaltă a patului. Nu te duce prea aproape de fereastră. Şi să nu te-ntorci pînă nu-ţi spun eu.

Winston rămîne privind fix, în gol, pe lîngă draperia de muselină. Jos, în curte, femeia cu braţele roşii merge în continuare de la copaie pînă la sîrmă şi înapoi. Îşi scoate alte două cîrlige din gură şi începe din nou să cînte, cu vocea ei profundă:

„Unii zi' că-n tim' pă toate le uiţi,
Zi' c-orice durere-ţi trece,
Da' un zîmbet ş-o lacrimă dup-atîţia ani
Tot îm' mai sfîşi-inima-a-a-a…"

Precis că ştie pe de rost toată prostia aia de cîntec. Vocea ei ajunge pînă sus la el o dată cu adierea blîndă a verii şi sună foarte convingătoare, a melancolie fericită. Îţi dă impresia că femeia ar fi pe deplin satisfăcută dacă seara asta de

iunie nu s-ar mai sfîrşi niciodată, iar rufele de pus la uscat nu s-ar mai termina nici ele; atunci ar putea rămîne şi ea acolo încă o mie de ani, agăţînd scutece pe sîrmă şi fredonînd nerozii. Lui Winston îi trece prin minte un gînd curios, şi anume că nu a auzit niciodată un membru al Partidului care să cînte de unul singur, fiindcă aşa simte el nevoia. Probabil că ar părea şi oarecum neortodox, o excentricitate periculoasă, la fel cu vorbitul de unul singur, de pildă. Poate numai dacă ajungi prin vecinătatea morţii de foame să ai motive să cînţi.

— Poţi să te-ntorci, zice Julia.

Se întoarce cu faţa spre ea, dar, în prima clipă, aproape că nu o recunoaşte. În loc s-o vadă goală, cum se aştepta, descoperă o transformare cu mult mai surprinzătoare: Julia s-a vopsit pe faţă.

Probabil că s-a furişat pînă în cartierele prolilor, a găsit vreo drogherie şi şi-a cumpărat o trusă completă de machiaj. Uite, s-a rujat din plin pe buze, s-a fardat în obraji şi şi-a dat cu pudră pe nas – pînă şi sub ochi şi-a dat cu ceva care i-i face să strălucească. Nu a lucrat ea prea îndemînatic, dar, oricum, nici pretenţiile lui Winston în acest domeniu nu sînt cine-ştie-ce. Nu a mai văzut niciodată şi nici nu-şi putea închipui vreo membră a Partidului fardată. Uimitor cît de mult şi-a îmbunătăţit înfăţişarea. Cu cîteva tuşe de culoare unde trebuia, a devenit nu numai cu mult mai atrăgătoare, dar şi de departe mai feminină. Părul tuns scurt şi salopeta băieţească nu fac decît să sublinieze aceste efecte noi. Cînd o ia în braţe, îl năpădeşte un miros de violete, care îi readuce în minte semiobscuritatea unei bucătării dintr-un subsol şi gura fără dinţi a unei femei care folosea exact acelaşi parfum; dar ce mai contează acum?

— Şi parfum! – exclamă el.

— Da, iubitule, şi parfum. Şi data viitoare, ştii ce fac? O să-mi fac rost de-o rochie adevărată de femeie şi-o s-o port în locul pantalonilor ăstora nenorociţi. Îmi pun ciorapi de mătase şi pantofi cu toc înalt! În camera asta, o să fiu femeie, nu tovarăşă!

Drept care, îşi smulg amîndoi hainele de pe ei şi se urcă în patul imens de mahon. Pentru prima oară se dezbracă şi el de tot în faţa ei – pînă acum i-a fost ruşine de trupul lui alb şi slăbănog, cu venele atinse de varice, care îi ies în evidenţă pe coapse, şi cu pata albicioasă de deasupra gleznei. Cearşafuri nu au, iar pătura pe care se întind este roasă şi netedă, dar dimensiunile şi arcurile elastice ale patului îi uimesc şi pe unul, şi pe celălalt.

— Precis că e plin de ploşniţe, da’ ce contează? – zice Julia.

În ziua de astăzi, nu mai găseşti un pat dublu, poate doar în casele prolilor. În copilărie, lui Winston i s-a mai întîmplat să doarmă într-un pat dublu, dar Julia nu-şi aduce aminte să fi trăit vreodată experienţa asta.

După ce fac ce fac, aţipesc amîndoi. Cînd se trezeşte, Winston vede că limbile ceasului arată nouă fără cîteva minute. Rămîne aşa, nemişcat, pentru că Julia doarme cu capul pe braţul lui îndoit. Aproape tot fardul i-a rămas pe pernă sau pe faţa lui, dar mai are încă o nuanţă de roşu în obraji, care îi scoate în evidenţă liniile frumoase. Soarele aruncă dinspre apus o rază la piciorul patului şi umple de lumină căminul, unde apa din cratiţă fierbe cu bulboane. Jos, în curte, femeia nu mai cîntă, dar ţipetele îndepărtate ale copiilor pătrund pînă la ei. Printre multe alte gînduri, se întreabă dacă în trecutul acela desfiinţat era o experienţă normală de viaţă să stai uite-aşa, în pat, în răcoarea serii de vară – un bărbat şi o femeie, goi-puşcă şi care fac amor cînd au ei chef, care vorbesc despre ce au chef, fără să simtă nici o obligaţie de a se scula, stînd pur şi simplu întinşi în pat şi ascultînd ecourile liniştite de afară. Oare chiar n-o fi existat nici o perioadă în care treaba asta să fi trecut drept ceva firesc?

Julia se trezeşte şi ea, se freacă la ochi şi se ridică într-un cot, ca să se uite la sobiţă.

— S-a dus juma’ de apă, zice ea. Stai, că mă scol acum şi fac imediat cafeaua. Mai avem o oră. La voi, la cît se taie lumina?

— La douăzeci şi trei-treizeci.

— La noi, la cămin, la douăzeci şi trei. Da’ trebuie să fim în camere mai devreme, pentru că… – Marş afară, scîrbă-mpuţită!!

Deodată, se răsuceşte peste marginea patului, pune mîna pe un pantof de pe jos şi-l aruncă de perete într-unul din colţuri, cu o zvîcnire băieţească a braţului, la fel cum, într-o dimineaţă, acum vreo două luni, la cele Două Minute de Ură, a aruncat cu dicţionarul în Goldstein.

— Ce s-a-ntîmplat? – întreabă Winston surprins.

— Era un şobolan. L-am văzut cînd şi-a scos botul scîrbos de după lambriuri. Uite, e o gaură jos, acolo. Oricum, l-am speriat serios de tot.

— Şobolani!! – murmură Winston. În camera asta!

— E plin de ei peste tot, zice Julia indiferentă, întinzîndu-se la loc pe spate. Avem şi la cămin, la bucătărie. Sînt părţi ale Londrei în care mişună. Ştiai că atacă şi copiii? Da, cică da. Sînt străzi pe care femeile n-au curaj să-şi lase copiii singuri nici două minute. Da’ numai ăia mari, cafenii, fac chestia asta. Şi

ce-i prost e că-ntotdeauna…

— Taci din gură! – scrîşneşte Winston din dinţi, cu ochii strînşi.

— Da’ ce s-a-ntîmplat, dragă? Uite, că eşti palid de tot. Ce, îţi fac scîrbă?

— Din toate ororile de pe lumea asta, tocmai un şobolan!

Julia se întoarce lîngă el şi-şi aruncă un picior peste el, ca şi cum ar vrea să-l liniştească, încălzindu-l cu corpul ei. El nu deschide ochii imediat. A avut, timp de cîteva clipe, senzaţia că vede din nou în faţa ochilor un coşmar care l-a terorizat, la diverse intervale, toată viaţa. Întotdeauna se întîmplă cam la fel: se face că stă în faţa unui zid de întunecime şi că de partea cealaltă se află ceva îngrozitor, ceva prea cumplit pentru a putea fi îndurat. În vis, are de fiecare dată un profund sentiment de frustrare, pentru că îşi dă seama că el, de fapt, ştie ce se află dincolo de zidul de întunecime. Cu un efort sfîşietor, de parcă şi-ar smulge o bucată din propriul lui creier, ar putea chiar să scoată la lumină ceea ce se află acolo. De fiecare dată, se trezeşte conştient că, în adîncul sufletului lui, ştie despre ce este vorba; şi uite, şi acum, într-un fel sau altul, are legătură cu ce spunea Julia cînd el i-a retezat-o.

— Iartă-mă, zice într-un tîrziu. N-am nimic, da’ nu-mi plac şobolanii, atîta tot.

— Fii liniştit, iubitule, scăpăm noi de scîrbele alea-mpuţite de-aici. Înainte de a pleca, o să îndes eu în gaură nişte cîrpe şi, cînd mai venim, o să aduc nişte ciment şi-o astup ca lumea.

Winston a trecut deja, pe jumătate, peste momentul de panică oarbă. Se ridică în capul oaselor şi se reazemă de tăblia patului, oarecum ruşinat de slăbiciunea de care a dat dovadă. Julia se ridică din pat, îşi trage salopeta pe ea şi face cafeaua. Din cratiţă se răspîndeşte un miros atît de puternic şi de aţîţător, încît trebuie să închidă fereastra, de teamă să nu-l simtă careva de afară şi să devină curios. Dar şi mai bună decît gustul cafelei în sine este consistenţa mătăsoasă pe care i-o dă zahărul şi pe care Winston aproape c-a uitat-o, după ani întregi de îndulcit orişice cu zaharină. Julia se învîrte prin cameră cu o mînă în buzunar şi în cealaltă cu o felie de pîine cu gem. Se uită indiferentă la bibliotecă, îşi dă cu părerea cum ar fi cel mai bine de reparat măsuţa rabatabilă, se aruncă în fotoliul jerpelit ca să vadă cît de comod este şi cercetează ceasul absurd cu cadranul de douăsprezece ore, zîmbind cu un aer vag tolerant. Ia *presse-papiers*-ul de sticlă şi-l aduce pe pat ca să-l vadă la lumină mai bună. Winston i-l ia din mînă, fascinat, ca de obicei, de luciul sticlei, transparentă ca

apa de ploaie.

— Tu pentru ce zici c-o fi asta? – întreabă Julia.

— Nu cred că e pentru ceva – adică nu cred c-a folosit vreodată la ceva. Asta-mi place la ea. E un ciob de istorie pe care au omis s-o aducă la zi. Un mesaj de-acum o sută de ani, dac-am şti să-l descifrăm.

— Şi tabloul ăla de pe perete…, zice ea, arătînd cu capul spre gravura de pe peretele din faţă. Şi ăla tot o sută de ani o fi avînd?

— Mai mult. Poate chiar două sute. N-avem cum şti sigur. În ziua de azi nu mai poţi şti despre nimic cîţi ani are.

Julia se ridică şi se apropie de gravură.

— Uite, de-aici a scos scîrboşenia aia botu', zice şi trage un picior în lambriul care se găseşte chiar sub gravură. Da' unde e, aici? Am mai văzut clădirea asta nu-ştiu-unde…

— E o biserică – sau, cel puţin, a fost. Sfîntul Clement Danezul, aşa se numea. Şi, aducîndu-şi aminte de cele cîteva versuri pe care i le-a recitat domnul Charrington, adaugă, oarecum nostalgic: „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement".

Spre surprinderea lui, Julia preia poezioara:

— „Ai să-mi dai trei gologani, zice altul la Sîn Martin. / Cînd mi-i dai, zi, cînd mi-i dai? – zice-al treilea la Justiţie…" Şi nu mai ştiu cum era mai departe, da' ştiu că se termina aşa: „Haide, ţine-o lumînare să te duci mai iute-n pat, / Uite, cade-o toporişcă şi te lasă fără cap".

Parcă şi-ar fi spus cele două jumătăţi ale unei parole. Dar trebuie să mai fie un vers, după cel cu „al treilea la Justiţie". Poate că l-ar putea scoate, totuşi, din memoria domnului Charrington, dacă îl ajută să-şi aducă aminte restul.

— De unde ştii chestia asta? – întreabă Winston.

— De la bunicu-meu. Cînd eram mică, mi-o tot recita, poezioara asta. A fost vaporizat cînd aveam eu opt ani. În tot cazul, a dispărut. Da' mă-ntreb cum erau lămîile, adaugă ea, sărind de la una la alta. Că portocale am văzut. Sînt nişte fructe galbene, rotunde, zemoase, cu coaja groasă.

— Eu ţin minte lămîile, zice Winston. Prin cincizeci erau nişte fructe obişnuite. Atît de acre, că ţi se strepezeau dinţii numai cînd le vedeai.

— Pot să jur că tabloul ăsta are ploşniţe pe sub ramă, zice Julia. Am să-l dau jos într-o zi şi-am să-l curăţ ca lumea. Mă rog, acuma hai să ne pregătim de plecare. Eu trebuie să-mi şterg culorile-astea de pe faţă. Ce nu-mi place! După

aia, te şterg şi pe tine de ruj.

Winston mai rămîne în pat cîteva minute. S-a întunecat aproape de tot. Se întoarce către lumină şi se uită la *presse-papiers*-ul de sticlă. Ce i se pare nemaipomenit la el nu este bucăţica de coral dinăuntru, ci chiar interiorul sticlei. Are, aşa, cumva, ca o adîncime a ei proprie, şi totuşi este transparentă ca aerul. Suprafaţa sticlei îi sugerează bolta cerului, care închide în ea o lume minusculă, dar un univers complet. Are sentimentul că ar putea încăpea în universul respectiv şi el însuşi, şi patul de mahon, şi măsuţa, şi ceasul demodat, şi gravura în oţel – chiar şi *presse-papiers*-ul însuşi. Bucata de sticlă simbolizează camera în care se află, iar bucăţica de coral – viaţa Juliei şi a lui, fixate în miezul cristalului ca într-o eternitate.

5

Syme a dispărut. Alaltăieri, el nu a mai apărut la slujbă; cîţiva inşi fără minte s-au apucat să comenteze absenţa lui. Ieri, deja, nimeni nu mai pomenea nimic despre el. Astăzi, în pauza de prînz, Winston se duce în holul Secţiei Documente, ca să se uite la avizier. Există acolo o listă bătută la maşină, cu membrii Comisiei de Şah, din care făcea parte şi Syme. Lista arată aproape la fel ca înainte, adică nimic nu este tăiat; atîta, că e mai scurtă cu un nume. Clar: Syme nu mai există; el nu a existat niciodată.

Afară este o căldură care te coace. În clădirea ca un labirint a Ministerului, încăperile fără ferestre şi cu aer condiţionat păstrează o temperatură normală, dar afară trotuarele te frig la picioare, iar în metrouri, la orele de vîrf, domneşte o duhoare înspăimîntătoare. Preparativele pentru Săptămîna de Ură sînt în toi şi în toate Ministerele personalul lucrează peste program. Totul trebuie organizat: marşuri, întruniri, parade militare, conferinţe, expoziţii de figuri de ceară, filme, tele-programe; sînt de ridicat tribune, de construit efigii, de inventat lozinci, de scris cîntece, de răzpîndit zvonuri, de măsluit fotografii. La Secţia Literatură, echipa din care face parte şi Julia a fost luată de la producţia de romane şi i s-a dat de fabricat la repezeală o serie de pamflete despre atrocităţi. Winston, pe lîngă lucrările obişnuite, stă în fiecare zi ore întregi ca să treacă în revistă numere vechi din *Times* şi să schimbe sau să îmbunătăţească anumite pasaje care urmează să fie citate în discursuri. Noaptea, tîrziu, cînd prolii mişună pe

străzi cu miile, oraşul arată ciudat de febril. Rachetele cad parcă mai des ca niciodată, iar uneori se aud de la mare depărtare nişte explozii fantastice, despre care nimeni nu ştie ce ar putea fi, în schimb circulă zvonuri îndrăcite.

Noul cîntec care va fi şlagărul Săptămînii de Ură – se şi numeşte *Cîntec despre Ură* – a fost deja compus şi se reia la nesfîrşit pe tele-ecrane. Are un ritm sălbatic, de lătrat, care nu poate fi numit propriu-zis muzică; seamănă mai degrabă cu un răpăit de tobe. Răcnit pe sute de voci, în tropăiala marşurilor, îţi dă fiori pe şira spinării. De minune a prins deja la proli, răsunînd la miezul nopţii pe străzi, la concurenţă cu încă popularul *N-a fost decît amăgire*. Copiii Parsons îl cîntă în gura mare, la orice oră din zi şi din noapte, şi au devenit insuportabili.

Serile lui Winston sînt acum mai pline ca niciodată. Parsons, vecinul lui, organizează plutoane de voluntari care să pregătească strada lor pentru Săptămîna de Ură fixînd pancarte, lipind afişe, instalînd catarge pentru steaguri pe case şi încumetîndu-se chiar să agaţe cabluri de-a latul străzii, de la un acoperiş la altul, pentru a putea atîrna fanioane. Motivul numărul unu de mîndrie al lui Parsons, care este fericit ca un bufon şi se simte în elementul lui, este că numai Blocul Victoria urmează să asigure patru sute de metri de drapele. Sub pretextul căldurii şi al muncii fizice, seara trece la pantaloni scurţi şi la o cămaşă descheiată la gît. Îl vezi peste tot în acelaşi timp: împinge, trage, taie cu ferăstrăul, bate cu ciocanul, organizează, îi încurajează pe toţi cu îndemnuri tovărăşeşti şi emană, prin fiecare cută a pielii, valuri parcă inepuizabile de miros acru de sudoare.

Brusc, Londra a fost năpădită de un nou afiş. Nu are nici un text, ci reprezintă, pur şi simplu, un soldat eurasian monstruos, înalt de trei-patru metri, cu o mutră inexpresivă de mongol şi care înaintează, cu nişte cizme enorme şi cu pistolul-mitralieră ţinut la brîu şi îndreptat înainte. Indiferent din ce unghi te uiţi, gura puştii, mărită din cauza perspectivei, pare a ţinti exact către ochii tăi. Afişul ăsta a fost lipit în orice loc liber de pe orice perete destul de mare, lăsînd în urmă, ca număr, chiar şi portretele Fratelui cel Mare. Prolii, care de felul lor sînt apatici cînd vine vorba despre război, acum s-au mobilizat, lăsîndu-se asmuţiţi într-una dintre crizele lor periodice de frenezie patriotică. Şi, pentru a se armoniza cu starea generală de spirit, rachetele omoară şi ele mai mulţi oameni decît de obicei. Una a căzut pe un cinematograf plin din Stepney şi a lăsat cîteva sute de morţi îngropaţi sub dărîmături. Toată populaţia cartierului s-

a încolonat într-o lungă procesiune funebră, care a durat ore întregi şi a luat, de fapt, forma unui miting de protest. Altă bombă a căzut pe un maidan folosit ca loc de joacă şi cîteva zeci de copii au fost transformaţi în praf şi pulbere. Au urmat alte demonstraţii furioase. Goldstein a fost ars *in effigie*, sute de afişe cu soldatul eurasian au fost sfîşiate şi aruncate pe foc, iar cîteva magazine au fost jefuite în tărăboiul general; în cele din urmă, s-a răspîndit zvonul că ar exista spioni care teleghidează rachetele prin radio-unde, aşa încît doi bătrîni, suspectaţi de a fi de origine străină, au murit sufocaţi de flăcări în propria lor casă.

Ori de cîte ori ajung în camera domnului Charrington, Julia şi Winston stau dezbrăcaţi, întinşi unul lîngă altul pe patul nefăcut, sub fereastra deschisă, doar-doar le-o fi mai puţin cald. Şobolanul n-a mai apărut, dar, din cauza căldurii, ploşniţele s-au înmulţit îngrozitor. Lor, însă, nu le pasă. Murdară sau curată, camera lor li se pare a fi raiul pe pămînt. Cum ajung, împrăştie peste tot piper cumpărat la negru, îşi dau jos hainele de pe ei şi fac amor aşa, năduşiţi, pe urmă adorm în tandem, iar cînd se trezesc, ploşniţele sînt deja regrupate, gata de contra-ofensivă.

De patru, cinci, şase – de şapte ori s-au întîlnit numai în luna iunie. Winston a renunţat la obiceiul de a bea gin la orice oră. Parcă i-a trecut şi nevoia de a bea. S-a îngrăşat, ulceraţia varicoasă a mai dat înapoi, lăsînd doar o pată cafenie pe pielea de deasupra gleznei, iar accesele de tuse din fiecare dimineaţă au încetat. Cursul vieţii nu i se mai pare de nesuportat şi nici nu-i mai vine să se strîmbe la tele-ecran sau să strige porcării în gura mare. Acum, că au o ascunzătoare sigură, aproape ca o locuinţă, numai a lor, nici nu li se mai pare o nedreptate că nu se pot vedea decît din cînd în cînd, şi numai cîteva ceasuri de fiecare dată. Un singur lucru contează: camera de deasupra magazinului de vechituri, faptul că ea există. Dacă o ştiu acolo, neatinsă, se simt de parcă ar fi înăuntru chiar şi cînd nu sînt. Camera lor este o lume în sine, ca o enclavă din trecut, în care mai trăiesc încă anumite animale, altminteri dispărute. Şi domnul Charrington, se gîndeşte Winston, este tot un animal dispărut. Înainte de a merge sus, şi-a făcut un obicei: se opreşte şi stă de vorbă cu domnul Charrington. Bătrînelul nu pare să iasă vreodată din prăvălie, în orice caz foarte rar, iar, pe de altă parte, nu are aproape nici un client. Duce o existenţă de fantomă, pendulînd între prăvălia mică şi întunecoasă şi o bucătărie şi mai mică din dos, unde îşi face de mîncare şi ţine, printre altele, şi un gramofon

incredibil de vechi, cu o pîlnie enormă. Conversaţia cu Winston se pare că îi face plăcere. Se învîrteşte printre mormanele de obiecte inutile, cu nasul lui lung şi ochelarii groşi, cu umerii aduşi în faţă în jacheta de catifea, avînd mereu un aer de perceptor, mai degrabă decît de negustor. Se opreşte din cînd în cînd şi pune degetul, cu un fel de entuziasm ofilit, pe cîte un dop de porţelan, pe capacul pictat al unei tabachere pentru prizat, sparte, sau pe cîte un medalion gol pe dinăuntru, care conţine o şuviţă din părul cine-ştie-cărui copil mort demult. Nu-i cere lui Winston să le cumpere, doar să le admire. Cînd vorbeşti cu domnul Charrington, parcă asculţi clincăitul unei cutii muzicale vechi şi stricate. De undeva, din cotloanele memoriei lui, tot scoate fragmente de poezioare uitate de toată lumea. Una este despre douăzeci şi patru de mierle, alta despre o vacă fără un corn, alta despre moartea bietului Robin Cocoşelul.

— M-am gîndit că v-ar putea interesa, zice el, rîzînd uşor a dispreţ, ori de cîte ori vine cu cîte un asemenea citat, deşi niciodată nu-şi aduce aminte în întregime de nici o poezioară.

Şi Winston şi Julia realizează – într-un fel, nu pierd nici o clipă din vedere – faptul că, oricum ar fi, ceea ce fac ei nu poate dura la infinit. Uneori, cînd sentimentul morţii iminente li se pare la amîndoi la fel de palpabil ca patul pe care fac amor, se strîng unul în celălalt, cu un fel de senzualitate disperată, ca un suflet damnat care se agaţă de ultimele fărîme de plăceri lumeşti, atunci cînd vede că mai are numai cîteva minute pînă să-i bată ceasul. Alteori, însă, îşi întreţin unul celuilalt iluzia nu numai a siguranţei, dar şi a permanenţei. Atîta timp cît se află în camera lor, nu li se poate întîmpla nimic rău. De ajuns acolo este, într-adevăr, dificil şi primejdios, dar camera în sine este ca un templu, ca atunci cînd Winston s-a uitat în inima *presse-papiers*-ului, cu sentimentul că ar putea, într-un fel oarecare, să pătrundă în interiorul universului de sticlă şi că, odată intrat înăuntru, timpul, cel puţin pentru el, ar fi încătuşat. De multe ori, se lasă să alunece în vise de mîntuire. Norocul nu-i va părăsi niciodată şi îşi vor duce mai departe complotul, uite-aşa, pînă la adînci bătrîneţe. Sau Katherine crapă dracului odată, iar ei reuşesc, trăgînd sforile cu multă abilitate, să se căsătorească. Sau se sinucid amîndoi în acelaşi timp. Sau dispar, îşi schimbă înfăţişarea, devin imposibil de recunoscut, învaţă să vorbească în argoul prolilor, se angajează într-o fabrică oarecare şi trăiesc pînă la adînci bătrîneţe neştiuţi de nimeni, pe o străduţă dosnică. Toate astea sînt nişte tîmpenii, bineînţeles; amîndoi ştiu prea bine că, în realitate, nu au nici o scăpare. Singura

variantă efectiv realizabilă este cea cu sinuciderea, dar nici la asta nu au nici o intenţie să recurgă. Trăiesc de la o zi la alta şi de la o săptămînă la alta, tîrîndu-se printr-un prezent fără viitor, dintr-un instinct mai puternic decît voinţa lor, aşa cum întotdeauna plămînii îţi mai trag o gură de aer, dacă mai există măcar o gură de aer de respirat în jurul tău.

Alteori, tot aşa, cad de acord să se revolte în mod organizat împotriva Partidului, dar habar nu au care ar trebui să le fie primul pas. Chiar dacă legendara Frăţie există într-adevăr, tot mai au de rezolvat dificultatea de a găsi o metodă prin care să ia legătura cu ea. Winston îi povesteşte Juliei despre acea bizară comuniune spirituală care există – sau, cel puţin, i se pare lui că există – între el şi O'Brien şi despre tentaţia pe care o simte uneori de a-l aborda aşa, direct, pe O'Brien, anunţîndu-l că este duşmanul Partidului şi cerîndu-i sprijinul. Curios este, însă, că o asemenea afirmaţie din partea lui nu i se pare Juliei un lucru îngrozitor de imprudent. Cum ea are obiceiul de a judeca oamenii după feţele lor, i se pare normal ca Winston să-l eticheteze pe O'Brien drept persoană de încredere pe temeiul unei singure priviri fugare. Mai mult decît atît, ea este convinsă că toată, sau aproape toată lumea detestă Partidul pe ascuns şi că toţi ar încălca regulile, dacă ar găsi o metodă cît-de-cît prudentă de a face treaba asta. Dar că ar exista, sau că ar *putea* exista o opoziţie organizată, de anvergură – aşa ceva Julia refuză să creadă. Poveştile despre Goldstein şi armata lui camuflată, cum îi spune ea, nu sînt decît nişte gogomănii pe care trebuie să te prefaci că le crezi, inventate de Partid pentru a-şi sluji propriile interese. De nenumărate ori, la întrunirile de Partid şi la demonstraţiile spontane, ea recunoaşte că zbiară cît poate de tare în favoarea executării unor oameni despre care nu a auzit niciodată şi nu crede nici în ruptul capului că ar fi comis crimele care li se pun în cîrcă. La procesele publice, se bagă şi ea în primele rînduri, în detaşamentele Ligii Tineretului care înconjoară clădirea tribunalului zi şi noapte, şi ţipă, la anumite intervale de timp, „Moarte trădătorilor!" În timpul celor Două Minute de Ură, îi întrece pe toţi ceilalţi la insultele adresate lui Goldstein, deşi, totuşi, are o idee foarte vagă despre el, cine este şi ce teze, pasămite, susţine. Julia a crescut în anii de după Revoluţie şi este mult prea mică pentru a ţine minte confruntările ideologice ale anilor cincizeci şi şaizeci. Ceva care să semene a mişcare politică independentă iese din perimetrul imaginaţiei ei şi, oricum, Partidul nu poate fi învins. Partidul va exista întotdeauna şi va fi întotdeauna acelaşi. Împotriva lui nu te poţi revolta

decît făcînd anumite gesturi secrete de neascultare sau cîte un act izolat de violenţă, de pildă să omori pe cineva sau să arunci în aer ceva.

În anumite privinţe, Julia este mult mai perspicace decît Winston şi mult mai puţin atentă la propaganda Partidului. Într-o zi, de pildă, cînd el a adus vorba, în legătură cu altceva, despre războiul cu Eurasia, ea l-a lăsat cu gura căscată spunîndu-i, cu tonul cu care ai enunţa o banalitate, că, după părerea ei, nu este nici un război. Rachetele care cad în fiecare zi asupra Londrei sînt lansate, probabil, de guvernul Oceaniei însuşi, „ca să ţină lumea cu sufletul la gură“. Asemenea idee lui Winston chiar că nu i-a trecut niciodată prin cap. I-a trezit şi un sentiment de invidie spunîndu-i că, în timpul celor Două Minute de Ură, marea ei problemă este să se abţină, să nu o umfle rîsul. Julia nu pune la îndoială tezele Partidului decît atunci cînd îi afectează propria ei viaţă într-un fel sau altul. De multe ori, acceptă mitologia oficială, pur şi simplu fiindcă diferenţa dintre adevărat şi fals i se pare neesenţială. De pildă, ea crede, fiindcă aşa a învăţat la şcoală, că Partidul a inventat avioanele. Winston, în schimb, îşi aduce aminte că, la sfîrşitul anilor cincizeci, cînd mergea el la şcoală, numai despre elicopter se spunea că l-ar fi inventat Partidul; uite, nu au trecut decît vreo doisprezece ani şi Julia a învăţat la şcoală că şi avionul a fost inventat de Partid; peste încă o generaţie, or să pretindă că şi locomotiva cu aburi tot ei au descoperit-o. Cînd îi spune că avioanele existau deja cu mult înainte să se fi născut ei şi cu mult înainte de Revoluţie, Juliei i se pare o informaţie absolut neinteresantă. La urma urmei, ce contează cine a descoperit avionul? Efectiv uimit rămîne, însă, Winston atunci cînd constată, dintr-o vorbă spusă de el la întîmplare, că Julia nu-şi aduce aminte că numai acum patru ani Oceania era în război cu Estasia şi în pace cu Eurasia. Bun, sigur că ea consideră tot războiul o gogoriţă; dar parcă nici nu a băgat de seamă că duşmanul se cheamă acum altfel.

— Eu credeam că sîntem tot timpul în război cu Eurasia, comentează ea, cu gîndurile aiurea.

Treaba asta îi dă lui Winston un sentiment de frică. Descoperirea avionului a avut loc cu mult înainte de naşterea ei, dar de la mutarea războiului n-au trecut decît patru ani, şi chiar şi atunci ea era deja femeie în toată firea. Se ceartă cu ea pe această temă şi, după vreun sfert de oră, izbuteşte să-i scoată cu cleştele din memorie o vagă amintire cum că, la un moment dat, Estasia era duşmanul, şi nu Eurasia. Chiar şi aşa, ei subiectul i se pare neimportant.

— Şi ce contează, zău aşa?! – exclamă Julia, pierzîndu-şi răbdarea. Oricum toate războaiele-astea se ţin lanţ şi oricum toată lumea ştie că ştirile-s false de la un cap la altul.

Uneori, îi povesteşte despre Secţia Documente, unde lucrează el, şi despre nesimţirea cu care se falsifică totul acolo. Asemenea lucruri, însă, pe ea n-o oripilează ca pe el. Nu i se pare că se cască vreo prăpastie sub picioarele ei la gîndul minciunilor care devin adevăruri. Îi povesteşte despre Jones, Aaronson şi Rutherford şi despre petecul de hîrtie pe care l-a avut pentru cîteva clipe în faţa ochilor. Nu reuşeşte s-o impresioneze. La început, nici nu înţelege prea bine despre ce este vorba:

— Erau prieteni de-ai tăi? – îl întreabă.

— Nu, nu-i cunoşteam personal. Erau membri ai Partidului Interior. Şi, în tot cazul, erau mai bătrîni ca mine, oameni dinainte de Revoluţie şi din primii ani de după. Eu îi ştiam numai din vedere.

— Şi-atunci, care era problema? Tot timpul sînt omorîţi oameni, nu?

Winston încearcă s-o facă să priceapă.

— A fost un caz excepţional. Nu-i vorba numai că nişte oameni au fost omorîţi. Nu-ţi dai seama că trecutul, pînă şi ziua de ieri, a fost abolit? Dacă mai supravieţuieşte pe undeva, atunci acel undeva este cîte un corp solid care există fără cuvinte, uite, ca bucata aia de sticlă de pe masă. Noi deja nu mai ştim absolut nimic despre Revoluţie şi despre anii dinaintea ei. Toate documentele au fost ori distruse, ori falsificate, toate cărţile au fost rescrise, toate tablourile au fost pictate din nou, la toate statuile şi străzile şi clădirile li s-au schimbat numele, toate datele au fost modificate. Şi procesul ăsta continuă zi de zi şi clipă de clipă. Istoria s-a blocat. Nu mai există nimic altceva decît un prezent fără început şi fără sfîrşit, în care Partidul are întotdeauna dreptate. Sigur că eu *ştiu* că trecutul este falsificat, dar n-aş putea în nici un fel să dovedesc treaba asta, chiar dacă şi eu lucrez la falsificarea lui. După ce-mi fac partea mea, nu mai rămîne nici o singură dovadă. Singura probă se află în mintea mea, dar de unde ştiu eu că mai există măcar un singur om care să aibă aceleaşi amintiri ca şi mine? Numai atunci, cînd îţi spun, o singură dată în viaţa mea, am avut în faţa ochilor o dovadă palpabilă *după* ce se întîmplase falsificarea – ani de zile după.

— Şi ce-ai rezolvat cu asta?

— N-am rezolvat nimic, pentru că am aruncat-o cîteva secunde mai tîrziu.

Dar, dacă mi s-ar mai întîmpla astăzi aşa ceva, zău c-aş păstra-o!

— Ei, uite, eu n-aş păstra-o! – exclamă Julia. Sînt gata să risc, dar pentru ceva care să merite, nu pentru nişte fiţuici vechi de ziar. Şi, chiar dac-o păstrai, ce puteai face cu ea?

— Probabil că nu mare lucru. Dar era o probă. Poate că ar fi semănat cîteva îndoieli pe ici, pe colo, presupunînd că aş fi avut curajul s-o arăt cuiva. Nu-mi fac iluzii că noi am putea schimba ceva în timpul vieţii noastre. Dar parcă şi văd mici nuclee de rezistenţă apărînd din loc în loc, grupuri mici de oameni care se alătură unele altora şi se măresc treptat, treptat, poate reuşesc să lase şi ceva scris după ele, aşa încît generaţiile viitoare să ducă mai departe puţinul pe care l-am început noi.

— Ce-mi pasă mie, iubirea mea, de generaţiile viitoare? – zice Julia. Mie îmi pasă de *noi*.

— Tu te revolţi numai de la brîu în jos, zice Winston.

Vorba asta, Julia o găseşte strălucită şi se aruncă de gîtul lui încîntată.

Ramificaţiile doctrinei Partidului, în schimb, o lasă absolut rece. Ori de cîte ori Winston începe să-i vorbească despre principiile SOCENG-ului, despre dublugîndit, despre caracterul schimbător al trecutului, despre negarea realităţii obiective, sau cînd foloseşte cuvinte din Nouvorbă, Julia se plictiseşte, nu mai înţelege o iotă şi-l întrerupe, spunîndu-i că ea niciodată nu dă atenţie tuturor bazaconiilor ălora. Doar ştie toată lumea că-s numai aiureli, de ce să le mai şi bagi în seamă?! Ea ştie foarte bine cînd să strige „ura!“ şi cînd „huo!“ şi nici nu-i trebuie mai mult. Iar dacă el se încăpăţînează pe asemenea subiecte, ea are obiceiul descurajant de a adormi imediat. Este genul de om care aţipeşte oricînd şi în orice poziţie. Cînd vorbeşte cu ea, îşi dă seama cît de uşor poate lăsa cineva impresia ortodoxiei, neavînd habar, în realitate, despre lucrurile care înseamnă, propriu-zis, ortodoxie. Într-un anume fel, concepţia despre lume a Partidului prinde cel mai bine la oamenii incapabili de a o înţelege. Numai asemenea oameni pot fi făcuţi să accepte cele mai flagrante încălcări ale bunului-simţ, pentru că ei nu pricep şi pace enormităţile care li se cer şi, nefiind suficient de interesaţi de evenimente, nici nu observă ce se petrece de fapt. Neînţelegînd, oamenii aceştia rămîn normali. Ei înghit, pur şi simplu, totul, iar ceea ce înghit nu le face practic nici un rău, pentru că nu lasă nimic în urmă, nu lasă reziduuri, aşa cum, uneori, cîte un bob de porumb trece nedigerat prin stomacul păsării.

În sfîrşit!! În sfîrşit, s-a-ntîmplat! Semnul pe care-l aştepta de-atîta timp! Toată viaţa, i se pare acum, a tînjit după treaba asta.

Winston merge pe un coridor lung, la Minister şi, la un moment dat, cînd ajunge cam în acelaşi loc unde i-a strecurat Julia bileţelul în mînă mai demult, îşi dă seama că exact în spatele lui merge cineva, mai voluminos decît el. Persoana, cine-ştie-cine o fi, tuşeşte scurt, dîndu-i a înţelege, evident, că vrea să stea de vorbă cu el. Se răsuceşte brusc, să vadă cine-l urmăreşte. O'Brien.

În sfîrşit, se află unul lîngă celălalt şi parcă prima şi singura pornire a lui, a lui Winston, este s-o ia la fugă. Inima îi zvîcneşte de-a dreptul brutal. Nu se simte în stare să scoată vreo vorbă. O'Brien îşi urmează drumul înainte, în acelaşi ritm, apucîndu-l prieteneşte de braţ pentru cîteva momente, aşa încît ajung să meargă umăr la umăr. Tot el sparge gheaţa primul, în felul lui aparte, cu politeţea aceea solemnă, care-l face să fie altfel decît majoritatea membrilor Partidului Interior.

— Aşteptam o ocazie potrivită pentru a sta de vorbă cu dumneata, îi spune el lui Winston. Mai acum cîteva zile, am citit în *Times* un articol al dumitale, scris în Nouvorbă. Am impresia că dovedeşti un interes ştiinţific pentru limba noastră.

Winston îşi mai recapătă ceva din stăpînirea de sine.

— Ştiinţific e cam mult spus, zice el. Eu sînt un profan. Şi, pe urmă, nu e specialitatea mea. N-am avut niciodată de-a face cu alcătuirea propriu-zisă a limbii.

— Dar scrii într-un stil foarte elegant, zice O'Brien. Şi nu e numai părerea mea. Vorbeam de curînd cu un prieten al dumitale care *este*, fără îndoială, un specialist. Îmi scapă numele lui în clipa asta.

Winston simte un nou junghi dureros în inimă. Cum poate înţelege remarca asta altfel decît ca pe o referire la Syme? Dar Syme nu este numai mort şi gata: este abolit, este o *nepersoană*. Orice referire cît-de-cît explicită la el este mortal de primejdioasă. Precis că O'Brien vrea să-i dea, în felul acesta, un semn, să-i transmită ceva ca o parolă. Comiţînd, împreună, un mărunt act de crimăgîndit, ajung complici. Merg în continuare amîndoi pe coridor cînd, deodată, O'Brien se opreşte. Îşi reaşază ochelarii pe nas, cu gestul acela ciudat, dezarmant de prietenesc de fiecare dată, apoi zice:

— Ceea ce voiam, de fapt, să-ţi spun, este că în articolul dumitale am observat că ai folosit două cuvinte care s-au perimat. E drept, numai foarte de curînd, dar s-au perimat. Ai avut ocazia, cumva, să consulţi Ediţia a Zecea a Dicţionarului Nouvorbei?

— Nu, răspunde Winston. Nu ştiam c-a şi apărut. Noi, la Secţia Documente, o folosim încă pe-a Noua.

— Ediţia a Zecea urmează să apară abia peste vreo cîteva luni, cred. Dar au fost puse deja în circulaţie cîteva exemplare. Eu, de pildă, am un exemplar. Te-ar interesa cumva să te uiţi prin el?

— Sigur că da, se grăbeşte să încuviinţeze Winston, pricepînd imediat încotro bate O'Brien.

— Sînt cîteva inovaţii acolo foarte ingenioase. De pildă, cred c-o să te frapeze restrîngerea numărului de verbe. Deci, cum zici să procedăm? Să trimit pe cineva la dumneata să ţi-l aducă? Problema este că invariabil îmi zboară din minte lucrurile de acest fel. Poate poţi dumneata să treci pe la mine să-l iei – oricînd îţi convine. Stai o clipă, să-ţi scriu adresa.

Se opresc în faţa unui tele-ecran. O'Brien îşi pipăie cu palma, oarecum distrat, două dintre buzunare şi scoate un carneţel cu coperţile legate în piele şi un pix aurit. Mîzgăleşte adresa stînd exact sub tele-ecran, într-o poziţie în care, dacă de la celălalt capăt al firului l-ar urmări cineva, ar putea citi foarte bine ce scrie el; pe urmă, rupe foaia din carneţel şi i-o întinde lui Winston.

— Mă găseşti acasă de obicei seara, zice el. Dacă nu sînt eu, îţi dă servitorul meu dicţionarul.

Şi pleacă, lăsîndu-l pe Winston cu hîrtiuţa în mînă, de astă dată fără să trebuiască s-o ascundă. Totuşi, memorează cu atenţie adresa scrisă pe ea şi, după cîteva ceasuri, o aruncă în gaura de memorie, împreună cu un teanc de alte hîrtii.

Cîteva minute au stat de vorbă, nu mai mult. O singură explicaţie poate avea întîmplarea asta. O'Brien a pus la cale întîlnirea de pe coridor pentru a-i putea da lui Winston adresa lui, lucru necesar, pentru că este singura modalitate de a afla unde anume locuieşte cineva. Cărţi de adrese nu există. Dacă vrei să vorbeşti cu mine vreodată – asta a vrut să-i comunice O'Brien – aici mă găseşti. Poate că o să găsească şi vreun mesaj ascuns pe undeva prin dicţionar. În tot cazul, un lucru e cert: conspiraţia la care visează de atîta timp există cu adevărat, iar el, Winston Smith, a pus mîna pe un fir care duce într-acolo.

Ştie că, mai devreme sau mai tîrziu, va răspunde la apelul lui O’Brien. Poate a doua zi, poate peste mai mult timp – nu ştie sigur. Ceea ce i se întîmplă acum nu este altceva decît evoluţia unui proces care s-a declanşat cu ani în urmă. Primul pas a fost un gînd involuntar şi secret, al doilea a fost acela de a-şi ţine un jurnal. A trecut de la gînduri la vorbe, iar acum de la vorbe la fapte. Ultimul pas îl va duce în beciurile Ministerului Iubirii, şi el ştie şi acceptă certitudinea asta, din moment ce începutul conţine în sine şi sfîrşitul. Şi totuşi, îi este frică sau, mai degrabă, parcă ar simţi dinainte gustul morţii, parcă ar fi ceva mai puţin viu. Chiar în timp ce vorbea cu O’Brien, cînd a pătruns în profunzime sensul cuvintelor lui, l-au cuprins nişte fiori reci: avea senzaţia că păşeşte într-un loc umed ca un mormînt, şi nu era ceva nou, pentru că de la bun început a ştiut că i s-a pregătit mormîntul şi că-l aşteaptă.

7

Winston se trezeşte din somn cu ochii înecaţi în lacrimi. Julia se rostogoleşte, somnoroasă, şi se lipeşte de el, bălmăjind ceva ce vrea să însemne „Ce s-a-ntîmplat?“

— Am visat…, începe el, dar se opreşte brusc.

Mult prea complicat de spus în cîteva cuvinte. Pe de-o parte, este visul în sine, pe de altă parte, o amintire pe care i-a deşteptat-o visul şi care i-a năvălit în minte în cele cîteva clipe de cînd s-a trezit.

Rămîne culcat, cu ochii închişi, adîncindu-se în continuare în atmosfera visului. Vede ceva ca un loc larg, luminos, în care întreaga lui viaţă parcă i se aşterne înainte, ca un peisaj de vară, seara, după ploaie. Totul se petrece în interiorul *presse-papiers*-ului de sticlă, dar suprafaţa sticlei este ca bolta cerului, iar sub bolta aceea totul este inundat de o lumină limpede în care poţi privi pînă hăt-departe. Visul în sine se comprimă – şi, într-un anume fel, şi constă – într-un gest din braţ pe care l-a făcut mama lui demult şi pe care l-a repetat, după treizeci de ani, o evreică dintr-un film documentar, încercînd să-şi apere băieţelul de gloanţe, cu cîteva clipe înainte ca elicopterele să-i măcelărească pe amîndoi.

— Auzi, zice el, ştii că eu, pînă-n momentul ăsta, am crezut c-am omorît-o pe maică-mea?

— De ce-ai omorît-o? – întreabă Julia semi-conştientă, fiindcă nici nu mai doarme, nici nu s-a trezit încă.

— N-am omorît-o propriu-zis. Adică nu fizic.

În vis i-a reapărut chipul mamei lui, aşa cum a văzut-o ultima oară, iar în cele cîteva clipe după ce s-a trezit, i-au revenit în minte toate micile întîmplări legate de această ultimă imagine. Este, probabil, o amintire pe care şi-a împins-o cu bună ştiinţă în străfundurile memoriei în toţi anii ăştia care au trecut de atunci. Nu ştie cu siguranţă cînd s-au petrecut lucrurile, dar nu putea avea mai puţin de zece ani, mai degrabă vreo doisprezece.

Tatăl îi dispăruse ceva mai înainte, dar cît era acel ceva nu mai ştie. Îşi aduce aminte de condiţiile grele, mizere ale vieţii din zilele acelea: panica provocată din cînd în cînd de raidurile aeriene, adăposturile improvizate în staţiile de metrou, grămezile de moloz prin tot oraşul, proclamaţiile pe care nu le înţelegea, afişate la fiecare colţ de stradă, bandele de tineri, toţi cu cămăşi la fel, cozile interminabile la pîine, rafalele de mitralieră care se auzeau de undeva, din depărtare – dar, mai presus de toate, faptul că niciodată nu mînca să se sature. Îşi aduce aminte cum se unea cu alţi băieţi, după-amieze întregi, ca să scotocească prin coşurile şi lăzile de gunoi şi cum scoteau de acolo cotoare de varză, coji de cartofi şi, uneori, chiar cîte o coajă de pîine veche şi cum le ştergeau cu grijă de scrum; cum aşteptau să treacă pe stradă camioanele care aveau traseu prin cartierul lor şi despre care se ştia că transportau hrană pentru vite, fiindcă uneori, cînd se hurducau pe hîrtoape, mai cădea cîte o turtă de ulei.

Cînd a dispărut tatăl lui, maică-sa nici măcar nu a părut surprinsă sau cine-ştie-ce mîhnită, dar s-a schimbat brusc: a devenit complet apatică. Pînă şi pentru Winston era limpede că mama lui aştepta ceva ce era sigură că avea să vină. Făcea tot ce era nevoie – gătea, spăla, cîrpea, strîngea patul, freca pe jos, ştergea praful de pe cămin –, dar le făcea pe toate foarte lent şi cu o ciudată lipsă de mişcări inutile, parcă ar fi fost modelul unui pictor, care îşi schimbase poziţia cu de la sine putere. Voinică şi înaltă cum era, trupul ei parcă revenea întruna automat către poziţia de repaus. Uneori, stătea ore întregi aproape nemişcată pe marginea patului, legănînd-o pe surioara lui, o biată copilă de doi-trei ani, mică şi bolnavă, tăcută, cu o faţă prelungă şi subţire ca de maimuţă. Alteori, foarte rar, însă, îl lua şi pe el, pe Winston, în braţe şi-l strîngea la pieptul ei minute în şir fără să scoată o vorbă. Şi el era conştient, dincolo de tinereţea şi de egoismul lui, că gestul ei era legat cumva de lucrul acela nerostit

niciodată, dar care trebuie să se întîmple dintr-un moment într-altul.

Revede şi camera unde locuiau: o încăpere întunecoasă, care mirosea a stătut şi părea pe jumătate plină numai din cauza patului acoperit cu o cuvertură albă. Din grătarul de la sobă ieşea un arzător de gaz, iar mîncarea o ţineau pe o poliţă; afară, pe palier, era o chiuvetă cafenie, de teracotă, comună mai multor camere. Îşi aduce aminte de trupul statuar al mamei lui, cum se apleca la arzătorul de gaz şi învîrtea ceva într-o cratiţă. Cel mai bine, însă, îşi aduce aminte de foamea lui continuă şi de luptele abjecte şi crîncene de la fiecare masă. O pisălogea pe maică-sa întrebînd-o, de zeci de ori, de ce nu aveau mai mult de mîncare, urla la ea şi se înfuria – parcă îşi aude din nou inflexiunile vocii care începuse să i se schimbe prea devreme şi uneori suna ciudat de spartă – sau făcea eforturi supraomeneşti, dublate de un accent de patetism, ca să capete mai mult decît porţia care îi revenea. I se părea de la sine înţeles că el, „băiatul“, trebuia să primească porţia cea mai mare; dar, oricît de mult i-ar fi pus mama lui în farfurie, el în mod invariabil mai cerea. La fiecare masă, mama îi făcea morală, să nu fie egoist, să nu uite că sora lui mai mică era bolnavă şi că şi ea avea nevoie să mănînce – dar nu era nici un chip. El zbiera de furie cînd mama lăsa jos polonicul, sărea să-i smulgă cratiţa şi lingura din mînă şi lua din farfuria fetiţei. Îşi dădea seama că le lăsa pe celelalte două fiinţe să moară de foame, dar nu se putea abţine; uneori, avea chiar senzaţia că i se cuvenea. Foamea care-i răsuna în burtă i se părea o justificare suficientă. Iar între mese, dacă mama nu stătea de pază, fura mereu din amărîta de cămară de pe poliţă.

Într-o zi, s-a anunţat o raţie de ciocolată. Aşa ceva nu se mai văzuse de săptămîni sau luni de zile. Parcă vede şi acum preţioasa bucăţică de ciocolată, un baton de două uncii – pe atunci încă se mai măsura în uncii – de împărţit în trei. Era clar că trebuia împărţit în trei părţi egale. Deodată, ca şi cum altcineva ar fi vorbit în locul lui, Winston s-a trezit pretinzînd, cu o voce bubuitoare, să i se dea lui toată bucata. Mama i-a spus să nu fie lacom. A urmat o lungă şi insistentă ceartă, care a continuat minute în şir, cu ţipete, scîncete, lacrimi, observaţii şi tîrguieli. Fetiţa se agăţa de maică-sa cu amîndouă mîinile, exact ca un pui de maimuţă, şi se uita la el peste umărul ei, cu nişte ochi mari şi trişti. Pînă la sfîrşit, mama a rupt trei sferturi din ciocolată şi i-a dat lui Winston, iar restul surioarei lui. Fetiţa a apucat-o şi s-a uitat la ea cu o privire goală; poate nici nu ştia ce era. Winston a urmărit-o o clipă, apoi, zvîcnind brusc, i-a smuls bucăţica de ciocolată din mînă şi a zbughit-o spre uşă.

— Winston! Winston! – a strigat mama după el. Treci aici! Dă-i surioarei tale ciocolata ’napoi!

El s-a oprit, dar de întors înapoi nu s-a întors. Ochii mamei priveau fix în ochii lui şi aşteptau. Acum, că revede în minte întregul episod, îşi dă seama că atunci ştia, de fapt, ce anume era pe punctul de a se întîmpla. Sora lui, conştientă că i se luase ceva, s-a pornit să scîncească abia perceptibil. Mama a luat-o în braţe şi i-a lipit faţa de sînul ei. Lui, ceva din gestul mamei i-a spus că fetiţa murea. Şi totuşi, s-a răsucit pe călcîie şi a fugit în jos pe scări, ţinînd strîns ciocolata care începuse să i se topească în mînă.

Nu şi-a mai văzut niciodată mama. După ce a hăpăit ciocolata, s-a simţit oarecum ruşinat de el însuşi şi s-a fîţîit pe străzi cîteva ore, pînă cînd foamea l-a mînat înapoi. Cînd a ajuns acasă, mama lui dispăruse. Încă de pe atunci era ceva normal. Din cameră nu lipsea nimic, afară de mama şi de sora lui. Nu-şi luaseră nici o haină, iar mama nu-şi luase nici măcar paltonul. Pînă în ziua de astăzi nu ştie cu siguranţă dacă maică-sa a murit sau nu. Se poate foarte bine să fi fost trimisă într-un lagăr de muncă obligatorie. Cît despre sora lui, poate că fusese transportată, cum a păţit şi el, Winston, către vreuna dintre coloniile alea pentru copii orfani – Centre de Solicitare, aşa se numeau – care se iviseră ca urmare a războiului civil, sau poate fusese trimisă cu maică-sa în lagărul de muncă sau, pur şi simplu, lăsată cine-ştie-unde să moară.

Visul i-a rămas proaspăt în minte şi acum, după ce s-a trezit, mai ales gestul acela învăluitor, de protecţie, al braţului mamei lui; în acel gest părea să se concentreze întreaga semnificaţie. Gîndul îl poartă, însă, spre un alt vis, pe care l-a avut acum vreo două luni, tot cu mama lui. La fel cum stătea pe marginea patului acoperit cu o cuvertură albă murdară, cu copilul agăţîndu-i-se de gît, la fel stătea şi atunci, în celălalt vis, pe vaporul care se scufunda din ce în ce mai mult, undeva jos, sub picioarele lui, afundîndu-se cu fiecare minut care trecea, dar tot uitîndu-se spre el în sus, prin apa tot mai întunecată.

Îi povesteşte Juliei despre dispariţia mamei lui. Fără să deschidă ochii, Julia se rostogoleşte şi se aşază într-o poziţie mai comodă.

— Bănuiesc că erai o mică bestie ticăloasă pe-atunci, zice ea sec. Toţi copiii sînt nişte bestii.

— Da, bine, dar adevărata semnificaţie a întîmplării…

Din respiraţia ei, îşi dă seama că este pe cale să adoarmă la loc. I-ar plăcea să mai vorbească despre mama lui. Nu-şi face iluzii, din cîte îşi mai aminteşte,

ca ea să fi fost o femeie deosebită, cu atît mai puţin o femeie inteligentă; şi totuşi, avea un gen de nobleţe, de puritate, numai pentru că normele ei de viaţă erau de ordin personal. Sentimentele îi aparţineau întru totul şi nu puteau fi schimbate din afară. Nu i-ar fi trecut niciodată prin minte gîndul că o acţiune fără vreun rezultat devine, prin chiar acest fapt, lipsită de importanţă. Dacă iubeşti pe cineva, îl iubeşti şi, dacă nu ai nimic altceva de dăruit, îi dăruieşti totuşi iubirea ta. Cînd el a smuls şi ultima bucăţică de ciocolată, mama şi-a strîns copilul la piept. Era un gest lipsit de importanţă, nu schimba cu nimic datele problemei, ciocolată tot nu mai era, iar moartea copilului n-o putea lua asupra ei; dar i s-a părut normal să procedeze aşa. La fel şi evreica aia refugiată, din filmul documentar: mîna cu care îşi acoperea băieţelul ca să-l ferească de gloanţe nu servea mai mult decît o foaie de hîrtie. Lucrul cel mai abominabil pe care l-a făcut Partidul a fost acela de a te convinge că imboldul sau sentimentul cel mai obişnuit nu are nici un fel de însemnătate, în acelaşi timp lipsindu-te de orice fel de putere asupra lumii materiale. Odată aflat în braţele Partidului, ceea ce simţi sau nu, ceea ce faci sau nu, toate acestea nu mai au absolut nici un fel de importanţă. Orice s-ar întîmpla, tot dispari şi nu se mai aude nimic nici despre tine ca persoană, nici despre ce ai realizat. Eşti şters şi scos în afara istoriei. Şi totuşi, pentru oamenii care au trăit cu numai două generaţii în urmă, aceste lucruri erau de o importanţă capitală, pentru că ei nu încercau să schimbe istoria. Ei se conduceau după credinţe intime, de care nu se îndoiau. Ceea ce avea, într-adevăr, importanţă erau relaţiile dintre oameni şi cel mai simplu gest – o îmbrăţişare, o lacrimă, o încurajare spusă unui muribund – avea valoare în sine. Uite, de pildă, prolii nu s-au schimbat deloc. Ei nu sînt fideli vreunui partid, sau vreunei ţări, sau vreunei idei: prolii îşi sînt fideli unii altora. Este poate pentru prima oară cînd nu-i dispreţuieşte pe proli sau nu-i consideră doar o forţă amorfă care o să se trezească la viaţă într-o bună zi, ca să regenereze întreaga lume. Prolii au rămas oameni. Sufletele lor nu s-au împietrit. Ei au păstrat acele senzaţii arhaice pe care el însuşi, Winston Smith, trebuie să le înveţe din nou. Gîndindu-se la asta, îşi aduce aminte, prin cine-ştie-ce asociaţie de idei, cum a văzut pe asfalt, cu cîteva săptămîni în urmă, o mînă retezată într-o explozie şi a împins-o într-un canal, de parcă ar fi fost un cotor de varză.

— Prolii sînt fiinţe omeneşti, zice el cu voce tare. *Noi* nu sîntem oameni.

— De ce? – mormăie Julia, trezită iarăşi din somn.

Se gîndeşte o clipă.

— Ţi-a trecut vreodată prin minte, zice el, în loc să-i răspundă, că cel mai bine pentru noi ar fi să ieşim pur şi simplu de aici, pînă nu e prea tîrziu, şi să nu ne mai vedem niciodată?

— Da, iubitule, mi-a trecut prin minte, şi încă de mai multe ori. Dar n-am de gînd să fac treaba asta.

— Am avut noroc, zice Winston, dar nu poate dura la infinit. Eşti tînără. Pari o femeie normală şi nevinovată. Dacă te fereşti de oameni ca mine, ai mai putea trăi încă cincizeci de ani.

— Nu, ştiu eu ce am de făcut. Stau cu tine şi tot ce faci tu fac şi eu. Şi nu mai fi chiar atît de pesimist. Mă pricep destul de bine să rămîn în viaţă.

— Julia, putem fi împreună încă şase luni, un an, cine ştie? Pînă la urmă, or să ne despartă, cu siguranţă. Îţi dai seama cît de singuri o să fim? Odată prinşi, n-o să mai putem face nimic unul pentru celălalt, absolut nimic. Dacă recunosc, or să te-mpuşte. Iar dacă refuz să recunosc, tot or să te-mpuşte. Nimic din ce am să fac sau am să spun – sau n-am să spun –, nimic n-o să-ţi amîne moartea nici măcar cu cinci minute. N-o să ştim nici unul dacă celălalt a murit sau mai trăieşte. O să fim lipsiţi de orice fel de putere. Singurul lucru care contează este să nu ne trădăm unul pe celălalt, deşi nici asta nu are nici cea mai mică influenţă asupra viitorului nostru.

— Dacă te referi la mărturisit, să ştii că o să mărturisim. Toată lumea mărturiseşte. N-ai ce face. Te torturează.

— Nu mă refer la mărturisire. Asta nu înseamnă trădare. Nu contează ce faci sau ce spui; doar ce simţi contează. Dacă m-ar putea face să nu te mai iubesc – asta ar fi adevărata trădare.

Julia se gîndeşte o vreme.

— N-au cum să facă aşa ceva, zice ea într-un tîrziu. Este singurul lucru pe care nici măcar ăia nu-l pot face. Te pot face să spui orice – *orice* –, dar nu te pot face să şi crezi ce spui. Nu-ţi pot pătrunde-n suflet.

— Nu, zice şi Winston, ceva mai îmbărbătat. Nu. Asta aşa este. Nu-ţi pot pătrunde-n suflet. Dacă poţi să *simţi* că merită să rămîi om, chiar şi fără să obţii nimic concret, i-ai învins.

Uite, de pildă tele-ecranul, cu urechea lui veşnic vigilentă. Te pot spiona zi şi noapte, dar, dacă nu te pierzi cu firea, îi poţi păcăli. Cu toată deşteptăciunea lor, nu au descoperit încă secretul prin care să poată afla ce gîndeşte o altă fiinţă

omenească. Probabil că observaţia asta nu mai este chiar atît de adevărată în situaţia în care te afli deja în mîinile lor. Nimeni nu ştie ce se întîmplă în beciurile Ministerului Iubirii, dar nu e greu de ghicit: torturi, droguri, instrumente sensibile care îţi înregistrează reacţiile, vlăguire treptată prin lipsă de somn, singurătate şi interogatorii repetate. În orice caz, faptele nu pot fi ascunse. Ţi le pot descoperi prin interogatoriu sau smulge prin tortură. Dar, dacă scopul nu este să rămîi în viaţă, ci să rămîi om, ce mai contează, în ultimă instanţă? Nu-ţi pot schimba sentimentele; nici chiar tu nu poţi să ţi le schimbi, presupunînd că ai vrea aşa ceva. Pot să-ţi spună de-a fir-a-păr tot ce-ai făcut, tot ce-ai spus, tot ce-ai gîndit; dar adîncul sufletului, care se ghidează după legi străine chiar şi ţie însuţi, rămîne impenetrabil, nu-i aşa?

8

Au reuşit, în fine, au reuşit!

Camera în care au fost invitaţi este lungă şi uşor luminată. Tele-ecranul murmură încet. Covorul luxos, de un albastru-închis, îţi dă impresia că păşeşti pe catifea. La capătul celălalt al camerei, O’Brien stă la un birou, sub o lampă cu abajur verde, cu un teanc de hîrtii de o parte şi de alta. Nu ridică privirile cînd servitorul îi pofteşte înăuntru pe Julia şi pe Winston.

Lui Winston, inima îi bate atît de tare, încît nu se crede în stare să articuleze vreo vorbă. Au reuşit, în fine, au reuşit! – este tot ce-i vine în minte. Cu totul nesăbuit din partea lor să vină aici şi curată nebunie să vină împreună. Deşi este adevărat că au venit fiecare pe alt drum şi doar în faţa uşii lui O’Brien s-au întîlnit. Dar pentru simplul fapt de a intra într-un asemenea loc îţi trebuie nervi tari. Sînt extrem de rare ocaziile în care poţi vedea pe dinăuntru locuinţele membrilor Partidului Interior, sau chiar să intri în cartierul lor şi-atît. Întreaga atmosferă a blocului imens, tot luxul ăsta şi bogăţia din jur, mirosurile neobişnuite de mîncare bună şi tutun fin, lifturile silenţioase şi incredibil de rapide, care alunecă în sus şi în jos, servitorii în livrele albe care se grăbesc încoace şi încolo – totul te intimidează. Deşi scopul venirii aici este unul precis, la fiecare pas îl urmăreşte teama ca nu cumva de după primul colţ să apară vreun soldat din gardă în uniformă neagră, să-i ceară actele şi să-i ordone să iasă afară. Oricum, servitorul lui O’Brien i-a primit fără şovăială. Este un tip

scund, brunet, în livrea albă, cu o faţă romboidală lipsită de orice expresie, care poate foarte bine să fie o faţă de asiatic. Coridorul prin care i-a condus este acoperit cu un covor moale şi tapetat în crem, cu lambriuri albe, totul strălucind de curăţenie. Şi asta este de natură să te intimideze. Winston nu-şi aminteşte să fi văzut vreodată un coridor ai cărui pereţi să fie altfel decît murdari de la frecarea cu corpurile oamenilor.

O'Brien ţine în mînă o foaie de hîrtie pe care o studiază foarte concentrat. Faţa lui lată, aplecată în aşa fel, încît i se vede linia nasului, este deopotrivă impunătoare şi inteligentă. Timp de vreo douăzeci-treizeci de secunde, nu se mişcă deloc. Apoi, trage scrievorbitorul spre el şi bolboroseşte repede un mesaj, în jargonul hibrid al Ministerelor:

> Articol unu virgulă cinci virgulă şapte aprobat plineşte stop propunere conţinută articol şase dubluplus stupidă vecină crimăgîndit anulează stop neprocedează constructeşte anteprimire plusdepline evaluări echipament deasupra stop final mesaj.

Abia acum se ridică de pe scaun şi vine spre ei de-a lungul covorului moale. Ceva din atmosfera oficială pare să fi dispărut o dată cu transmiterea mesajului în Nouvorbă, dar O'Brien este mai încruntat ca de obicei, parcă neconvenindu-i că este deranjat din munca pe care o face. Groaza resimţită de Winston pînă a ajunge aici este acum dublată de o stingherealã banală: dar dacă a făcut o greşeală stupidă? Ce dovadă clară are el că O'Brien conspiră în vreun fel împotriva regimului? Nimic, în afară de o anumită sclipire a ochilor şi un răspuns echivoc, în rest numai şi numai închipuirile lui, bazate pe un vis. Nici măcar nu poate folosi pretextul că a venit să ia dicţionarul promis, pentru că atunci ce rost mai are prezenţa Juliei? Apropiindu-se de ei, O'Brien trece prin faţa tele-ecranului, se opreşte brusc, de parcă i-ar fi venit chiar atunci o idee, se întoarce spre tele-ecran şi apasă pe un buton din perete. Se aude un pocnet ascuţit. Vocea se stinge.

Julia scoate un fel de icnet de mirare, abia perceptibil. Deşi îngrozit, Winston este, totuşi, mult prea surprins ca să se abţină:

— Puteţi să-l închideţi! – exclamă el.

— Da, răspunde sec O'Brien. Avem acest privilegiu.

Acum a ajuns în faţa lor. Silueta lui masivă îi domină, iar expresia feţei este tot indescifrabilă. Îl aşteaptă, cu o atitudine severă, pe Winston să vorbească, dar despre ce? Chiar şi acum se poate foarte bine să fie, pur şi simplu, un om

ocupat, iritat că a fost întrerupt. De cînd O'Brien a oprit tele-ecranul, nici el, nici ei doi nu au scos o vorbă. În cameră s-a aşternut o linişte mormîntală. Secundele trec, lungindu-se la infinit. Cu eforturi aproape supraomeneşti, Winston reuşeşte să susţină în continuare privirea ochi în ochi a lui O'Brien. Deodată, faţa întunecată a acestuia se schimbă în ceva ce ar putea fi începutul unui zîmbet. Cu gestul lui caracteristic, O'Brien îşi scoate ochelarii şi apoi şi-i aşază mai bine pe nas.

— Cine începe? Dumneata sau eu? – întreabă el.

— Încep eu, răspunde Winston prompt. Aparatul este închis de-a binelea?

— Da, este închis de tot. Sîntem numai noi.

— Am venit aici pentru că…

Dar se opreşte, dîndu-şi seama, pentru prima oară, ce motive şubrede au avut de a veni acolo. Şi cum, de fapt, habar nu are ce fel de ajutor aşteaptă din partea lui O'Brien, îi vine greu să spună de ce au venit. Îşi reia, însă, vorba, conştient că trebuie să spună ceva care să sune şi neajutorat şi pretenţios în acelaşi timp.

— …credem că există un fel de conspiraţie, un gen de organizaţie secretă care acţionează împotriva Partidului şi că dumneavoastră faceţi parte din ea. Vrem şi noi să facem parte din ea şi să luptăm alături de ea. Sîntem duşmanii Partidului. Nu credem în principiile SOCENG-ului. Sîntem criminali în gîndire. Întreţinem relaţii amoroase. Vă spun toate astea pentru că vrem să ne punem la dispoziţia dumneavoastră. Dacă vreţi să vă mai spunem şi altceva care să ne incrimineze, sîntem gata s-o facem.

Se opreşte şi aruncă o privire peste umăr, cu sentimentul că s-a deschis uşa. Într-adevăr, servitorul cel mic şi galben la faţă a intrat fără să bată la uşă, aducînd pe o tavă o sticlă şi cîteva pahare.

— Martin este dintre noi, zice O'Brien impasibil. Adu paharele-aici, Martin. Pune-le pe masa rotundă. Sînt destule scaune? Bine, atunci luaţi loc şi să stăm de vorbă mai comod. Adu-ţi şi tu un scaun, Martin. Avem de discutat lucruri serioase, zece minute nu-i nevoie să mai faci pe valetul.

Omul cel scund se aşază, foarte dezinvolt, dar, totuşi, cu un aer care tot a purtare de servitor aduce, ca un valet căruia i se face o favoare. Winston îl urmăreşte cu coada ochiului. Formidabil: toată viaţa, omul ăsta joacă un rol şi-i este frică să se dezbare fie şi o clipă de personajul pe care-l întruchipează. O'Brien apucă sticla de gît şi toarnă în pahare un lichid de un roşu-aprins. Lui

Winston i se trezesc nişte vagi amintiri, ceva ce a văzut demult pe un perete sau pe un panou – o sticlă mare făcută din lumini electrice, care parcă se mişca în sus şi în jos, turnîndu-şi conţinutul într-un pahar. Privit de sus, lichidul acesta pare negru. Dar în sticlă se vede că luceşte în culoarea rubinului. Are un miros dulce-acrişor. Se uită la Julia: a luat paharul şi-l miroase de zor, cu o sinceră curiozitate.

— Vin se numeşte, zice O'Brien, cu un zîmbet discret. Aţi citit prin cărţi despre el, nu se poate să nu fi auzit. Din păcate, nu ajunge cine-ştie-cît din el şi la Partidul Exterior. Ridică paharul, cu un aer de solemnitate: Cred că s-ar cuveni să începem cu un toast. În sănătatea conducătorului nostru, Emmanuel Goldstein!

Winston îşi duce paharul la buze cu o oarecare nerăbdare. A citit în cărţi despre vin şi l-a văzut în vis. Ca şi *presse-papiers*-ul de sticlă, sau ca poezioarele pe care domnul Charrington şi le aminteşte numai pe jumătate, vinul ţine de un trecut romantic, dispărut – de vremurile de aur, cum îi place lui să le spună, atunci cînd meditează, în puţinele momente de intimitate. Nu ştie nici el de ce, dar întotdeauna a crezut că vinul trebuie să aibă un gust foarte dulce, ca gemul de mure, şi că te ameţeşte imediat. De fapt, cînd îl înghite, lichidul cel roşu îl dezamăgeşte profund. După ani întregi de băut gin, vinul i se pare chiar greţos. Pune înapoi pe masă paharul golit.

— Deci există o persoană numită Goldstein? – întreabă el.

— Da, există o asemenea persoană, şi anume trăieşte. Unde? Asta nu ştiu, îi răspunde O'Brien.

— Dar conspiraţia – organizaţia, vreau să zic? Ea este reală? Nu este, pur şi simplu, o invenţie a Poliţiei Gîndirii?

— Nu, este reală. Frăţia i se spune. Nu veţi afla niciodată prea multe despre Frăţie, doar că există şi că faceţi parte din ea. Dar despre treaba asta o să vă spun mai multe peste cîteva minute. Se uită la ceasul de la mînă: Nu este indicat, nici pentru membrii Partidului Interior, să închidă tele-ecranul mai mult de jumătate de oră. N-ar fi trebuit să veniţi aici amîndoi; iar de plecat, va trebui să plecaţi separat. Dumneata, tovarăşă, zice el, înclinînd capul către Julia, pleci prima. Avem la dispoziţie vreo douăzeci de minute. Sper că înţelegeţi că, pentru început, trebuie să vă pun anumite întrebări. În linii mari vorbind, cam ce aţi fi gata să faceţi?

— Orice este omeneşte posibil, se grăbeşte să-i răspundă Winston.

O’Brien se răsuceşte pe jumătate pe scaun şi ajunge cu faţa către el. Pe Julia aproape că nu o bagă în seamă, de parcă i s-ar părea normal ca el, Winston, să vorbească şi în numele ei. Clipeşte din ochi ceva mai lung, apoi începe să pună întrebările cu o voce joasă, inexpresivă, aşa cum faci ceva de rutină, un fel de catehism ale cărui răspunsuri, cele mai multe dintre ele, le ştii dinainte.

— Sînteţi gata să vă daţi viaţa?

— Da.

— Sînteţi gata să ucideţi?

— Da.

— Să comiteţi sabotaje care ar putea costa viaţa a sute de oameni nevinovaţi?

— Da.

— Să vă trădaţi ţara unei puteri străine?

— Da.

— Sînteţi pregătiţi să înşelaţi, să falsificaţi, să şantajaţi, să corupeţi mintea copiilor, să împărţiţi droguri care anihilează voinţa, să încurajaţi prostituţia, să răspîndiţi boli venerice – să faceţi orice este susceptibil de a demoraliza Partidul şi de a-i submina puterea?

— Da.

— Dacă, de pildă, s-ar dovedi necesar, dintr-un motiv oarecare, să aruncaţi acid sulfuric în ochii unui copil, sînteţi gata să faceţi aşa ceva?

— Da.

— Sînteţi gata să vă schimbaţi identitatea şi să trăiţi tot restul vieţii, de pildă, servind într-un restaurant sau cărînd cu spinarea în port?

— Da.

— Sînteţi gata – amîndoi – să vă despărţiţi şi să nu vă mai vedeţi niciodată?

— Nu, intervine Julia.

Winston are senzaţia ciudată că trece mult timp pînă să formuleze un răspuns. În prima clipă, i se pare chiar că şi-a pierdut capacitatea de a vorbi. Limba i se răsuceşte mută, articulînd primul sunet al unui răspuns, pe urmă al celuilalt şi tot aşa de mai multe ori. Pînă nu-l rosteşte cu voce tare, nu ştie nici el pe care l-a formulat de fapt. În cele din urmă, spune:

— Nu.

— E bine că mi-aţi spus, zice O’Brien. Noi trebuie să ştim totul. După care adaugă, de astă dată cu o voce mai expresivă, întorcîndu-se către Julia: Trebuie

să înţelegi un lucru, tovarăşă: chiar dacă prietenul dumitale rămîne în viaţă, s-ar putea să devină o cu totul altă persoană. S-ar putea să fim obligaţi de a-i da o identitate complet nouă. Faţa, mişcările, forma mîinilor, culoarea părului – pînă şi vocea – ar ajunge diferite faţă de ce ştii dumneata. Şi chiar şi dumneata ai putea deveni altcineva. Avem chirurgi care pot schimba un om de nu-l mai recunoşti. Uneori se dovedeşte necesar. Uneori ajungem chiar să amputăm cîte-o mînă sau un picior.

Winston nu se poate abţine să arunce o privire, mai mult cu coada ochiului, către faţa mongoloidă a lui Martin, servitorul. Nu vede, însă, nici o cicatrice. Julia parcă a mai pălit cu o nuanţă, arătîndu-şi şi mai clar pistruii, dar îl înfruntă pe O'Brien plină de curaj. Morfoleşte ceva din buze a asentiment.

— Bun, atunci astea le-am aranjat, conchide O'Brien.

Pe masă se află o tabacheră de argint. O'Brien o împinge către ei cu un aer oarecum absent, îşi ia şi el o ţigară, pe urmă se ridică şi începe să măsoare camera în sus şi în jos cu paşi mici, ca şi cum i-ar veni mai uşor să mediteze în picioare. Ce ţigări minunate, minunate şi bine legate, cu hîrtia mătăsoasă, cum Winston n-a mai fumat pînă acum. O'Brien se uită din nou la ceasul de la mînă.

— Ar fi bine să te întorci la tine-n oficiu, Martin, zice el. Într-un sfert de oră îi dau drumul la loc. Uită-te bine la aceşti tovarăşi înainte de a pleca. Tu s-ar putea să-i mai vezi, eu – poate nu.

La fel ca atunci cînd au intrat pe uşă, ochii negri ai omuleţului se plimbă pe feţele lor. Nu este nici urmă de privire prietenească în felul cum se uită la ei. Le memorează trăsăturile, fără ca asta să-i trezească nici cel mai mic interes, sau, cel puţin, aşa pare. Poate că un obraz sintetic nu are capacitatea de a-şi schimba expresia, îi trece prin cap lui Winston. Apoi, fără să scoată o vorbă sau să salute pe careva dintre ei, Martin iese, închizînd uşa delicat în urma lui. O'Brien se plimbă de colo-colo, cu o mînă în buzunarul salopetei negre, cu cealaltă ţinînd ţigara.

— Sper că aţi înţeles, le explică el, că veţi lupta în umbră. Întotdeauna veţi fi în umbră. Veţi primi ordine şi le veţi îndeplini fără să ştiţi de ce. Peste cîtva timp, vă voi trimite o carte din care veţi putea afla adevărata faţă a societăţii în care trăim şi strategia prin care o vom distruge. După ce veţi citi cartea – numai atunci veţi fi membri de drept ai Frăţiei. Dar ce se află între scopurile generale pentru care luptăm şi necesitatea imediată a fiecărui moment nu veţi şti niciodată. Vă spun că Frăţia există, dar nu ştiu să vă spun dacă are o sută de

membri sau o sută de milioane. Din cîte veţi şti voi, nu veţi putea niciodată spune dacă are măcar zece membri. Veţi avea trei-patru oameni de legătură, care se vor schimba pe măsură ce dispar. Fiindcă eu sînt primul vostru om de legătură, rămîn deocamdată eu. Cînd veţi primi ordine, să ştiţi că vin de la mine. Dacă se va dovedi necesar să vă comunicăm ceva, vom lua legătura prin Martin. Cînd veţi fi prinşi, în cele din urmă, veţi mărturisi: asta este inevitabil. Dar nu veţi avea mare lucru de mărturisit, cel mult propriile voastre fapte. Nu veţi avea cum să trădaţi mai mult de o mînă de oameni, şi aceia dispensabili. Probabil că nici măcar pe mine nu mă veţi trăda. La ora respectivă, poate voi fi mort, sau voi fi deja altă persoană, cu alt chip.

Spunînd toate astea, se plimbă în continuu de colo-colo pe covorul moale. În ciuda trupului său mătăhălos, are mişcări de o graţie ieşită din comun, care se vede pînă şi în gesturile banale, cînd îşi vîră mîna în buzunar sau cînd îşi aprinde o ţigară. Poate chiar mai mult decît forţă, îţi dă o senzaţie de încredere şi înţelegere, dublată de ironie. Oricît de serios ar vorbi, nu are nimic din îndîrjirea aceea obsesivă, proprie unui fanatic. Vorbeşte despre omoruri şi sinucideri, despre boli venerice, despre membre amputate şi feţe modificate, dar vorbeşte cu un anume aer de persiflare, cu o voce care parcă spune: este inevitabil, iată ce sîntem obligaţi să facem, fără doar şi poate; dar, cînd viaţa va merita din nou să fie trăită, nu vom mai face aceste lucruri. Un val de admiraţie, aproape de adoraţie, se rostogoleşte dinspre Winston înspre O’Brien. Pentru o clipă, chipul încruntat al lui Goldstein păleşte, în mintea lui. Cînd te uiţi la umerii laţi ai lui O’Brien, la faţa lui cu pomeţii obrajilor teşiţi, atît de urît şi totuşi atît de manierat, nu-ţi vine a crede că ar putea fi înfrînt vreodată. Nu există strategie căreia să nu-i facă faţă, nici primejdie pe care să n-o prevadă. Pînă şi Julia pare impresionată de el. Şi-a lăsat ţigara să se stingă singură şi-l ascultă cu atenţie. O’Brien îşi reia peroraţia:

— Aţi auzit, probabil, vorbindu-se despre existenţa Frăţiei. Mai mult ca sigur că v-aţi format o imagine personală despre ea. V-aţi închipuit, probabil, o imensă reţea de complotişti care se întîlnesc pe ascuns în beciuri, scrijelesc mesaje pe pereţi şi se recunosc unul pe altul după cîte o vorbă codificată sau vreun semn anume făcut cu mîna. Nici vorbă de aşa ceva. Membrii Frăţiei nu se pot recunoaşte între ei şi nici un membru nu cunoaşte decît o mînă de alţi membri. Nici măcar Goldstein, presupunînd că ar încăpea pe mîinile Poliţiei Gîndirii, nu le-ar putea furniza o listă completă a membrilor şi nici vreo

informaţie care să-i conducă spre completarea listei. Asta pentru că nici nu există o asemenea listă. Frăţia nu poate fi anihilată, pentru că nu este o organizaţie în sensul tradiţional al termenului. Ea nu are nici o bază de susţinere – numai o idee, şi anume o idee indestructibilă. Nu veţi avea niciodată un alt punct de sprijin, afară de acea idee. Nu veţi avea parte de tovarăşi sau de încurajări. Cînd veţi fi prinşi, fiindcă pînă la urmă veţi fi prinşi, nu veţi căpăta nici un fel de ajutor. Noi nu ne ajutăm niciodată membrii. În cel mai bun caz, dacă se iveşte necesitatea stringentă de a reduce pe cineva la tăcere, putem găsi o metodă oarecare de a introduce pe ascuns o lamă de ras în celula cutărui prizonier. Va trebui să vă obişnuiţi să trăiţi fără nici un rezultat şi fără speranţă. Veţi fi activi o vreme, pe urmă veţi fi prinşi, veţi mărturisi şi, în final, veţi muri. Acestea sînt toate rezultatele de care veţi avea parte. Este practic imposibil ca vreo schimbare notabilă să aibă loc în epoca în care trăim. Noi sîntem cei morţi. Singura noastră viaţă normală se află în viitor. Vom lua şi noi parte la ea, deşi pe atunci nu vor mai exista din noi decît cel mult o mînă de ţărînă şi cîteva aşchii de os. Dar cît de îndepărtat este acel viitor nu avem cum şti. S-ar putea să vină abia peste o mie de ani. În momentul de faţă, tot ce se poate face este să încerci să extinzi, încetul cu încetul, aria de gîndire normală. În grup, nu se poate acţiona. Atîta tot putem face: să ne răspîndim cunoştinţele în afară, de la individ la individ şi de la generaţie la generaţie. În faţa Poliţiei Gîndirii, nu avem ce face altceva.

Se opreşte şi se uită pentru a treia oară la ceasul de la mînă, lung, de parcă şi-ar face nişte socoteli în minte.

— Mai este puţin şi trebuie să pleci, tovarăşă, adaugă el, întorcîndu-se către Julia. Dar, pînă atunci, să vedem ce facem cu jumătatea asta de sticlă. Umple el însuşi paharele şi-l ridică pe-al lui, ţinîndu-l de picior. De data asta, pentru ce bem? – întreabă, cu acelaşi aer ironic. Pentru prostirea Poliţiei Gîndirii? Pentru moartea Fratelui cel Mare? Pentru omenire? Pentru viitor?

— Pentru trecut, intervine Winston.

— Într-adevăr, într-adevăr, recunoaşte O’Brien gînditor. Trecutul este mai important.

Îşi dau toţi trei paharele peste cap şi, imediat după aceea, Julia se ridică să plece. O’Brien ia o cutiuţă de pe un scrin şi-i dă o pastilă albă, plată, rugînd-o să şi-o pună sub limbă. Este foarte important să nu plece de-acolo mirosind a vin: însoţitorii de la lifturi sînt foarte perspicace. După ce închide uşa în urma

ei, O’Brien parcă a şi uitat că Julia a fost de faţă. Mai face un pas-doi prin cameră, apoi se opreşte.

— Trebuie să ne mai punem de acord asupra cîtorva amănunte, zice el. Bănuiesc că aveţi o ascunzătoare, ceva de felul acesta?

Winston îi povesteşte despre camera de deasupra magazinului domnului Charrington.

— Da, bine, pentru moment e bună. Mai tîrziu, o să vă găsim noi altceva. Este esenţial să-ţi schimbi ascunzătoarea de multe ori. Între timp, însă, îţi voi trimite *cartea* – uite, pînă şi O’Brien pronunţă acest cuvînt de parcă ar fi subliniat, observă Winston –, cartea lui Goldstein, adică, şi anume cît de curînd posibil. S-ar putea să dureze cîteva zile pînă reuşesc să capăt un exemplar. Îţi dai şi dumneata seama că nu există cine-ştie-cîte. Poliţia Gîndirii le vînează şi le distruge cam în acelaşi ritm în care reuşim noi să le tipărim. Dar nu are importanţă. Cartea este indestructibilă. Chiar dacă ar dispărea şi ultimul exemplar, tot am fi în stare s-o reconstituim, aproape cuvînt cu cuvînt. Cînd mergi la slujbă, ai cumva vreo servietă, ceva? – se interesează el.

— Da, de obicei da.

— Şi cum arată?

— E o servietă neagră, cu două toarte, foarte uzată…

— Neagră, două toarte, foarte uzată – bun. Într-o zi din astea, într-un viitor apropiat – nu-ţi pot spune exact ziua –, unul dintre mesajele pe care le vei primi ca lucrări va avea un cuvînt greşit bătut la maşină şi dumneata vei cere o confirmare. În ziua următoare, vei merge la lucru fără servietă. Iar cîndva în timpul zilei, pe stradă, cineva te va atinge pe braţ şi-ţi va spune: „V-a căzut servieta“. Cea pe care ţi-o va da va avea înăuntru un exemplar din cartea lui Goldstein. Mi-o înapoiezi în cel mult două săptămîni… Urmează o clipă de tăcere, apoi O’Brien continuă: Ne vom mai întîlni – dacă ne mai întîlnim…

Winston ridică ochii spre el şi, uitîndu-se ţintă în ochii lui, întreabă, pe un ton ezitant :

— Ăăă… în locul unde nu există întuneric?

O’Brien încuviinţează din cap, fără să pară deloc surprins:

— În locul unde nu există întuneric, da, răspunde el, ca şi cum ar fi dibuit pe loc aluzia. Pînă atunci, însă, vrei să-mi spui ceva înainte de a pleca? Să-mi transmiţi ceva? Să mă-ntrebi ceva?

Winston se gîndeşte. Parcă nu-i vine în minte nici o întrebare esenţială pe

care să i-o pună; iar să proclame generalităţi sforăitoare nu are nici un chef. Prin faţa ochilor i se perindă nu ceva legat direct de O'Brien sau de Frăţie, ci un fel de tablou compozit, cu dormitorul întunecat unde a văzut-o pe mama lui pentru ultima oară, cu cămăruţa de deasupra magazinului domnului Charrington, cu *presse-papiers*-ul de sticlă şi gravura de oţel înrămată în lemn de trandafir. Întreabă, aproape la nimereală:

— Aţi auzit vreodată, din întîmplare, o poezioară veche care începea aşa: „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement"?

O'Brien încuviinţează din nou din cap şi completează strofa cu un fel de politeţe gravă:

— „Portocale şi lămîi, zice-un clopot la Sîn Clement, / Ai să-mi dai trei gologani, zice altul la Sîn Martin, / Cînd mi-i dai, zi, cînd mi-i dai? – zice-al treilea la Justiţie. / Cînd oi avea, răsună turnul de la Shoreditch."

— Ştiaţi ultimul vers! – exclamă Winston, nevenindu-i să creadă.

— Da, ştiam ultimul vers, zice O'Brien. Acuma, însă, îmi pare rău, dar e timpul să te duci. Stai, stai, aşteaptă să-ţi dau o pastilă dintr-astea.

Winston se ridică de pe scaun. O'Brien îi întinde mîna şi i-o strînge atît de tare, de parcă ar vrea să-i zdrobească oasele palmei. Winston se opreşte la uşă şi întoarce capul, dar O'Brien a şi început să uite de existenţa lui. Îl aşteaptă să iasă, cu un deget pe butonul care controlează tele-ecranul. Stă cu spatele la biroul de lucru, pe care se află lampa cu abajur verde şi scrievorbitorul. Pe jos, sînt coşuri de sîrmă pline-ochi cu hîrtii. Incidentul s-a terminat. În mai puţin de treizeci de secunde, O'Brien se va întoarce la acele treburi importante consacrate Partidului, de la care a fost întrerupt.

9

Se simte gelatinos de oboseală. Da, gelatinos este un termen foarte potrivit, care îi vine în minte spontan. I se pare că trupul lui a căpătat nu numai consistenţa, dar şi transparenţa jeleului. Are sentimentul că, dacă ar ridica mîna, ar putea vedea lumina prin ea. Tot sîngele şi toată limfa i le-a stors din vene volumul imens de muncă din ultimele zile, lăsînd în urmă numai o structură şubredă de nervi şi oase acoperite cu piele. Toate senzaţiile le percepe exacerbat. Salopeta îi jupoaie umerii; trotuarul îi gîdilă tălpile; pînă şi efortul de

a strînge şi a desface palma îi face încheietura să pocnească.

A lucrat nouăzeci de ore şi mai bine în cinci zile, ca de altfel toată lumea din Minister. Acum s-a terminat şi nu mai are literalmente nimic de făcut, nici un fel de muncă pentru Partid, pînă mîine dimineaţă. Poate petrece şase ore în camera domnului Charrington şi alte nouă în patul lui de acasă. În lumina soarelui blînd de după-amiază, se îndreaptă încet, pe o stradă prăfuită, către magazinul de vechituri. Cu un ochi se uită mereu după patrule, dar este convins – nu ştie nici el de ce – că în după-amiaza asta nu-l paşte nici o primejdie să-şi bage cineva nasul în treburile lui. Cară după el o servietă grea, care-l buşeşte peste genunchi la fiecare pas, dîndu-i furnicături pe toată pielea piciorului. În servietă are *cartea* şi, deşi se află în posesia ei de cînd? – uite, da, de şase zile, nu a deschis-o încă şi nici măcar nu s-a uitat la ea.

Într-a şasea zi a Săptămînii de Ură, după toate demonstraţiile, discursurile, zbierătele, cîntecele, lozincile, afişele, filmele, figurile de ceară, după tam-tam-ul tobelor şi ta-ta-ta-urile trompetelor, după tropăielile picioarelor în marş, zuruitul şenilelor de tancuri, huruitul avioanelor în formaţie strînsă, bubuitul tunurilor – după şase zile pline de asemenea lucruri, cînd orgasmul general vibra la intensitate maximă şi cînd ura tuturor faţă de Eurasia se încinsese pînă la o asemenea stare delirantă, încît, dacă mulţimea ar fi pus mîna pe cei două mii de criminali de război eurasieni care urmau să fie spînzuraţi în public în ultima zi a manifestărilor, i-ar fi sfîşiat, mai mult ca sigur, în bucaţi – exact în momentul acela s-a făcut cunoscut că, de fapt, Oceania nu se afla în război în Eurasia. Oceania se afla în război cu Estasia. Eurasia era aliată.

Bineînţeles, nimeni nu a recunoscut că ar fi avut loc vreo schimbare. S-a anunţat pur şi simplu, brusc şi peste tot în acelaşi timp, că Estasia este duşmanul, şi nu Eurasia. El, Winston, tocmai lua parte la o demonstraţie într-una dintre pieţele centrale ale Londrei, cînd a avut loc evenimentul. Era seară, iar feţele albe ca de ceară şi lozincile roşii se vedeau lugubre la lumina reflectoarelor. Piaţa gemea de mai multe mii de oameni, printre care un detaşament de vreo o mie de elevi îmbrăcaţi în uniforme de Spioni. De pe un podium drapat în roşu, perora către mulţime un orator al Partidului Interior, scund şi uscat, cu braţe disproporţionat de lungi şi cu o ţeastă mare şi cheală, pe care degeaba se străduiau să o acopere cîteva şuviţe slinoase răzleţe. Individul, cu faţa mică, de şoarece, contorsionată de ură, ţinea gîtul microfonului cu o mînă, iar cu cealaltă, o palmă enormă la capătul unui braţ osos, spinteca

ameninţător aerul pe deasupra capului. Vocea, care bubuia metalic din cauza amplificatoarelor, revărsa un catalog interminabil de atrocităţi, masacre, deportări, jafuri, violuri, torturări de prizonieri, bombardări de civili, propagandă mincinoasă, agresiuni nedrepte şi tratate încălcate. Era practic imposibil să-l asculţi, fără să ajungi mai întîi să-l crezi şi apoi să turbezi la rîndul tău. La fiecare cîteva vorbe, furia mulţimii dădea pe dinafară şi vocea vorbitorului se îneca într-un urlet sălbatic, animalic, care izbucnea necontrolat din mii de piepturi. Zbierătele cele mai puţin omeneşti le scoteau elevii. Discursul începuse deja de douăzeci de minute, cînd, deodată, un curier a urcat grăbit pe podium şi a strecurat un petec de hîrtie în mîna vorbitorului. Acesta l-a desfăcut şi l-a citit fără să se oprească din vorbit. Nu s-a schimbat nimic, nici în vocea, nici în felul lui de a vorbi, nici în ceea ce spunea, doar că, brusc, numele erau altele. Fără nici o explicaţie, un val de înţelegere şi-a croit drum prin mulţime. Oceania se afla în război cu Estasia! În clipa următoare, toată piaţa aceea de oameni a resimţit un şoc teribil: lozincile şi afişele cu care era împodobită piaţa erau toate greşite! Peste jumătate din ele nu reprezentau figurile corecte! Sabotaj!! Oamenii lui Goldstein erau la mijloc! A urmat un intermezzo de exaltare, în care afişele au fost smulse de pe pereţi, iar lozincile – rupte şi călcate în picioare. Spionii au săvîrşit adevărate minuni prin promptitudinea cu care au escaladat acoperişurile pentru a sfîşia fanioanele atîrnate de coşuri. Dar, după numai două-trei minute, totul a revenit la normal. Oratorul era tot cu gîtul microfonului în mînă, cu umerii aplecaţi înainte, iar cu mîna liberă spinteca aerul; nici măcar o clipă nu s-a oprit. După încă un minut, din mulţime izbucneau din nou ţipete animalice de furie. Ura a continuat exact ca mai înainte, numai că ţinta se schimbase între timp.

Ceea ce-l impresionează pe Winston şi acum, cînd îşi rememorează situaţia, este faptul că vorbitorul s-a comutat de la un rînd la altul, în mijlocul propoziţiei, nu numai fără nici o pauză, dar chiar şi fără să-şi modifice cîtuşi de puţin sintaxa. La vremea respectivă, însă, avea alte lucruri pe cap. Exact în timpul dezordinii produse la smulgerea afişelor, un bărbat a cărui faţă nu a putut-o vedea l-a bătut pe umăr de la spate şi i-a spus:

— Scuzaţi-mă, vă rog, v-a scăpat servieta pe jos!

A luat servieta automat, fără să scoată o vorbă. Ştia că urmau să treacă zile întregi pînă să aibă el ocazia s-o deschidă, servieta aceea. În momentul în care manifestaţia s-a sfîrşit, Winston a luat-o de-a dreptul către Ministerul

Adevărului, deşi era aproape ora douăzeci şi trei. Întregul personal al Ministerului a procedat la fel. Ordinele ca toată lumea să se prezinte neîntîrziat la posturi, care se transmiteau deja la tele-ecrane, nu mai erau necesare.

Oceania se afla în război cu Estasia: Oceania se afla dintotdeauna în război cu Estasia. O mare parte din literatura politică a ultimilor cinci ani devenise brusc cu totul nefondată. Rapoarte şi documente de tot felul, ziare, cărţi, broşuri, filme, înregistrări, fotografii – toate trebuiau corectate cu viteza fulgerului. Deşi, ca întotdeauna, nu s-a dat nici o asemenea dispoziţie, toată lumea ştia că şefii Secţiei intenţionau ca, în cel mult o săptămînă, nici o referire la războiul cu Eurasia sau la alianţa cu Estasia să nu mai existe nicăieri. Volumul de muncă avea să fie copleşitor, cu atît mai mult, cu cît presupunea anumite procese cărora nu li se putea spune pe nume. Toată lumea de la Secţia Documente a lucrat cîte optsprezece ore din douăzeci şi patru, cu cîte două pauze de cîte trei ore pentru somn. S-au adus de la subsoluri saltele şi au fost instalate peste tot pe coridoare; pentru mese, personalul de la cantină aducea tot timpul cărucioare pline cu sandvişuri şi cafea Victoria. De fiecare dată cînd se ridica de pe scaun pentru cele trei ore de somn, Winston se străduia să-şi lase biroul curat şi de fiecare dată cînd se tîra înapoi la lucru, abia putînd să-şi mai ţină ochii deschişi de cît îl dureau, găsea alt val de suluri de hîrtie care acopereau biroul ca o avalanşă, îngropînd scrievorbitorul şi revărsîndu-se şi pe jos, aşa încît prima lui grijă era întotdeauna de a le aşeza cît-de-cît ordonat, pentru a-şi face loc să lucreze. Cel mai prost era, însă, că munca era departe de a fi mecanică. De multe ori, ajungea să înlocuiască un nume cu altul; în schimb, rapoartele detaliate ale tuturor evenimentelor îi solicitau atenţia şi imaginaţia. Pînă şi simplul fapt de a muta războiul dintr-o parte a lumii în alta cerea solide cunoştinţe de geografie.

După trei zile, ochii îl dureau insuportabil de tare, iar ochelarii trebuia să şi-i şteargă la fiecare cîteva minute. Era ca un fel de efort fizic epuizant, pe care ar fi avut dreptul să-l refuze, dar cu care simţea şi el, ca de altfel toţi colegii lui, o nerăbdare nevrotică de a se lupta. Din cîte avea timp să-şi mai aducă aminte, nu faptul că fiecare cuvînt pe care-l şoptea în scrievorbitor sau pe care-l scria cu creionul chimic era o minciună voită îl deranja. La fel cu toţi ceilalţi din Secţie, dorea şi el, din tot sufletul, ca falsificarea să fie perfectă. În dimineaţa celei de-a şasea zile, avalanşa de suluri s-a rărit. Timp de jumătate de oră, din tubul pneumatic nu a mai ieşit nimic, pe urmă încă un sul şi gata. Cam în acelaşi

timp, volumul de muncă slăbea peste tot. Secţia a fost străbătută de un oftat prelung şi, dacă se poate spune aşa, secret. Săvîrşiseră cu toţii, acolo, o faptă măreaţă despre care, însă, nimeni nu putea sufla o vorbă. Nimeni n-ar mai fi putut dovedi, pe de altă parte, pe bază de documente, că avusese loc vreodată vreun război cu Eurasia. La orele douăsprezece s-a anunţat deodată, pe neaşteptate, că toţi lucrătorii Ministerului erau liberi pînă a doua zi dimineaţa. Winston s-a dus acasă, cărînd încă după el servieta în care se găsea *cartea* şi pe care o ţinuse între picioare cît timp lucra şi sub saltea cît timp dormea; s-a bărbierit şi a fost la un pas de-a pica de somn direct în cadă, deşi apa abia dacă era cît-de-cît dezmorţită.

Cu un fel de pocnituri voluptuoase în toate încheieturile, urcă repede scările deasupra magazinului domnului Charrington. Este obosit, dar nu-i mai este somn. Deschide fereastra, aprinde soba murdară de gaz şi pune apă la fiert, într-o cratiţă, pentru cafea. Julia trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta; pînă atunci, are *cartea*. Se aşază comod pe fotoliul uzat şi desface servieta. Scoate din ea un volum greu, negru, legat grosolan, fără autor şi titlu pe copertă. Tiparul arată şi el destul de neregulat. Paginile sînt roase pe la colţuri şi se desprind cu uşurinţă, ca şi cum ar fi trecut prin multe mîini.

Pe pagina de titlu, scrie:

TEORIE ŞI PRACTICĂ
ÎN COLECTIVISMUL OLIGARHIC

de Emmanuel Goldstein

Winston începe să citească:

Capitolul I
IGNORANŢA ESTE PUTERE

De-a lungul întregii istorii, şi poate chiar de la sfîrşitul neoliticului, în lume au existat trei categorii de oameni: *cei de Sus, cei de Mijloc şi cei de Jos. Aceste grupuri au fost subîmpărţite în multe feluri, cu cele mai diverse denumiri, iar numărul de indivizi din fiecare grup, ca şi atitudinea unora faţă de ceilalţi au fost diferite de la epocă la epocă*; *dar structura societăţii nu s-a modificat, în esenţă, niciodată. Chiar şi atunci cînd au avut loc răsturnări de*

proporţii sau schimbări aparent iremediabile, schema dinainte s-a reinstaurat, ca un giroscop care se întoarce de la sine în poziţia de echilibru, oricît de mult ar fi deplasat într-o parte sau în cealaltă.

Idealurile celor trei categorii sînt cu totul incompatibile între ele…

Winston se opreşte din citit, realizînd, brusc, tocmai acest lucru: uite, citeşte, se simte bine şi nu-l pîndeşte nici o primejdie. Este singur, fără telecran şi fără nici o ureche care să asculte pe gaura cheii, nu are reflexul nervos de a se uita mereu peste umăr sau de a-şi acoperi pagina cu mîna. Simte pe obraz adierea blîndă a verii. De undeva, de departe de tot, ajunge pînă la el ecoul stins al strigătelor unor copii; în cameră, însă, nu se aude nimic altceva decît ticăitul pendulei. Se înfundă mai bine în fotoliu şi îşi ridică picioarele pe grătarul de la cămin. Este o minune pentru el, este ideea pe care şi-o face el despre nemurire. La un moment dat, aşa cum faci de obicei cu o carte despre care ştii că ai s-o citeşti de la cap la coadă şi de la coadă la cap, o deschide în altă parte şi nimereşte la Capitolul III, unde se apucă să citească:

Capitolul III
RĂZBOIUL ESTE PACE

Împărţirea lumii în cele trei mari superputeri a putut fi şi a fost, într-adevăr, prevăzută încă din prima jumătate a secolului XX. O dată cu înghiţirea Europei de către Rusia şi a Imperiului Britanic de către Statele Unite ale Americii, au luat fiinţă două dintre cele trei puteri existente, Eurasia şi, respectiv, Oceania. Cea de-a treia, Estasia, s-a cristalizat ca unitate distinctă abia după un alt deceniu de lupte confuze. Frontierele dintre cele trei superputeri sînt, pe alocuri, arbitrare, iar în alte părţi oscilează în funcţie de soarta războiului, dar, în general, urmează liniile geografice. Eurasia cuprinde întreaga parte de nord a masei continentale euro-asiatice, din Portugalia pînă la strîmtoarea Behring. Oceania cuprinde cele două Americi, arhipelagurile din Oceanul Atlantic, inclusiv Insulele Britanice, Australasia, precum şi sudul Africii. Estasia, fiind ceva mai mică decît celelalte două şi cu o frontieră occidentală mai puţin clară, cuprinde China şi ţările de la sud de ea, arhipelagul japonez şi o porţiune mare, dar variabilă, din Manciuria, Mongolia şi Tibet.

Într-o combinaţie sau alta, cele trei superputeri se află în permanenţă în stare de război, de peste douăzeci şi cinci de ani. Cu toate acestea, războiul nu

mai este o luptă disperată şi anihilantă, aşa cum era în primele decenii ale secolului XX. Este un conflict cu scopuri limitate, între nişte combatanţi care nu se pot distruge unul pe altul, care nu au nici un motiv material ca să se lupte şi între care nu există nici o diferenţă ideologică esenţială. Ceea ce nu înseamnă că modul în care este purtat războiul sau atitudinea predominantă în legătură cu el au devenit mai puţin sîngeroase sau mai cavalereşti. Dimpotrivă, isteria războinică este generală şi neîntreruptă în toate cele trei state, iar acte ca violul, jaful, masacrarea copiilor, reducerea de populaţii întregi la condiţia de sclavi şi represaliile împotriva prizonierilor, mergînd pînă la a-i fierbe sau îngropa de vii, sînt considerate fireşti şi chiar meritorii atunci cînd sînt săvîrşite de propria tabără, şi nu de inamic. Dar, fizic vorbind, războiul nu antrenează decît un număr foarte restrîns de oameni, mai ales specializşti de înaltă clasă, şi produce relativ puţine pierderi de orice fel. Lupta, presupunînd că se dă vreo luptă, are loc pe acele frontiere vagi, ale căror linii omul simplu le poate cel mult bănui, sau în jurul Fortăreţelor Plutitoare care păzesc poziţiile strategice pe întinsul mărilor. În centrele de civilizaţie, însă, războiul nu înseamnă altceva decît o continuă criză de bunuri de larg consum şi, din cînd în cînd, explozia cîte unei rachete care poate lăsa în urma ei cel mult cîteva zeci de morţi. De fapt, esenţa războiului este cea care s-a schimbat. Mai exact spus, motivele pentru care se duce războiul s-au schimbat, ca ordine a importanţei. Motive care existau deja, într-o mică măsură, în războaiele extinse din prima parte a secolului XX au devenit acum dominante şi sînt recunoscute şi formulate în mod conştient.

Cine vrea să înţeleagă esenţa războiului actual – pentru că, în ciuda regrupărilor care au loc la cîţiva ani o dată, este mereu acelaşi, unic, război – trebuie să-şi dea seama, în primul rînd, că războiul de acum nu are cum fi hotărîtor. Nici una dintre cele trei superputeri nu ar putea fi definitiv cucerită, nici măcar de celelalte două împreună. Sînt mult prea echilibrate ca forţă, iar obstacolele naturale care le protejează pe fiecare sînt efectiv descurajante: *Eurasia este apărată de suprafeţele ei parcă nesfîrşite, Oceania de apele Atlanticului şi Pacificului, iar Estasia de numărul imens de locuitori pe care îi are şi de sîrguinţa acestora. În al doilea rînd, din punct de vedere material, nu mai au pentru ce să se lupte. O dată cu instaurarea unor economii închise, autarhice, în care producţia şi consumul se reglează reciproc, bătălia pentru pieţe de desfacere, care era una dintre principalele cauze ale războaielor*

anterioare, a luat sfîrşit, iar concurenţa în legătură cu materiile prime nu mai este o problemă de viaţă şi de moarte. Oricum, fiecare superputere este atît de întinsă, încît poate obţine aproape toate materiile prime din resurse strict interne. Atîta cît mai are o raţiune economică directă, războiul se poartă pentru forţa de muncă. Între frontierele superputerilor şi niciodată definitiv în posesia vreuneia dintre ele, se află o zonă aproape dreptunghiulară, avînd colţurile la Tanger, Brazzaville, Darwin şi Hong-Kong, unde trăieşte aproximativ o cincime din populaţia globului. Pentru capturarea acestor regiuni dens populate şi a Polului Nord se luptă cele trei state fără întrerupere. De fapt, nici unul dintre ele nu controlează vreodată întreaga suprafaţă disputată. Unele regiuni trec în continuu dintr-o parte în alta, iar nesfîrşitele schimbări de aliniere sînt dictate de posibilitatea de a cuceri cutare sau cutare porţiune printr-o bruscă trădare.

Toate teritoriile disputate conţin minereuri valoroase, iar unele dintre ele sînt surse de produse vegetale importante, cum ar fi cauciucul care, în zonele cu o climă mai rece, nu poate fi obţinut decît pe cale sintetică, prin metode relativ costisitoare. Dar, mai presus de orice, toate sînt rezerve nesecate de forţă de muncă ieftină. Puterea care controlează Africa Ecuatorială, ţările din Orientul Mijlociu, sudul Indiei sau Arhipelagul Indonezian dispune, în acelaşi timp, de vieţile a zeci sau sute de milioane de muncitori prost plătiţi, care trag din greu. Locuitorii acestor regiuni, reduşi, mai mult sau mai puţin pe faţă, la condiţia de sclavi, trec fără întrerupere de la cuceritor la cuceritor, fiind consumaţi ca o materie primă, ca petrolul sau cărbunele, în competiţia celor trei puteri de a produce şi mai multe arme, de a cuceri şi mai mult teritoriu, de a stăpîni şi mai multă forţă de muncă, de a produce şi mai multe arme, de a cuceri şi mai mult teritoriu – şi tot aşa la nesfîrşit.

Este de remarcat, totuşi, faptul că luptele în sine nu trec niciodată dincolo de marginile regiunilor disputate. Frontiera Eurasiei oscilează între bazinul fluviului Congo şi ţărmul de nord al Mediteranei; insulele din Oceanul Indian şi din Pacific sînt tot timpul cucerite şi recucerite de Oceania şi Estasia; în Mongolia, linia care desparte Eurasia de Estasia nu este niciodată fixă; în jurul Polului, toate cele trei puteri ridică pretenţii la nişte enorme teritorii care, de fapt, sînt în mare măsură nelocuite şi neexplorate; dar echilibrul de forţe rămîne tot timpul relativ constant, iar teritoriul care constituie corpul fiecăreia dintre puteri rămîne întotdeauna neviolat. Mai mult decît atît, forţa de muncă a

popoarelor din jurul Ecuatorului nu este, în realitate, vitală pentru economia mondială; *aceşti oameni nu adaugă nimic avuţiei globale a omenirii, din moment ce întregul produs al muncii lor este consumat pentru ducerea războiului, iar scopul fiecărui război este acela de a ajunge într-o situaţie favorabilă pentru a declanşa un nou război. Forţa de muncă a populaţiilor înrobite permite accelerarea tempo-ului stării neîntrerupte de conflict. Dar, chiar dacă aceste populaţii nu ar exista, structura societăţii mondiale şi procesul prin care aceasta se menţine nu ar fi esenţialmente diferite.*

Principalul scop al războiului modern – conform principiilor dublugînditului, *acest scop este şi, în acelaşi timp, nu este recunoscut de capetele conducătoare ale Partidului Interior – este acela de a consuma produsul maşinii, fără a ridica nivelul general de trai. Încă de la sfîrşitul secolului XIX, printre problemele latente în societatea industrializată a fost şi aceea de a găsi ceva de făcut cu surplusul de bunuri de larg consum. În prezent, cînd puţini oameni au ce mînca în cantităţi suficiente, această problemă, desigur, nu este urgentă şi nu ar fi devenit urgentă nici dacă nu ar fi existat un proces artificial de distrugere. Lumea de astăzi este o lume despuiată, înfometată, ruinată, chiar şi faţă de cea dinainte de 1914 şi cu atît mai mult faţă de viitorul utopic pe care-l prefigurau oamenii acelor timpuri. La începutul secolului XX, imaginea unei societăţi a viitorului incredibil de bogată, de tihnită, de ordonată şi de eficientă – o lume antiseptică, strălucind a sticlă, oţel şi beton armat alb ca laptele – făcea parte din conştiinţa aproape a fiecărui individ alfabetizat. Ştiinţa şi tehnologia se dezvoltau într-un ritm prodigios şi era de presupus că aveau să se dezvolte în continuare. Şi totuşi, nu s-a întîmplat aşa, pe de o parte datorită sărăcirii provocate de o lungă serie de războaie şi revoluţii, pe de altă parte fiindcă progresul ştiinţific şi tehnic depind de un sistem de gîndire empirică imposibil de menţinut într-o societate strict înregimentată. În general, lumea este mai primitivă astăzi decît în urmă cu cincizeci de ani. Unele regiuni înapoiate au progresat şi au fost dezvoltate anumite tehnologii, întotdeauna legate, într-un fel sau altul, de înfruntările militare şi de spionajul poliţienesc, dar inovaţia şi experienţa au dispărut aproape de tot, iar ravagiile războiului nuclear din anii cincizeci nu au fost înlăturate în întregime. Şi totuşi, pericolul inerent pe care-l reprezintă maşina este în continuare activ. Încă în momentul primei apariţii a maşinii, orice om cu capul pe umeri îşi putea da seama că nevoia de corvezi omeneşti şi, plecînd*

de aici, într-o oarecare măsură, nevoia inegalităţii între oameni dispăruseră. Dacă maşina ar fi fost utilizată în această direcţie în mod conştient, atunci foametea, munca excesivă, mizeria, analfabetismul şi boala ar fi fost eradicate în răstimpul cîtorva generaţii. Realitatea a confirmat că, fără a fi folosită cu acest scop anume, ci printr-un fel de proces automat – prin producerea unei avuţii care, uneori, nu putea să nu fie distribuită –, maşina a ridicat, într-adevăr, foarte mult nivelul de trai al omului mediu, într-o perioadă de circa cincizeci de ani, la sfîrşitul secolului XIX şi începutul secolului XX.

Dar la fel de limpede a devenit şi faptul că o creştere globală a avuţiei ameninţa să distrugă – şi, de fapt, într-un anume sens, a şi distrus – societatea ierarhizată. Într-o lume în care fiecare ar fi muncit puţine ore pe zi, ar fi posedat o maşină sau chiar un avion, într-o astfel de ipotetică lume, forma cea mai evidentă şi poate cea mai importantă de inegalitate ar fi dispărut. Devenită generală, bogăţia ar fi şters deosebirile. Desigur, se putea imagina o societate în care bogăţia*, în sens de bunăstare, adică posesiuni personale şi comodităţi, să fie echitabil distribuită, iar* puterea *să rămînă în mîinile unei mici caste privilegiate. Dar o asemenea societate nu ar fi putut, practic, rămîne stabilă prea mult timp. Fiindcă, dacă toată lumea s-ar bucura de tihnă în egală măsură, atunci marea masă a celor scufundaţi, în mod normal, în sărăcie s-ar cultiva şi ar învăţa să gîndească independent*; *pasul următor ar fi să realizeze, mai devreme sau mai tîrziu, că minoritatea privilegiată nu are nici o funcţie şi s-o dea la o parte. Pînă la urmă, o societate ierarhizată nu este posibilă decît bazîndu-se pe sărăcie şi ignoranţă. Întoarcerea la un trecut agricol, aşa cum propovăduiau unii gînditori de la începutul secolului XX, nu era o soluţie realizabilă, atît pentru că venea în conflict cu tendinţa către mecanizare, devenită cvasi-instinctivă în toată lumea, cît şi pentru că o ţară nedezvoltată din punct de vedere industrial rămînea, militar vorbind, neajutorată şi descoperită în faţa dominaţiei directe sau indirecte a rivalilor mai avansaţi. Nici soluţia de a ţine masele în stare de sărăcie prin restrîngerea producţiei de mărfuri nu a fost satisfăcătoare. Acest lucru s-a petrecut pe scară largă în timpul ultimei faze a capitalismului, în linii mari între anii 1920 şi 1940. Economia multor ţări a fost lăsată să stagneze, pămîntul a fost lăsat să se sălbăticească, fondurile fixe nu au mai fost reînnoite, secţiuni mari ale populaţiei au fost împiedicate să muncească şi întreţinute de Stat prin ajutorul de şomaj. Dar şi această situaţie pe de o parte a atras după sine slăbirea*

capacităţii de luptă, iar pe de altă parte, cum privaţiunile pe care le menţinea erau vizibil ne-necesare, a făcut inevitabilă fortificarea opoziţiei.

Problema era aşadar, următoarea: *cum să faci ca maşinăria industriei să funcţioneze, fără a spori avuţia reală a omenirii, adică mărfurile să fie produse, dar să nu fie circulate. În practică, singura modalitate de a atinge acest dublu scop a fost menţinerea neîntreruptă a stării de război.*

Esenţa războiului constă în distrugere – nu neapărat de vieţi omeneşti, ci a produselor muncii omului. Războiul este o modalitate unanim acceptată de a zdrobi în bucăţi, de a răspîndi în stratosferă sau de a scufunda în adîncurile oceanului acele produse care ar putea fi, altminteri, folosite pentru a dărui maselor prea mult confort şi, în ultimă instanţă, prea multă inteligenţă. Chiar şi atunci cînd armele destinate războiului nu sînt distruse, simpla lor producere rămîne o modalitate convenabilă de a cheltui forţa de muncă fără a fabrica nimic ce s-ar putea consuma. O Fortăreaţă Plutitoare, de exemplu, are înglobat în ea un volum de muncă suficient construirii mai multor sute de cargouri. În cele din urmă, este dată la o parte ca fiind învechită, fără să fi adus cuiva, vreodată, vreun cîştig material şi apoi, irosindu-se alt volum imens de muncă, se construieşte o nouă Fortăreaţă Plutitoare. În principiu, efortul de război este în aşa fel calculat, încît să înghită orice surplus care ar putea rămîne după satisfacerea minimelor nevoi ale populaţiei. De fapt, nevoile populaţiei sînt întotdeauna subestimate, avînd ca rezultat lipsa cronică a cel puţin jumătate din cele necesare vieţii; *dar acest lucru este socotit un avantaj. Este perfect deliberată politica de a menţine chiar şi categoriile favorizate la limita greutăţilor, deoarece o stare generală de lipsuri face să sporească importanţa micilor privilegii, amplificînd astfel deosebirile dintre o categorie şi alta. După criteriile începutului de secol XX, pînă şi un membru al Partidului Interior duce o viaţă austeră şi trudită. Şi totuşi, micile comodităţi de care se bucură – apartamentul spaţios şi bine împărţit, stofa mai bună a hainelor, mîncarea, băutura şi ţigările de calitate mai bună, cei doi-trei servitori, maşina sau elicopterul personal – toate acestea îl plasează într-o lume diferită de cea a membrilor Partidului Exterior, pe cînd aceştia beneficiază de avantaje similare faţă de masele subjugate pe care le numim „proli“. Atmosfera socială este aceea a unui oraş asediat, în care faptul de a avea sau de a nu avea o halcă de carne de cal face diferenţa între bogăţie şi sărăcie. Şi, totodată, conştiinţa de a fi în stare de război şi, deci, în continuu pericol, face ca încredinţarea întregii*

puteri unei mici caste să pară condiţia firească şi inevitabilă a supravieţuirii.

Războiul, aşa cum se va vedea în continuare, nu numai că săvîrşeşte distrugerea necesară, dar o săvîrşeşte într-o manieră acceptabilă din punct de vedere psihologic. Desigur, în principiu ar fi foarte simplu să se cheltuiască surplusul de forţă de muncă al omenirii construind temple şi piramide, săpînd găuri în pămînt şi astupîndu-le apoi la loc, sau chiar producînd mari cantităţi de bunuri şi dîndu-le apoi foc. Dar o asemenea abordare a problemei ar asigura numai latura economică, nu şi pe cea emoţională necesară unei societăţi ierarhizate. Ceea ce importă, aici, nu este starea de spirit a maselor, a căror atitudine nici nu contează, atîta vreme cît muncesc fără întrerupere, ci starea de spirit a Partidului însuşi. Pînă şi celui mai umil membru al Partidului i se cere să fie competent, sîrguincios şi chiar şi inteligent într-o mică măsură, dar la fel de necesar este ca el să fie un fanatic, un credul şi un ignorant, ale cărui stări de spirit precumpănitoare să fie teama, ura, adoraţia şi triumful orgiastic. Cu alte cuvinte, este necesar ca mentalitatea lui să fie aceea potrivită stării de război. Nu contează dacă războiul are, într-adevăr, loc, nici dacă se desfăşoară bine sau rău, din moment ce nu poate fi vorba de o victorie decisivă. Nu trebuie decît să existe starea de război. Sciziunea intelectului, pe care Partidul o aşteaptă de la membrii săi şi care poate fi mai uşor atinsă într-o atmosferă de război, a devenit astăzi cvasi-universală, dar ea se dovedeşte cu atît mai pregnantă, cu cît urci mai sus în ierarhie. Nicăieri altundeva decît în Partidul Interior nu sînt mai energice demenţa războinică şi ura faţă de duşmani. În calitatea sa de diriguitor, un membru al Partidului Interior trebuie să ştie, uneori, că nu este reală cutare sau cutare ştire de pe frontul de luptă şi, de multe ori, el poate fi conştient că întregul război este fals şi că ori nu are loc, ori este purtat pentru cu totul alte scopuri decît cele declarate sus şi tare; dar o asemenea conştiinţă el şi-o poate uşor neutraliza prin tehnica dublugînditului. *În tot acest timp, nici unui membru al Partidului Interior nu i se zdruncină, nici pentru o clipă, credinţa de-a dreptul mistică pe care o are, că războiul* este *real şi că el nu se poate sfîrşi decît victorios, cu Oceania devenită stăpîna incontestabilă a întregii lumi.*

Toţi membrii Partidului Interior fac din această inerentă cucerire o profesiune de credinţă. Ea urmează să fie realizată ori printr-o continuă anexare de teritorii, care ar avea ca rezultat o zdrobitoare superioritate militară, ori prin descoperirea unei arme noi, imposibil de contracarat.

Cercetarea pentru crearea de noi arme continuă fără întrerupere, rămînînd una dintre foarte puţinele activităţi în care modul de gîndire inventiv sau speculativ îşi mai poate găsi un debuşeu. Astăzi, în Oceania, Ştiinţa, în sensul vechi al termenului, nu mai există. Nouvorba nici nu are vreun cuvînt pentru „ştiinţă“. Modalitatea empirică de gîndire, care a stat la baza tuturor descoperirilor ştiinţifice ale trecutului, se opune principiilor celor mai importante ale SOCENG-ului. Chiar şi progresul tehnologic nu mai are loc decît atunci cînd produsele sale pot fi utilizate, într-un fel sau altul, la îngrădirea libertăţii umane. În toate domeniile, omenirea fie stă pe loc, fie dă înapoi. Pămîntul este cultivat cu pluguri trase de cai, în timp ce cărţile sînt scrise cu ajutorul maşinilor. Dar, în anumite ramuri de importanţă vitală – mai concret spus, războiul şi spionajul poliţienesc – abordarea empirică este încurajată sau, cel puţin, tolerată. Cele două ţeluri ale Partidului sînt acestea: *să cucerească întreaga suprafaţă a planetei şi să suprime, o dată pentru totdeauna, posibilitatea gîndirii independente. În aceste două scopuri, Partidul se preocupă de rezolvarea a două mari probleme*: *prima este aceea de a putea afla, împotriva voinţei sale, ce gîndeşte fiecare, iar a doua, de a putea ucide mai multe sute de milioane de oameni în cîteva secunde, fără un avertisment prealabil. În măsura în care mai există cercetare ştiinţifică, ea nu are decît aceste două orientări.*

Omul de ştiinţă de astăzi este fie o combinaţie între psiholog şi inchizitor, studiind cu o excepţională minuţiozitate semnificaţia expresiilor faciale, a gesturilor şi a inflexiunilor vocii şi testînd modalităţile de a obţine adevărul cu ajutorul drogurilor, al terapiei de şoc, al hipnozei sau al torturilor corporale, fie chimist, fizician sau biolog, preocupat exclusiv de acele ramuri ale respectivei specialităţi, care au legătură cu omorul în masă. În marile laboratoare ale Ministerului Păcii şi în staţiunile experimentale secrete din jungla braziliană, din deşertul Australiei sau de pe insulele presărate în jurul Antarcticii, echipele de specialişti lucrează neobosite. Unii nu fac altceva decît să schiţeze strategia viitoarelor războaie; *alţii proiectează rachete din ce în ce mai mari, explozibile din ce în ce mai puternice şi blindaje din ce în ce mai greu de străpuns*; *alţii se află în căutarea unor gaze noi, cît mai ucigătoare, a unor otrăvuri solubile, care să poată fi produse în asemenea cantităţi, încît să anihileze vegetaţia unor continente întregi, sau a unor culturi de viruşi imunizaţi împotriva oricăror anticorpi*; *alţii se străduiesc să realizeze un*

vehicul care să avanseze pe sub pămînt, săpîndu-şi galeria, aşa cum submarinul avansează pe sub apă, sau un avion la fel de independent de bază cum este un vapor; *alţii explorează posibilităţi mai îndepărtate, cum ar fi să focalizeze razele solare cu ajutorul unor lentile aşezate la cîteva mii de kilometri în spaţiu, pe orbită geo-staţionară, sau să provoace artificial cutremure şi valuri tectonice, canalizînd căldura înmagazinată în miezul fierbinte al planetei.*

Nici unul, însă, dintre aceste proiecte nu se apropie cîtuşi de puţin de realizare şi nici una dintre cele trei superputeri nu ia niciodată vreun avans semnificativ asupra celorlalte două. Şi totuşi, este demn de remarcat faptul că toate trei posedă deja o armă cu mult mai distrugătoare decît ar putea spera să descopere oricare dintre proiectele de cercetare actuale: *bomba atomică. Deşi Partidul îşi atribuie, aşa cum procedează în mod obişnuit, şi această invenţie, bomba atomică a apărut încă din anii patruzeci şi a fost utilizată pe scară largă zece ani mai tîrziu. În perioada respectivă, au fost lansate cîteva sute de bombe asupra unor centre industriale, în special din partea europeană a Rusiei, din Europa Occidentală şi din America de Nord*; *cercurile conducătoare din toate cele trei puteri s-au convins atunci că simpla detonare a cîtorva bombe atomice în plus ar însemna sfîrşitul societăţii omeneşti organizate şi, deci, şi al lor însele. Ca urmare, deşi nu s-a încheiat nici un acord în acest sens, nici măcar nu s-a formulat vreo aluzie, nu au mai fost lansate bombe. Toate cele trei puteri continuă să producă şi să stocheze bombe atomice, din convingerea intimă a cercurilor lor conducătoare că momentul oportun nu poate să nu se ivească, mai devreme sau mai tîrziu. Tot aşteptînd acea ocazie, însă, arta militară bate pasul aproape pe loc de treizeci sau patruzeci de ani. Elicopterele sînt utilizate mai mult astăzi decît erau în trecut, avioanele bombardiere au fost serios depăşite de rachetele autopropulsate, iar nava de război, mobilă dar şi fragilă, a făcut loc Fortăreţei Plutitoare, care este aproape imposibil de scufundat*; *dincolo, însă, de aceste progrese, avansul în domeniu este neglijabil. Tancul, submarinul, torpila, mitraliera, pînă şi carabina şi grenada de mînă se mai folosesc pe scară largă şi astăzi. Dar, în ciuda nesfîrşitelor masacre citate în presă şi la tele-ecran, luptele disperate din precedentele războaie, în care erau ucişi sute de mii sau chiar milioane de oameni în cîteva săptămîni, nu s-au mai repetat niciodată.*

Nici una dintre cele trei superputeri nu se angajează vreodată în vreo

manevră care să implice riscul unei înfrîngeri serioase. Dacă se întreprinde cumva vreo acţiune de amploare, atunci aceasta este, de obicei, un atac prin surprindere asupra aliatului. Strategia pe care toate trei puterile o urmează sau, cel puţin, pretind că o urmează este aceeaşi. Ea constă în a uza de luptă, de tocmeli şi de trădări bine calculate, pentru a forma un şir de baze care să încercuiască în totalitate un stat rival sau pe celălalt, apoi în a semna un tratat de prietenie cu statul rival respectiv, menţinînd raporturile de pace atîta timp cît este necesar pentru a linişti suspiciunile. Anii-tampon ar permite asamblarea, în toate punctele strategice, de rachete purtătoare de bombe atomice; în cele din urmă, toate rachetele ar fi lansate simultan, efectele fiind atît de devastatoare, încît riposta ar deveni imposibilă. În momentul respectiv, ar urma să fie semnat un tratat de prietenie cu superputerea rămasă, o dată cu începerea pregătirilor pentru un nou atac de acelaşi fel. Este aproape de la sine înţeles că această schemă este curată fabulaţie, imposibil de pus în practică. Oricum, toate luptele se dau exclusiv în zonele disputate din jurul Ecuatorului şi al Polului; niciodată nu s-a încercat invadarea teritoriului inamic. Ceea ce explică şi faptul că frontierele dintre superputeri sînt, pe alocuri, arbitrare. De exemplu, Eurasia ar putea cuceri cu uşurinţă Insulele Britanice care, geografic vorbind, ţin de Europa; şi, dimpotrivă, Oceania şi-ar putea împinge frontiera pînă la Rin, sau chiar pînă la Vistula. Dar atunci s-ar viola un principiu respectat de toate părţile implicate, deşi neformulat, ca atare, nicăieri, şi anume acela al integrităţii culturale. Dacă ar cuceri teritoriile care pe vremuri se numeau Franţa şi Germania, Oceania ar trebui ori să extermine locuitorii, ceea ce s-ar putea dovedi dificil din punct de vedere practic, ori să asimileze o populaţie de circa o sută de milioane de oameni, al căror nivel de dezvoltare tehnologică este oricînd comparabil cu cel al propriilor ei locuitori. Problema este aceeaşi pentru toate cele trei superputeri. Structura lor este de aşa natură, încît nu trebuie să existe nici un contact cu străinii, cu excepţia – dar şi aici într-o mică măsură – a prizonierilor de război şi a sclavilor de culoare. Chiar şi aliatul oficial al momentului este privit mereu cu cea mai neagră suspiciune. Dincolo de prizonierii de război, omul mediu din Oceania nu vede niciodată cu ochii lui un eurasian sau un estasian şi-i este interzis să cunoască limbi străine. Dacă i s-ar permite să vină în contact cu străinii, ar vedea că şi aceia sînt oameni ca şi el şi că aproape tot ce i s-a spus despre ei este fals. Universul sigilat în care trăieşte el s-ar prăbuşi, iar teama,

ura şi auto-mulţumirea de care depinde statutul lui moral s-ar destrăma. De aceea, fiecare dintre puteri îşi dă seama că, indiferent de cîte ori ar trece dintr-o parte într-alta Persia, Egiptul, Java sau Ceylonul, frontierele principale nu trebuie să fie traversate decît de bombe.

În spatele acestei necesităţi se ascunde faptul, niciodată pomenit cu voce tare, dar înţeles, în mod tacit, şi luat ca atare, şi anume că în toate cele trei superputeri condiţiile de viaţă sînt aproximativ aceleaşi. În Oceania, doctrina oficială se numeşte SOCENG, în Eurasia – Neo-Bolşevism, iar în Estasia este denumită cu un cuvînt chinezesc tradus, de obicei, prin Adoraţia Morţii, dar redat poate mai bine prin Uitarea-de-Sine. Unui cetăţean al Oceaniei nu i se permite să cunoască nimic despre principiile celorlalte două doctrine; *de la bun început i se insuflă ura faţă de ele, ca fiind nişte ultragii cîineşti aduse moralei şi bunului-simţ. În realitate, între cele trei doctrine nu există nici o deosebire esenţială. Fiecare în parte defineşte aceeaşi structură piramidală, aceeaşi adoraţie faţă de un conducător semi-divin şi aceeaşi economie care funcţionează prin şi pentru o neîntreruptă stare de război. Concluzia este limpede*: *cele trei superputeri nu numai că nu se pot învinge una pe alta, dar nu ar avea nimic de cîştigat, dacă ar putea. Dimpotrivă, atîta timp cît rămîn în conflict, se sprijină una pe alta, precum trei căpiţe de fîn. Şi, evident, cercurile conducătoare din toate cele trei puteri în acelaşi timp sînt şi nu sînt conştiente de ceea ce fac. Ele şi-au dedicat viaţa cuceririi întregii lumi, dar tot ele ştiu că războiul* trebuie *să continue la nesfîrşit, fără un rezultat decisiv. Faptul că* nu există *nici o şansă de cucerire face posibilă acea negare a realităţii care este trăsătura dominantă a SOCENG-ului şi a doctrinelor sale rivale. Ajungînd aici, este necesar să repetăm ceea ce am afirmat mai devreme, şi anume că, devenind continuu, războiul şi-a modificat esenţa din temelii.*

În trecut, prin definiţie, dacă se poate spune aşa, războiul era un lucru care, mai devreme sau mai tîrziu, se sfîrşea, de obicei printr-o inconfundabilă victorie sau înfrîngere. Tot în trecut, războiul era unul dintre principalele instrumente prin intermediul cărora societăţile omeneşti veneau în contact cu partea fizică a realităţii. Toţi conducătorii, din toate timpurile, au încercat să le impună supuşilor lor o viziune deformată asupra lumii, dar nici unul nu şi-a putut permite himere care aveau tendinţa de a şubrezi eficacitatea militară. Atîta timp cît înfrîngerea însemna pierderea independenţei sau cine-ştie-ce altă consecinţă socotită în general indezirabilă, trebuiau luate măsuri serioase

împotriva ei: *nu puteai ignora faptele concrete. În filosofie, în religie, în etică sau în politică, doi şi cu doi puteau face cinci, dar, dacă proiectai un tun sau un avion, nu puteau face decît strict şi exclusiv patru. Naţiunile ineficace au fost întotdeauna cucerite, mai devreme sau mai tîrziu, iar lupta pentru eficacitate s-a situat întotdeauna la polul opus faţă de iluzii. Pe lîngă asta, pentru a fi eficace, trebuia să fii în stare să înveţi lecţiile trecutului, ceea ce presupunea să ştii, cît-de-cît corect, ce s-a întîmplat în trecut. Evident, ziarele şi cărţile de istorie au fost întotdeauna înflorite şi părtinitoare, dar o mistificare de calibrul celei care se practică astăzi ar fi fost imposibilă. Pentru bunul-simţ, războiul era un termen sigur de comparaţie, iar în ceea ce priveşte clasele conducătoare, era, probabil, cel mai important termen de comparaţie. pentru că, dacă războaiele se puteau pierde sau cîştiga, nici o clasă conducătoare nu putea fi cu totul iresponsabilă.*

Dar, atunci cînd războiul devine efectiv continuu, el şi încetează de a mai fi periculos. Dispare ceea ce se numeşte necesitate militară. Progresul tehnic poate stagna, iar faptele cele mai evidente pot fi tăgăduite sau trecute cu vederea. Aşa cum am arătat, încă mai au loc cercetări orientate în direcţia războiului, care s-ar putea numi ştiinţifice, dar acestea nu sînt altceva decît nişte himere a căror incapacitate de a da vreun rezultat nu are nici o importanţă în practică. Eficacitatea, chiar şi aceea militară, a devenit inutilă. Nimic nu este eficace în Oceania, afară de Poliţia Gîndirii. Din moment ce fiecare dintre cele trei superputeri este imposibil de cucerit, rezultă că fiecare este, de fapt, un univers separat, în interiorul căruia poate fi practicată în linişte aproape orice perversiune de gîndire.

Realitatea nu-şi manifestă presiunea decît prin necesităţile vieţii curente – nevoia de apă şi de mîncare, de adăpost şi de îmbrăcăminte, nevoia de a nu înghiţi otravă sau de a nu cădea pe fereastră de la înălţime şi altele asemănătoare. Între viaţă şi moarte, sau între plăcerea fizică şi durerea fizică mai există încă o diferenţă, dar atît. Neputînd avea nici un contact cu lumea exterioară sau cu trecutul, cetăţeanul Oceaniei trăieşte ca un om aflat în spaţiul interstelar, care nu are cum şti dacă stă cu capul în sus sau în jos. Conducătorii unui asemenea stat sînt absoluţi, aşa cum nu puteau fi nici măcar faraonii egipteni sau cezarii de la Roma. Ei sînt obligaţi să facă două lucruri: *primul, să nu-şi lase supuşii să moară de foame într-un număr prea mare, pentru a nu crea o problemă insurmontabilă, de ordin administrativ*; *al doilea,*

să se menţină la acelaşi nivel scăzut al tehnicii militare ca şi rivalii lor. Odată realizat acest minim necesar, îşi pot permite să sucească realitatea oricum doresc.

De aceea, judecat din perspectiva războaielor trecute, cel de astăzi nu este decît o impostură şi se aseamănă cu luptele dintre anumite rumegătoare, ale căror coarne sînt aşezate într-un asemenea unghi, încît, atunci cînd se luptă între ele, animalele nu se pot împunge – ci doar împinge – unul pe celălalt. Dar, deşi este nereal, războiul nu este şi lipsit de sens: el consumă surplusul de bunuri de larg consum şi ajută la menţinerea acelui climat psihologic de care are nevoie o societate ierarhizată pentru a supravieţui. Aşa cum se va vedea în continuare, el nu mai este decît o problemă strict internă. În trecut, cercurile conducătoare din toate ţările, deşi îşi recunoşteau interesele comune şi încercau să limiteze caracterul destructiv al războiului, se luptau unele cu altele şi întotdeauna învingătorul îl jefuia pe cel învins. În zilele noastre, ele nu se mai luptă deloc unele cu altele. Fiecare grup conducător poartă războiul împotriva propriilor săi supuşi, iar scopul războiului nu este acela de a face sau de a împiedica anexiunile teritoriale, ci de a menţine intactă structura societăţii. De aceea, însuşi termenul „război“ induce în eroare. Ar fi, probabil, potrivit să spunem că, devenind continuu, războiul a încetat să mai existe ca atare. Acea presiune specială pe care el a exercitat-o asupra oamenilor, de la sfîrşitul epocii neolitice pînă la începutul secolului XX, a dispărut şi a fost înlocuită cu ceva total diferit. Efectul ar fi, în linii mari acelaşi dacă cele trei superputeri, în loc să se lupte între ele, s-ar înţelege să trăiască într-o eternă pace, fiecare dintre ele rămînînd neatinsă în interiorul frontierelor proprii. Pentru că şi în acest caz fiecare dintre ele ar continua să fie un univers zăvorît în sine, scăpat pentru totdeauna de sub influenţa deschizătoare de ochi a primejdiilor din afară. O pace cu adevărat permanentă ar fi acelaşi lucru ca şi un război permanentizat. Aceasta este – deşi marea majoritate a membrilor Partidului o înţeleg numai într-un sens mai restrîns – semnificaţia ascunsă a sloganului Războiul este Pace.

Winston se opreşte din citit. Undeva, la mare depărtare, bubuie o rachetă. Încă îl mai animă sentimentul reconfortant de a fi singur cu cartea interzisă, într-o cameră fără tele-ecran. Singurătatea şi siguranţa sînt nişte senzaţii palpabile, care se asociază într-un fel anume cu extenuarea lui fizică, ori cu perna moale a fotoliului, ori cu adierea care vine dinspre fereastră şi îi atinge

atît de delicat obrazul. Cartea îl fascinează sau, mai degrabă, îi dă un altfel de sentiment de siguranţă. De fapt, nu-i spune nimic nou şi ăsta este unul dintre motivele pentru care îl atrage. Spune exact ce ar spune şi el, dacă şi-ar putea face ordine printre gîndurile răvăşite. Este rodul unei inteligenţe asemănătoare cu a lui însuşi, dar cu mult mai puternică, mai sistematică şi mai puţin stăpînită de frică. Cele mai bune cărţi sînt cele care îţi spun ceea ce ştiai dinainte.

Dă să se întoarcă la capitolul întîi, cînd pe scări aude paşii Juliei şi sare din fotoliu s-o întîmpine. Ea îşi aruncă pe jos punga de hîrtie şi i se aruncă în braţe. O săptămînă şi ceva a trecut de cînd nu s-au mai văzut.

— Am primit *cartea*, zice el, dîndu-i drumul din braţe.

— Ai primit-o? Bine, zice ea fără să se arate prea interesată şi se aşază în genunchi lîngă soba cu ulei, ca să pună de cafea.

Numai după o jumătate de oră de stat în pat mai reiau discuţia despre *carte*. S-a făcut deja seară şi destul de rece ca să trebuiască să tragă storurile. De jos, din curtea interioară, se aude cîntecul atît de familiar şi tîrşîiala cizmelor pe dalele de piatră. Femeia cea tuciurie şi cu braţele roşii, pe care Winston a văzut-o încă de la prima lui vizită în camera domnului Charrington, parcă nu pleacă niciodată din curtea aia. La orice oră din zi merge în sus şi în jos între ligheanul de spălat şi sfoara de pus la uscat, iar cînd nu are gura plină de cîrlige de rufe, se apucă de cîntat. Julia se întinde pe o coastă, cu un aer că este gata să adoarmă. Winston întinde mîna după carte, pe care a lăsat-o să cadă lîngă fotoliu, şi se ridică în capul oaselor, rezemat de tăblia patului.

— Trebuie s-o citim, zice el. Şi tu trebuie s-o citeşti. Toţi membrii Frăţiei trebuie s-o citească.

— Citeşte tu, zice Julia, care stă cu ochii închişi. Citeşte cu voce tare. Aşa-i cel mai bine. Că poţi să-mi explici şi mie pe măsură ce citeşti.

Ceasul arată ora şase, adică optsprezece. Mai au încă trei sau patru ore în faţă. Winston îşi aşază cartea pe genunchi, o deschide la capitolul întîi şi începe să citească:

IGNORANŢA ESTE PUTERE

De-a lungul întregii istorii, şi poate chiar de la sfîrşitul neoliticului, în lume au existat trei categorii de oameni: *cei de Sus, cei de Mijloc şi cei de Jos. Aceste grupuri au fost subîmpărţite în multe feluri, cu cele mai diverse*

denumiri, iar numărul de indivizi din fiecare grup, ca şi atitudinea unora faţă de ceilalţi au fost diferite de la epocă la epocă; dar structura societăţii nu s-a modificat, în esenţă, niciodată. Chiar şi atunci cînd au avut loc răsturnări de proporţii sau schimbări aparent iremediabile, schema dinainte s-a reinstaurat, ca un giroscop care se întoarce de la sine în poziţia de echilibru, oricît de mult ar fi deplasat într-o parte sau în cealaltă.

— Julia, ai adormit? – întreabă Winston, întrerupîndu-şi cititul.

— Nu, nu, te ascult. Zi mai departe. E formidabil, răspunde Julia, tot cu ochii închişi.

— Bine. Aşaaa… unde rămăsesem?

Idealurile celor trei categorii sînt cu totul incompatibile între ele. Idealul celor de Sus este de a rămîne acolo unde se găsesc. Idealul celor de Mijloc este de a lua locul celor de Sus. Idealul celor de Jos, atunci cînd se întîmplă ca aceştia să aibă vreun scop în viaţă – pentru că este caracteristic celor de Jos faptul că sînt în prea mare măsură copleşiţi de greutăţile vieţii pentru a mai fi conştienţi şi de altceva în afară de existenţa lor zilnică – este desfiinţarea tuturor diferenţelor între oameni şi crearea unei societăţi în care toţi să fie egali. Aşa se face că, de-a lungul istoriei, între cele trei categorii s-a desfăşurat o luptă continuă, ale cărei linii generale au fost, practic, întotdeauna aceleaşi. Uneori, pentru o bună bucată de vreme, cei de Sus par a fi tari pe poziţie, dar, la un moment dat, mai devreme sau mai tîrziu, ei îşi pierd fie încrederea în ei înşişi, fie capacitatea de a guverna în mod eficient, fie şi pe una şi pe cealaltă. În această situaţie, ei sînt daţi la o parte de către cei de Mijloc, aliaţi, sub pretenţia luptei pentru dreptate şi libertate, cu cei de Jos. Îndată ce şi-au atins scopul, cei de Mijloc îi reduc din nou pe cei de Jos la vechea lor condiţie servilă, ei înşişi devenind cei de Sus. Curînd după aceea, fie dintr-o categorie, fie din cealaltă, fie din amîndouă deodată, se alege şi se desprinde un nou grup de Mijloc, iar competiţia se reia. Dintre cele trei categorii, numai cei de Jos nu reuşesc niciodată să-şi vadă idealul împlinit, nici măcar vremelnic. Ar fi o exagerare să spunem că, de-a lungul istoriei, nu s-a înregistrat nici un progres de ordin material. Chiar şi astăzi, într-o perioadă de declin, omul mediu trăieşte, fizic vorbind, mai bine decît trăia cu cîteva sute de ani în urmă. Cu toate acestea, însă, nici îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă, nici îmblînzirea obiceiurilor şi nici o reformă, nici o revoluţie nu s-a apropiat nici măcar cu un deget de egalitatea între oameni. Din punctul de vedere al celor de Jos, toate

schimbările istorice nu au reprezentat niciodată nimic altceva decît un nume diferit pus unor stăpîni noi.

Spre sfîrşitul secolului XIX, mulţi gînditori au observat că schema se repeta. Astfel au apărut şcoli filozofice care interpretau istoria ca pe un proces ciclic şi urmăreau să demonstreze că inegalitatea ar fi legea imuabilă a vieţii. Este de la sine înţeles că o asemenea doctrină şi-a găsit oricînd adepţi, dar, în zilele noastre, ea se prezintă într-un mod esenţialmente diferit. În trecut, necesitatea ierarhizării societăţii a fost, în special, o doctrină a celor de Sus. Au propovăduit-o regii şi aristocraţii pe de o parte, iar pe de altă parte preoţii, avocaţii şi alte categorii care parazitau pe lîngă cei dintîi, făgăduind, în acelaşi timp, o compensaţie în lumea fictivă de dincolo de mormînt. Cei de Mijloc au uzat întotdeauna de cuvinte precum „libertate“, „dreptate“ şi „frăţie“, atîta timp cît erau angajaţi în lupta pentru putere. Acum, însă, ideea umanităţii fraternizate a început să fie asaltată de oameni care nu se aflau încă în situaţia de a dicta, ci doar sperau s-o atingă, această situaţie, în scurt timp. În trecut, cei de Mijloc au făcut revoluţii sub stindardul egalităţii şi, de îndată ce au răsturnat vechea tiranie, au instaurat una nouă, a lor. Noul grup de Mijloc şi-a proclamat, de fapt, tirania dinainte de a lua puterea.

Socialismul, care a apărut la începutul secolului XIX şi a reprezentat ultima treaptă a unei direcţii de gîndire ce îşi împinge izvoarele înapoi în timp pînă la răzvrătirile sclavilor din Antichitate, se găsea încă profund infestat de utopismul epocilor anterioare. Dar fiecare variantă de socialism apărută după 1900 a abandonat, din ce în ce mai deschis idealul instaurării libertăţii şi egalităţii. Noile mişcări, apărute la mijlocul secolului – SOCENG în Oceania, Neo-Bolşevismul în Eurasia şi, în Estasia, Adoraţia Morţii, cum este denumită frecvent – şi-au stabilit în mod conştient drept ideal perpetuarea ne-*libertăţii, a* ne-*egalităţii. Evident că aceste mişcări au răsărit din cele vechi şi au avut tendinţa de a le păstra denumirea şi de a le prelua ideologia. Dar, totodată, scopul fiecăreia dintre ele era stagnarea progresului şi oprirea istoriei într-un moment anume ales. Obişnuita, de-acum, mişcare de pendul urma să mai aibă loc o singură dată şi apoi să se oprească definitiv. Ca întotdeauna, cei de Sus aveau să fie răsturnaţi de către cei de Mijloc, care ar fi devenit ei înşişi cei de Sus; dar, de această dată, printr-o strategie conştientă, cei de Sus aveau să-şi menţină poziţia definitiv.*

Noile doctrine au apărut, într-un anume sens, din cauza acumulării de

cunoştinţe istorice şi a sporirii gradului de înţelegere a istoriei, care era aproape inexistent pînă în secolul XIX. Abia acum a putut fi înţeleasă evoluţia ciclică a istoriei; şi, dacă a putut fi înţeleasă, a putut fi şi modificată. Motivul esenţial a fost acela că, de la începutul secolului XX, egalitatea între oameni a devenit posibilă, cel puţin din punct de vedere tehnic. Deşi nimeni nu contestă că oamenii nu au, din naştere, aceleaşi calităţi şi că profesiile presupun specializare, ceea ce favorizează pe unii indivizi în dauna altora, totuşi distincţiile de clasă şi marile diferenţe de avuţie au încetat de a mai fi realmente necesare; în epocile anterioare, distincţiile de clasă fuseseră nu doar de neevitat, ci chiar de dorit. Preţul civilizaţiei a fost inegalitatea. Dezvoltarea, însă, a producţiei mecanizate a făcut ca situaţia să se schimbe. Chiar dacă a rămas necesar ca oamenii să presteze munci diferite, nu mai era necesar ca ei să trăiască la nivele sociale sau economice diferite. Iată de ce, din punctul de vedere al noului grup care era pe cale de a pune mîna pe putere, egalitatea între oameni nu mai constituia un ideal pentru care să lupte, ci o primejdie de care să se ferească. În vremurile primitive, era destul de uşor de crezut într-o societate a dreptăţii şi a păcii, care, de fapt, era imposibil de realizat. Imaginea paradisului terestru, în care oamenii trăiesc la un loc, înfrăţiţi, fără legi şi fără muncă brută, a bîntuit închipuirea oamenilor timp de mii de ani. Această viziune a prins, întrucîtva, şi la grupurile care profitau concret de pe urma fiecărei schimbări istorice. Urmaşii revoluţiilor franceză, engleză şi americană credeau, oarecum, în propriile lor fraze despre drepturile omului, despre libertatea cuvîntului, despre egalitatea în faţa legii şi aşa mai departe şi, într-o anumită măsură, s-au lăsat influenţaţi de acestea. Dar, pînă la începutul deceniului patru al secolului XX, toate direcţiile mai importante din gîndirea politică erau autoritare. Paradisul terestru a fost abandonat exact în momentul cînd a devenit realizabil. Orice teorie politică nou apărută, indiferent ce denumire îşi atribuia, se orienta către ierarhizare şi înregimentare. Iar în contextul general de înăsprire a concepţiilor, care a apărut în jurul anului 1930, anumite practici care fuseseră abandonate de mult timp, unele de sute de ani – arestarea fără judecată, folosirea prizonierilor de război ca sclavi, execuţiile publice, stoarcerea de mărturisiri prin tortură, luarea de ostatici şi deportarea de populaţii întregi – toate acestea nu numai că au redevenit obişnuite, dar erau tolerate şi chiar ocrotite pînă şi de oameni care se considerau progresişti şi luminaţi.

A mai trecut un deceniu de războaie naţionale, războaie civile, revoluţii şi contra-revoluţii, în toate regiunile globului, pînă ca SOCENG-ul şi teoriile sale rivale să iasă la rampă bine închegate ca doctrine politice. Ele fuseseră, însă, prevestite de diversele sisteme numite, cu un cuvînt, totalitare, apărute în prima parte a secolului; de mult timp se conturase, în liniile sale generale, lumea care avea să iasă din haosul perioadei respective. Se conturase, de asemenea, şi tipul de oameni care aveau să controleze această lume. Noua aristocraţie era constituită, în cea mai mare parte, din funcţionari, oameni de ştiinţă, tehnicieni, activişti sindicali, experţi în publicitate, sociologi, profesori, jurnalişti, economişti. Toţi aceşti oameni, care proveneau din clasa mijlocie salariată şi din pătura de sus a clasei muncitoare, s-au format şi s-au unit în lumea despuiată a industriei monopoliste şi a centralismului guvernamental. În comparaţie cu omologii lor din epocile trecute, erau mai puţin zgîrciţi, mai puţin ispitiţi de lux, mai setoşi de putere pură şi, în primul rînd, mai conştienţi de ce făceau şi mai decişi să anihileze opoziţia, oricare ar fi fost ea. Această din urmă deosebire este crucială. În comparaţie cu cea de astăzi, toate tiraniile din trecut au fost timide şi ineficace. Păturile conducătoare au avut întotdeauna, într-o măsură mai mare sau mai mică, idei liberale şi şi-au permis să aibă puncte nevralgice peste tot, mulţumindu-se să considere numai actul în sine, fără să le intereseze ce gîndeau cei pe care îi conduceau. După standardele de astăzi, pînă şi Biserica Catolică din Evul Mediu a fost tolerantă. Unul dintre motive, printre altele, este acela că, în trecut, nici un guvern nu avea puterea de a-şi ţine cetăţenii în permanenţă sub supraveghere. Apariţia tiparului, însă, a facilitat, iar filmul şi radio-ul au sprijinit manevrarea opiniei publice. O dată cu inventarea televiziunii şi cu acele progrese tehnologice care au făcut posibile recepţionarea şi transmiterea în acelaşi timp, cu ajutorul aceluiaşi aparat, viaţa particulară practic a luat sfîrşit. Fiecare cetăţean sau, cel puţin, fiecare cetăţean care merită urmărit poate fi ţinut timp de douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru sub ochii poliţiei şi în sunetele propagandei oficiale, cu orice alt canal de comunicare blocat. Acum a apărut, pentru prima oară, posibilitatea de a asigura nu numai o totală supunere faţă de voinţa Statului, ci şi o totală uniformitate a opiniei din partea tuturor cetăţenilor.

După deceniile revoluţionare cincizeci şi şaizeci, societatea s-a restructurat, ca de obicei, într-o parte de Sus, una de Mijloc şi una de Jos. Numai că noul strat de Sus, spre deosebire de toţi predecesorii săi, nu a

acţionat din instinct, ci ştiind cu siguranţă de ce anume avea nevoie pentru a-şi menţine poziţia. De mult timp devenise limpede că singura bază cu adevărat solidă, pentru oligarhie, este colectivismul. Bogăţia şi privilegiile pot fi apărate cum trebuie numai atunci cînd sînt o proprietate de grup. Aşa-numita „abolire a proprietăţii private“, care a avut loc la mijlocul secolului, a însemnat, în realitate, concentrarea proprietăţii în şi mai puţine mîini decît pînă atunci; cu diferenţa, însă, că noii proprietari formau un grup, şi nu un număr de indivizi. Nici un membru al Partidului nu posedă, separat, nimic altceva decît mici obiecte strict personale. În comun, însă, Partidul stăpîneşte totul în Oceania, pentru că el controlează totul şi dispune de produsul muncii aşa cum socoteşte necesar. În anii imediat următori Revoluţiei, Partidul a putut ajunge în această postură conducătoare aproape nestingherit, pentru că întregul proces a fost prezentat ca un act de naţionalizare. S-a pornit întotdeauna de la premiza că, după exproprierea capitaliştilor, trebuie să urmeze socialismul; iar capitaliştii au fost cu adevărat expropriaţi – nimeni nu poate nega acest lucru. Fabrici, mine, pămînt, case, mijloace de transport, totul le-a fost luat. Şi, din moment ce toate aceste bunuri nu mai constituiau proprietate privată, atunci însemna că formau proprietate publică. SOCENG-ul, care a izvorît din mai vechea mişcare socialistă, moştenindu-i frazeologia, a tradus în viaţă astfel principalul punct din programul socialist; rezultatul, prevăzut şi dorit dinainte, a fost inegalitatea economică devenită permanentă.

Dar problematica perpetuării unei societăţi ierarhizate este mai profundă decît atît. Există patru modalităţi în care un grup conducător poate cădea de la putere. Ori cedează în faţa unei cuceriri din exterior, ori guvernează atît de ineficient, încît masele se revoltă, ori permite apariţia unui grup de Mijloc puternic şi nemulţumit, ori îşi pierde încrederea în sine şi voinţa de a guverna. Aceste patru cauze nu se manifestă, de obicei, individual, ci sînt prezente, toate patru, într-o măsură mai mare sau mai mică. Dacă o clasă conducătoare le-ar putea ocoli pe toate, atunci ea ar rămîne la putere definitiv. În ultimă instanţă, psihologia clasei conducătoare însăşi este factorul determinant.

După prima jumătate a acestui secol, cel dintîi pericol a dispărut cu totul. Fiecare dintre cele trei superputeri care îşi împart lumea astăzi este practic imposibil de cucerit şi nu ar putea fi cucerită decît prin nişte schimbări demografice lente şi uşor de evitat pentru un guvern cu puteri nelimitate. Şi al doilea pericol este numai teoretic. Masele nu se revoltă niciodată cu de la sine

putere şi nu se revoltă niciodată numai fiindcă sînt oprimate. Adevărul este că, atîta timp cît nu li se îngăduie să aibă termene de comparaţie, masele nici măcar nu-şi dau seama că sînt oprimate. Crizele economice care se iveau la tot pasul în trecut erau absolut netrebuincioase; *astăzi, nu li se mai îngăduie să apară, dar sînt posibile şi se petrec, într-adevăr, alte dislocări, la fel de mari, care rămîn, însă, fără vreun rezultat politic, pentru că nemulţumirea nu-şi poate găsi nicăieri o formă de exprimare. În ceea ce priveşte problema supra-producţiei, care mocneşte, în societatea modernă, încă de la dezvoltarea tehnicii maşiniste, ea este soluţionată prin menţinerea unei permanente stări de război (vezi capitolul III), ceea ce facilitează menţinerea psihologiei maselor la un necesar nivel de exacerbare. De pe poziţiile clasei noastre conducătoare de astăzi, deci, singurele primejdii reale sînt constituirea unui grup de oameni capabili, ţinuţi în subordine şi însetaţi de putere, pe de o parte, iar pe de altă parte, răspîndirea liberalismului şi a scepticismului în propriile sale rînduri. Cu alte cuvinte, problema ţine de educaţie. În esenţă, este vorba de a modela în permanenţă conştiinţa atît a grupului conducător, cît şi a acelui grup executiv mai larg, care se situează la nivelul imediat inferior primului. Conştiinţa maselor nu trebuie decît să fie influenţată în mod negativ. Odată definite aceste probleme, oricine poate intui, chiar dacă nu cunoştea dinainte, structura societăţii oceanice. În vîrful piramidei se află Fratele cel Mare. Fratele cel Mare este infailibil şi atotputernic. Despre fiecare succes, fiecare realizare, fiecare victorie, fiecare descoperire ştiinţifică, despre întreaga cunoaştere, înţelepciune, fericire şi virtute, despre toate acestea se afirmă că izvorăsc direct din conducerea sa şi sînt inspirate de el. Nimeni nu l-a văzut niciodată pe Fratele cel Mare*; *el este o figură de pe afişe şi o voce la tele-ecran. Avem toate motivele să credem că nu va muri niciodată şi deja există mari incertitudini asupra datei naşterii sale. Fratele cel Mare este masca sub care Partidul se prezintă lumii întregi. El are funcţia de a concentra într-un singur punct dragostea, frica şi respectul, pentru că asemenea emoţii sînt mai uşor de resimţit faţă de o persoană decît faţă de o întreagă organizaţie. Sub Fratele cel Mare, se află Partidul Interior, ai cărui membri sînt în număr de şase milioane, adică ceva mai puţin de două procente din populaţia Oceaniei. Sub Partidul Interior urmează Partidul Exterior pe care, dacă socotim Partidul Interior drept creierul Statului, îl putem uşor asemui cu braţele acestuia. La baza piramidei se află masele amorfe pe care le numim în mod curent „proli“ şi care*

numără în jur de 85 la sută din populaţie. În termenii clasificării noastre iniţiale, prolii sînt cei de Jos; *populaţiile de sclavi din ţările ecuatoriale, care trec în permanenţă de la un cuceritor la altul, nu reprezintă o parte nici permanentă, nici necesară a structurii societăţii oceanice.*

În principiu, apartenenţa la unul dintre aceste trei grupuri nu este ereditară. Dacă părinţii fac parte din Partidul Interior, teoretic copilul lor nu se naşte ca membru al Partidului Interior. La fiecare dintre cele două ramuri ale Partidului se accede pe baza unui examen care se susţine la vîrsta de şaisprezece ani. De asemenea, nu se face nici un fel de discriminare rasială şi nu se poate afirma că o provincie domină o altă provincie. În rîndurile cele mai înalte ale Partidului există evrei, negri sau chiar sud-americani de pur sînge indian, iar în administrarea fiecărei zone sînt numiţi locuitori din zona respectivă. Nicăieri în Oceania locuitorii nu pot avea sentimentul unei populaţii coloniale conduse dintr-o capitală îndepărtată. Oceania nici nu are propriu-zis o capitală, iar conducătorul ei este o persoană despre care nimeni nu ştie unde se află. Cu excepţia faptului că engleza este folosită ca lingua franca *şi că Nouvorba este limba ei oficială, Oceania nu este în nici un fel centralizată. Cei care o conduc nu sînt uniţi între ei prin legături de sînge, ci prin aderenţa lor la o doctrină comună. Este adevărat că societatea noastră este stratificată, şi anume foarte rigid stratificată, după ceea ce, la prima vedere, pare a fi un principiu ereditar. Între diferitele ei straturi, însă, există o mult mai redusă mişcare de du-te-vino decît se întîmpla în capitalism sau chiar în epoca pre-industrială. Desigur, mai există unele schimburi între cele două ramuri ale Partidului, dar numai atît cît să asigure excluderea celor slabi din Partidul Interior şi anihilarea membrilor ambiţioşi ai Partidului Exterior prin promovare. Practic vorbind, proletarilor nu li se îngăduie accesul în rîndurile Partidului. Aceia mai dotaţi dintre ei, care constituie potenţiale nuclee de nemulţumire, sînt pur şi simplu trecuţi pe listele negre ale Poliţiei Gîndirii şi eliminaţi. Dar această stare de lucruri nu este în mod obligatoriu permanentă şi nici o problemă de principiu. Partidul nu este o clasă în sensul vechi al cuvîntului. Scopul său nu este acela de a transmite puterea propriilor săi copii ca atare*; *iar dacă nu ar avea nici o altă modalitate de a-i ţine pe cei mai capabili oameni în vîrf, Partidul ar fi oricînd gata să recruteze o întreagă nouă generaţie din rîndurile proletariatului. În anii de răscruce, faptul că Partidul nu era un corp ereditar a contribuit mult la neutralizarea opoziţiei. Socialistul*

de tip vechi fusese educat pentru a lupta împotriva a ceea ce se numea „privilegiu de clasă“ şi, din acest motiv, el pleca de la premisa că tot ce nu este ereditar nu poate fi durabil. El nu înţelegea că permanentizarea unei oligarhii nu este în mod obligatoriu de ordin fizic şi nici nu se oprea să reflecteze la faptul că aristocraţiile ereditare au avut întotdeauna o viaţă scurtă, în timp ce suprastructurile adoptive, precum Biserica Catolică, au rezistat, uneori, sute sau chiar mii de ani. Esenţa organizării oligarhice nu este transmiterea puterii pe linia tată-fiu, ci persistenţa unei anumite concepţii despre lume şi a unui anumit mod de viaţă impus de cei morţi celor vii. Orice grup conducător rămîne grup conducător atîta timp cît este capabil să-şi desemneze succesorii. Partidul nu are interesul să-şi perpetueze sîngele, ci să se perpetueze pe sine însuşi. Nu contează cine *anume exercită puterea, atîta timp cît structura ierarhizată a societăţii rămîne mereu aceeaşi.*

Toate credinţele, obiceiurile, gusturile, emoţiile, toate atitudinile mentale care definesc vremurile noastre au drept scop real să susţină dogma Partidului şi să împiedice pe oricine de a înţelege adevărata natură a societăţii contemporane. Revolta fizică sau orice mişcare preliminară revoltei nu este posibilă în prezent. Din partea proletarilor nu ameninţă nici o primejdie. Lăsaţi în voia lor, de la o generaţie la alta şi de la un secol la altul, ei vor continua să muncească, să se înmulţească şi să moară, nu numai fără nici o pornire spre revoltă, dar şi fără puterea de a înţelege măcar că lumea ar putea arăta altminteri. Într-un singur caz ar putea proletarii să devină periculoşi, şi anume dacă progresul tehnologic ar face necesară educarea lor la un nivel superior; *dar, din moment ce concurenţa militară şi comercială a dispărut, nivelul de educaţie al maselor este, de fapt, în scădere. Care este sau care nu este atitudinea maselor nu mai contează astăzi. Maselor li se poate acorda libertatea gîndirii, pentru că ele nu gîndesc. Pe de altă parte, însă, de la un membru al Partidului nu poate fi tolerată nici cea mai mică deviaţie de opinie, nici măcar asupra celei mai neimportante chestiuni.*

Fiecare membru al Partidului trăieşte, de la naştere pînă la moarte, sub ochii Poliţiei Gîndirii. Chiar cînd este singur, el nu poate avea niciodată certitudinea că este, într-adevăr, singur. Oriunde s-ar afla, indiferent dacă doarme, dacă este treaz, dacă munceşte sau se odihneşte, în baia sau în patul său, el poate fi inspectat fără a şti dinainte şi fără a şti nici măcar că este *inspectat. Nimic din ceea ce face el nu este lipsit de importanţă. Prieteniile*

sale, distracţiile, comportamentul faţă de soţie şi copii, expresia feţei cînd se găseşte singur, cuvintele pe care le şopteşte în somn, pînă şi mişcările specifice ale corpului – toate îi sînt studiate insistent. Nu numai orice faptă vizibil greşită, dar şi orice excentricitate, oricît de măruntă, orice modificare a obiceiurilor, orice tic nervos care ar putea fi simptomul unui conflict interior – orice îi va fi, cu siguranţă, detectat pînă la urmă. El nu are nici cea mai mică libertate de opţiune, în nici o direcţie. Pe de altă parte, însă, actele lui nu sînt reglementate de nici o lege şi de nici un cod de conduită limpede formulat, pentru că în Oceania nu există legi. Gînduri şi fapte care, atunci cînd sînt descoperite, înseamnă moarte sigură nu sînt, în realitate, interzise formal, iar nesfîrşitele epurări, ridicările, torturările, arestările şi vaporizările nu sînt aplicate pentru a pedepsi vreo fărădelege comisă cu adevărat, ci au numai rolul de a elimina persoanele care ar putea, eventual, comite o fărădelege cîndva în viitor. Unui membru al Partidului i se cere să aibă, pe lîngă opiniile corecte, şi instinctele corecte. Multe dintre convingerile sau atitudinile aşteptate din partea lui nu sînt nicăieri formulate clar şi nici nu ar putea fi formulate fără a scoate la iveală inerentele contradicţii ale SOCENG-ului. Dacă este o persoană care prin propria-i natură are o gîndire ortodoxă – în Nouvorbă, dacă este bungînditor *–, el va şti, în orice situaţie şi fără nevoia de a mai gîndi, care este justa convingere sau sentimentul preferabil. În orice caz, el posedă, încă din copilărie, un complex antrenament intelectual definit, în Nouvorbă, de termenii* crimăstop, albnegru *şi* dublugîndit, *care îl ajută să nu poată şi să nici nu dorească să cugete prea profund asupra nici unei probleme.*

De la un membru al Partidului se aşteaptă să nu resimtă nici o emoţie personală şi nici o slăbire a entuziasmului. El trebuie să trăiască într-o continuă exacerbare a urii faţă de duşmanii din afară şi de trădătorii dinăuntru, de jubilare în faţa victoriilor şi de auto-umilire în faţa puterii şi înţelepciunii Partidului. Nemulţumirile provocate de insatisfacţiile şi lipsurile vieţii sale sînt, în mod deliberat, orientate în afară şi deşrămate cu ajutorul unor procedee cum ar fi cele Două Minute de Ură, iar acele speculaţii care ar putea da naştere, în mintea lui, unei atitudini sceptice sau rebele sînt ucise în faşă de propria lui disciplină interioară, formată încă din copilărie. În această disciplină, prima şi cea mai simplă normă, care poate fi insuflată şi copiilor mici, se numeşte, în Nouvorbă, crimăstop. *Acest termen defineşte facultatea de a te opri brusc, parcă din instinct, în pragul oricărui gînd primejdios. Tot aici*

intră şi capacitatea de a nu înţelege analogiile, de a nu surprinde erorile logice, de a nu înţelege nici cele mai simple argumente, dacă acestea contravin SOCENG-ului, şi de a simţi plictiseală şi repulsie în faţa oricărui proces de gîndire care ar putea, eventual, conduce într-o direcţie considerată eretică. Altfel spus, crimăstop *înseamnă prostie protectoare. Dar prostia nu ajunge*; *dimpotrivă, ortodoxia, în sensul deplin al cuvîntului, cere un control total asupra propriilor procese de gîndire, similar cu cel al unui contorsionist asupra trupului său. Societatea oceanică se sprijină, în ultimă instanţă, pe convingerea că Fratele cel Mare este omnipotent şi că Partidul este infailibil. Dar, de vreme ce, în realitate, Fratele cel Mare* nu *este omnipotent, iar Partidul* nu *este infailibil, rezultă necesitatea ca faptele să fie tratate, în orice situaţie, cu o extremă flexibilitate, pentru care cuvîntul-cheie este* albnegru*. Asemenea atîtor alte cuvinte din Nouvorbă, şi acesta are două sensuri reciproc opuse. Cînd se aplică unui oponent, înseamnă obiceiul de a pretinde cu neruşinare că albul este negru, contrazicînd bunul-simţ. La un membru al Partidului, înseamnă acea voinţă loială de a afirma că albul este negru, dacă disciplina de Partid cere acest lucru. Dar nu numai atît*: *mai înseamnă şi capacitatea de a* crede *că albul este negru şi, încă şi mai mult, de a* şti *că albul este negru, uitînd că ai fi putut vreodată să crezi sau să ştii altceva în legătură cu albul şi cu negrul. Acest lucru necesită o neîncetată modificare a trecutului, pe care o face posibilă numai acel sistem de gîndire supraordonat tuturor celorlalte şi cunoscut, în Nouvorbă, drept* dublugîndit*. Modificarea trecutului este obligatorie din două motive, dintre care unul este secundar şi ţine, dacă se poate spune aşa, de precauţie. Acest motiv secundar este acela că orice membru al Partidului, ca de fapt şi orice proletar, suportă condiţiile prezente de viaţă, printre altele, fiindcă nu are nici un termen de comparaţie. El trebuie să trăiască izolat de trecut tot aşa cum trebuie să trăiască izolat de străinătate, pentru că trebuie să poată crede fără nici un dubiu că trăieşte mai bine decît predecesorii lui şi că nivelul mediu de trai material creşte neîncetat. Dar motivul esenţial care face obligatorie reorganizarea trecutului este necesitatea de a asigura infailibilitatea Partidului. Problema nu se limitează la continua reactualizare a discursurilor, statisticilor şi datelor de orice natură, pentru ca acestea să dovedească justeţea previziunilor Partidului în orice situaţie. Problema este, în primul rînd, că nu se poate recunoaşte făţiş nici un fel de modificare de doctrină sau realiniere politică. Pentru că a-ţi schimba poziţia,*

chiar şi politică, înseamnă a-ţi mărturisi slăbiciunea. Dacă, de pildă, duşmanul de astăzi este Eurasia sau Estasia – indiferent care –, atunci acela a fost dintotdeauna duşmanul. Iar dacă faptele spun contrariul, atunci faptele vor fi modificate. În acest mod, istoria se rescrie fără întrerupere. Procesul zilnic de falsificare a trecutului, cu care se ocupă Ministerul Adevărului, este, în egală măsură, vital în menţinerea stabilităţii regimului, cum este munca de represiune şi spionaj cu care se ocupă Ministerul Iubirii.

Caracterul schimbător al trecutului este principala teză a SOCENG-ului. Evenimentele care au avut loc nu există în mod obiectiv, ci supravieţuiesc doar în documentele scrise şi în memoria oamenilor. Trecutul este acel lucru despre care documentele şi memoria nu se contrazic reciproc. Or, din moment ce Partidul deţine controlul exclusiv asupra tuturor documentelor şi controlează, în egală măsură, şi mintea tuturor membrilor săi, rezultă că trecutul arată exact aşa cum hotărăşte Partidul; mai rezultă şi că, deşi trecutul este modificabil, el nu a fost niciodată modificat, în nici o situaţie anume, şi că este imposibil să fi existat vreodată vreun trecut diferit. Lucrul rămîne valabil şi atunci cînd acelaşi eveniment trebuie modificat de mai multe ori în cursul aceluiaşi an, pînă la pierderea oricărei posibilităţi de a-l mai reconstitui. Partidul se află, în orice moment, în posesia adevărului absolut şi este de la sine înţeles că absolutul nu poate să fi arătat vreodată altfel decît arată astăzi. Se va vedea mai departe că de exersarea memoriei depinde, înainte de toate, controlul asupra trecutului. A face ca toate documentele scrise să concorde cu ortodoxia fiecărui moment este un simplu proces tehnic. Problema este să-ţi aminteşti *că faptele au fost aşa şi nu altminteri. Şi, dacă trebuie să-ţi reorganizezi amintirile sau să măsluieşti documentele scrise, atunci mai trebuie şi să* uiţi *că ai făcut vreodată aşa ceva. Aceasta nu este decît o simplă tehnică pe care o poţi deprinde ca pe oricare altă gimnastică a minţii. Şi ea* este *învăţată de majoritatea membrilor Partidului, mai cu seamă de cei care, pe lîngă ortodocşi, mai sînt şi inteligenţi. În Vechivorbă, ea se numeşte, fără ocolişuri, „control al realităţii“*; *în Nouvorbă, se numeşte* dublugîndit, *deşi* dublugînditul *acoperă o arie mult mai largă.*

Dublugînditul *este capacitatea de a stoca în minte, concomitent, două convingeri care se exclud reciproc şi de a le îmbrăţişa pe amîndouă în acelaşi timp. Un gînditor al Partidului ştie în ce direcţie trebuie să-şi modifice amintirile*; *prin însuşi acest lucru, el este conştient că joacă feste realităţii*; *dar,*

prin intermediul dublugînditului, *el se şi auto-asigură că realitatea nu a fost violată. Acest întreg proces trebuie să fie şi conştient, altminteri nu s-ar desfăşura cu precizia necesară, şi inconştient, altfel ar atrage după sine un sentiment de falsitate la început, apoi de vinovăţie.* Dublugînditul *este însuşi nucleul SOCENG-ului, fiindcă Partidul nu face, în esenţă, altceva decît să folosească frustrarea conştientă pentru a ajunge la acea finalitate solidă care, de fapt, depinde de o totală onestitate.*

Aşa stînd lucrurile, este neapărat necesar să spui minciuni sfruntate şi totuşi să le crezi cu toată sinceritatea, să uiţi orice a devenit nedorit şi, pe urmă, dacă acel lucru revine la lumină, să-l readuci din uitare exact pentru atîta timp cît ţi se cere, să negi existenţa realităţii obiective şi să nu încetezi, nici o clipă, a ţine cont de realitatea pe care o negi. Chiar şi folosirea termenului dublugîndit *presupune exercitatea* dublugînditului, *pentru că, rostind cuvîntul, recunoşti implicit că suceşti realitatea*; *printr-un nou proces de* dublugîndit *anulezi această recunoaştere, şi aşa mai departe, la infinit, minciuna fiind mereu cu un pas înaintea adevărului. În ultimă instanţă, prin intermediul* dublugînditului *a reuşit Partidul – şi s-ar putea să mai reuşească, nu avem cum şti – să oprească fluxul istoriei.*

Toate oligarhiile din trecut au căzut de la putere fie pentru că s-au osificat, fie pentru că s-au înmuiat. Ori au îmbrăţişat prostia şi aroganţa, neizbutind să se adapteze unor condiţii schimbătoare, aşa încît au fost răsturnate; *ori au adoptat liberalismul şi laşitatea, făcînd concesii atunci cînd ar fi trebuit să folosească forţa şi au fost, tot aşa, răsturnate. Au căzut de la putere, cu alte cuvinte, fie în mod conştient, fie din inconştienţă. Partidul are meritul de a fi realizat un sistem de gîndire în care ambele condiţii pot exista simultan. Şi adevărul este că supremaţia Partidului nu ar putea deveni permanentă pe nici o altă bază de intelect. Dacă trebuie să guvernezi şi, mai mult, să guvernezi pentru totdeauna, trebuie să ai capacitatea de a anihila simţul realităţii. Căci, în ultimă instanţă, secretul puterii constă în a combina credinţa în propria-ţi infailibilitate cu aptitudinea de a învăţa din propriile tale erori din trecut.*

Este inutil să mai spunem că dublugînditul *este practicat cu cea mai mare subtilitate tocmai de cei care l-au inventat şi care ştiu că el reprezintă un vast sistem de jonglerie mentală. În societatea noastră, cei care ştiu cel mai bine cum anume stau lucrurile sînt şi cei care văd cel mai puţin lumea aşa cum este ea în realitate. În general, cu cît înţelegerea este mai profundă, cu atît este şi*

prefăcătoria mai mare; cei mai inteligenţi sînt şi cei mai puţin normali. Un exemplu elocvent este faptul că isteria războinică sporeşte în intensitate pe măsura ascensiunii pe scara socială. Singurele care au faţă de război o atitudine aproape normală sînt popoarele supuse din teritoriile disputate. Pentru oamenii aceia, războiul nu este decît o calamitate neîntreruptă care îi mătură încoace şi încolo, ca un val tectonic. Lor le este complet indiferent cine anume cîştigă; ei sînt conştienţi că schimbarea de stăpîn înseamnă pur şi simplu că vor face aceleaşi munci ca şi mai înainte, pentru noii stăpîni, care nu-i vor trata, însă, cu nimic diferit faţă de ceilalţi. Cei pe care îi numim „proli“ şi care sînt, totuşi, ceva mai favorizaţi nu sînt decît rareori conştienţi de existenţa războiului. Dacă este necesar, teama şi ura lor pot fi aţîţate pînă la paroxism, dar, dacă sînt lăsaţi în voia lor, sînt în stare să şi uite, pentru multă vreme, că ar avea loc într-adevăr vreun război. Pe de altă parte, entuziasmul sincer faţă de război se regăseşte în rîndurile Partidului – mai ales ale Partidului Interior. Cei care cred cel mai mult în cucerirea întregii lumi sînt tocmai cei care ştiu că ea este practic imposibilă. Această alăturare a contrariilor – cunoaştere şi ignoranţă, cinism şi fanatism – reprezintă una dintre dominantele societăţii oceanice. Ideologia oficială este plină de contradicţii, chiar şi acolo unde ele nu au nici o motivaţie practică. De exemplu, Partidul respinge şi atacă orice principiu pe care l-a susţinut la început mişcarea socialistă şi face acest lucru în numele *socialismului. El propovăduieşte un dispreţ faţă de clasa muncitoare cum nu s-a mai văzut de secole întregi, dar îşi îmbracă membrii într-o uniformă care era, într-o vreme, specifică salahorilor şi tocmai de aceea a şi fost adoptată. El subminează în mod sistematic solidaritatea familiei, în schimb dă propriului său conducător un nume care se referă fără echivoc la sentimentul de loialitate familială. Pînă şi în denumirile celor patru Ministere care ne guvernează se vădeşte cu neruşinare o voită inversare a lucrurilor*: *Ministerul Păcii se ocupă de război, Ministerul Adevărului de mistificări, Ministerul Iubirii de tortură, iar Ministerul Abundenţei de înfometare. Toate aceste contradicţii nu sînt nici accidentale, nici rezultate dintr-o deja obişnuită făţărnicie*: *ele reprezintă exerciţii conştiente de* dublugîndit. *Numai printr-o reconciliere a contradicţiilor poate fi păstrată, pe termen nedefinit, puterea. Vechea mişcare ciclică nici nu ar fi putut fi întreruptă în alt mod. Căci, dacă este vorba ca egalitatea între oameni să fie înlăturată o dată pentru totdeauna – adică, dacă*

este vorba ca grupul de Sus, cum l-am denumit, să rămînă definitiv acolo unde se află în acest moment –, atunci atitudinea mentală prevalentă trebuie să fie anormalul controlat.

Există, însă, o întrebare pe care am ignorat-o aproape de tot pînă acum, şi anume: de ce *să fie înlăturată egalitatea între oameni*? *Presupunînd că mecanismul procesului a fost descris corect, care este raţiunea acestui imens efort, perfect planificat, de a opri cursul istoriei într-un anume moment*?

Pe această cale ajungem la secretul central. Aşa cum am văzut, dogma Partidului, şi mai cu seamă aceea a Partidului Interior, se sprijină pe dublugîndit. *Dar, dincolo de ea, se află raţiunea iniţială, acel impuls niciodată pus sub semnul întrebării, care a dus, cel dintîi, la cucerirea puterii, aducînd cu sine, mai apoi,* dublugînditul, *Poliţia Gîndirii, starea neîntreruptă de război şi toate celelalte adjuvante obligatorii. Acea raţiune constă, de fapt, în…*

Winston devine, deodată, conştient de liniştea din jurul lui, aşa cum îţi dai seama de un nou sunet. L-a întrerupt din citit senzaţia că Julia nu s-a mai mişcat de mult timp. Se uită la ea cum stă întinsă pe o coastă, cu sînii goi, cu obrazul aşezat pe palmă şi cu o buclă neagră atîrnîndu-i peste ochi. Pieptul i se ridică şi se lasă în jos, mişcîndu-se încet, dar regulat.

— Julia.

Nimic.

— Julia, ce faci, dormi?!

Nimic. Doarme. Winston închide cartea, o pune cu grijă pe jos, se întinde şi el lîngă ea şi trage cuvertura peste amîndoi.

Uite, vezi, se gîndeşte, tot nu a apucat să afle secretul fundamental; *cum*, asta înţelege; nu înţelege, însă, *de ce*. Capitolul întîi, ca şi cel de-al treilea, nu i-a spus, de fapt, nimic nou, ci doar i-a sistematizat puţin cunoştinţele pe care le-a acumulat singur în timp. Dar acum, că l-a citit, ştie mai bine ca înainte că nu este nebun. Nu înseamnă că eşti nebun dacă faci parte dintr-o minoritate, chiar şi dintr-o minoritate de un singur om. Există adevăr şi există neadevăr şi, dacă te ţii strîns de adevăr, chiar şi împotriva lumii întregi, nu înseamnă că eşti nebun. O rază roşiatică de la soarele care apune se strecoară pieziş pe fereastră şi cade pe pernă. Winston închide ochii. Lumina soarelui de pe faţa lui şi atingerea trupului catifelat al Juliei îi dau un sentiment plenar, reconfortant şi odihnitor. Este în siguranţă, totul este în regulă. Adoarme şoptindu-şi „normalitatea nu se judecă statistic“, cu sentimentul că în această observaţie se

află o profundă înţelepciune.

Se trezeşte cu senzaţia că a dormit mult timp, dar ceasul cel demodat îi arată că nu este decît opt-treizeci, de fapt douăzeci-treizeci. Rămîne încă puţin culcat pe spate, pe urmă distinge obişnuita voce din fundul plămînilor care cîntă în curtea din spate:

„N-a fos’ dăcît amăgire,
Ş-a zbura’ ca o zi dă-april’,
Da’ o privire ş-un cuvîn’ şi visu’ ce-au născu’,
Mi-au lua’ cu iele sufletu’“.

Cum şi-a păstrat popularitatea cîntecul ăsta prostesc! Încă îl mai auzi pe la toate colţurile, în timp ce Cîntecul pentru Ură a fost deja uitat. Julia se trezeşte şi ea de zgomot, se întinde cu voluptate şi se ridică din pat zicînd:

— Mi-e foame. Hai să mai facem nişte cafea. Fir-ar al dracului, s-a stins soba şi apa s-a răcit. Ia sobiţa şi o zgîlţîie. Ia uite, s-a dus tot gazul.

— Cred că putem să cerem nişte gaz de la domnul Charrington.

— Chestia e că m-am uitat şi era plină. Stai să mă-mbrac, adaugă ea. Parcă s-a făcut mai frig.

Winston se ridică şi el din pat şi se îmbracă. Vocea cîntă mai departe neobosită:

„Unii zi’ că-n tim’ pă toate le uiţi,
Zi’ c-orice durere-ţi trece,
Da’ un zîmbet ş-o lacrimă dup-atîţia ani
Tot îm’ mai sfîşi-inima-a-a-a…“

Se apropie de fereastră, strîngîndu-şi cureaua de la salopetă. Probabil că soarele a coborît în spatele caselor, pentru că nu mai luminează curtea. Dalele de piatră sînt ude, parcă ar fi fost spălate. Da, şi parcă şi cerul a fost spălat, fiindcă se vede printre coşurile de pe acoperişuri de un albastru mult prea palid şi proaspăt. Femeia merge ca întotdeauna de colo pînă colo, se suceşte şi se răsuceşte, cîntă şi se opreşte din cîntat, şi toate astea în timp ce agaţă scutec după scutec, parcă din ce în ce mai multe. Winston se întreabă dacă nu cumva femeia asta trăieşte din spălat pentru alţii, sau dacă, pur şi simplu, n-o fi sclava

a vreo douăzeci-treizeci de nepoţei, după cîte scutece spală întruna. Julia vine şi ea lîngă el: se uită împreună, cu un fel de fascinaţie, la silueta butucănoasă din curtea interioară. Acum, cînd se uită la femeia de jos aflată în exerciţiul funcţiunii ei, cu braţele groase întinse către sîrmă şi cu bucile solide, ca de iapă, ieşite în afară, pe Winston îl izbeşte, pentru prima dată, revelaţia faptului că este chiar *frumoasă*. Niciodată pînă acum nu şi-a imaginat că o femeie de cel puţin cincizeci de ani, ajunsă la dimensiuni monstruoase din cauza naşterilor, pe urmă întărită, înăsprită de muncă, pînă cînd şi firea i s-a abrutizat, ca un nap răscopt, ar putea fi frumoasă. Şi totuşi, aşa este şi, la urma urmelor, de ce nu? Trupul ei solid, fără nici o formă, ca un bloc de granit, şi pielea înroşită de atîta frecat, sînt, pentru un corp de fată, exact ce este măceaşa pentru trandafirul sălbatic. De ce să consideri fructul inferior florii?

— E frumoasă, murmură el.

— Are cel puţin un metru peste şolduri, şopteşte şi Julia.

— Ăsta-i felul ei de frumuseţe, zice Winston.

Îşi încolăceşte uşor braţul în jurul taliei suple a Juliei, care stă lipită de el de la şold pînă la genunchi. Din ei doi n-o să iasă nici un copil. Este singurul lucru pe care nu l-ar putea face niciodată. Numai prin cuvînt şi numai pe calea minţii poţi transmite secretul generaţiilor viitoare. Femeia de acolo, de jos, nu are minte, are doar braţe puternice, o inimă caldă şi un pîntec mai mult decît roditor. Se întreabă în sinea lui cam cîţi copii o fi adus pe lume femeia asta; nici cincisprezece n-ar fi prea mulţi. Şi-a avut şi ea momentul ei de înflorire, probabil vreun an de zile, cînd a fost frumoasă ca un trandafir sălbatic şi pe urmă s-a umflat ca un fruct fecundat şi s-a făcut solidă, roşie şi aspră şi viaţa a ajuns să nu mai însemne pentru ea nimic altceva decît spălat, frecat, cîrpit, gătit, măturat, lustruit, cîrpit, frecat, spălat – mai întîi pentru copii, apoi pentru nepoţi, treizeci de ani bătuţi pe muchie. Şi, după toţi anii ăştia, tot mai găseşte energie şi dispoziţie sufletească să cînte. Respectul de-a dreptul mistic pe care-l resimte faţă de ea se leagă, nu ştie nici el cum, de imaginea cerului palid, fără nori, care se întinde în spatele coşurilor de fum, pînă hăt, departe. Şi cînd te gîndeşti că unul este cerul pentru toată lumea, din Eurasia, din Estasia şi din Oceania: sute sau mii de milioane de oameni ca femeia de jos, din curte, care habar nu au unii despre ceilalţi că există, oameni ţinuţi de-o parte şi de cealaltă a unor ziduri de ură şi minciuni şi totuşi exact la fel – oameni care nu au învăţat niciodată să gîndească, dar care ţin depozitată în inimile, în pîntecul şi în

muşchii lor puterea care, într-o bună zi, va zdruncina lumea din temelii. Dacă există vreo speranţă, ea stă, totuşi, în proli. Dar poate el să fie sigur că, atunci cînd o veni vremea lor, lumea construită de ei nu va fi, pentru unul ca el, ca Winston Smith, la fel de alienantă cum este astăzi lumea Partidului? Da, poate să fie sigur, pentru că aceea va fi, cel puţin, o lume normală. Acolo unde există egalitate, poate exista şi normalitate. Mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuie să se întîmple, forţa să se transforme în conştiinţă. Prolii sînt nemuritori, de asta poţi fi convins uitîndu-te la femeia voinică de jos, din curtea interioară. Pînă la urmă, tot or să se trezească la realitate. Iar pînă atunci, chiar dacă ar fi să mai dureze încă o mie de ani, prolii vor supravieţui, în ciuda tuturor împotrivirilor, ca păsările, perpetuînd, prin trupurile lor, acea vitalitate pe care Partidul nu o are şi nici nu o poate ucide.

— Ţi-aduci aminte, zice Winston, de sturzul ăla care ne-a cîntat atunci, prima oară, la marginea pădurii?

— Nu ne cînta nouă, zice Julia. Cînta că-i făcea lui plăcere. Nici măcar pentru asta. Cînta şi-atît.

Păsările cîntă, prolii cîntă, Partidul nu cîntă. În toată lumea largă, la Londra, la New York, în Africa sau în Brazilia, în regiunile necunoscute şi interzise de dincolo de frontiere, pe străzile Parisului şi Berlinului, în satele de pe nesfîrşitele cîmpii ale Rusiei, în bazele din China şi Japonia – peste tot găseşti aceeaşi fiinţă solidă şi de neînvins, ajunsă monstruoasă din cauza corvezilor şi a naşterilor, care trudeşte din prima zi de viaţă şi pînă la moarte şi care totuşi *cîntă*. Dintr-o asemenea burtă puternică trebuie să iasă, într-o bună zi, o rasă de fiinţe puternice. Tu, cel de astăzi, eşti dintre cei morţi; viitorul este al lor. Dar ai şi tu şansa de a face parte din acest viitor, dacă îţi perpetuezi mintea aşa cum ei îşi perpetuează trupul şi dacă transmiţi mai departe adevărul simplu devenit doctrină secretă, că doi şi cu doi fac patru.

— Noi sîntem cei morţi, zice Winston.

— Noi sîntem cei morţi, răspunde Julia, ca un ecou conştiincios.

— Voi sînteţi cei morţi, zice o voce metalică în spatele lor.

Ţîşnesc unul într-o parte, celălalt în partea opusă. Lui Winston i se pare deodată că are un sloi de gheaţă în burtă, nu maţe. Vede şi albul ochilor Juliei: s-a făcut de un gălbui-lăptos. Mai are încă, pe amîndoi obrajii şi perfect vizibile, urmele de fard, ca şi cum nu ar avea legătură cu pielea de dedesubt.

— Voi sînteţi cei morţi, repetă vocea metalică.

— Era în spatele tabloului, şopteşte Julia.

— Era în spatele tabloului, o îngînă vocea. Rămîneţi exact unde vă aflaţi. Nu faceţi nici o mişcare pînă nu vi se dă ordin.

A început! A început, în sfîrşit! Nu pot face nimic altceva decît să se uite unul în ochii celuilalt. Să fugă şi să scape, să iasă din casă cît mai au timp – nici nu le trece prin cap aşa ceva. Este imposibil să nu asculte ordinele vocii metalice din perete. Se aude un *clic*, ca de zăvor dat înapoi, şi o pocnitură de geam spart. Tabloul cade pe jos, dînd la iveală tele-ecranul din spate.

— Acuma ne şi văd, zice Julia.

— Acuma vă şi vedem, zice vocea. Treceţi în mijlocul camerei. Spate-n spate. Palmele la ceafă. Nu vă atingeţi.

Nu se ating, dar lui Winston i se pare că simte trupul Juliei, cum tremură. Sau poate este numai propriul lui tremur. Tot ce poate face este să-şi ţină dinţii încleştaţi, ca să nu-i clănţăne, dar genunchii deja nu-l mai ascultă. Se aude o tropăială de cizme la parter, şi înăuntru şi afară; curtea musteşte, probabil, de oameni. Cineva tîrăşte ceva pe pietre. Femeia s-a oprit brusc din cîntat. Se aude ceva zăngănind prelung şi rostogolit, probabil ligheanul de spălat aruncat pe jos, pe urmă un talmeş-balmeş de ţipete furioase, care se sfîrşeşte cu un urlet de durere.

— Au înconjurat casa, zice Winston.

— Am înconjurat casa, îl îngînă vocea.

O aude pe Julia clănţănind din dinţi.

— Cred că putem să ne spunem adio, zice ea.

— Puteţi să vă spuneţi adio, încuviinţează vocea.

Deodată, pe fir intră o voce cu totul diferită, subţire şi cultă, pe care Winston are impresia că a mai auzit-o cîndva:

— Apropo, fiindcă tot sîntem aici: „Haide, ţine-o lumînare, să te duci mai iute-n pat, / Uite, cade-o toporişcă şi te lasă fără cap“!

Winston aude ceva ce cade peste pat, în spatele lui, şi se sparge. Tocmai a fost băgat pe fereastră capătul unei scări care a izbit în lemnul cercevelei. Cineva o să intre pe acolo. Şi pe scările interioare se aude tropăială de cizme. Camera se umple, după cîteva clipe, de zdrahoni în uniforme negre, cu cizmele placate cu oţel şi înarmaţi cu bastoane.

I-a trecut tremuratul; pînă şi ochii abia dacă şi-i mai mişcă. Un singur lucru contează acum: să stea nemişcat, să stea nemişcat şi să nu le dea motiv să-l

lovească! Un individ cu un maxilar ca de boxer profesionist, în care gura pare a fi cel mult o fantă, se opreşte în faţa lui, legănîndu-şi meditativ bastonul între degetul mare şi arătător. Îngrozitor este sentimentul de goliciune pe care-l ai stînd cu mîinile la ceafă şi cu toată faţa şi corpul neapărate. Individul scoate vîrful unei limbi albe şi-şi umezeşte locul unde ar trebui să aibă buze, pe urmă trece mai departe. Se aude o nouă bufnitură. Cineva a luat *presse-papiers*-ul de sticlă de pe măsuţa rabatabilă şi l-a izbit de cămin, făcîndu-l ţăndări. Bucăţica de coral, o aşchie minusculă, roz ca un boboc de trandafir pe un tort, se rostogoleşte pe preş. Cît de mic este! – se gîndeşte Winston, cît de mic! În spatele lui, aude un icnet şi o bufnitură şi ceva îl loveşte violent peste gleznă, dezechilibrîndu-l. Unul dintre gealaţi a izbit-o pe Julia cu pumnul în plexul solar, îndoind-o ca pe o ruletă de buzunar. Acum se zvîrcoleşte pe jos, luptîndu-se să-şi recapete respiraţia. Winston nu îndrăzneşte să întoarcă ochii nici cu un milimetru, dar, din cînd în cînd, faţa Juliei, lividă şi gîfîitoare, intră în unghiul lui vizual. Chiar şi îngrozit cum este, parcă simte durerea ei în propriul lui trup, durerea ucigătoare care, totuşi, este mai puţin urgentă decît nevoia de a trage o gură de aer. Ştie cum este: o durere înspăimîntătoare, o agonie pe care trebuie, totuşi, s-o amîni, pentru că, mai presus de orice, ai nevoie de aer. În cele din urmă, doi dintre indivizii îmbrăcaţi în negru o saltă de umeri şi de genunchi, ca pe un sac de cartofi, şi o scot din cameră, ca s-o ducă cine-ştie-unde. Winston îi zăreşte, pentru o clipă, faţa galbenă şi contorsionată, cu ochii închişi, pe care, culmea!, tot se mai distinge fardul din obraji. Îşi dă seama că este pentru ultima oară cînd o vede.

Rămîne nemişcat ca un mort. Deocamdată nu l-a lovit nimeni. Prin minte încep să i se perinde, fără voia lui, gînduri absolut neinteresante, în condiţiile date. Se întreabă dacă l-or fi umflat şi pe domnul Charrington; se întreabă ce i-or fi făcut femeii din curte; îşi dă seama că-i vine rău de tot să urineze; ciudat, pentru că a făcut cu vreo două-trei ore în urmă. Zăreşte, însă, ceasul de pe cămin, care arată ora nouă, adică douăzeci şi unu. Parcă prea vine multă lumină de afară; n-ar trebui să se întunece pe la ora douăzeci-treizeci într-o seară de august? Nu cumva el şi Julia s-au înşelat şi au dormit toată noaptea, crezînd că este ora douăzeci-treizeci, cînd, de fapt, era zero-opt-treizeci a doua zi dimineaţa? Dar abandonează acest gînd: ce mai contează?

Pe scări se aude un alt pas, mai uşor de astă dată. În cameră intră domnul Charrington. Purtarea zdrahonilor în uniforme negre devine brusc subordonată.

Şi în aspectul domnului Charrington s-a schimbat ceva. Ochii lui cad pe cioburile *presse-papiers*-ului de sticlă.

— Adunaţi cioburile-alea, ordonă el tăios.

Unul dintre zdrahoni îngenunchează şi execută ordinul. Accentul specific prolilor a dispărut. Winston îşi dă seama, deodată, a cui voce a auzit-o acum cîteva minute la tele-ecran, după vocea metalică de la început. Domnul Charrington este îmbrăcat tot cu jacheta veche de catifea, dar părul, pe care Winston i-l ţinea minte aproape alb, acum e negru. Nici ochelarii nu-i mai poartă pe nas. Domnul Charrington îi aruncă lui Winston o singură privire tăioasă, de parcă ar vrea să-i verifice identitatea, după care nu-l mai bagă în seamă. Da, îl recunoaşte, este tot el, dar parcă nu mai este acelaşi om. Stă mai drept şi parcă este şi mai mare. Faţa i-a suferit schimbări mărunte, dar transformarea este, totuşi, uriaşă. Sprîncenele negre le are mai puţin stufoase, ridurile au dispărut, întreaga linie a feţei parcă este alta; pînă şi nasul îi pare mai scurt. Are figura dură şi ageră a unui bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani. Winston îşi spune în sinea lui că uite, pentru prima oară în viaţă, vede, cu bună ştiinţă, un agent al Poliţiei Gîndirii.

Partea a treia

1

Winston nu ştie unde se află. Probabil că undeva în beciurile Ministerului Iubirii; dar nu are cum să ştie sigur.

Se află într-o celulă înaltă, fără ferestre, cu pereţii acoperiţi cu faianţă albă strălucitoare. Nişte lămpi ascunse inundă celula cu o lumină rece şi se aude un zgomot slab, ca un bîzîit continuu, care are, probabil, legătură cu aerisirea. De jur-împrejurul pereţilor se întinde o banchetă ca un fel de raft, lată cît să poţi sta pe ea şi întreruptă numai de uşa metalică, iar pe peretele de vizavi de uşă, de o latrină fără capacul de lemn. Pe fiecare dintre cei patru pereţi tronează cîte un tele-ecran.

Simte o durere surdă în stomac. L-a apucat încă de cînd l-au legat şi încărcat într-o dubă şi l-au dus – de fapt, nu ştie unde l-au dus. Dar îi este şi foame, o foame nefirească, o foame care îl roade. Nu a pus nimic în gură de douăzeci şi patru de ore, sau poate chiar de treizeci şi şase. Tot nu ştie, şi probabil că nici n-o să afle vreodată, ce era de fapt, atunci cînd l-au arestat, seară sau dimineaţă? Oricum, de cînd a fost arestat nu i s-a dat nimic să mănînce.

Stă pe bancheta îngustă, cît poate de nemişcat, cu mîinile încrucişate pe genunchi. A învăţat deja să stea nemişcat. Dacă faci orice mişcare neaşteptată, zbiară la tine unul dintre tele-ecrane. Dar nevoia de a mînca devine din ce în ce mai arzătoare. Mai presus de orice, tînjeşte după o bucată de pîine. Îşi tot spune, în sinea lui, că în buzunarul de la salopetă trebuie să-i fi rămas nişte firimituri de pîine. Se poate chiar – fiindcă din cînd în cînd simte cîte un gîdilat pe picior – să aibă o bucată de coajă cît-de-cît mai mare. În cele din urmă, tentaţia de a se convinge îi învinge frica: îşi strecoară o mînă în buzunar.

— Smith! – răcneşte o voce de la tele-ecranul din faţa lui. Şase-zero-şapte-nouă Smith W.! Jos mîinile din buzunar în celulă!

Încremeneşte din nou, cu mîinile încrucişate pe genunchi. Înainte de a-l aduce aici, l-au dus altundeva, probabil într-o închisoare obişnuită, sau un arest temporar al patrulelor. Nu ştie cît l-au ţinut acolo; oricum, vreo cîteva ore bune. Fără ceas şi fără lumină de zi, îi vine greu să ţină socoteala timpului scurs. Era o încăpere zgomotoasă, care puţea. L-au băgat într-o celulă asemănătoare cu

asta, în care se află acum, numai că jegoasă şi plină, în orice moment, cu zece-cincisprezece oameni. Cei mai mulţi erau delincvenţi obişnuiţi, dar printre ei nimeriseră şi cîţiva prizonieri politici. El s-a ţinut lipit de perete şi nu a scos o vorbă. L-au îmbrîncit nişte indivizi jegoşi, dar frica şi durerea din stomac îl preocupau prea tare, ca să-l mai intereseze ce se întîmpla în jurul lui. Şi totuşi, nu a putut să nu observe diferenţa uimitoare în felul de a se comporta, între prizonierii de Partid şi ceilalţi. În timp ce prizonierii de Partid stăteau muţi şi îngroziţi, delincvenţilor obişnuiţi nu le păsa de nimic şi de nimeni. Îi înjurau pe gardieni, se luptau violent ca să nu li se confişte lucrurile, scriau obscenităţi pe jos, mîncau alimente aduse din afară, pe care le scoteau de prin cine-ştie-ce ascunzători făcute în haine şi îşi permiteau chiar să ţipe şi ei la tele-ecranele care încercau să restabilească ordinea. Pe de altă parte, unii dintre ei păreau să fie în relaţii bune cu gardienii, îi strigau pe porecle şi încercau să-i momească să le dea ţigări prin vizorul de la uşă. Gardienii, la rîndul lor, îi tratau cu mai multă îngăduinţă pe delincvenţii de drept comun, chiar şi atunci cînd aveau ordin să-i bruftuluiască. Discuţiile între prizonieri se învîrteau aproape exclusiv în jurul lagărelor de muncă silnică: majoritatea se aşteptau să fie trimişi într-un asemenea lagăr. Din cîte a ascultat ce vorbeau, Winston a înţeles că în lagăre „nu e rău“, cu condiţia să ai pile bune şi să cunoşti dedesubturile. Se dă şi mită, se fac toate favoritismele şi ticăloşiile pămîntului, găseşti şi homosexuali, şi curve, şi chiar alcool interzis, distilat din cartofi. Posturile-cheie li se dau numai delincvenţilor de drept comun, mai ales gangsterilor şi criminalilor, care formează, ziceau ei, un fel de aristocraţie. Toate corvezile scîrboase cad în seama „politicilor“.

Cît a stat acolo, a asistat la un du-te-vino neîntrerupt de prizonieri de toate soiurile: negustori de droguri, hoţi, tîlhari, contrabandişti, beţivi, curve. Unii dintre beţivi erau atît de agresivi, încît ceilalţi prizonieri trebuia să se unească pentru a-i potoli. La un moment dat, patru gardieni au adus înăuntru, tîrînd-o de mîini şi de picioare, o epavă enormă de femeie, de vreo şaizeci de ani, cu sînii mari şi fleşcăiţi şi cu zulufii lungi de păr alb desprinşi de cît se zbătuse, dînd cu picioarele şi ţipînd. I-au smuls cizmele cu care încerca să-i lovească şi pe urmă au aruncat-o grămadă în braţele lui Winston. Lui i s-a părut, în clipa aceea, că se rupe din toate încheieturile. Femeia s-a ridicat în capul oaselor, sprijinindu-se de el, şi a strigat, după cei care o aduseseră acolo:

— Futu-vă mama voastră de porci!!

Pe urmă, şi-a dat seama că stătea pe ceva moale şi s-a urnit de pe genunchii lui Winston pe bancă, sprijinindu-se iarăşi de el.

— Scuză-mă, cocoşel, a continuat ea, nu m-aşezam io pă tine, da' curiştii ăia mi-au făcu' vînt. Nu ştiu să să poarte c-o doamnă, ieste?

S-a oprit, şi-a apăsat un sîn şi a scos o rîgîială zdravănă.

— Pardon, da' nu prea mă sim' bine… după care, s-a aplecat în faţă, cu picioarele desfăcute larg, şi a vomitat din belşug pe jos.

— Aş-şaaa, acu-i mai bine, a comentat ea, după ce s-a liniştit, rezemîndu-se de perete cu ochii închişi. Niciodată să n-o ţii-n tine, asta-i părerea mea. Scoţi afară cît ie încă proaspătă-n burtă, pă bune.

După ce s-a mai înviorat, s-a întors să se uite mai bine la Winston şi s-a ataşat imediat de el. L-a luat pe după gît cu un braţ masiv şi fleşcăit şi l-a tras spre pieptul ei lăbărţat, trimiţîndu-i în nas un damf de bere şi vomă.

— Cum îţ' zice, cocoşel?

— Smith, i-a răspuns Winston.

— Smith?! – s-a mirat femeia. Ia uite, al dracu', ce chestie! Şi pă mine to' Smith mă cheamă. E-heei – şi a devenit brusc sentimentală –, aş putea să-ţ' fiu şi mamă.

Ar fi putut să-i fie şi mamă, se gîndeşte Winston, rememorîndu-şi scena acum, la rece. Ca vîrstă şi statură se potrivea, şi probabil că oamenii se mai schimbă după aproape treizeci de ani de lagăr.

În rest, nimeni nu a vorbit cu el. A fost chiar surprins de cum puteau delincvenţii obişnuiţi să-i ignore pe prizonierii de Partid. Le ziceau „poliţi" şi-i priveau cu un fel de dispreţ lipsit de orice interes. Prizonierii de Partid, în schimb, arătau îngroziţi şi se temeau să schimbe o vorbă cu oricine, mai cu seamă între ei. O singură dată s-a întîmplat, cît a stat el acolo, că două femei, amîndouă membre ale Partidului, au fost împinse de ceilalţi pe bancă pînă au ajuns lipite una de alta şi atunci a auzit cîteva cuvinte şoptite în grabă prin vacarmul de voci; vorbeau mai ales de ceva ce se chema camera unu-zero-unu, dar el nu a priceput despre ce era vorba.

Să tot fie vreo trei ore de cînd a fost adus aici. Durerea surdă din stomac nu s-a stins nici o clipă, dar în unele momente parcă e mai uşoară, în altele, în schimb, mai puternică, iar gîndurile îi rătăcesc sau se adună în consonanţă cu ea. Cînd o simte mai rău, nu se poate gîndi decît la durerea însăşi şi la cît de foame îi este. Cînd o simte mai puţin, îl cuprinde panica. În unele momente,

întrevede cu atîta acurateţe cele ce i se vor întîmpla, încît inima i-o porneşte la galop şi i se taie respiraţia. Parcă simte deja izbitura bastoanelor în coate şi a cizmelor cu placheuri de fier în fluierele picioarelor; se şi vede pe el însuşi zvîrcolindu-se pe jos şi implorînd milă printre dinţii sfărîmaţi. La Julia se gîndeşte foarte rar. Nu-şi mai poate fixa în minte imaginea ei. O iubeşte şi nu ar trăda-o pentru nimic în lume; dar ăsta este un simplu fapt pe care-l ştie aşa cum ştii regulile aritmeticii. Nu simte nici un fel de dragoste pentru ea şi aproape că nici nu-şi pune problema ce s-a mai întîmplat cu ea în ultimele ore. Cel mai mult se gîndeşte la O'Brien, cu un licăr de speranţă. O'Brien precis a aflat că el a fost arestat. Frăţia, după cum i-a spus O'Brien, nu încearcă niciodată să-şi salveze membrii. Dar mai este lama de ras: dacă se va putea, o să primească o lamă de ras – nu ştie cum, dar o să primească. Nu se poate să nu treacă măcar cinci secunde pînă se vor năpusti gardienii în celulă. Suficient ca lama să muşte din gîtul lui cu un fel de răceală arzătoare. Chiar şi degetele cu care o s-o ţină or să fie tăiate pînă la os. Toate acestea se răsfrîng asupra unui trup bolnav care s-ar prăbuşi tremurînd la cea mai mică durere. Adevărul este că nu ştie sigur dacă o să folosească lama, nici dacă ar avea ocazia. În ultimă instanţă, i se pare mai firesc să trăiască de la o clipă la alta, alegînd încă zece minute de viaţă, chiar dacă ştie, de astă dată cu siguranţă, că la capătul lor îl aşteaptă tortura.

În unele momente, se străduieşte să numere plăcile de faianţă de pe pereţii celulei. Ar trebui să fie simplu, dar de fiecare dată pierde socoteala pînă să ajungă la colţul peretelui. Cel mai frecvent se întreabă unde se află şi ce oră o fi. Acum este convins că afară e ziua în amiaza mare, peste cîteva clipe că este întuneric beznă. În locul acesta, ştie din instinct, lumina nu se va stinge niciodată. Da, uite, ăsta este locul unde nu există întuneric; abia acum realizează de ce O'Brien a părut a pricepe aluzia: Ministerul Iubirii nu are ferestre. Celula lui poate foarte bine să se găsească în inima clădirii sau lipită de peretele exterior; poate foarte bine să se găsească la zece etaje sub pămînt sau la treizeci deasupra. Cum stă, aşa, pe banca de lemn, se mută, în minte, din loc în loc, încercînd să-şi dea seama, după senzaţiile trupului, dacă este cocoţat sus pe cer sau îngropat adînc sub pămînt.

Deodată, se aude afară tropăitul unor cizme. Uşa de oţel se deschide făcînd *clang*. Un ofiţer tînăr şi dichisit, în uniformă neagră, care parcă luceşte tot de piele lustruită şi a cărui faţă palidă şi tăiată în linii drepte aduce mai curînd a mască de ceară, păşeşte ţanţoş prin cadrul metalic al uşii. Apoi, le face semn

gardienilor să-l bage înăuntru pe prizonierul pe care l-au adus. În celulă intră bălăbănindu-se poetul Ampleforth. Uşa se închide la loc, făcînd din nou *clang*.

Ampleforth face două mişcări nesigure într-o parte şi în alta, ca şi cum ar căuta vreo altă uşă pe care să iasă, apoi începe să se plimbe în sus şi în jos prin celulă. Nu l-a observat încă pe Winston, deşi nu sînt decît ei doi. Are ochii tulburi şi se uită fix către perete, la un metru peste capul lui Winston. Este desculţ: din găurile de la ciorapi îi ies nişte degete butucănoase, negre de jeg. Au trecut cîteva zile de cînd nu s-a bărbierit şi are faţa acoperită, pînă la pomeţii obrajilor, de o barbă scurtă şi ţepoasă care îi dă un aer grosolan, nepotrivit cu statura lui masivă şi flască şi cu mişcările nervoase.

Winston se trezeşte şi el puţin din letargie. Trebuie să stea de vorbă cu Ampleforth, chiar dacă riscă un zbierăt din partea tele-ecranului. Poate că Ampleforth este tocmai cărăuşul care i-a adus lama de ras.

— Ampleforth, zice el, cît mai calm cu putinţă, în condiţiile date.

Tele-ecranul nu zbiară. Ampleforth se opreşte, oarecum surprins, din patrularea prin celulă. Ochii îi coboară şi se focalizează încet-încet pe Winston.

— A, Smith, zice el. Şi tu!

— Pentru ce te-au luat?

— Să ţi-o spun pe-a dreaptă – şi se aşază greoi pe bancă faţă în faţă cu Winston –, nu există decît o singură crimă, nu?

— Şi tu ai comis-o, crima aia?

— Se pare că da.

Îşi duce mîna la frunte şi-şi apasă tîmplele, încercînd să-şi amintească, probabil, ceva.

— Ştii, lucrurile-astea se mai întîmplă, începe el pe departe. Am reuşit să reconstitui o situaţie, o situaţie posibilă. A fost, fără îndoială, vorba de-o indiscreţie. Lucram, ştii, la noi, acolo, la producerea unei ediţii definitive a poemelor lui Kipling. Eu am lăsat cuvîntul *Doamne* la sfîrşitul unui vers. N-am avut ce face, zău aşa! – exclamă aproape indignat, ridicînd ochii spre Winston. Mi-a fost *im-po-si-bil* să modific versul. Rima era *toamne*. Tu îţi poţi imagina că-n toată limba dacă sînt una sau două rime la *toamne*? Mi-am bătut creierii zile în şir. *Nu exista* altă rimă.

Uite, s-a schimbat deja la faţă. Aerul de plictiseală a făcut chiar loc, pentru o clipă, unui sentiment de plăcere care i-a luminat ţepii nespălaţi, un fel de căldură intelectuală, acea bucurie a pedantului care a descoperit cine-ştie-ce

inutilitate.

— Te-ai gîndit vreodată, continuă Ampleforth, că întreaga istorie a poeziei engleze a fost determinată de faptul că limba engleză practic nu are rime?

Nu, treaba asta, ce-i drept, nu i-a trecut niciodată prin cap lui Winston. Iar în momentul de faţă, nu i se pare a fi nici importantă, nici interesantă.

— Ştii cumva cît o fi ceasul? – întreabă el.

Ampleforth îl priveşte din nou cu mirare.

— Nu, îmi pare rău, nici nu m-am gîndit. M-au arestat – s-ar putea să fie vreo două zile, poate chiar trei.

Îşi roteşte ochii pe pereţi, ca şi cum s-ar aştepta să găsească o fereastră.

— Aici nu e nici o diferenţă între zi şi noapte. Nu văd cum ai putea ţine socoteala timpului.

Mai vorbesc o vreme, cu pauze lungi, apoi, fără nici un motiv special, un răcnet al tele-ecranului îi reduce pe amîndoi la tăcere. Winston rămîne liniştit, cu mîinile încrucişate. Ampleforth, care este prea masiv ca să stea comod pe banca îngustă de la perete, se bîţîie dintr-o parte într-alta încleştîndu-şi mîinile osoase cînd pe un genunchi, cînd pe celălalt. Tele-ecranul latră la el să stea nemişcat. Timpul trece: douăzeci de minute, o oră – greu de socotit. Din nou se aud paşi de cizme afară. Lui Winston i se chircesc maţele. În curînd, poate chiar foarte curînd, poate peste cinci minute, poate chiar acum, tropăitul cizmelor o să însemne că i-a venit şi lui rîndul.

Clang. Uşa se deschide. Ofiţerul cu faţa impasibilă intră în celulă şi-l arată pe Ampleforth cu o mişcare scurtă a mîinii, zicînd:

— Camera o-sută-unu.

Ampleforth porneşte greoi între gardieni, oarecum schimbat la faţă. Se vede clar că nu pricepe ce i se întîmplă.

Trece un timp care lui Winston i se pare lung. Durerea din stomac i-a revenit, dar gîndurile îi calcă mereu pe aceleaşi urme, ca o minge care cade întruna în acelaşi şir de găuri. Şase sînt cu totul: durerea din stomac; o bucată de pîine; sînge şi urlet; O’Brien, Julia; lama de ras. Deodată, simte un nou spasm în intestine: cizmele se apropie apăsat. Cînd se deschide, uşa provoacă un curent de aer care aduce înăuntru un miros inconfundabil de sudoare rece. În celulă intră Parsons, îmbrăcat în pantaloni scurţi kaki şi într-o cămaşă sport. De astă dată, Winston este atît de copleşit de uimire, încît uită de orice precauţie şi exclamă:

— Cum?! Tu, aici?!

Parsons îi aruncă lui Winston o privire care nu are nici o urmă de interes sau de mirare, ci numai suferinţă. Neputînd să stea liniştit, începe să umble smucit, de sus în jos; de cîte ori îşi încordează genunchii puhavi, se vede clar cum îi tremură. În ochi are o privire căscată şi fixă, ca şi cum nu s-ar putea abţine să se holbeze la ceva aflat la o distanţă oarecare.

— De ce te-au luat? – insistă Winston.

— Crimăgîndit! – strigă Parsons, care mai are puţin şi izbucneşte în hohote de plîns. Din tonul vocii lui se deduce o totală recunoaştere a vinovăţiei şi groaza celui care nu ar fi crezut pentru nimic în lume că un asemenea cuvînt i se poate aplica tocmai lui. Se opreşte în faţa lui Winston şi apelează la el din tot sufletul:

— Ce zici, bătrîne, n-or să mă-mpuşte, nu? Nu te-mpuşcă ei dacă n-ai făcut chiar nimic – numai gînduri care n-ai ce le face, nu? Ştiu că-ţi fac un interogatoriu cinstit. A, nu, că la asta am încredere-n ei! Şi p-ormă mie mi se ştie dosarul, nu? Tu doar ştii ce fel de băiat sînt eu. Băiat bun, în felu’ meu. N-am eu cine-ştie-ce minte, de acord, da’ sînt zelos. Am încercat să fac totul pentru Partid, este? Scap cu cinci ani, ă, tu ce zici? Sau poate cu zece? Un băiat ca mine se poate oricînd face util într-un lagăr de muncă. N-or să mă-mpuşte ei pentru c-am călcat pe-alături numai o singură dată, nu?

— Eşti vinovat? – întreabă Winston.

— Categoric că-s vinovat! – strigă din nou Parsons, cu o privire servilă spre tele-ecran. Doar nu crezi că Partidul ar aresta pe cineva nevinovat, ă? Figura de broască i s-a mai liniştit, aşa încît adoptă chiar o mină prefăcută: Crimăgînditul, bătrîne, începe el sentenţios, este un lucru îngrozitor. E perfid. Poate pune mîna pe tine fără să-ţi dai seama. Ştii cum a pus mîna pe mine, de pildă? În somn. Da, da, chiar aşa. Stăteam şi munceam, mă străduiam să-mi realizez porţia mea, acolo, şi habar nu aveam că-mi treceau lucruri rele prin cap. Şi p-ormă am început să vorbesc prin somn. Ştii ce-am fost auzit spunînd, cică? Şi, coborîndu-şi vocea, ca atunci cînd eşti obligat, din raţiuni medicale, să pronunţi ceva obscen, zice: Jos cu Fratele cel Mare! Da, auzi, cic-am zis treaba asta. Am zis-o de nu-ştiu-cîte ori. Fie vorba-ntre noi, bătrîne, mă bucur că m-au luat pînă nu mergeam mai departe. Ştii ce-am să le zic cînd or să m-aducă-n faţa tribunalului? Vă mulţumesc, ast-am să le zic, vă mulţumesc că m-aţi salvat pînă nu era prea tîrziu.

— Cine te-a denunţat? – îl întrerupe Winston.

— Fii-mea aia mică, zice Parsons, cu un fel de mîndrie tristă. A ascultat pe gaura cheii, m-a auzit ce ziceam în somn şi-a tulit-o la patrule chiar a doua zi. Ă, deşteaptă pentru-o mucea de şapte ani, nu? Eu, unul, nu-i port pică pentru treaba asta. De fapt, sînt chiar mîndru de ea. Se vede, oricum, nu?, c-am crescut-o într-un spirit corect.

Se mai smuceşte de cîteva ori în sus şi în jos, aruncînd mai multe privire jinduitoare către latrină. Apoi, fără nici un avertisment, îşi trage pantalonii jos.

— Iartă-mă, bătrîne, n-am ce face… Din cauza aşteptatului ăstuia.

Şi îşi înfundă în latrină dosul uriaş. Winston îşi acoperă faţa cu mîinile.

— Smith! – răcneşte vocea de la tele-ecran. Şase-zero-şapte-nouă Smith W.! Dă-ţi mîinile jos de pe faţă! Nu se stă cu faţa acoperită în celulă!

Winston îşi descoperă faţa şi se uită spre tavan. Parsons foloseşte latrina din plin şi cu zgomot. Cu ocazia asta, se dovedeşte că scurgerea este defectă, aşa încît celula va puţi înspăimîntător cine-ştie-cîte ore de-acum încolo.

După o vreme, Parsons este mutat. Alţi prizonieri vin, stau o vreme şi pleacă, fără nici un fel de explicaţii. Unul dintre ei, o femeie, este expediată la Camera o-sută-unu. Winston observă că femeia, auzind comanda ofiţerului, începe să tremure toată şi se albeşte la faţă. Vine o vreme cînd, dacă el a fost adus aici dimineaţa, atunci este după-amiază tîrziu; iar dacă a fost adus după-amiaza, atunci este miezul nopţii. Şase prizonieri sînt acum în celulă, bărbaţi şi femei. Toţi stau foarte liniştiţi. În faţa lui Winston stă un bărbat fără bărbie şi cu dinţii ieşiţi în afară, care seamănă perfect cu un rozător mare şi inofensiv. Fălcile grase şi pătate i s-au lăsat atît de jos, încît nu poţi să nu te gîndeşti că ar avea în ele provizii ascunse de hrană. Ochii palizi şi cenuşii i se mută de pe o faţă pe alta, dar se îndreaptă brusc în partea opusă atunci cînd întîlnesc privirea unui alt prizonier.

Clang. Uşa se deschide şi intră un prizonier pe care, cînd îl vede, Winston simte că-l trece un fior pe şira spinării. Este un om oarecare, obişnuit, care ar putea fi ceva gen inginer sau tehnician de cine-ştie-ce fel. Are, însă, o faţă uimitor de uscată, ca un craniu. Din cauza slăbiciunii, gura şi ochii par disproporţionat de mari, iar dintre ele, ochii se arată plini de o ură de moarte, nepotolită, faţă de cineva sau ceva.

Omul se aşază pe bancă, mai departe de Winston, care nu se mai uită la el. Dar mutra chinuită, de schelet, îi revine în minte atît de vie, de parcă ar sta

drept în faţa ochilor lui. Deodată, înţelege despre ce este vorba: omul ăsta moare de foame. Acelaşi gînd se pare că le trece prin minte aproape în acelaşi timp şi celorlalţi din celulă. Pe toată banca se iscă un fel de freamăt. Privirile omului fără bărbie zboară tot timpul către cel cu faţa de schelet şi se întorc vinovaţi în altă parte, revenind, însă, întruna, mînaţi de o atracţie irezistibilă. Individul începe să se frămînte pe bancă. Pînă la urmă, se ridică, traversează celula clătinîndu-se greoi, scobeşte adînc în buzunarele salopetei şi scoate o bucată soioasă de pîine pe care o întinde cu stîngăcie omului cu faţa de schelet.

Tele-ecranul scoate un răget furios şi asurzitor. Omul fără bărbie sare înapoi. Cel cu faţa de schelet îşi duce rapid mîinile la spate, ca să demonstreze întregii lumi că nu primeşte pomana.

— BUMSTEAD!! – tună vocea. Doi-şapte-unutrei Bumstead J.! Aruncă pe jos bucata aia de pîine!

Omul fără bărbie lasă bucata de pîine să cadă pe jos.

— Rămîi în picioare unde te afli! – ordonă vocea. Faţa la uşă! Nici o mişcare!

Omul fără bărbie se conformează. Fălcile enorme şi fleşcăite îi tremură deja necontrolat. Uşa se deschide făcînd *clang* parcă şi mai sonor ca de obicei. Ofiţerul cel tînăr intră şi face un pas într-o parte, lăsînd să intre, din spatele lui, un gardian scund şi butucănos, cu braţele şi umerii enorme, care se opreşte în faţa omului fără bărbie. La un semn al ofiţerului, îi sloboade un pumn direct în gură, ajutat de toată greutatea corpului, un pumn înspăimîntător, atît de violent, încît lui Winston i se pare că l-a săltat de la pămînt pe omul fără bărbie, care se trezeşte proiectat de-a curmezişul celulei şi se prăbuşeşte lîngă latrină. În prima clipă, rămîne acolo, buimăcit, iar din gură şi din nas îi ţîşneşte un sînge negru. Scoate şi un sunet, ceva ca un geamăt foarte slab sau un scheunat, în tot cazul involuntar. Pe urmă, se întoarce şi se ridică nesigur în patru labe. O dată cu şuvoiul de sînge şi salivă, din gură îi cad cele două jumătăţi ale unei proteze dentare.

Prizonierii stau nemişcaţi, cu mîinile încrucişate pe genunchi. Omul fără bărbie se tîrăşte la locul lui pe bancă. Pe o parte a feţei, carnea i s-a şi înnegrit. Gura i s-a umflat şi s-a transformat într-o masă informă de culoarea vişinei putrede, cu o gaură neagră în mijloc. Din cînd în cînd, i se scurg cîteva picături de sînge pe pieptul salopetei. Ochii cenuşii tot mai navighează de la unul la altul, mai vinovaţi ca niciodată, ca şi cum ar vrea să afle cît de mult îl

dispreţuiesc ceilalţi pentru umilinţa îndurată.

Uşa se deschide din nou. Ofiţerul face un gest scurt spre omul cu faţa de schelet şi ordonă:

— Camera o-sută-unu!

Winston simte lîngă el un icnet şi agitaţie. Cel vizat, care s-a aruncat de-a dreptul în genunchi, pe jos, cu mîinile încleştate, strigă:

— Tovarăşe! Locotenente! N-aveţi nevoie să mă duceţi acolo! Nu v-am spus deja totu' ? Ce mai vreţi să ştiţi? Mărturisesc orice, indiferent ce. Spuneţi-mi numai ce anume şi mărturisesc pe loc, aici. Puneţi pe hîrtie şi semnez – absolut orice! Da' nu camera o-sută-unu!

— Camera o-sută-unu! – repetă ofiţerul.

Faţa de schelet, care şi aşa era mai mult decît palidă, capătă o culoare pe care Winston n-ar fi crezut-o posibilă: în mod cert şi inconfundabil, este o nuanţă de verde.

— Faceţi-mi orice! – răcneşte el. De săptămîni întregi nu mi-aţi dat nimic să mănînc. Mergeţi pînă la capăt şi omorîţi-mă! Împuşcaţi-mă, spînzuraţi-mă, daţi-mi douăş'cinci de ani. Vreţi să mai înfund pe cineva? Arătaţi-mi numai pe cine şi vă spun orice vreţi despre el. Nu-mi pasă nici cine e şi nici ce-i faceţi. Am o nevastă şi trei copii. Cel mai mare nu are nici şase ani. Luaţi-i pe ei şi spintecaţi-i în faţa mea şi promit să stau şi să mă uit. Da' nu camera o-sută-unu!

— Camera o-sută-unu! – zice din nou ofiţerul, la fel de impasibil, de parcă acum ar spune pentru prima oară.

Omul cu faţa de schelet îşi roteşte privirile, turbat, către ceilalţi prizonieri, probabil cu ideea că ar putea oferi o altă victimă în locul lui. Ochii i se opresc tocmai pe faţa zdrobită a omului fără bărbie; întinde un braţ slăbănog, arătînd spre el, şi urlă neomeneşte:

— P-ăsta ar trebui să-l luaţi, nu pe mine! N-aţi auzit ce-a zis după ce i-aţi buşit mutra. Daţi-mi voie şi vă spun, cuvînt cu cuvînt. *El* e-mpotriva Partidului, nu eu.

Gardienii fac un pas înainte. Vocea nefericitului se subţiază într-un fel de guiţat:

— Nu l-aţi auzit!! – repetă el. S-a stricat ceva la tele-ecran. *Ăsta* e cel care vă trebuie, nu eu! Luaţi-l pe el, nu pe mine!

Cei doi gardieni voinici se apleacă să-l ia de braţe. Dar el, brusc, se aruncă pe podeaua celulei şi se apucă de unul dintre picioarele de fier care susţin

banca, scoţînd un urlet înfundat, de animal. Gardienii îl apucă şi-l smucesc, ca să dea drumul, dar el se agaţă cu o forţă uimitoare. Trag de el o jumătate de minut, dacă nu şi mai mult, timp în care ceilalţi prizonieri rămîn la fel de calmi, cu mîinile încrucişate pe genunchi, privind exact înainte. Urletul se opreşte: omul cu faţa de schelet nu mai are suflu, probabil, pentru nimic altceva decît pentru efortul disperat de a se crampona de piciorul de fier al băncii. Dar, la un moment dat, scoate un altfel de ţipăt. Unul dintre gardieni l-a izbit cu cizma şi i-a făcut praf degetele de la o mînă. Îl ridică în picioare.

— Camera o-sută-unu! – ordonă ofiţerul.

Omul cu faţa de schelet se lasă dus afară, mergînd nesigur, cu capul în jos şi mîngîindu-şi mîna zdrobită: a renunţat la orice fel de luptă.

Trece apoi mai mult timp. Presupunînd că era miezul nopţii cînd a fost luat de acolo omul cu faţa de schelet, atunci e dimineaţă; iar dacă atunci era dimineaţă, acum e după-amiază. Winston a rămas singur în celulă parcă de o veşnicie. Îl doare fundul atît de tare de la statul pe banca îngustă, încît de multe ori se ridică să se dezmorţească, fără ca tele-ecranul să se răstească la el.

Bucata de pîine este tot acolo unde i-a dat drumul omul fără bărbie. La început, Winston a trebuit să facă mari eforturi ca să nu se uite la ea, dar pe urmă, din foame i s-a făcut sete. Îşi simte saliva cleioasă şi un gust prost în gură. Bîzîiala continuă şi lumina albă puternică îi dau o senzaţie de leşin, un sentiment de gol în cap. Se ridică în picioare pentru că durerea din oase i se pare insuportabilă, dar se aşază imediat la loc, pentru că este mult prea ameţit ca să poată sta în picioare. Ori de cîte ori reuşeşte, cîtuşi de puţin, să-şi controleze senzaţiile trupului, groaza îi revine în galop. Uneori se gîndeşte cu o slabă speranţă la O’Brien şi la lama de ras. Nu este imposibil ca lama să-i parvină ascunsă în mîncare – asta dacă or să-i mai dea vreodată ceva să mănînce. Gîndurile cele mai negre, însă, i se îndreaptă acum către Julia. Undeva – cine poate şti unde? – suferă şi ea, poate mult mai rău decît el. Poate chiar acum, în momentul ăsta, urlă de durere. Se gîndeşte: dacă aş putea s-o salvez pe Julia dublînd durerile mele, aş face aşa ceva? Da, aş face, îşi spune în sinea lui. Dar tot el realizează că o asemenea decizie este una strict intelectuală, pe care o ia pentru că ştie că trebuie s-o ia. Altminteri, nu simte deloc o asemenea dorinţă. În locul ăsta nu poţi simţi nimic altceva afară de durerea prezentă şi viitoare. Şi pe urmă, este oare posibil ca, atunci cînd realmente suporţi o durere, să-ţi doreşti, pentru cine-ştie-ce motiv, ca ea să fie şi mai

mare? O fi ştiind cineva răspunsul la întrebarea asta?

Se apropie din nou cizmele. *Clang*. Uşa se deschide şi în celulă, în locul ofiţerului cu faţa impasibilă, intră O'Brien.

Winston ţîşneşte în picioare. De şocul vederii lui O'Brien, îşi lasă baltă orice simţ al prevederii. Pentru prima oară, de ani de zile, uită cu totul de tele-ecranele din perete.

— Şi pe dumneavoastră au pus mîna!! – strigă el, disperat.

— Pe mine au pus mîna cu mult timp în urmă, zice O'Brien, uşor sarcastic, dar aproape cu părere de rău, după care se dă la o parte şi, din spatele lui, apare un gardian masiv, cu umeri largi şi cu un baston lung, negru în mînă. Ai ştiut treaba asta, Winston, continuă el. Nu te minţi singur. Ai ştiut. De la bun început ai ştiut, dar te-ai prefăcut că nu ştii.

Da, acum îşi dă şi el seama că a ştiut de la bun început. Dar nu mai este momentul să se gîndească la asta. Nu are ochi decît pentru bastonul din mîna gardianului. Poate să-l izbească oriunde: în cap, în lobul urechii, în umăr, în cot…

În cot!! Se prăbuşeşte în genunchi, aproape paralizat, strîngîndu-şi cu cealaltă mînă cotul zdrobit. În cap totul i-a explodat într-o lumină galbenă. De necrezut – de necrezut că o singură lovitură poate provoca atîta durere! Lumina galbenă se risipeşte, în cele din urmă. Winston reuşeşte să-i vadă pe cei doi care se uită de sus în jos la el. Gardianul rîde de zvîrcolelile lui. A găsit, totuşi, răspunsul la întrebare: niciodată, şi pentru nimic în lume, nu ţi-ai putea dori o durere şi mai mare. La durere nu-ţi poţi dori decît un singur lucru: să înceteze. Nimic în lumea asta nu e mai rău decît durerea fizică. În faţa ei nu există eroi, nimeni nu e erou, nimeni, îi vine mereu în minte, în timp ce stă şi se frămîntă pe jos, strîngîndu-şi degeaba cotul stîng dislocat.

2

Se trezeşte întins pe ceva ca un pat de campanie, numai că mai sus de la pămînt, şi care îl ţine imobilizat în aşa fel, încît nu poate face absolut nici o mişcare. Pe faţă îi cade o lumină mai puternică decît de obicei. Într-o parte se află O'Brien, care se uită atent la el de sus în jos. În partea cealaltă, stă un om în halat alb, care ţine în mînă o seringă.

Chiar şi după ce şi-a deschis ochii, numai treptat devine conştient de ce vede în jurul lui. Are senzaţia că a ajuns în camera asta înotînd de jos în sus, de undeva dintr-o altă lume, liniştită, un fel de lume subacvatică aflată departe în adîncime. Nu ştie cît timp s-a aflat acolo, în lumea aceea. Din momentul arestării, nu a mai văzut nici zi, nici noapte. Pe lîngă asta, amintirile îi sînt discontinue. A avut cîteva momente în care şi-a pierdut cunoştinţa cu desăvîrşire, chiar şi felul acela de cunoştinţă pe care o ai în somn, şi şi-a recăpătat-o după cîte un răstimp de gol absolut. Dar nu are cum şti dacă acele răstimpuri au durat cîteva zile, cîteva săptămîni sau pur şi simplu cîteva secunde.

Coşmarul a demarat o dată cu acea primă lovitură în cot. Mai tîrziu, a constatat că toate cele prin care a trecut atunci nu erau decît preliminariile, un interogatoriu de rutină, la care sînt supuşi, probabil, mai toţi prizonierii.

Era o lungă listă de delicte – spionaj, sabotaje şi altele asemănătoare – pe care presupune că trebuie să le mărturisească toată lumea, ca pe ceva firesc. Mărturisirea în sine era o formalitate; chinurile, însă, au fost reale. De cîte ori l-au bătut, cît au durat bătăile – nu-şi aduce aminte. De fiecare dată cîte cinci-şase zdrahoni în uniforme negre dădeau în el, în acelaşi timp, ori cu pumnii, ori cu bastoanele, ori cu drugi de oţel, ori cu cizmele. Uneori se rostogolea pe jos fără nici o demnitate, ca un animal, se zvîrcolea în fel şi chip, sforţîndu-se în continuu şi în zadar să evite loviturile şi nereuşind altceva decît să invite la alte şi alte lovituri în piept, în burtă, în coate, în glezne, în vintre, în testicule sau în noadă. Uneori, dura şi dura, la nesfîrşit, pînă cînd nu faptul că gardienii îl băteau întruna i se părea cel mai crîncen, mai ticălos şi mai de neiertat, ci faptul că nu se putea forţa să-şi piardă cunoştinţa. Uneori, voinţa îl părăsea atît de repede, încît urla cerşind milă încă înainte ca bătaia să înceapă şi simpla vedere a unui pumn luîndu-şi elan pentru a-l izbi ajungea ca să-l facă să dea drumul cu nemiluita la mărturisiri ale unor delicte fie reale, fie imaginare. Alteori, însă, pornea cu hotărîrea de a nu mărturisi absolut nimic şi i se scoteau vorbele din gură cu cleştele, printre icneli de durere; de cele mai multe ori, încerca să facă un compromis, zicîndu-şi: am să recunosc, da’ nu imediat; trebuie să rezist pînă cînd durerea devine insuportabilă; uite, încă trei lovituri, încă două şi le spun orice vor să audă. Uneori, era bătut pînă cînd nu se mai putea ţine pe picioare şi atunci îl aruncau pe jos pe ciment, în celulă, ca pe un sac de cartofi, şi-l lăsau cîteva ore să-şi revină, după care îl scoteau şi-l băteau de la început. A trecut şi

prin cîteva perioade mai lungi de refacere, pe care şi le aminteşte fragmentar, pentru că le petrecea, în cea mai mare parte, adormit sau inconştient. Îşi aminteşte, totuşi, de o celulă cu patul de scîndură, ca un raft care ieşea din perete, şi cu un lighean de tablă pentru spălat, unde i se dădea să mănînce supă fierbinte cu pîine şi uneori şi cafea. Îşi mai aminteşte şi de un bărbier ursuz care venea să-i rîcîie bărbia şi să-i taie părul şi de nişte indivizi antipatici, cu mutre impasibile, de profesionişti în halate albe, care îi luau pulsul, îi testau reflexele, îi căscau pleoapele, îşi plimbau pe el degetele aspre în căutarea unor eventuale oase rupte şi-i vîrau ace în braţe pentru a-l face să doarmă.

Bătăile s-au rărit după o vreme şi au devenit mai degrabă o ameninţare, o oroare care-l păştea în orice moment, dacă nu dădea răspunsuri satisfăcătoare. Nu-l mai interogau nişte brute în uniforme negre, ci intelectuali ai Partidului, nişte oameni mărunţi şi rotofei, cu mişcări iuţi şi ochelari lucioşi, care îl luau în primire pe rînd, în răstimpuri care durau – aşa i se părea, cel puţin, nu putea fi sigur – zece sau douăsprezece ore în şir. Aceşti noi interogatori aveau grijă să-i aplice în continuu o durere uşoară, dar nu pe durere se bizuiau în primul rînd. Îl pălmuiau peste faţă, îi suceau urechile, îl trăgeau de păr, îl puneau să stea într-un picior, nu-i dădeau voie să urineze, îi proiectau lumini orbitoare în ochi pînă cînd ochii îi revărsau şuvoaie de lacrimi; dar toate astea doar cu scopul de a-l umili şi a-i distruge uzul raţiunii şi puterea de argumentare. Principala lor armă consta în a-i pune fără milă întrebări peste întrebări, ore în şir, prinzîndu-l cu inexactităţi, întinzîndu-i curse, răstălmăcindu-i fiecare vorbă, acuzîndu-l la tot pasul de minciuni şi autocontrazicere, pînă cînd el începea să plîngă, nu atît de ruşine, cît de epuizare nervoasă. Uneori, izbucnea în plîns şi de cinci-şase ori în aceeaşi şedinţă. De cele mai multe ori, ţipau la el, îl insultau şi-l ameninţau, la orice ezitare că uite-acum îl dau înapoi pe mîna gardienilor; alteori, însă, brusc schimbau placa, îi spuneau „tovarăşe“, apelau la el în numele SOCENG-ului şi al Fratelui cel Mare şi-l întrebau plini de regret dacă nici măcar în ceasul al douăzeci şi patrulea nu-i mai rămăsese un dram de loialitate faţă de Partid, încît să dorească să repare răul pe care îl făcuse. După ore întregi de interogatoriu, cînd avea nervii ca de cîrpă, pînă şi un asemenea apel îl putea face să se smiorcăie. În cele din urmă, vocile lor cicălitoare îl storceau mai bine decît cizmele şi pumnii gardienilor. Devenea o simplă gură care rostea, o mînă care semna orice i se cerea. Singura lui preocupare era aceea de a afla ce aşteptau de la el să recunoască, pentru a recunoaşte cît mai repede, înainte ca

bombardamentul cu întrebări să o ia de la capăt. Aşa a recunoscut că asasinase membri de frunte ai Partidului, că răspîndise broşuri care îndemnau la răzvrătire, că delapidase fonduri publice, că vînduse secrete militare şi că făcuse toate sabotajele imaginabile. A mărturisit, de asemenea, că, încă din 1968, era plătit pentru spionaj de guvernul estasian, că admiră capitalismul, crede în Dumnezeu şi este pervers sexual. A recunoscut că şi-a omorît nevasta, deşi ştie foarte bine – şi precis ştia şi cei care-l interogau – că nevasta lui este încă în viaţă. A recunoscut că de ani de zile se afla în relaţii intime cu Emmanuel Goldstein şi că făcea parte dintr-o organizaţie subversivă din care, de altfel, ar fi făcut parte toţi cunoscuţii lui. Este mai uşor să mărturiseşti orice şi să acuzi pe toată lumea. Şi, pe urmă, într-un fel, totul este adevărat: este adevărat că a fost duşmanul Partidului, iar Partidul nu face nici o distincţie între intenţie şi fapta concretă.

Mai are, însă, şi alte amintiri, care i se ivesc în minte deslînat, ca nişte imagini în care albul e negru şi negrul e alb.

Se face că se află într-o celulă ori scufundată în beznă, ori, dimpotrivă, inundată de lumină, pentru că el oricum nu vede nimic altceva decît o pereche de ochi. Undeva, la îndemînă, are un aparat care ticăie încet, dar regulat. Ochii respectivi se fac din ce în ce mai mari şi mai luminoşi. Deodată, el, Winston, se desprinde de la locul lui, pluteşte o vreme, apoi plonjează în ochii aceia, care-l înghit.

Sau se face că stă pe un scaun, legat de curele şi înconjurat de cadrane, sub fasciculele unor lumini sufocante. Un om în halat alb citeşte cadranele. Afară se aude tropăiala unor cizme grele. Uşa de metal se deschide, făcînd *clang*. Ofiţerul cu faţa ca de ceară intră, urmat de doi gardieni, şi zice: „Camera o-sută-unu“. Omul în halat alb nu-şi întoarce capul. Nici la Winston nu se uită: nu are ochi decît pentru cadranele lui.

Altădată se face că aleargă, parcă se rostogoleşte, pe un culoar larg de un kilometru şi inundat de o lumină galbenă, puternică, rîde în hohote şi strigă mărturisiri în gura mare. Recunoaşte totul, chiar şi ceea ce a reuşit să nu spună sub tortură. Îşi povesteşte întregul curs al vieţii unui public care-l cunoaşte dinainte. Împreună cu el se află gardienii, ceilalţi anchetatori, oamenii în halate albe, O’Brien, Julia, domnul Charrington şi toţi aleargă, parcă se rostogolesc pe coridorul acela şi hohotesc de rîs. El, Winston, a reuşit să evite, cine-ştie-cum, un oarecare lucru îngrozitor pe care viitorul i-l rezervase, dar care, iată, nu s-a

petrecut, pînă la urmă. Totul este bine, acum durerea ţine de domeniul trecutului, pînă şi ultimul amănunt al vieţii lui a fost pus pe tapet, înţeles şi iertat.

În fine, alteori se face că ţîşneşte în sus de pe patul lui de scîndură, pe jumătate convins că a auzit vocea lui O'Brien. De-a lungul întregului interogatoriu, deşi nu l-a văzut niciodată, a avut în mod constant impresia că O'Brien se afla de faţă, chiar lîngă el, dar în afara cîmpului lui vizual. El era cel care îi asmuţea pe gardieni asupra lui Winston şi care nu le permitea să-l omoare. El era cel care hotăra cînd trebuia ca Winston să urle de durere, cînd să aibă un moment de răgaz, cînd să primească de mîncare, cînd să doarmă, cînd să i se pompeze droguri în vene. El era cel care punea, de fapt, întrebările şi-i sugera şi răspunsurile. El era călăul, el era protectorul; era şi inchizitor şi prieten. Odată, nu-şi mai aduce aminte dacă în timpul unui somn indus cu seringa sau al unui somn normal, dacă nu cumva chiar într-un moment de trezie, o voce i-a şoptit în ureche: „Nu te teme, Winston, acum am pus mîna pe tine. De şapte ani te studiez. Acum a venit vremea cotiturii. Te salvez, te fac perfect". Nu ştie sigur dacă era vocea lui O'Brien; în tot cazul, era aceeaşi voce care i-a spus, în celălalt vis, acum şapte ani: „Ne întîlnim în locul unde nu există întuneric".

La fel cum nu-şi aduce aminte dacă şi cînd s-a sfîrşit interogatoriul. A avut o perioadă de gol, apoi celula, sau camera în care se află acum, s-a materializat încetul cu încetul în jurul lui. Stă întins pe spate şi nu se poate mişca. Trupul îi este fixat în toate punctele esenţiale. Pînă şi ceafa îi este prinsă cumva. O'Brien se uită la el de sus în jos, serios şi oarecum trist. Faţa lui, văzută de jos în sus, arată înăsprită şi îmbătrînită, cu pungi sub ochi şi riduri de la nas pînă la bărbie. E mai bătrîn decît credeam eu, se gîndeşte Winston. Să tot aibă vreo patruzeci şi opt sau cincizeci de ani. Sub mîna lui se află un cadran cu o manetă şi cu cifre de jur-împrejur.

— Ţi-am spus odată, zice O'Brien, că, dacă ne mai întîlnim, aici ne mai întîlnim.

— Da, răspunde Winston.

Fără nici un avertisment, afară de o uşoară mişcare a mîinii lui O'Brien, un val de durere îi năpădeşte tot trupul. Înfricoşătoare durere, pentru că nu vede ce se întîmplă şi are impresia că i se provoacă în mod deliberat o leziune mortală. Nu ştie dacă într-adevăr i se face ceva sau dacă efectul este obţinut electric; dar

corpul lui este răsucit şi toate încheieturile smulse treptat. Deşi de durere i-a ţîşnit transpiraţia pe frunte, cel mai rău lucru este teama că şira spinării nu mai are mult şi-o să-i plesnească. Îşi încleştează dinţii şi respiră profund pe nas, încercînd să nu urle cît mai mult posibil.

— Te temi, zice O'Brien, urmărindu-i mişcările feţei, că, peste cîteva clipe, ceva o să ţi se frîngă. Mai cu seamă ţi-e frică să nu fie şira spinării. Ţi-ai format în minte o vie imagine a vertebrelor plesnind şi a măduvei scurgîndu-se din ele. La asta te gîndeşti, nu-i aşa, Winston?

Winston nu răspunde. O'Brien trage înapoi maneta de pe cadran. Valul de durere se stinge aproape la fel de repede cum l-a apucat.

— Asta a fost patruzeci, zice O'Brien. Uite – vezi? –, pe acest cadran cifrele ajung pînă la o sută. Am să te rog să ţii minte, de-a lungul întregii noastre conversaţii, că stă în puterea mea să-ţi aplic durerea în orice moment şi la orice intensitate doresc. Dacă mă minţi sau încerci să mă păcăleşti în orice fel, sau chiar dacă te cobori sub nivelul tău de inteligenţă, o să-ţi scuipi plămînii urlînd de durere, chiar în clipa respectivă. Ne-am înţeles?

— Da, răspunde Winston.

O'Brien adoptă o atitudine mai puţin belicoasă. Îşi potriveşte gînditor ochelarii pe nas şi face cîţiva paşi în sus şi în jos. Cînd îşi reia vorba, tonul lui este calm şi răbdător. Ai zice că este cine-ştie-ce doctor, profesor sau chiar preot, care îşi propune mai degrabă să explice şi să convingă, decît să pedepsească.

— Îmi bat capul cu tine, Winston, zice el într-un tîrziu, pentru că meriţi ceva bătaie de cap. Ştii foarte bine care este problema cu tine. De ani de zile o cunoşti, deşi te-ai străduit să te auto-iluzionezi că nu poate fi vorba de aşa ceva. Eşti dement. Suferi de o memorie deficitară. Eşti incapabil să-ţi aminteşti unele evenimente reale, dar, pe de altă parte, îţi spui întruna în sinea ta că îţi aminteşti alte evenimente care, în realitate, nu s-au petrecut niciodată. Să-ţi dau vestea cea bună: eşti vindecabil – din fericire. Nu te-ai vindecat pînă acum de unul singur pentru că tu n-ai vrut să te vindeci. Nu-ţi trebuia decît un mic efort de voinţă, pe care, însă, ai refuzat cu obstinaţie să-l faci. Chiar şi acum, îmi dau seama, te agăţi de boala asta, cu iluzia că ar fi cine-ştie-ce virtute. Să luăm un exemplu. De pildă, în acest moment, cu cine este Oceania în război?

— Cînd am fost eu arestat, Oceania era în război cu Estasia.

— Cu Estasia. Bun. Şi Oceania este dintotdeauna în război cu Estasia, nu-i

aşa?

Winston îşi ţine respiraţia. Dă să spună ceva, dar se opreşte; nu-şi poate lua ochii de la cadran.

— Adevărul, te rog, Winston. Adevărul *tău*. Spune-mi ce crezi *tu* că-ţi aminteşti.

— Mi-aduc aminte că, pînă cu o săptămînă înainte de a fi eu arestat, Oceania nu era deloc în război cu Estasia, ci Estasia era aliatul nostru. Războiul era împotriva Eurasiei şi dura deja de patru ani. Înainte de asta…

O'Brien îl întrerupe cu un gest din mînă şi zice:

— Alt exemplu. Acum cîţiva ani, ai avut o halucinaţie cu adevărat gravă. Ai crezut că trei indivizi, foşti membri ai Partidului, care se numeau Jones, Aaronson şi Rutherford şi care au fost executaţi pentru trădare şi sabotaj, după ce au făcut cele mai complete mărturisiri cu putinţă, nu erau, de fapt, vinovaţi de crimele de care fuseseră acuzaţi. Ai crezut că dăduseşi din greşeală peste o probă palpabilă, de neconfundat, care demonstra că mărturisirile lor ar fi fost false. Era vorba de-o anumită fotografie care ţi-a provocat, de fapt, halucinaţia. Ai crezut că o ţinuseşi cu adevărat între degete. O fotografie cam ca asta, nu?

Şi-i arată un fragment dreptunghiular de ziar, ţinîndu-l între două degete, în unghiul lui vizual, timp de cinci secunde, poate chiar mai mult. Este o fotografie, dar nu încape nici o îndoială: este fotografia *aceea*. Un alt exemplar din fotografia care îi înfăţişa pe Jones, Aaronson şi Rutherford la o solemnitate de Partid la New York şi pe care el a păstrat-o cîteva zeci de minute înainte de a o distruge. Uite, acum o are din nou în faţa ochilor, chiar dacă numai pentru o clipă; pe urmă, la fel de repede se face nevăzută, dar el a văzut-o cu ochii lui, absolut clar a văzut-o! Face un efort disperat, de moarte, pentru a-şi smulge din strînsoare partea de sus a corpului. Imposibil să se mişte, însă, în orice direcţie, fie şi cu un centimetru. Pe moment, uită şi de cadran. Tot ce-şi doreşte este să mai ţină o dată în mînă fotografia celor trei sau, cel puţin, să se mai uite o dată la ea.

— Există! – ţipă el.

— Nu există, răspunde O'Brien.

Traversează încăperea. În peretele de vizavi, se află o gaură de memorie. Ridică grilajul şi foiţa subţire de ziar dispare, răsucită de curentul de aer cald. Peste cîteva momente, va fi înghiţită de flăcări. O'Brien se întoarce dinspre perete.

— Scrum, zice. Nici măcar scrum identificabil. Praf şi pulbere. Nu există. N-a existat niciodată.

— Ba da, a existat! Există! Există în memorie. Eu mi-o amintesc. Dumneata ţi-o aminteşti.

— Eu nu mi-o amintesc, răspunde sec O'Brien.

Sufletul lui Winston se chirceşte. Sigur că da, dublugîndit. Îl cuprinde o senzaţie de cumplită neajutorare. Dacă ar avea cît-de-cît certitudinea că O'Brien minte, parcă nu ar mai avea atîta importanţă ce se întîmplă cu fotografia. Dar se poate foarte bine ca O'Brien să fi uitat deja de existenţa ei. Şi, dacă este aşa, atunci a uitat deja şi faptul de a nu-şi aminti de ea şi a uitat deja şi faptul de a fi uitat. Cum poţi fi sigur că este o simplă jonglerie? Poate că totuşi dislocarea asta dementă a minţii se poate, realmente, petrece.

O'Brien îl priveşte de sus în jos meditativ. Mai mult ca niciodată, are aerul unui profesor care îşi dă silinţa cu un elev promiţător, dar îndărătnic.

— Există o lozincă a Partidului care se referă la controlul trecutului, zice el. Vrei să fii amabil să mi-o spui?

— „Cine controlează trecutul controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul" – recită Winston, disciplinat.

— „Cine controlează prezentul controlează trecutul" – repetă O'Brien, aprobînd uşor din cap. Părerea ta, Winston, este că trecutul are o existenţă obiectivă?

Sentimentul neajutorării îl cuprinde din nou pe Winston. Ochii i se răsucesc spre cadran. Nu numai că nu ştie, dintre „da" şi „nu", care l-ar scuti de durere, dar nici pe care din două îl consideră adevărat nu mai ştie.

O'Brien schiţează un zîmbet.

— Nu eşti tare la metafizică, Winston, zice el. Pînă în momentul acesta nu te-ai gîndit niciodată ce se înţelege prin existenţă, nu-i aşa? Cum să mă exprim eu mai concret? Trecutul – există el în realitate, în spaţiu? Se găseşte pe undeva, oriunde, un loc, o lume de corpuri solide, în care trecutul se mai desfăşoară încă?

— Nu.

— Atunci unde există trecutul, presupunînd că există, totuşi, pe undeva?

— În documente. Rămîne scris.

— În documente. Şi unde altundeva?

— În minte. În memoria oamenilor.

— În memorie. Bu-u-un. Noi, Partidul adică, sîntem în posesia tuturor documentelor şi controlăm toate memoriile. În cazul acesta, controlăm trecutul, eşti de acord?

— Dar cum puteţi împiedica oamenii să-şi aducă aminte de una şi-alta? – strigă Winston, uitînd din nou, pentru o clipă, de cadran. Este ceva involuntar, ceva exterior individului. Cum puteţi controla memoria? Pe-a mea nu mi-aţi controlat-o!

O'Brien se încruntă din nou şi lasă mîna pe cadran.

— Ba nu, *tu* nu ţi-ai controlat-o. Asta te-a adus aici. Te afli aici pentru că ai dat greş la capitolul umilinţă, auto-disciplină. N-ai vrut să faci acel gest de supunere care este preţul judecăţii sănătoase. Ai preferat să fii dement, să fii o minoritate de un singur individ. Numai omul disciplinat vede realitatea, Winston. Tu crezi că realitatea este ceva obiectiv, ceva exterior, ceva ce există în sine. Tu crezi că natura realităţii se vede de la sine. Cînd te auto-iluzionezi că vezi un anumit lucru, tu porneşti de la ideea că toţi ceilalţi văd acelaşi lucru ca şi tine. Dar eu îţi spun, Winston, că realitatea nu este un lucru obiectiv. Ea există numai în mintea omului, nicăieri altundeva. Nu în mintea individului, care mai poate greşi, care este, în plus, supus pieirii, ci numai în mintea Partidului, care este colectivă deci nemuritoare. Oricare consideră Partidul că este adevărul, *acela* este adevărul. Nu poţi vedea realitatea altfel decît privind prin ochii Partidului. Iată ce trebuie tu să înveţi de la început. Îţi trebuie un act de auto-anihilare, un efort de voinţă. Trebuie să fii umil, ca să devii sănătos la minte.

Tace cîteva clipe, ca şi cum ar vrea să-l lase pe Winston să digere ce i-a spus pînă acum, apoi continuă:

— Ţi-aduci aminte ce-ai scris în jurnalul tău: „Libertatea înseamnă libertatea de a spune că doi şi cu doi fac patru"?

— Da, răspunde Winston.

O'Brien îşi ridică mîna stîngă, ţinînd-o cu exteriorul spre Winston, cu degetul mare ascuns în palmă, iar celelalte patru răsfirate.

— Cîte degete ţi-arăt eu acum, Winston?

— Patru.

— Şi, dacă Partidul spune că nu sînt patru, ci sînt cinci, atunci cîte ţi-arăt?

— Tot patru.

Ultimul cuvînt i se îneacă într-un spasm de durere. Acul de pe cadran a sărit

la cincizeci şi cinci. Din tot corpul îi ţîşneşte sudoarea. Aerul îi dă buzna în plămîni, apoi năvăleşte înapoi afară cu nişte grohăieli pe care nici încleştîndu-şi dinţii nu le poate împiedica. O'Brien se uită fix la el, ţinînd cele patru degete răsfirate în sus. Răsuceşte maneta la loc la zero. De data asta, durerea doar slăbeşte, fără să dispară de tot.

— Cîte degete, Winston?

— Patru.

Acul suie la şaizeci.

— Cîte degete, Winston?

— Patru! Patru! Ce pot spune altceva? Patru!!

Probabil că acul a suit şi mai sus, dar nu se mai uită la el. Faţa masivă şi dură a lui O'Brien şi cele patru degete îi umplu cîmpul vizual. Degetele i se înalţă în faţa ochilor, ca nişte coloane, şi le vede nedesluşit, parcă vibrează, dar nu încape nici o îndoială că sînt patru.

— Cîte degete, Winston?

— Patru! Opreşte-te! Opreşte-te! Cum poţi face una ca asta? Patru! Patru!

— Cîte degete, Winston?

— Cinci! Cinci! Cinci!

— Nu, Winston, n-are rost. Minţi. Tu în continuare crezi că sînt patru. Cîte degete, te rog?

— Patru! Cinci! Patru! Oricîte vrei, numai opreşte-te, opreşte durerea asta!

Deodată, se trezeşte stînd în capul oaselor; O'Brien îl sprijină cu braţul lui puternic pe după umeri. Şi-a pierdut cunoştinţa, probabil, pentru cîteva secunde. Legăturile care îi ţineau corpul fixat de pat sînt acum desfăcute. Îi e foarte frig, tremură şi nu se poate stăpîni, îi clănţăne dinţii, i se scurg lacrimi în jos pe obraji. În prima clipă, se agaţă de O'Brien ca un copil; curios lucru, dar se simte protejat de braţul lui greu, care-l ţine pe după umeri. Are sentimentul că O'Brien îl apără, că durerea vine de undeva din afară, că altceva i-o provoacă de fapt, iar O'Brien este singurul care-l poate scăpa de ea.

— Greu mai înveţi, Winston, zice O'Brien cu duioşie.

— Ce pot să fac? – bălmăjeşte Winston. Cum pot să văd altceva decît ce am în faţa ochilor? Doi şi cu doi fac *patru*.

— Uneori, Winston, uneori. Alteori fac cinci, alteori fac trei. Şi sînt situaţii cînd le fac pe toate în acelaşi timp. Trebuie să te străduieşti mai tare. Nu-i uşor să fii normal.

După care, îl lasă înapoi pe spate. Legăturile se strîng şi ele la loc, dar durerea s-a risipit, iar tremuriciul i s-a potolit; numai slăbiciunea şi frigul îl mai încearcă. O’Brien face semn din cap către omul în halat alb, care a stat nemişcat în tot timpul discuţiei lor. Individul se apleacă şi se uită atent în ochii lui Winston, îi ia pulsul, îl ascultă cu urechea culcată pe piept, îl pipăie pe ici, pe colo. Cînd termină verificarea de rutină, face semn de încuviinţare către O’Brien.

— Din nou, zice O’Brien.

Durerea îl străpunge pe Winston ca un pumnal, de astă dată. Acul era, probabil, la şaptezeci, poate chiar şaptezeci şi cinci. Ştie că degetele răsfirate sînt tot acolo şi tot patru. Nimic altceva nu contează, decît să supravieţuiască pînă trece arsura ca de pumnal. Nu-şi mai pune problema dacă a urlat sau nu. Durerea slăbeşte din nou, iar el îşi deschide ochii. O’Brien a tras maneta înapoi.

— Cîte degete, Winston?

— Patru. Presupun că patru. Aş vrea să văd cinci, dar nu pot. Încerc să văd cinci.

— Şi ce anume doreşti: să mă convingi pe mine că vezi cinci, sau chiar să vezi cinci?

— Chiar să văd cinci.

— Din nou, zice O’Brien.

Se poate foarte bine ca acul să fi ţîşnit la optzeci, sau chiar nouăzeci dintr-o sută. Are momente cînd nu-şi mai aduce aminte de ce anume îl doare. În spatele pleoapelor strînse ermetic, vede o pădure de degete care se mişcă de parcă ar dansa: se împletesc unele cu altele, dispar unul în spatele altuia şi reapar ca şi cum s-ar juca de-a v-aţi ascunselea. Nu mai ştie de ce trebuie să facă aşa ceva, dar se străduieşte să le numere şi-şi dă seama că-i vine imposibil să le numere cum trebuie, şi asta din cauza unei suprapuneri curioase între numerele patru şi cinci. Durerea se stinge din nou. Cînd îşi deschide ochii, constată că vede în continuare acelaşi lucru. Nenumărate degete, ca o pădure de frasini tineri în plină mişcare, se scurg în continuare cînd într-o direcţie, cînd în cealaltă, încrucişîndu-se şi iar încrucişîndu-se. Preferă să-şi închidă ochii la loc.

— Cîte degete ţi-arăt, Winston?

— Nu ştiu, zău că nu mai ştiu. Mă omori dacă-mi mai faci treaba asta. Patru, cinci, şase – pe cuvîntul meu că nu ştiu.

— Aşa mai merge, zice O’Brien.

Un ac îi intră în braţ. Aproape în aceeaşi clipă, simte o căldură binecuvîntată şi reconfortantă care îi pătrunde prin vene. Deja pe jumătate a uitat durerea provocată de cadranul cu manetă. Deschide ochii şi priveşte în sus, recunoscător, către O'Brien. Inima i se răscoleşte la vederea acelui chip lat, plin de riduri, atît de urît, şi totuşi atît de inteligent. Dacă s-ar putea mişca, ar întinde o mînă şi ar pune-o pe braţul lui O'Brien. Niciodată nu l-a iubit mai intens ca acum, şi asta nu numai fiindcă l-a scăpat de durere, ci şi fiindcă îl încearcă din nou vechea lui impresie că, la urma urmelor, nu are nici o importanţă dacă O'Brien îi este prieten sau duşman, atîta timp cît este un om cu care poţi sta de vorbă. Poate că, uneori, nu aştepţi atît să fii iubit, cît să fii înţeles. O'Brien l-a torturat pînă la limita nebuniei şi este cert că, nu peste mult timp, îl va trimite la eşafod. Dar ce contează? Într-un fel, toată relaţia dintre ei merge dincolo de prietenie, mai profund – sînt intimi; undeva, nu contează unde şi nici dacă vorbele vor fi rostite vreodată, dar există precis undeva un loc unde şi-ar putea da întîlnire amîndoi să stea de vorbă, dacă nu s-ar afla acolo unde se află acum. O'Brien se uită de sus în jos spre el cu o expresie a feţei care parcă îi spune că şi pe el îl încearcă un sentiment asemănător. Începe să vorbească pe un ton amical, de conversaţie:

— Spune-mi, Winston, tu ştii unde te afli?

— Nu ştiu. Bănuiesc că undeva în beciurile Ministerului Iubirii.

— De cînd te afli aici ştii?

— Nu ştiu. De zile, de săptămîni, de luni – cred că de cîteva luni.

— Şi de ce-ţi închipui tu că sînt aduşi oamenii aici?

— Ca să mărturisească.

— Nu, nu e ăsta motivul. Mai încearcă.

— Ca să-i pedepsiţi.

— Nu! – exclamă O'Brien indignat. Cum i s-a schimbat vocea; cît de dură şi animată în acelaşi timp i-a devenit faţa, se gîndeşte Winston. Nu! – repetă O'Brien. Nu numai ca să vă stoarcem mărturisiri, şi nu numai ca să vă pedepsim. Să-ţi spun de ce te-am adus pe tine aici, de exemplu?! Ca să te vindecăm! Să te facem normal! Fii amabil, te rog, şi pricepe odată că nimeni dintre cei pe care-i aducem în locul acesta nu iese din mîinile noastre nevindecat. Nu crimele-alea stupide pe care le-ai comis ne interesează. Partidul nu este interesat de actul făţiş; gîndirea este singura care ne preocupă. Noi nu ne distrugem duşmanii – îi schimbăm. Înţelegi ce vreau să spun cu asta?

Vorbeşte aplecat deasupra lui Winston, care este tot imobilizat la pat. Faţa lui O'Brien pare enormă din cauza apropierii şi hidos de urîtă fiindcă i-o vede de jos în sus. Mai mult decît atît, iradiază un soi de exaltare, de intensitate dementă. Inima lui Winston se chirceşte din nou. Dacă ar putea, s-ar cuibări mai adînc în patul pe care stă imobilizat. Este convins că O'Brien va răsuci din nou maneta pînă la maximum, din pură distracţie. Şi totuşi, nu: în acelaşi moment, O'Brien se întoarce cu spatele la el şi face cîţiva paşi în sus şi în jos, apoi continuă, mai puţin vehement:

— Primul lucru pe care trebuie să-l înţelegi este că aici nu există martiri. Ai citit despre persecuţiile religioase ale trecutului, nu-i aşa? În Evul Mediu, exista Inchiziţia. Un fiasco. Şi-au pus în minte să stîrpească erezia şi au sfîrşit prin a o perpetua. Cu fiecare eretic ars pe rug în piaţa publică, răsăreau alţi o mie. De ce asta? Pentru că Inchiziţia îşi ucidea duşmanii în văzul lumii, şi-i omora cînd ei încă nu se căiseră. De fapt, îi omora tocmai *pentru că* nu se căiau. Oamenii mureau pentru că nu voiau să renunţe la adevăratele lor credinţe. Cum era şi firesc, toată gloria îi revenea victimei şi toată ruşinea – inchizitorului care ordona arderea pe rug. Mai tîrziu, în secolul douăzeci, au fost totalitariştii – naziştii germani şi comuniştii ruşi. Ruşii au persecutat erezia cu mai multă cruzime decît Inchiziţia. Şi şi-au închipuit că învăţaseră din greşelile trecutului; în tot cazul, un lucru au ştiut: nu trebuie să martirizezi pe nimeni. Înainte de a-şi expune victimele în procese publice, le distrugeau în mod deliberat demnitatea. Îi storceau de vlagă în torturi şi claustrare, pînă cînd ajungeau nişte cîrpe nenorocite, care se tîrau în faţa oricui şi mărturiseau orice li se punea în gură sau pe hîrtie, se acopereau cu noroi pe ei înşişi, se acuzau unul pe altul şi se ascundeau unul după altul, implorînd milă. Şi totuşi, după cîţiva ani, acelaşi lucru s-a petrecut şi la ruşi: morţii deveniseră martiri, iar degradarea lor se uitase. Tot aşa: de ce s-a întîmplat asta? În primul rînd, pentru că mărturisirile pe care le făceau erau evident smulse cu cleştele şi neadevărate. Noi nu facem asemenea greşeli. Toate mărturisirile făcute aici sînt adevărate. *Noi* le facem să fie adevărate. Şi, mai întîi de toate, noi nu le permitem morţilor să se ridice împotriva noastră. Să nu-ţi închipui, Winston, că posteritatea te va răzbuna. Posteritatea nici nu va auzi de tine. Vei fi, pur şi simplu, extirpat din cursul istoriei. Vei fi transformat în fum şi împrăştiat în stratosferă. Nimic nu va mai rămîne din tine: nici măcar un nume într-un registru, nici măcar o amintire în mintea cuiva. Te vom anihila şi pentru trecut, şi pentru viitor. Se va chema că

nu ai existat niciodată.

Şi-atunci, de ce vă mai bateţi capul cu mine şi mă torturaţi? – se gîndeşte Winston, cu un sentiment de amărăciune. O'Brien se opreşte din mers, ca şi cum Winston ar fi gîndit cu voce tare. Faţa lui lată şi urîtă se apropie şi ochii aceia profunzi se uită la Winston de sus în jos, încordat, subţiindu-se.

— Te gîndeşti, zice O'Brien, că, din moment ce tot avem intenţia de a te anula cu totul, în aşa fel, încît nimic din ce-ai putea spune sau face să nu aibă nici cea mai mică importanţă – în cazul acesta, de ce ne mai străduim să te interogăm. La asta te gîndeai, nu-i aşa?

— Da, răspunde Winston.

— Eşti ca o greşeală de tipar, Winston, zice O'Brien schiţînd un zîmbet. Ca o pată care trebuie scoasă. Nu ţi-am explicat chiar acum că noi sîntem altfel decît călăii din trecut?! Nouă nu ne ajunge ascultarea negativă, nici chiar dacă este însoţită de cea mai abjectă supunere. Cînd te vei preda în mîinile noastre, fiindcă pînă la urmă tot o să te predai, trebuie să te predai prin liberul tău arbitru. Noi nu distrugem ereticul pentru că ne rezistă; de fapt, atîta timp cît ne rezistă, nu l-am distrus, orice i-am face. Noi îl convertim, îi ocupăm gîndurile cele mai intime, îl remodelăm. Ardem tot răul şi orice închipuire din mintea lui; îl aducem de partea noastră nu numai în aparenţă, ci de-adevăratelea, cu trup *şi* suflet. Îl facem unul dintre noi şi abia pe urmă îl împuşcăm. Pentru noi este intolerabilă existenţa unui gînd eronat, indiferent unde în lume şi oricît de ascuns şi de neputincios. Nici în clipa morţii nu putem îngădui nici o deviaţie. Pe vremuri, ereticul mergea către rug tot eretic şi-şi proclama erezia şi exulta în erezia lui. Pînă şi victimele epurărilor ruseşti puteau să-şi poarte revolta ascunsă sub ţeastă cînd treceau pe coridorul unde-şi aşteptau glonţul în ceafă. Noi trebuie să facem creierul perfect – numai în acest caz îl putem zbura. Cuvîntul de ordine al vechilor dictatori era „Să nu faci"; al totalitariştilor, „Să faci". Cuvîntul nostru de ordine este „Să fii". Nimeni care ajunge aici nu se mai ridică vreodată împotriva noastră, pentru că pe toţi îi purificăm. Pînă şi pe trădătorii ăia nenorociţi – Jones, Aaronson şi Rutherford – despre care ai crezut tu odată că nu erau vinovaţi, pînă la urmă i-am îngenunchiat. Am luat şi eu parte la interogatoriu. I-am văzut cum se degradau încetul cu încetul, cum se milogeau, cum se tîrau, cum plîngeau, ca pînă la urmă să nici nu-i mai doară, să nici nu le mai fie frică – le părea rău şi-atît. Cînd am terminat ce aveam cu ei, ajunseseră nişte cochilii de oameni. Nimic nu mai rămăsese în ei, numai regrete

pentru ce făcuseră şi iubire pentru Fratele cel Mare. Zău, era emoţionant să vezi cum îl iubeau. Ne-au implorat să-i împuşcăm repede, ca să moară cît timp mai aveau minţile curate.

O'Brien vorbeşte aproape visător. Nu i s-a stins cu totul de pe chip exaltarea, entuziasmul ăla dement. Nu se preface, nu e ipocrit, crede fiecare cuvînt pe care-l spune, se gîndeşte Winston. Ceea ce îl chinuie, însă, cel mai mult este conştiinţa propriei lui inferiorităţi intelectuale. Se uită la silueta masivă şi totuşi armonioasă care se fîţîie de colo-colo, intrînd şi ieşind din cîmpul lui vizual. O'Brien este o fiinţă din toate punctele de vedere mai mare decît el. Nu îi vine în minte nici o opinie pe care el s-o fi nutrit vreodată, sau s-o fi putut nutri, şi pe care O'Brien să n-o fi cunoscut, examinat şi respins de multă vreme. Mintea lui O'Brien o *include* pe a lui, pe a lui Winston Smith. Şi atunci, cum se poate ca O'Brien să fie dement? El, Winston, trebuie să fie nebun de fapt. O'Brien se opreşte şi se uită de sus în jos spre el.

— Să nu-ţi închipui, Winston, zice el pe un ton redevenit tăios, că te vei putea salva, indiferent cît de completă îţi va fi supunerea. Nimeni care a luat-o razna, fie şi o singură dată în viaţă, nu mai scapă. Şi chiar dacă te vom lăsa să mori de moarte bună, tot nu vei mai scăpa niciodată de noi cu totul. Ceea ce ţi se întîmplă aici este pentru totdeauna. Trebuie să conştientizezi acest lucru dinainte. Te vom strivi pînă la acel punct de unde nu mai există întoarcere. Ţi se vor întîmpla lucruri din care nu-ţi vei mai reveni în vecii vecilor, nici dacă ai trăi o mie de ani. Niciodată nu vei mai fi capabil de sentimente omeneşti normale. Totul va fi mort în tine, totul. Niciodată nu vei mai fi capabil să iubeşti, să ai un prieten, să te bucuri de viaţă, să rîzi, să fii curios, sau curajos, sau integru. Ai să fii găunos. Noi aici te stoarcem de tot ce ai în tine şi pe urmă te umplem cu noi înşine.

Se opreşte şi face un semn către omul în halat alb. Winston simte că un aparat greu este aşezat deasupra capului lui. O'Brien se aşază lîngă pat, în aşa fel încît faţa lui se găseşte aproape la acelaşi nivel cu cea a lui Winston.

— Trei mii, zice el, vorbind peste capul lui Winston, către omul în halat alb.

Winston simte ceva ca două palete moi care îi încleştează tîmplele, dîndu-i o senzaţie de umezeală. Îşi încordează tot corpul. Urmează, cu siguranţă, o durere, altfel de durere, nu ştie de care şi încearcă să se pregătească pentru toate durerile. O'Brien pune o mînă pe umărul lui şi-l linişteşte, aproape binevoitor:

— De data asta, nu te doare. Uită-te fix în ochii mei.

În clipa următoare – o explozie devastatoare, sau ceva ce aduce a explozie, deşi nu este sigur dacă a fost sau nu cu zgomot. În mod cert, însă, a fost un fulger orbitor de luminos, care nu l-a durut, dar l-a zdrobit efectiv, l-a făcut ţăndări. Deşi era deja culcat pe spate, în momentul exploziei mute, a avut senzaţia ciudată că a ajuns în poziţia respectivă lovit de cineva, că o izbitură, nedureroasă dar înspăimîntătoare, l-a turtit la pămînt. Şi precis a păţit ceva înăuntru, în cap. Încetul cu încetul, ochii încep să-şi recapete imaginea; îşi aduce aminte cine este şi unde se află şi recunoaşte şi faţa care îl priveşte intens de sus în jos. Dar este conştient că undeva se găseşte un mare loc gol, ca şi cum şi-ar fi pierdut o bucată din creier.

— Nu durează mult, zice O'Brien. Uită-te în ochii mei. Cu ce ţară este Oceania în război?

Se gîndeşte. Ştie ce se înţelege prin Oceania şi ştie că el însuşi este cetăţean al Oceaniei. Îşi aduce aminte şi de Eurasia şi Estasia. Dar cine este în război cu cine – asta nu mai ştie. De fapt, nici că e război parcă nu ştia.

— Nu-mi aduc aminte.

— Oceania se află în război cu Estasia. Acum ţii minte?

— Da.

— Oceania este dintotdeauna în război cu Estasia. De cînd te-ai născut tu, de cînd există Partidul, de la începutul istoriei, războiul continuă fără întrerupere, acelaşi şi-acelaşi război. Ţii minte?

— Da.

— Acum unsprezece ani, ai creat o legendă despre trei oameni condamnaţi la moarte pentru trădare. Pretindeai că ai văzut o hîrtie care dovedea că cei trei ar fi fost nevinovaţi. O asemenea hîrtie nu a existat niciodată. Tu ai inventat-o şi pe urmă ai ajuns să crezi în existenţa ei. Acum îţi aminteşti exact momentul acela, primul moment în care ai inventat toată povestea. Ţii minte?

— Da.

— Iar acum cîteva momente ţi-am arătat mîna mea stîngă, cu degetele răsfirate. Ai văzut cinci degete. Ţii minte asta?

— Da.

O'Brien ridică din nou mîna stîngă, ţinînd degetele răsfirate, cu excepţia degetului mare, îndoit în palmă.

— Uite, cinci degete. Vezi că sînt cinci degete?

— Da.

Ei bine, da, vede cinci degete, pentru o clipă numai, înainte ca imaginea din mintea lui să se modifice. Vede cinci degete şi nimic nu i se pare nefiresc. Apoi, totul revine la normal. Îl cuprind din nou, una peste alta, vechea teamă, şi ura, şi consternarea. Dar a avut un moment – nu ştie sigur cît o fi durat, poate vreo treizeci de secunde – de seninătate luminoasă, în care fiecare nouă afirmaţie a lui O'Brien venea să umple un gol şi devenea adevărul absolut, în care doi şi cu doi ar fi putut face, la fel de bine, trei sau cinci, după cum li se spunea să facă. Momentul acela s-a destrămat la fel de repede, înainte ca O'Brien să fi apucat să lase mîna în jos. Nu-l poate reconstitui, dar şi-l aminteşte, aşa cum îţi reaminteşti o experienţă trăită cu intensitate într-o altă etapă a vieţii, cînd erai, de fapt, o altă persoană.

— Acuma îţi dai seama, cel puţin, că se poate, comentează O'Brien.

— Da, îmi dau seama, răspunde Winston.

O'Brien se ridică în picioare cu un aer satisfăcut. Winston îl zăreşte, în stînga lui, pe omul cu halat alb, care a spart o fiolă şi acum trage în afară pistonul unei seringi. O'Brien se întoarce către Winston cu un vag zîmbet pe faţă şi-şi aşază mai bine ochelarii pe nas, aproape la fel de manierat cum i s-a părut lui Winston de cînd l-a văzut pentru prima oară.

— Ţii minte ce-ai scris în jurnal? – zice el. Că nu are nici o importanţă dacă eu îţi sînt prieten sau duşman, că sînt, cel puţin, o persoană care te înţelege şi cu care poţi sta de vorbă. Aveai dreptate. Îmi face plăcere să stau de vorbă cu tine. Mă impresionează mintea ta, Winston. Seamănă cu a mea în unele privinţe. Atîta doar, că tu se întîmplă să fii dement. Mă rog, înainte de a încheia şedinţa, poţi să-mi pui cîteva întrebări, dacă vrei.

— Orice întrebare vreau?

— Oricare. E scos din priză – adaugă O'Brien, văzînd că privirile lui Winston se îndreaptă spre cadranul cu manetă. Te ascult.

— Ce-aţi făcut cu Julia? – întreabă Winston.

O'Brien zîmbeşte din nou.

— Te-a trădat, Winston. Imediat şi fără rezerve. Rareori mi-a fost dat să văd pe cineva trecînd de partea noastră atît de repede. Nici n-ai mai recunoaşte-o, dacă ai revedea-o. Toată revolta din ea, toată făţărnicia, toată nebunia, toată mizeria morală – totul a fost extirpat din ea şi ars cu fierul roşu. Transformare perfectă, zău aşa – caz de manual.

— Aţi torturat-o?

— Următoarea întrebare, zice O’Brien, în loc de răspuns.

— Fratele cel Mare există?

— Sigur că există. Partidul există. Fratele cel Mare este întruchiparea Partidului.

— Dar el există în acelaşi sens în care exist eu?

— Tu nu exişti, i-o retează O’Brien.

Sentimentul neajutorării îl ia din nou cu asalt. Ştie – sau îşi închipuie – argumentele care demonstrează inexistenţa lui, dar sînt nişte nonsensuri, nişte simple jocuri de cuvinte. Chiar şi simpla afirmaţie „Tu nu exişti“ nu conţine în ea o absurditate logică? Dar ce rost mai are să spună toate astea? Mintea lui se cutremură la gîndul argumentelor aberante şi imposibil de combătut cu care O’Brien i-ar demola raţionamentul.

— Eu cred că exist, zice el, la fel de sec. Sînt conştient de identitatea mea. M-am născut şi o să mor. Am mîini şi picioare; ocup un anumit loc în spaţiu şi nici un alt corp solid nu poate ocupa acelaşi loc în acelaşi timp. În sensul acesta, există Fratele cel Mare?

— N-are nici o importanţă. Există.

— O să moară vreodată, Fratele cel Mare?

— Evident că nu. Cum ar putea muri? Altă întrebare.

— Dar Frăţia – ea există?

— Asta, Winston, nu vei şti niciodată, zice O’Brien, revenind la tonul profesoral de mai înainte. Chiar dacă ne hotărîm să te eliberăm, după ce terminăm cu tine, şi chiar dacă trăieşti pînă la o sută de ani, tot nu vei afla niciodată dacă răspunsul la această întrebare este da sau nu. Toată viaţa va rămîne o ghicitoare fără soluţie pentru tine.

Winston tace. Pieptul îi coboară şi se suie ceva mai repede. Nu i-a pus încă întrebarea care i-a venit în minte prima. Trebuie să i-o pună, şi totuşi parcă limba nu vrea s-o rostească. Pe faţa lui O’Brien se instalează o expresie de amuzament. Chiar şi ochelarii îi lucesc a ironie. Ştie! – realizează brusc Winston. Ştie ce vreau să-l întreb! La care gînd, vorbele îi ţîşnesc parcă singure din gură:

— Ce este în Camera o-sută-unu?

Expresia feţei lui O’Brien rămîne aceeaşi, dar răspunsul lui vine sec:

— Ştii foarte bine ce este în Camera o-sută-unu, Winston. Toată lumea ştie ce este în Camera o-sută-unu.

O’Brien ridică un deget şi face semn omului în halat alb. E clar că şedinţa s-a încheiat. Un ac străpunge braţul lui Winston, care se prăbuşeşte aproape instantaneu într-un somn de plumb.

3

— Reintegrarea ta, Winston, zice O’Brien, cunoaşte trei etape: învăţarea, înţelegerea şi acceptarea. Este timpul să intri în etapa a doua.

Ca de obicei, Winston stă întins pe spate. În ultima vreme, însă, legăturile sînt mai slabe. Deşi este tot fixat de pat, îşi poate mişca genunchii şi întoarce capul spre dreapta şi spre stînga şi să-şi ridice braţul de la cot. Nici cadranul nu mai este propriu-zis o teroare; îi poate evita şocurile dacă se dovedeşte suficient de ager la minte, dar, dacă spune prostii, O’Brien trage prompt de manetă. Uneori, trece cîte o şedinţă întreagă fără să intervină cadranul între ei. Nu-şi mai aminteşte cîte şedinţe au fost în total. Este un proces complex, care acoperă, parcă, o perioadă lungă şi nedefinită – de cîteva săptămîni, poate –, iar intervalele dintre şedinţe pot fi uneori de zile, iar alteori nu mai mult de o oră-două.

— Aşa întins cum stai acolo, zice O’Brien, te-ai întrebat adeseori – mi-ai pus şi mie întrebarea – de ce iroseşte Ministerul Iubirii atîta timp şi atîta energie cu tine. Iar pe vremea cînd te aflai în libertate, nedumerirea ta era, în esenţă, aceeaşi. Reuşeai să prinzi mecanismele societăţii în care trăiai, dar nu şi motivaţiile ei fundamentale. Ţi-aduci aminte? Ai scris în jurnal aşa: „Înţeleg *cum*; nu înţeleg *de ce*“. Cînd te gîndeai la acest *de ce*, atunci se ivea îndoiala dacă erai sau nu în toate minţile. Ai citit *cartea* – cartea lui Goldstein, adică – sau măcar o parte din ea. Ai aflat ceva ce nu ştiai dinainte?

— Dar dumneata ai citit-o? – întreabă Winston, la rîndul lui.

— Eu?! Eu am scris-o. În sensul, evident, că am colaborat la scrierea ei. După cum ştii, nici o carte nu se produce individual.

— Este adevărat ce scrie acolo?

— Ca descriere, da. Programul, însă, pe care-l propune este o prostie. Acumularea secretă de cunoaştere – răspîndirea treptată a unei atitudini – în cele din urmă, o rebeliune proletară şi răsturnarea Partidului. Chiar tu însuţi ai anticipat că exact acest lucru urma să-l spună. Numai şi numai prostii. Proletarii

nu se vor răscula niciodată, nici într-o mie, nici într-un milion de ani. Nu au cum. Şi nu-i nevoie să-ţi spun motivul exact: îl cunoşti deja. Dacă ai nutrit vreodată visuri de insurecţie violentă, renunţă la ele. Partidul nu poate fi răsturnat în nici un fel. Dominaţia Partidului este pe vecie. Acesta să fie punctul de plecare al raţionamentelor tale. Pe vecie! – repetă O'Brien apăsat, apropiindu-se de patul lui Winston. Bun, şi-acum să revenim la problema lui *cum* şi *de ce*. Ai înţeles destul de corect *cum* reuşeşte Partidul să se menţină la putere. Spune-mi ce crezi tu: *de ce* ne cramponăm noi de putere? Ce motiv avem? De ce dorim puterea? Zi, dă-i drumul, adaugă el, văzînd că Winston tace.

Winston tace, însă, în continuare, alte cîteva momente, cuprins de o senzaţie de sfîrşeală. Ochii lui O'Brien îl privesc din nou cu acea vagă lucire dementă de entuziasm. Ştie dinainte răspunsul lui O'Brien. Că Partidul nu caută să păstreze puterea pentru el însuşi, ci numai şi numai pentru binele majorităţii. Asta pentru că marile mase de oameni nu sînt altceva decît nişte fiinţe slabe şi laşe, care nu pot îndura libertatea şi nici nu privesc adevărul în faţă şi de aceea trebuie să fie conduse şi sistematic înşelate de alţii mai tari ca ele. Că omenirea are de ales între libertate şi fericire şi că marea majoritate a oamenilor ar prefera fericirea. Că Partidul este păzitorul etern al celor slabi, că el s-a constituit într-un fel de sectă predestinată care face rău cu gîndul la binele ce va să vină şi care îşi sacrifică propria fericire de dragul fericirii altora. Lucrul cel mai cumplit, se gîndeşte Winston, cel mai cumplit, este că O'Brien şi crede lucrurile astea cînd le spune. I se citeşte pe faţă. O'Brien ştie totul. Ştie de o mie de ori mai bine decît el, decît Winston Smith, cum arată lumea în realitate, în ce stare de degradare trăiesc masele largi de oameni şi prin cîte minciuni şi cruzimi sălbatice îi ţine Partidul în starea respectivă. O'Brien le-a înţeles şi le-a cîntărit pe toate, şi totuşi nu contează: scopul final justifică orice. Ce poţi face, se gîndeşte el, în faţa unui nebun mai inteligent decît tine, care stă şi îţi ascultă argumentele cu calm şi pe urmă stăruie în nebunia lui?

— Ne conduceţi pentru binele nostru, zice el, în cele din urmă. Sînteţi de părere că oamenii nu sînt capabili să se conducă singuri, şi de-aceea…

Îşi înghite vorbele într-un spasm de durere care îi străbate tot corpul, durere parcă nouă şi neaşteptată. O'Brien a împins maneta pe cadran pînă la treizeci şi cinci.

— Asta a fost o prostie, Winston, o prostie cît tine de mare! – exclamă el.

Eşti prea deştept ca să spui aşa ceva.

Trage maneta la loc la zero şi continuă:

— Uite, am să răspund tot eu la întrebarea pe care ţi-am pus-o. Partidul doreşte puterea numai, strict, exclusiv de dragul puterii. Nu ne interesează binele altora: ne interesează exclusiv PU-TE-REA. Nici bogăţia, nici luxul, nici viaţa îndelungată, nici fericirea: puterea şi-atît – puterea pură. Ce înseamnă aceea putere pură ai să-nţelegi imediat. Noi sîntem altfel decît toate oligarhiile din trecut prin faptul că ştim ce facem. Toţi ceilalţi, chiar şi cei care semănau cu noi, au fost nişte laşi, nişte ipocriţi. Naziştii germani şi comuniştii ruşi s-au apropiat foarte mult de noi prin metodele pe care le-au folosit, dar n-au avut niciodată curaj să-şi recunoască propria motivaţie. Şi unii şi ceilalţi au pretins, şi poate chiar au crezut, că ajunseseră la putere siliţi de împrejurări şi numai pentru o vreme şi că undeva, după colţ, îi aştepta raiul pe pămînt, în care oamenii trăiau liberi şi egali. Noi nu sîntem atît de naivi. Noi ştim că nimeni nu pune mîna pe putere cu intenţia de-a o mai preda vreodată altcuiva. Puterea nu este un mijloc, puterea este un scop în sine. Nu instaurezi o dictatură ca să aperi o revoluţie, ci *revoluţia* o faci ca să instaurezi dictatura. Scopul persecuţiei este persecuţia însăşi. Scopul torturii este chiar tortura. Scopul puterii este puterea. Acuma începi să pricepi?

Pe Winston îl şochează, ca şi mai înainte, faţa obsedată a lui O’Brien. O figură puternică, masivă şi brutală, care emană inteligenţă şi un soi de pasiune controlată în faţa căreia el, unul, se simte cu totul neajutorat; şi totuşi, este o faţă obosită, cu pungi sub ochi şi cu pielea pometţilor căzută. O’Brien se apleacă deasupra lui, apropiindu-şi într-adins faţa istovită de cea a lui Winston.

— Te gîndeşti, zice el, ca şi cum ar şti, o dată în plus, ce se află în mintea subiectului întins pe pat, că am o faţă îmbătrînită şi obosită. Te gîndeşti că vorbesc despre putere, în schimb nu sînt în stare să previn nici măcar decăderea propriului meu trup. Înţelege odată, Winston, că individul nu este decît o celulă. Obosirea celulei este vigoarea organismului. Ce, cînd îţi tai unghiile, mori?!

Se întoarce şi îşi reia plimbarea dintr-o parte în cealaltă a camerei, cu o mînă în buzunar.

— Noi sîntem preoţii puterii, zice. Dumnezeul nostru este puterea. Dar acum, pentru tine, puterea nu este decît un cuvînt. Este cazul să începi să-ţi formezi o idee despre ce înseamnă puterea. Primul lucru pe care trebuie să-l înţelegi este că puterea e colectivă. Individul are putere numai în măsura în care

încetează de a mai fi un simplu individ. Ştii lozinca Partidului „Libertatea este sclavie“, nu-i aşa? Te-ai gîndit vreodată că se poate spune şi invers: „Sclavia este libertate“? Singur – adică liber – omul este întotdeauna şi inevitabil înfrînt. Aşa şi trebuie să fie, pentru că orice om este sortit să moară. Ceea ce reprezintă cel mai mare eşec al vieţii. Dar, dacă reuşeşte să scape de propria lui identitate, dacă se poate contopi cu Partidul, în aşa fel încît să *fie* Partidul, atunci individul devine atotputernic şi nemuritor. În al doilea rînd, trebuie să înţelegi că puterea înseamnă puterea asupra oamenilor. Şi asupra trupului, dar, mai presus de orice, asupra minţii oamenilor. Puterea asupra materiei – asupra realităţii exterioare, cum spui tu – nu are nici o importanţă. Avem, deja, de pe acum, controlul absolut asupra materiei.

Pentru o clipă, Winston uită de cadran. Face un efort violent să se ridice în capul oaselor, dar nu reuşeşte decît să-şi provoace o durere sfîşietoare în tot corpul.

— Da’ cum puteţi să controlaţi materia? – izbucneşte el. Nu puteţi controla, de pildă, clima sau legea gravitaţiei… Şi mai sînt şi bolile, şi durerea, şi moartea, şi…

O’Brien îl reduce, însă, la tăcere cu un gest din mînă.

— Controlăm materia din moment ce controlăm mintea oamenilor. Realitatea se află numai sub ţeastă. Ai să înveţi tu, Winston, încetul cu încetul, dar ai să înveţi pînă la urmă. Nu există nimic pe lumea asta ce să nu putem realiza – invizibilitate, levitaţie – *orice*! Dacă mi-aş propune, m-aş putea înălţa de la pămînt ca un balon de săpun. Nu-mi propun, pentru că Partidul nu-mi cere aşa ceva. Trebuie neapărat să scapi de obsesiile tale de secol nouăsprezece cu legile Naturii. *Noi* facem legile Naturii.

— Nu-i adevărat! Nici măcar nu stăpîniţi toată planeta. Şi Eurasia?! Şi Estasia?! Nu le-aţi cucerit încă.

— Şi ce dacă? Le vom cuceri cînd vom socoti necesar. Şi chiar dacă nu le cucerim, ce crezi că se întîmplă? Le putem şterge de pe hartă. Oceania egal lumea întreagă, zice O’Brien, mimînd semnul egalităţii prin aer.

— Bine, da’ chiar şi lumea asta toată nu-i decît un fir de praf. Iar omul este mic şi neajutorat! De cînd există oameni? Pămîntul a stat nelocuit milioane de ani.

— Aiurea. Pămîntul are exact atîţia ani cîţi avem noi, nici unul în plus. Cum să fie mai bătrîn?! *Nimic* nu există în altă parte decît în conştiinţa omului.

— Nu-i adevărat. Rocile sînt pline de oasele animalelor dispărute, de mamuţi, de mastodonţi, de reptile enorme care trăiau pe vremea cînd de om nici măcar nu era vorba.

— Le-ai văzut tu vreodată, oasele-alea, Winston? Evident că nu. Naturaliştii din secolul nouăsprezece le-au născocit. Înaintea omului nu a existat nimic. După om, presupunînd că el ar ajunge să se stingă, nu va exista nimic. În afara omului, nu există nimic.

— Cum să nu?! Întregul univers există dincolo de noi. Stelele, de pildă! Unele dintre ele se află la milioane de ani-lumină de noi şi niciodată n-o să putem ajunge la ele.

— Stelele?! Ce sînt stelele? – zice O'Brien, mimînd indiferenţa. Nişte foculeţe aşezate la cîţiva kilometri depărtare. Dacă vrem, putem merge pînă la ele. Sau le putem stinge de pe cer. Pămîntul este centrul universului. Soarele şi stelele se învîrt în jurul Pămîntului.

Winston se mişcă din nou de parcă ar fi zguduit de convulsii. De data aceasta, însă, tace. O'Brien continuă, ca şi cum ar răspunde unei alte obiecţii spuse cu voce tare:

— Din anumite motive, evident, nu este adevărat. Cînd navigăm pe oceane sau cînd prevedem o eclipsă, ni se pare potrivit, de cele mai multe ori, să plecăm de la premisa că Pămîntul se roteşte în jurul Soarelui şi că stelele se află la milioane de milioane de kilometri. Şi ce-i cu asta? Crezi că nu am fi în stare să descoperim un sistem astronomic dual? Stelele pot fi departe sau aproape, în funcţie de necesitatea momentului. Îţi închipui, cumva, că nu avem matematicieni care să reuşească treaba asta? Nu uita dublugînditul.

Winston se lasă să cadă înapoi pe spate. Orice ar spune, acest răspuns tăios îl izbeşte de fiecare dată ca o măciucă. Şi totuşi, ştie – *ştie* – că el are dreptate. Credinţa că nimic nu există în afara propriei tale minţi – trebuie să existe un mod de a demonstra că este falsă. Nu a fost de atîta timp arătată cu degetul, ca o aberaţie? Are şi un nume, dar nu îi vine în minte pe moment. Colţurile gurii lui O'Brien se ridică într-un zîmbet hîtru:

— Ţi-am mai spus, Winston, zice el, că nu eşti tare la metafizică. În momentul de faţă, încerci să găseşti un cuvînt, şi anume solipsism. Dar te înşeli, nu-i vorba de solipsism aici. Poate de solipsism colectiv, dacă vrei neapărat. Dar asta este altceva, şi-anume exact opusul. În fine, am făcut o digresiune, adaugă el pe alt ton. Puterea – puterea reală, cea pentru care trebuie

să luptăm zi şi noapte – nu este puterea asupra lucrurilor, ci asupra oamenilor.

Se opreşte şi, pentru o clipă, adoptă din nou atitudinea profesorului care pune întrebări unui elev promiţător:

— Spune-mi, Winston, cum îşi exercită un om puterea asupra altui om?

Winston se gîndeşte puţin, cu ochii în tavan, apoi zice:

— Făcîndu-l să sufere.

— Exact. Făcîndu-l să sufere. Ascultarea nu ajunge. Dacă nu-l faci să sufere, cum poţi fi sigur că ascultă de voinţa ta şi nu de-a lui? Puterea constă în a-l umili şi a-i provoca durere. Ai putere atunci cînd rupi conştiinţa omului în bucăţi, iar bucăţile vii le rearanjezi în forme noi, pe care tu însuţi le hotărăşti. Începi să înţelegi, acuma, ce fel de lume pregătim noi? Este exact opusul acelor utopii hedonistice cretine, pe care şi le imaginau vechii reformatori. Este o lume a fricii, a trădării, a chinurilor, o lume în care calci în picioare şi eşti călcat în picioare, o lume care, pe măsură ce se va perfecţiona, va deveni nu mai omenoasă, ci *mai puţin* omenoasă. În lumea asta, progresul va însemna progresul durerii. Vechile civilizaţii pretindeau că sînt întemeiate pe iubire şi dreptate. Civilizaţia noastră are la temelie ura. În lumea noastră, singurele sentimente vor fi teama, furia, triumful şi auto-umilirea. Vom avea grijă să le distrugem pe toate celelalte – *pe toate*! Deja sîntem pe cale de a jugula anumite atitudini care au supravieţuit dinainte de Revoluţie. Am rupt legăturile dintre copil şi părinte, dintre bărbat şi femeie. Cine mai îndrăzneşte, în ziua de astăzi, să aibă încredere într-o nevastă, într-un copil, într-un prieten? Iar în viitor nu vor mai exista nici neveste, nici prieteni. Copiii vor fi luaţi de la sînul mamei de mici, cum iei ouăle de la găină. Instinctul sexual va fi eradicat. Procreaţia va deveni o formalitate anuală, cum este, de exemplu, reînnoirea unei cartele. Vom aboli orgasmul. Chiar în momentul de faţă neurologii noştri lucrează în direcţia asta. Nimeni nu va mai fi loial decît Partidului, nimeni nu va mai iubi pe nimeni altcineva decît pe Fratele cel Mare. Nu se va mai auzi un alt rîs afară de hohotul celui care triumfă la înfrîngerea unui duşman. Nu vor mai exista nici artă, nici literatură, nici ştiinţă. Cînd vom fi atotputernici, nu vom mai avea nevoie de ştiinţă. Nu va mai fi nici o deosebire între frumos şi urît. Nu va mai exista curiozitate şi nici o bucurie a vieţii. Orice plăcere va fi anihilată. Dar întotdeauna – ţine mine, Winston – întotdeauna va exista intoxicaţia puterii, din ce în ce mai insistentă şi mai subtilă. Întotdeauna şi în orice moment va exista fiorul victoriei, senzaţia indescriptibilă pe care o ai cînd calci în picioare un

duşman neputincios. Dacă vrei o imagine a viitorului, închipuieşte-ţi o cizmă zdrobind mutra unui om – şi asta pentru vecie.

O'Brien se opreşte, ca şi cum s-ar aştepta ca Winston să comenteze în vreun fel. Dar Winston încearcă din nou să se facă una cu patul şi tace. Parcă i-a îngheţat inima. O'Brien continuă:

— Şi să nu uiţi că imaginea despre care vorbesc este pentru vecie. Mutra respectivă va rămîne pentru totdeauna la locul ei, sub cizmă. Ereticul, duşmanul societăţii, îl vom avea întotdeauna la îndemînă şi-l vom înfrînge, îl vom umili pentru a nu-ştiu-cîta oară. Tot ce ai păţit tu de cînd te afli aici, toate vor continua, şi chiar mai rău de-atît. Spionajul, trădările, arestările, torturile, execuţiile, dispariţiile – nu se vor sfîrşi niciodată. Vom trăi într-o lume care va fi, în acelaşi timp, a terorii şi a triumfului. Cu cît Partidul va avea mai multă putere, cu atîta va fi mai puţin îngăduitor; şi cu cît va fi mai slabă opoziţia, cu atît mai cruntă va fi dictatura. Goldstein şi ereziile lui vor trăi veşnic. În fiecare zi şi în fiecare moment, vor fi înfrînte, discreditate, batjocorite, scuipate. Şi totuşi, nu vor muri niciodată. Acest mic teatru pe care-l joc eu cu tine de şapte ani de zile va mai fi jucat de nenumărate ori, generaţie după generaţie şi mereu *mai* subtil. Ereticul se va afla veşnic în mîinile noastre, urlînd de durere, zdrobit şi bun de dispreţuit – dar, pînă la urmă, se va căi amarnic, îl vom salva de el însuşi, iar el se va tîrî la picioarele noastre din proprie iniţiativă. Asta este, Winston, lumea pe care o pregătim. O lume de victorii peste victorii, de triumf peste triumf, care apasă, apasă, apasă pe nervul puterii. Eşti pe cale, din cîte văd eu, să-ţi dai seama cam cum va arăta lumea aceea. Nu te teme, pînă la urmă vei face mai mult decît s-o înţelegi: o vei accepta, îi vei ieşi înainte şi vei ajunge parte integrantă din ea.

Winston şi-a revenit acum destul de bine pentru a putea spune şi el ceva:

— Nu puteţi! – zice el, cu o voce stinsă.

— Cum adică, Winston?

— Nu puteţi crea o asemenea lume. E un coşmar. Nu se poate.

— De ce?

— Pentru că nu poţi întemeia o civilizaţie pe frică, pe ură şi cruzime. Nu ar putea supravieţui.

— De ce nu?

— Pentru că n-ar avea vitalitate. S-ar dezintegra, s-ar sinucide.

— Aiurea. Trăieşti cu impresia că ura este mai istovitoare decît iubirea. Şi

de ce ar fi, mă rog? Şi chiar dacă ar fi, ce importanţă ar avea? Imaginează-ţi: dacă ne-am hotărî să ne uzăm mai repede? Imaginează-ţi că am accelera ritmul vieţii omului atît de mult, încît un bărbat ar ajunge senil la treizeci de ani. Chiar şi aşa, ce importanţă ar avea? Înţelege că moartea individului nu este moarte. Partidul este nemuritor.

Ca de obicei, vocea autoritară a lui O'Brien îl reduce pe Winston la stare de neputinţă. Şi apoi, îl chinuie teama că, dacă ar insista prea mult cu dezacordul, O'Brien ar fi în stare să răsucească din nou maneta pe cadran. Şi totuşi, nu poate să nu vorbească. Îşi reia atacul cu o voce stinsă, fără argumente, fără nici un sprijin, afară de groaza atavică pe care i-a provocat-o peroraţia lui O'Brien.

— Nu ştiu. Zău că nu-mi mai pasă. O să daţi greş cumva. O să fie ceva care o să vă-nvingă. Viaţa o să vă-nvingă.

— Dar noi controlăm viaţa, Winston – la toate nivelele ei. Îţi închipui, cumva, că există o aşa-numită natură umană, scandalizată de ceea ce facem noi, care se va întoarce împotriva noastră? Dar noi facem natura umană. Oamenii sînt infinit de maleabili. Sau poate ai rămas la vechea ta idee că proletarii – sau poate sclavii, de ce nu ei? – se vor trezi la viaţă şi ne vor răsturna? Alungă-ţi din minte acest gînd. Sînt absolut neputincioşi, ca şi animalele. Umanitatea înseamnă Partidul. Restul, toţi, sînt în afară, nu contează.

— Nu-mi pasă. Pînă la urmă, or să vă bată. Mai devreme sau mai tîrziu, or să vă vadă aşa cum sînteţi şi-atunci or să vă sfîşie-n bucăţi.

— Şi vezi tu vreun fapt care să dovedească aşa ceva? Sau ştii tu vreun motiv pentru care ar proceda în acest fel?

— Nu, dar aşa cred eu. *Ştiu* că o să daţi greş. Există ceva în univers – nu ştiu ce, un spirit, un principiu pe care n-o să-l răzbiţi niciodată.

— Tu crezi în Dumnezeu, Winston?

— Nu.

— Şi-atunci, care este acest principiu care ne va înfrînge, după tine?

— Nu ştiu. Spiritul Omului.

— Şi tu te consideri om?

— Da.

— Dacă tu, Winston, eşti om, atunci eşti ultimul dintre oameni. Faci parte dintr-o specie dispărută; *noi* sîntem moştenitorii acelei specii. Tu nu pricepi odată că eşti *singur*? Eşti în afara istoriei, eşti inexistent. Tonul i se schimbă brusc şi zice, tăios ca un brici: Şi tu te consideri, moral vorbind, superior nouă,

cu minciunile şi cruzimea noastră, nu-i aşa?

— Da, mă consider o fiinţă superioară.

De astă dată, O'Brien îi răspunde prin tăcere. În schimb, alte două voci continuă să vorbească. După primul moment, Winston îşi recunoaşte propria voce ca fiind una dintre cele două. Este înregistrarea conversaţiei pe care a purtat-o cu O'Brien în seara cînd a aderat la Frăţie. Se aude pe sine făgăduind să mintă, să fure, să falsifice, să ucidă, să încurajeze consumul de droguri şi prostituţia, să ajute la răspîndirea bolilor venerice, să arunce cu acid în ochii copiilor. O'Brien face un gest de uşoară nerăbdare, ca şi cum ar vrea să spună că demonstraţia nici nu merită făcută. Apoi apasă pe un buton şi vocile se opresc brusc.

— Ridică-te din pat, îi spune, la fel de tăios.

Legăturile s-au desfăcut, deşi nu le-a simţit. Winston se lasă să alunece jos şi se ridică, nesigur pe propriile-i picioare.

— Deci, tu eşti ultimul om, zice O'Brien. Tu eşti păzitorul spiritului uman. Ai ocazia să te vezi aşa cum eşti. Scoate-ţi hainele.

Winston desface sfoara care îi ţine salopeta la un loc. Fermoarul i-a fost smuls de mult. Nu mai ţine minte, de cînd l-au arestat, dacă vreodată şi-a dat jos de pe el toate hainele în acelaşi timp. Pe sub salopetă i se răsucesc nişte zdrenţe gălbejite şi jegoase, care nici măcar nu mai aduc a lenjerie de corp. În timp ce le dă drumul să alunece pe jos, vede că, în fundul camerei, se găseşte o oglindă cu trei laturi. Se apropie de ea şi încremeneşte, lăsînd să-i scape un ţipăt involuntar.

— Haide, haide, îl îndeamnă O'Brien. Stai între laturile oglinzii. Ca să poţi vedea şi imaginea din profil.

Winston se opreşte pentru că s-a speriat. Vede o fiinţă adusă de spate, cenuşie ca un schelet, care vine către el din oglindă. Înspăimîntător arată fiinţa aia, dar şi mai înspăimîntător este faptul că se recunoaşte pe el însuşi în ea. Se apropie de oglindă şi mai mult. Fiinţa are faţa ieşită înainte, din cauza poziţiei aplecate a corpului, faţă de puşcăriaş uitat la izolare, cu fruntea proeminentă, urmată de o ţeastă cheală, cu nasul coroiat şi pometii obrajilor tumefiaţi, iar ochii fioroşi, dar atenţi. Obrajii îi sînt brăzdaţi de răni, iar gura, băgată parcă înăuntru. Este, evident, faţa lui, dar i se pare că ea s-a schimbat mai mult pe dinafară, decît pe dinăuntru. Emoţiile pe care le înregistrează faţa sînt, probabil, altele decît cele pe care le resimte restul corpului. A şi chelit, aproape de tot. În

primul moment, a avut impresia că încărunţise, dar nu, i-a mai rămas numai pielea capului, care este cenuşie. Cu excepţia mîinilor şi a unui cerc pe faţă, tot corpul i s-a făcut cenuşiu din cap pînă în picioare, de jeg străvechi, impregnat în pori. Din loc în loc, de sub murdărie se zăresc cicatricile roşii ale rănilor, iar mai sus de gleznă, ulceraţia varicoasă i s-a transformat într-o masă inflamată, din care se cojesc fîşii subţiri de piele. Dincolo de toate detaliile, cu adevărat înspăimîntătoare este sleirea trupului. Coşul pieptului i-a ajuns la fel de îngust ca al unui schelet, iar picioarele i s-au uscat atît de mult, încît genunchii îi sînt acum mai groşi decît coapsele. Înţelege şi ce a vrut să spună O'Brien prin vederea din profil: curbura coloanei vertebrale este incredibilă. Umerii, şi aşa înguşti, stau acum aduşi în faţă, în aşa fel, încît pieptul i-a ajuns o cavitate, iar ceafa noduroasă parcă se îndoaie şi mai tare sub greutatea craniului. La o privire generală, ai zice că este corpul unui om de cel puţin şaizeci de ani, care suferă de cine-ştie-ce boală malignă.

— Te-ai gîndit de mai multe ori, zice O'Brien, că faţa mea – faţa unui membru al Partidului Interior – arată bătrînă şi zbîrcită. Ce zici de propria ta mutră?

Îl apucă pe Winston de umăr şi-l răsuceşte cu faţa spre el.

— Uită-te la tine cum arăţi! – îi spune. Uită-te ce împuţit eşti de sus pînă jos. Uite ce jeg ai între degetele de la picioare. Uită-te la scîrboşenia aia de rană purulentă pe care o ai la picior. Ştii că puţi ca un ţap?! Probabil că nici nu-ţi mai dai seama. Uite ce uscat ai ajuns. Vezi? Pot să-ţi apuc bicepsul între degetul mare şi arătător. Ţi-aş putea suci gîtul ca pe-un morcov. Ştii că ai slăbit douăzeci şi cinci de kilograme de cînd eşti aici? Pînă şi părul îţi cade în smocuri. Uite!

Zicînd asta, îşi bagă mîna în părul care i-a mai rămas lui Winston şi smulge un smoc întreg.

— Deschide gura. Nouă, zece, unsprezece dinţi mai ai, cu totul. Cîţi aveai cînd ai intrat aici? Şi cei cîţiva pe care îi mai ai îţi cad singuri din maxilare. Ia uite-aici!

Cu două degete puternice ca un cleşte, apucă unul dintre dinţii din faţă ai lui Winston, pe care îl fulgeră un spasm dureros în falcă. O'Brien i-a smuls dintele din rădăcină şi îl aruncă pe jos la celălalt capăt al camerei.

— Putrezeşti de viu, asta faci, zice el. Te dezmembrezi. Ştii ce eşti? Un sac de jeg. Întoarce-te şi te uită în oglindă. Vezi momîia aia care se uită la tine? Ăla

este ultimul om. Dacă tu eşti uman, atunci aia este umanitatea. Îmbracă-te la loc.

Winston începe să se îmbrace cu mişcări lente şi parcă automate. Pînă acum n-a observat cît de uscăţiv şi de slăbit a ajuns. Un singur gînd nu-i dă pace: că probabil stă de mult mai mult timp aici decît şi-a închipuit, chiar şi în visele lui cele mai pesimiste. Apoi, văzînd zdrenţele nenorocite pe care le are în jurul mijlocului, îl cuprinde, deodată, un sentiment de milă covîrşitoare pentru corpul lui ruinat. Fără să-şi dea seama ce face, se prăbuşeşte pe un taburet de lîngă pat şi izbucneşte în plîns. A văzut cît este de urît, de dizgraţios, o legătură de oase într-un chilot jegos, care stă şi plînge sub lumina asta nemiloasă; dar nu se mai poate stăpîni. O'Brien îi pune o mînă pe umăr, aproape prieteneşte.

— Nu va dura, însă, la infinit, îi spune. Poţi scăpa de toate astea oricînd vrei. Totul depinde numai şi numai de tine.

— Voi sînteţi de vină! – exclamă Winston printre sughiţuri. Voi m-aţi adus în halul ăsta.

— Nu, Winston, tu singur te-ai adus în halul ăsta. Asta ai ales tu singur în momentul în care te-ai ridicat împotriva Partidului. Acel prim gest conţinea în sine tot restul. Nu ţi s-a întîmplat nimic în plus faţă de ce ai prevăzut chiar tu.

Face o pauză, apoi continuă:

— Te-am bătut, Winston. Te-am zdrobit. Ai văzut cum îţi arată corpul. Mintea nu-ţi este departe de aceeaşi stare. Nu cred că mai poţi avea prea multă mîndrie în tine. Ai fost lovit, ai fost biciuit, ai fost insultat, ai urlat de durere, te-ai zvîrcolit pe jos, te-ai bălăcit în propriul tău sînge şi în propria ta vomă. Ai cerşit milă, ai trădat orice şi pe oricine. Ştii cumva să-mi spui o singură degradare la care nu ai fost supus?

Winston nu mai plînge, deşi tot i se mai scurg şuvoaie de lacrimi pe obraji. Ridică ochii spre O'Brien:

— N-am trădat-o pe Julia.

O'Brien îşi coboară ochii spre el gînditor.

— Nu, zice el. Nu. Ai perfectă dreptate. N-ai trădat-o pe Julia.

Inima lui Winston se umple din nou de acel respect deosebit pentru O'Brien, pe care se pare că nimeni şi nimic nu i l-ar putea zdruncina. Cît de inteligent este, se gîndeşte, cît de inteligent! Niciodată nu s-a întîmplat ca O'Brien să nu înţeleagă corect ce îi spune. Oricine altcineva pe lumea asta i-ar întoarce-o pe loc şi i-ar spune că a trădat-o pe Julia. Pentru că nu a rămas nimic

nescos de la el sub tortură. Le-a spus absolut tot ce ştia despre ea: obiceiurile ei, caracterul, viaţa ei dinainte; le-a mărturisit, pînă la cel mai trivial amănunt, tot ce se petrecuse la întîlnirile lor, tot ce i-a spus el ei şi ea lui. Le-a povestit despre mesele cumpărate la negru, despre relaţiile lor amoroase, despre comploturile tulburi împotriva Partidului – absolut tot. Şi totuşi, în sensul pe care-l dă el cuvîntului, nu a trădat-o. Nu a încetat s-o iubească; sentimentele pe care le avea pentru ea nu s-au schimbat. Uite, O'Brien nu a avut nevoie de explicaţii pentru a înţelege ce a vrut el să spună.

— Spune-mi, îl întreabă pe O'Brien, or să mă-mpuşte în curînd, nu-i aşa?

— S-ar putea să mai treacă mult timp, răspunde O'Brien. Eşti un caz mai dificil. Dar nu-ţi pierde speranţa. Mai devreme sau mai tîrziu, toată lumea se vindecă. Pînă la urmă, te împuşcăm noi.

4

Îi merge mult mai bine. Se îngraşă şi devine mai solid cu fiecare zi ce trece, deşi termenul *zi* este oarecum impropriu în acest loc.

Lumina albă şi bîzîitul continuu sînt aceleaşi dintotdeauna, dar acum a fost pus într-o celulă ceva mai confortabilă decît celelalte prin care a mai poposit. Are o pernă şi o saltea pe patul de scîndură şi un scaun pe care să stea. A făcut şi baie şi i s-a dat voie să se spele destul de des într-un lighean de tablă. L-au lăsat să se spele chiar şi cu apă caldă. I-au dat şi lenjerie nouă şi o salopetă nouă. I-au dat cu un unguent calmant pe ulceraţia varicoasă, care s-a retras. I-au extras ce dinţi mai avea în gură şi i-au făcut o proteză.

Într-o zi, a primit chiar şi un pachet de ţigări. Chibrituri nu are, dar îi cere foc gardianului care îi aduce mîncarea şi care nu scoate niciodată nici o vorbă. Cînd a tras primul fum, i s-a făcut rău, dar nu a renunţat şi a lungit pachetul mult timp, fumînd jumătate de ţigară după fiecare masă.

I-au adus şi o tăbliţă albă cu un ciot de creion legat în colţ. La început, nu i-a dat nici o atenţie. Chiar şi cînd nu doarme, este complet apatic. De multe ori, stă aproape nemişcat de la o masă la alta; uneori doarme, alteori se pierde în reverii şi este mult prea adîncit în ele ca să mai deschidă ochii. S-a învăţat de mult timp să doarmă cu lumină puternică în ochi. Nu i se pare nimic deosebit, doar că are vise mult mai coerente. În toată această perioadă, visează foarte

mult şi numai vise fericite. Se face că stă pe Tărîmul de Aur, sau în mijlocul unor ruine uriaşe, măreţe, luminate de soare, cu mama lui, cu Julia, cu O'Brien, şi nu face nimic, stă, pur şi simplu, la soare, vorbind de lucruri paşnice. Cînd nu doarme, dacă reuşeşte să-şi concentreze gîndurile, este numai în legătură cu visele pe care le-a avut cît timp a dormit. O dată cu eliminarea stimulului care era durerea, şi-a pierdut parcă orice capacitate de efort intelectual. Nu se plictiseşte şi nu simte nici o nevoie de conversaţie sau de distracţie. Îl mulţumeşte simplul fapt de a fi singur şi curat peste tot, fără bătăi şi interogatorii şi cu mîncare destulă.

Încetul cu încetul, ajunge să-şi petreacă mai puţin timp dormind, dar tot nu simte nici un imbold să se dea jos din pat. Nu doreşte nimic altceva decît să stea liniştit, întins în pat, şi să simtă cum prinde puteri. De multe ori, se pipăie pe corp, încercînd să se convingă dacă nu cumva este o iluzie şi dacă într-adevăr muşchii i se rotunjesc şi pielea i se întinde. În cele din urmă, decide că, fără nici un fel de îndoială, s-a îngrăşat: are acum coapsele evident mai groase decît genunchii. După această constatare, începe, mai întîi fără tragere de inimă, să facă gimnastică în mod regulat. În curînd, ajunge să parcurgă trei kilometri, măsurînd celula în lung şi în lat. Umerii aduşi de spate i s-au îndreptat. Încearcă şi exerciţii mai elaborate şi se simte uimit şi umilit cînd îşi dă seama ce nu poate face. Nu se poate mişca mai repede decît în pas de plimbare, nu poate ridica taburetul cu braţul întins, nu poate sta într-un picior fără să se răstoarne. Se ghemuieşte pe călcîie şi numai cu nişte dureri sfîşietoare în coapse şi gambe izbuteşte să se ridice în picioare. Se culcă pe burtă şi încearcă să se ridice în braţe. Zadarnic, fiindcă nu reuşeşte să se urnească nici cu un centimetru. Dar, după alte cîteva zile – adică alte cîteva mese –, trece pînă şi această probă de forţă. La un moment dat, o face de şase ori la rînd. Începe să se mîndrească de-a binelea cu fizicul lui şi să nutrească, în răstimpuri, credinţa că şi faţa îi revine la normal. Numai cînd, din întîmplare, îşi pune mîna pe creştetul chel al capului, îşi aduce aminte de figura nenorocită şi brăzdată de răni care s-a uitat la el din oglindă mai demult.

Şi mintea îi devine mai activă. Se aşază pe patul de scîndură în capul oaselor, rezemat de perete şi cu tăbliţa pe genunchi, şi se pune pe treabă, cu bună ştiinţă, pentru a învăţa din nou tot ce ştia.

A renunţat la luptă, de acord. În realitate, abia acum îşi dă seama, era gata să renunţe la luptă cu mult înainte de a se hotărî să renunţe la luptă. Din

momentul în care a intrat în clădirea Ministerului Iubirii – ba nu, de fapt, chiar din momentele acelea în care el şi Julia stăteau spate în spate şi ascultau neputincioşi ordinele tele-ecranului – a priceput cîtă uşurătate, cîtă superficialitate fusese în încercarea lui de a se ridica împotriva puterii Partidului. Ştie acum că, timp de şapte ani, Poliţia Gîndirii l-a studiat cu lupa, ca pe un gîndac. Nici un gest nu a făcut şi nici o vorbă nu a rostit, care să nu fi fost observate; nici un gînd nu i-a trecut prin minte, care să nu fi fost intuit de ei. Pînă şi firul de praf albicios de pe coperta jurnalului l-au aşezat cu atenţie la loc. L-au înregistrat, i-au arătat fotografii. Unele dintre ele erau poze cu el şi Julia. Da, chiar şi cînd se… Nu mai poate lupta cu Partidul. Şi, pe urmă, Partidul are şi dreptate. Aşa trebuie să fie: cum ar putea greşi creierul colectiv, care este nemuritor? Ce jaloane exterioare ai, ca să-i judeci tu motivaţiile? Normalitatea *este*, într-adevăr, statistică. Problema se reduce, în ultimă instanţă, la a te învăţa să gîndeşti ca ei. Numai că…

Creionul pe care-l ţine între degete este atît de mare şi butucănos! Începe să-şi noteze gîndurile care îi vin în minte. Scrie mai întîi, cu litere mari şi tremurate:

LIBERTATEA ESTE SCLAVIE

Apoi, fără nici o pauză, scrie dedesubt:

DOI ŞI CU DOI FAC CINCI

Dar aici urmează un fel de verificare. Mintea lui Winston refuză, ca şi cum s-ar ruşina de ceva, să se mai concentreze. Ştie ce vine mai departe, dar în clipa de faţă i-a fugit, cum-necum, din minte. Cînd îi revine în minte, îi revine numai şi numai printr-un proces conştient de gîndire, nu de la sine. Stă şi se gîndeşte şi scrie pe tăbliţă:

DUMNEZEU ESTE PUTEREA

A ajuns să accepte orice. Trecutul este modificabil. Trecutul nu a fost niciodată modificat. Oceania se află în război cu Estasia. Oceania este dintotdeauna în război cu Estasia. Jones, Aaronson şi Rutherford erau vinovaţi de crimele puse pe seama lor. El, Winston Smith, nu a văzut în viaţa lui fotografia care le contrazicea, pasămite, vinovăţia, pentru că o asemenea fotografie nu există, ci el a inventat-o acum cîţiva ani. Îşi aminteşte acum că

altădată şi-a amintit exact pe dos, dar acelea erau nişte false amintiri, produsele auto-iluzionării. Ce uşor este! Predă-te, atît, şi restul vine de la sine. Ca şi cum ai înota contra unui curent care te împinge înapoi oricît te-ai strădui de tare şi, la un moment dat, renunţi şi te hotărăşti brusc să schimbi direcţia şi să te laşi în voia curentului, în loc să i te opui. Nimic nu s-a schimbat, cu excepţia propriei lui atitudini. Ceea ce este dinainte hărăzit se întîmplă de fiecare dată la fel. Nici n-ar putea spune sigur de ce s-a mai obosit să se revolte. Totul este atît de uşor, numai că…

Orice poate fi adevărat. Aşa-zisele legi ale Naturii sînt nişte prostii. Legea gravitaţiei este o aiureală. „Dacă mi-aş propune“, i-a spus O’Brien, „m-aş putea înălţa de la pămînt ca un balon de săpun.“ Winston disecă firul în patru: dacă el crede realmente că pluteşte şi dacă şi eu cred în acelaşi timp că-l văd plutind, atunci chiar se întîmplă, nu-i aşa? – pluteşte. Deodată, ca o rămăşiţă dintr-un naufragiu, ieşită brusc la suprafaţa apei, un gînd străin dă buzna în mintea lui: Aşa ceva nu se întîmplă cu adevărat, ni se pare şi-atît; e o simplă halucinaţie. Pe loc îşi împinge gîndul acesta la loc în străfundurile minţii. O aberaţie, evident. Presupune existenţa, undeva în afara individului, a unei lumi „reale“, în care se petrec lucruri „reale“. Dar cum ar putea exista o astfel de lume? Ce ştim noi despre orişice, pe altă cale decît cu ajutorul minţii noastre? Totul se petrece, de fapt, în mintea noastră. Ceea ce se petrece în toate minţile în acelaşi timp – acela este adevărul.

Nu simte nici o greutate în a se lepăda de aberaţie şi nici o primejdie de a-i cădea pradă. Şi totuşi, îşi dă seama că, de la bun început, ar fi trebuit să nici nu-i treacă prin minte aşa ceva. Mintea are datoria de a dezvolta o pată albă ori de cîte ori se vede asaltată de vreun gînd periculos. Procesul acesta ar trebui să fie automat, instinctiv. *Crimăstop* se numeşte în Nouvorbă.

Winston se pune pe treabă pentru a face exerciţii de *crimăstop*, propunîndu-şi singur anumite afirmaţii, de pildă: „Partidul spune că Pămîntul este plat“ sau „Partidul spune că gheaţa este mai grea decît apa“, şi străduindu-se să nu vadă sau să nu înţeleagă orice argument care ar demonstra contrariul. Nu e simplu. Îi trebuie o mare putere de gîndire şi de improvizaţie. Problemele de ordin matematic pe care le creează o afirmaţie gen „doi şi cu doi fac cinci“ ies în afara ariei lui de preocupări intelectuale. Îi trebuie şi un anumit atletism al minţii, capacitatea aceea de a mînui logica în modurile cele mai subtile, iar în momentul următor, de a nu băga în seamă nici cele mai grosolane erori de

logică. Prostia şi inteligenţa sînt la fel de necesare şi la fel de greu de atins.

În tot acest timp, un colţ al minţii lui se întreabă cît de curînd or să-l împuşte. „Totul depinde numai de tine“, i-a spus O’Brien; dar ştie că nu ar face nici un singur gest conştient pentru a grăbi momentul respectiv. Pot să mai fie zece minute sau zece ani pînă atunci. Pot să-l mai ţină ani de zile în izolare, sau să-l trimită în vreun lagăr de muncă silnică, sau chiar să-i dea drumul pentru o vreme, cum se mai întîmplă din cînd în cînd. După cum se poate foarte bine ca, înainte de a-l împuşca, să-l facă să retrăiască de la început întreaga poveste cu arestarea şi interogatoriile. Singurul lucru cert este că moartea nu te înhaţă niciodată cînd te aştepţi. Este şi o tradiţie – o tradiţie nerostită, pe care o afli, nu se ştie cum, fiindcă nimeni nu vorbeşte despre ea –, şi anume că te împuşcă întotdeauna pe la spate, fără să te anunţe, cînd mergi pe coridor de la o celulă la alta.

Într-o zi – deşi „într-o zi“ nu este formula potrivită: se poate foarte bine să fie în toiul nopţii; deci, odată – cade într-o reverie minunată şi ciudată. Se face că merge pe coridorul cu pricina, aşteptîndu-şi glonţul. Ştie că se poate întîmpla în orice moment. Toate sînt clarificate, aplanate, soluţionate. Nu mai există îndoieli, discuţii în contradictoriu, au dispărut durerea şi frica, se simte zdravăn şi sănătos. Merge cu pas uşor, bucurîndu-se că se mişcă şi cu sentimentul că merge pe la soare. Parcă nu mai sînt coridoarele albe şi înguste ale Ministerului Iubirii, ci pasajul acela imens, larg de un kilometru şi inundat de soare, prin care s-a văzut trecînd în timpul delirului provocat de droguri. Se află acum pe Tărîmul de Aur, urmînd poteca de-a latul păşunii roase de iepuri. Simte iarba scurtă şi moale sub tălpi şi căldura blîndă a soarelui pe obraz. La marginea cîmpului, se înalţă ulmii foşnind în surdină, iar undeva, dincolo de ei, curge pîrîul cu ochenele care se bălăcesc în băltoacele verzi de pe sub sălcii.

Deodată, sare în sus, îngrozit; sudoarea îi ţîşneşte pe şira spinării. Se trezeşte ţipînd, cît poate de tare:

— Julia!! Julia! Julia, iubirea mea! Julia!!

Pentru o clipă, a avut vedenia irezistibilă a prezenţei Juliei. Nu pur şi simplu lîngă el, ci *înăuntrul* lui, ca şi cum i-ar fi intrat în ţesuturile pielii. În clipa aceea, a iubit-o cu mult mai intens decît pe vremea cînd erau liberi şi se întîlneau. Şi tot atunci a simţit că Julia este încă în viaţă, cine-ştie-unde, şi că are nevoie de ajutorul lui.

Se lasă înapoi pe spate şi încearcă să-şi adune gîndurile. Ce-a făcut?! Cîţi

ani de chin şi-a mai adăugat cu acel unic moment de slăbiciune?

Uite, peste cîteva clipe o să audă tropăiala de cizme pe coridor. Nu se poate să lase nepedepsită o asemenea izbucnire. Acum au aflat, dacă nu cumva ştiau dinainte, că el încalcă înţelegerea făcută cu ei. Se supune Partidului, dar îl detestă. Mai demult şi-a ascuns gîndirea rebelă în spatele unei aparente conformări. Acum s-a retras cu un pas: la capitolul gîndire s-a predat, dar spera să-şi păstreze sufletul neatins. Ştie că se află de partea cealaltă, cea greşită, dar preferă să se afle de partea cealaltă. Acum au înţeles – O'Brien precis a înţeles. Şi totul mărturisit cu acel unic strigăt prostesc.

Acum trebuie s-o ia de la capăt. Şi poate mai are ani întregi de suportat. Îşi trece o palmă peste faţă, încercînd să se familiarizeze cu noua ei formă. Are şanţuri adînci în obraji, pometii ascuţiţi şi nasul turtit. Dar, de cînd s-a văzut ultima oară în oglindă, i s-a dat o proteză dentară nouă. Nu este uşor să păstrezi o expresie a feţei impenetrabilă cînd nu ştii cum arăţi la faţă. În orice caz, uite că simplul control al trăsăturilor feţei nu este de ajuns. Pentru prima oară îşi dă seama că, dacă vrei să păstrezi un secret, trebuie să-l ascunzi şi de tine însuţi. Trebuie să ştii mereu că eşti în posesia lui, dar, pînă nu ai nevoie de el, să nu-i permiţi nici o clipă să adopte, în conştiinţa ta, vreo formă căreia să i se poată pune vreun nume. De-acum înainte, trebuie nu numai să gîndească aşa cum i se cere, dar să şi simtă, să şi viseze aşa cum i se cere. Şi tot timpul trebuie să păstreze ura închisă în sine, ca un bulgăre de materie care face parte din el, şi totuşi nu are legătură cu restul fiinţei lui – ca un fel de chist.

Într-o bună zi, or să se hotărască să-l lichideze. Nu are cum şti cînd anume, dar probabil că o să-şi poată da seama cu cîteva secunde înainte. Întotdeauna pe la spate, în timp ce mergi pe un coridor. Zece secunde i-ar fi prea destule. În secundele acelea, universul dinăuntrul lui ar avea tot timpul să se răstoarne cu fundul în sus. Şi-atunci, brusc, fără nici o vorbă şi fără să-şi modifice pasul, fără să i se mişte un rid pe faţă – deodată, jos camuflajul şi bum! – uite-aşa o să izbucnească artileria lui de ură, la fel ca glonţul. Şi-o să-l cuprindă ura vîjîind, ca o vîlvătaie gigantică.

Şi aproape în aceeaşi clipă, bum! – o să izbucnească şi glonţul, dar prea tîrziu, sau poate prea devreme. Or să-i zboare creierii pe coridor, fără putinţă de îndreptare. Gîndul rebel se va înălţa nepedepsit, descătuşat, fără ca ei să mai poată pune mîna pe el în vecii vecilor. Or să-şi tragă singuri un glonţ în propria lor perfecţiune. Să mori cu ura în suflet – *asta* înseamnă libertatea.

Închide ochii. Este mai greu decît de acceptat o disciplină intelectuală. Problema este să se auto-degradeze, să se auto-mutileze. Trebuie să plonjeze în mizeria cea mai cruntă dintre mizerii. Şi care este lucrul cel mai îngrozitor, cel mai greţos dintre toate? Gîndul i se îndreaptă către Fratele cel Mare. Figura aia enormă – văzînd-o tot timpul numai pe afişe, a rămas cu impresia că trebuie să fie lată de un metru –, cu mustaţa neagră şi stufoasă şi cu ochii ăia care te urmăresc din orice direcţie, figura Fratelui cel Mare îi apare în minte cu de la sine putere, nechemată. Care sînt adevăratele lui sentimente faţă de Fratele cel Mare?

Pe coridor se aude tropăiala greoaie de cizme. Uşa de oţel se deschide făcînd *clang*. În celulă intră mai întîi O'Brien, apoi ofiţerul cu faţa ca de ceară şi gardienii în uniforme negre.

— Scoală-te-n picioare, zice O'Brien. Vino încoace.

Winston se postează în faţa lui. O'Brien îl apucă de amîndoi umerii cu mîinile lui puternice şi îl priveşte drept în ochi.

— Ai avut intenţia să mă înşeli. Mare prostie. Stai mai drept. Uită-te-n ochii mei.

Se opreşte, aşteptînd ca Winston să ia poziţia corectă, apoi continuă pe un ton mai blînd:

— Ai făcut progrese. Intelectual vorbind, nu sînt mari probleme cu tine, dimpotrivă. Sufleteşte, însă, ai dat greş: n-ai progresat deloc. Spune-mi, Winston – şi ţine minte: fără minciuni, fiindcă ştii că sînt în stare să descopăr o minciună –, spune-mi, care sînt adevăratele tale sentimente faţă de Fratele cel Mare?

— Îl detest.

— Îl deteşti. Buuun, atunci e timpul să faci ultimul pas. Trebuie să-l iubeşti. Nu ajunge să i te supui; trebuie să-l iubeşti.

Îi dă drumul lui Winston, îmbrîncindu-l uşor către gardieni şi zicînd:

— Camera o-sută-unu.

5

De cînd l-au arestat, din ziua aceea, a ştiut în fiecare moment – cel puţin, aşa i s-a părut, că ştie – cam prin ce parte a clădirii fără ferestre se găsea. Poate

că există vagi diferenţe de presiune a aerului. Celulele unde l-au bătut gardienii erau sub nivelul pământului. Încăperea unde l-a interogat O'Brien se găsea undeva sus, sub acoperiş. Locul unde se află acum se găseşte la zeci de metri sub pământ, cel mai jos cu putinţă.

Încăperea este mai mare decît cele mai multe celule prin care a mai trecut. Dar nu prea poate să studieze cum trebuie ceea ce vede din poziţia în care stă. Vede două măsuţe, exact în faţa lui, fiecare acoperită cu postav verde. Una se găseşte la numai un metru sau doi de el, cealaltă mai departe, lîngă uşă. El, Winston, stă legat drept de un scaun, atît de strîns, încît nu poate face efectiv nici o mişcare, nici măcar cu capul. Are ceva ca un colier care îi fixează capul de la spate, obligîndu-l să privească drept în faţă.

Deocamdată e singur, dar uite că uşa se deschide. Intră O'Brien.

— M-ai întrebat odată, zice el, deschizînd brusc vorba, ce este în Camera o-sută-unu. Ţi-am răspuns atunci că ştiai deja şi singur. Toată lumea ştie: în Camera o-sută-unu este cel mai rău lucru din lume.

Uşa se deschide din nou. Intră un gardian ducînd ceva făcut din sîrmă, un fel de cutie sau de coş, pe care-l depune pe măsuţa de lîngă uşă. Din cauza lui O'Brien care îi stă în faţă, Winston nu reuşeşte să vadă ce este obiectul respectiv.

— Cel mai rău lucru din lume, continuă O'Brien, diferă de la individ la individ. Poate fi îngropatul de viu, moartea prin ardere sau prin înecare sau prin tragere în ţeapă, sau cincizeci de alte feluri de moarte. În unele cazuri, cel mai rău lucru din lume este cîte ceva absolut banal, care nici măcar nu provoacă moartea, sau nu neapărat.

O'Brien s-a dat puţin mai la o parte, aşa încît Winston reuşeşte să vadă mai bine obiectul de pe masă. Este o cuşcă dreptunghiulară de sîrmă, care are, în partea de sus, un mîner. La un capăt, are fixat ceva ca un fel de mască de scrimă, cu partea concavă în afară. Deşi cuşca se găseşte la trei-patru metri de el, Winston vede că este împărţită în două compartimente şi că, în fiecare dintre ele, se găseşte cîte un animal. Şobolani.

— În cazul tău, zice O'Brien, cel mai rău lucru din lume se întîmplă să fie şobolanii.

Din primul moment în care a zărit cuşca, pe Winston l-a apucat un fel de tremurat, ca o premoniţie, ca o teamă de ceva – nu ştie nici el de ce anume. Dar, acum, că s-a gîndit puţin, pricepe brusc semnificaţia măştii anexate la capătul

cuştii. Maţele i se întorc efectiv pe dos.

— Nu poţi face aşa ceva!! – zbiară el cu o voce ascuţită şi spartă. Doar n-o să faci aşa ceva! Nu se poate!

— Ţi-aduci aminte de momentul acela de panică oarbă din visele tale? – continuă imperturbabil O'Brien. Vezi în faţa ochilor ceva ca un perete de întunecime şi auzi în urechi un zgomot ca un muget? De cealaltă parte a peretelui de întunecime se găseşte ceva cumplit. Îţi dai seama că ştii ce anume, dar nu îndrăzneşti să tragi lucrul acela la lumină. Şobolani sînt – ei se ascund de partea cealaltă a beznei.

— O'Brien! – zice Winston, făcînd eforturi să-şi stăpînească vocea. O'Brien, dumneata ştii că nu-i nevoie de aşa ceva. Spune-mi ce anume aştepţi de la mine şi fac.

O'Brien tace o vreme. Apoi, începe să vorbească pe tonul lui profesoral, privind meditativ undeva, în depărtare, ca şi cum s-ar adresa unui public plasat în spatele lui Winston:

— În sine, durerea nu este întotdeauna de ajuns. Se întîmplă, uneori, ca un om să reziste durerii pînă cînd ajunge să moară din cauza ei. Dar, pentru orice om, fără nici o excepţie, există cîte ceva de nesuportat – ceva la care nici nu se poate gîndi. Nu este vorba aici de curaj sau de laşitate. Cînd cazi de undeva de sus, nu este o laşitate să te agăţi de o frînghie. Cînd ieşi la suprafaţa apei, nu eşti laş dacă tragi aer în plămîni. Este, pur şi simplu, un instinct care nu poate fi controlat. La fel cu şobolanii. Pentru tine, şobolanii sînt de nesuportat. Ei reprezintă o formă de presiune la care nu ai putea rezista, nici dacă ţi-ai propune acest lucru. În faţa lor, vei face întotdeauna ceea ce ţi se cere.

— Bine, dar ce anume mi se cere?! Cum pot să fac un lucru, dacă nu ştiu despre ce este vorba?!

O'Brien ia cuşca de mîner şi o aduce pe măsuţa mai apropiată, aşezînd-o cu grijă pe faţa de masă de postav verde. Winston simte cum îi ţiuie sîngele în urechi. Are senzaţia că se află într-o crîncenă singurătate. Parcă este în mijlocul unei imense cîmpii goale, un deşert plat, scăldat în lumina soarelui, în care toate zgomotele ajung pînă la el de la distanţe enorme. Şi totuşi, cuşca este la nici doi metri de el. Şobolanii sînt enormi. Sînt la vîrsta la care botul şobolanului devine turtit şi crud, iar blana i se face, din cenuşie, brună.

— Şobolanul, zice O'Brien, adresîndu-se din nou publicului invizibil, deşi face parte dintre rozătoare, este carnivor. Ştii asta, nu-i aşa? Ai auzit, probabil,

ce se petrece prin cartierele sărace ale oraşului. Sînt străzi unde o femeie nu îndrăzneşte să-şi lase copilul singur în casă nici măcar cinci minute, pentru că sigur sar şobolanii la el şi, în cel mult cîteva minute, nu mai rămîn decît oasele din el. Întotdeauna atacă numai oameni bolnavi sau muribunzi. Surprinzător cu cîtă acuitate recunosc un om neajutorat!

Din cuşcă izbucneşte un val de chiţcăieli. Lui Winston i se pare că zgomotul vine de departe. Şobolanii se luptă între ei: încearcă să se muşte unul pe celălalt prin peretele despărţitor dintre compartimente. Aude şi un horcăit profund de disperare. Şi acela parcă ajunge la el de hăt, departe.

O'Brien ia cuşca de mîner şi, ridicînd-o în aer, apasă ceva înăuntru. Se aude un *clic* ascuţit. Winston face un efort supraomenesc de a se smulge din scaun. Nici o nădejde, însă: fiecare părticică din trupul lui, chiar şi capul, rămîne fixată de scaun. O'Brien aduce cuşca şi mai aproape. A ajuns la mai puţin de un metru de faţa lui Winston.

— Am apăsat pe prima manetă, explică O'Brien. Înţelegi cum este construită cuşca aceasta, nu-i aşa? Masca se mulează pe capul tău. Cînd voi apăsa pe a doua manetă, uşiţa cuştii se va ridica. Fiarele-astea înfometate vor ţîşni din ea ca din puşcă. Ai văzut vreodată vreun şobolan plutind prin aer? Se vor arunca în obrazul tău şi vor începe să roadă de-a dreptul prin el. Uneori sar întîi la ochi. Alteori străpung falca şi sfîşie limba.

Cuşca este şi mai aproape: în cîteva clipe, o să-l atingă. Aude un şir de ţipete ascuţite care parcă izbucnesc din aerul de deasupra capului lui. Dar se luptă furios cu disperarea. Să se gîndească, să se gîndească fie şi o fracţiune de secundă, cît mai are timp, să se gîndească – este singura speranţă care i-a mai rămas. Deodată, îl izbeşte mirosul greu, muced, al fiarelor. Simte o convulsie violentă de greaţă în burtă. Şi-o fi pierdut cunoştinţa? Totul i se face negru înaintea ochilor. Pentru o clipă, urlă ca un animal turbat. Şi totuşi, negreala se risipeşte, lăsîndu-l agăţat de o idee. Nu se poate salva decît într-un singur fel. Trebuie să pună pe altcineva, altă fiinţă omenească, între el şi şobolani.

Cercul măştii este acum destul de mare pentru a-i astupa vederea de tot. Uşiţa de sîrmă se găseşte la cîteva palme de faţa lui. Şobolanii au înţeles ce urmează. Unul dintre ei se fîţîie în sus şi în jos; celălalt, un veteran rîios al canalelor, s-a ridicat în două labe, sprijinindu-se cu cele din faţă de peretele de sîrmă şi adulmecînd aerul cu nerăbdare. Winston îi vede mustăţile şi colţii gălbejiţi. Panica oarbă îl cuprinde din nou. Neputinţă. Nu mai vede, nu mai

gîndeşte nimic.

— Era o pedeapsă banală în China imperială, zice O'Brien, mai didactic ca niciodată.

Masca i s-a lipit de faţă. Sîrma îi freacă obrajii. În clipa asta, abia în clipa asta – o fărîmă de speranţă – nu, n-a scăpat încă – dar speră – prea tîrziu, poate prea tîrziu… A înţeles brusc, abia în clipa asta, că nu există decît o *singură* persoană, în toată lumea largă, asupra căreia poate transfera supliciul – un *singur* trup pe care-l poate pune la mijloc, între el şi şobolani. Urlă ca un dement, repetînd întruna:

— Pe Julia!! Pe Julia!! Nu pe mine! Pe Julia! Nu-mi pasă ce-i faceţi! Să-i sfîşie faţa, s-o roadă pîn' la os! Nu pe mine! Pe Julia! Nu pe mine!…

În clipa următoare, cade pe spate, într-o prăpastie enormă, dar departe de şobolani. Este încă legat de scaun, dar i se pare că se prăbuşeşte trecînd prin podea, prin pereţii clădirii, prin pămînt, prin oceane, prin atmosferă şi ajunge în spaţiul cosmic, în vidul cosmic dintre stele, undeva departe, departe – departe de şobolani. A ajuns la ani-lumină depărtare, dar O'Brien se află tot lîngă el. Tot mai simte sîrma rece pe obraz. Prin bezna de nepătruns care-l înconjoară, aude un alt *clic* metalic; dar ştie că uşiţa cuştii, în loc să se deschidă, s-a închis.

6

La Cafeneaua „Castanul", nu este aproape nimeni. Pe mesele prăfuite, cade pieziş o rază de soare care intră pe fereastră. Este ora cincisprezece, cînd de obicei localul e gol. De la tele-ecran susură muzică de fanfară.

Stă în colţul lui obişnuit, privind fix la paharul gol. Din cînd în cînd, aruncă o privire către figura enormă care se uită la el de pe peretele din faţă. Dedesubt scrie Fratele cel mare stĂ cu ochii pe tine. Un chelner se apropie nechemat şi îi umple paharul cu gin Victoria, turnînd în el şi cîteva picături dintr-o sticlă cu o ţeavă trecută prin dop. Este zaharină aromatizată cu cuişoare, specialitatea barului.

Stă în colţul lui, dar cu o ureche atentă la tele-ecran. Deocamdată, nu se dă decît muzică, dar în orice moment se poate transmite un buletin special din partea Ministerului Păcii. Ştirile de pe frontul african sînt dintre cele mai îngrijorătoare. La asta s-a gîndit toată ziua. O armată eurasiană – Oceania se

află în război cu Eurasia; Oceania este dintotdeauna în război cu Eurasia – se deplasează către sud cu o viteză ameţitoare. Buletinul de prînz nu a specificat o zonă anume, dar probabil că deja cîmpul de luptă s-a deplasat pînă la gurile fluviului Congo. Brazzaville şi Leopoldville sînt în pericol. Nu ai nevoie să te uiţi pe hartă, ca să-ţi dai seama ce înseamnă acest lucru. Problema nu ar fi nici măcar pierderea Africii Centrale; pentru prima oară în tot războiul este ameninţat însuşi teritoriul Oceaniei.

O emoţie violentă, nu tocmai teamă, ci o stare de excitaţie nediferenţiată se trezeşte în el, pe urmă se risipeşte din nou. Nu se mai gîndeşte la război. În aceste zile, nu reuşeşte deloc să se concentreze asupra unui obiect oarecare mai mult de cîteva clipe una după alta. Îşi ridică paharul şi îl dă pe gît dintr-o singură înghiţitură. Ca de obicei, îl trec fiori şi i se face greaţă. Lichidul ăsta incolor este sinistru. Cuişoarele cu zaharină, care şi aşa sînt destul de scîrboase, cu gustul lor lînced, nu reuşesc să acopere mirosul searbăd şi uleios al ginului; şi partea cea mai proastă este că mirosul de gin, care nu-l părăseşte nici zi, nici noapte, este în mod indisolubil legat, în mintea lui, de putoarea de…

Nu le spune niciodată pe nume, nici măcar în gînd, şi, pe cît posibil, nu şi-i vizualizează niciodată. Reprezintă pentru el ceva de care este numai pe jumătate conştient, ceva ce se aţine pe lîngă obrazul lui, un miros care parcă ar fi emanat de nările lui. Rîgîie, de la damful de gin care-i vine înapoi pe gît. S-a îngrăşat de cînd i-au dat drumul şi a revenit la vechea lui culoare – de fapt, s-a întîmplat mai mult decît că a revenit la culoarea feţei cu care era obişnuit: i s-au îngroşat trăsăturile, pielea nasului şi obrajilor i s-a întărit şi s-a făcut roşie; pînă şi pe ţeastă are acum o piele mult mai rozalie. Un alt chelner, tot nechemat, îi aduce o tablă de şah şi numărul curent din *Times*, cu paginile deschise la problema de şah. Pe urmă, văzînd că paharul i s-a golit, vine cu sticla de gin şi i-l umple. Nici nu mai are nevoie să comande – i-au învăţat tabieturile. Îl aşteaptă întotdeauna cu tabla de şah, iar masa din colţ îi rămîne rezervată în fiecare zi, fără excepţie. Chiar şi cînd localul este plin, masa din colţ este numai a lui, din moment ce nimeni nu se omoară să se aşeze prea aproape de el. Nici măcar nu-şi mai bate capul să ţină socoteala cît a băut. Din cînd în cînd, i se pune în faţă cîte o hîrtie slinoasă, pasămite nota de plată, dar el are impresia că de fiecare dată i se ia mai puţin. Chiar dacă i-ar lua mai mult, tot nu ar avea nici o importanţă. De la o vreme, are destui bani. I s-a dat şi o slujbă, o sinecură, evident, dar plătită mai bine decît cea dinainte.

Muzica de la tele-ecran se opreşte şi urmează o voce care începe să vorbească. El înalţă capul să asculte. Nu, tot nu este buletinul de pe front. Este un simplu comunicat din partea Ministerului Abundenţei. Se pare că, în trimestrul trecut, prevederile planului trienal în legătură cu şireturile de ghete au fost depăşite cu nici mai mult, nici mai puţin de nouăzeci şi opt la sută.

Se concentrează asupra problemei de şah şi aşază piesele. Este un final cu capcană, în care intră doi nebuni. „Albul mută şi dă mat în două mutări.“ Ridică ochii către portretul Fratelui cel Mare. Albul întotdeauna dă mat, îi trece prin minte, ca un fel de misticism tenebros. Întotdeauna, fără excepţie, aşa sînt potrivite lucrurile. Nu există problemă, de cînd s-a inventat şahul, în care negrul să cîştige. Oare nu este, şi ăsta, un simbol al eternului şi invariabilului triumf al Binelui asupra Răului? Faţa cea enormă îi întoarce privirea emanînd o putere liniştită. Albul întotdeauna dă mat.

Vocea de la tele-ecran face o pauză, apoi continuă pe un alt ton, mult mai sever:

— Atenţiune, ascultători! Fiţi pregătiţi pentru un comunicat important la orele cincisprezece-treizeci! Reţineţi! Cincisprezece-treizeci! Este vorba despre ştiri de maximă importanţă! Aveţi grijă să nu le scăpaţi! Cincisprezece-treizeci!

Muzica de fanfară începe din nou. Inima îi tresare în piept. Ăsta este buletinul de pe front! Ceva instinctiv îi spune că ştirile sînt proaste. Toată ziua, ambalîndu-se cînd mai mult, cînd mai puţin, i-a dat ghes gîndul la o înfrîngere decisivă în Africa. Parcă şi vede armata eurasiană năvălind peste frontiera pînă atunci neatinsă şi scurgîndu-se spre sudul Africii ca un convoi de furnici. De ce oare n-au putut fi loviţi cumva în flanc? Conturul coastelor occidentale ale Africii îi apare în minte în culori vii. Apucă nebunul alb şi îl mută în partea cealaltă a tablei. *Acolo* este punctul potrivit. Însă, în timp ce hoardele negre parcă le şi vede năpustindu-se spre sud, uite, mai există şi o altă forţă, curios de bine aliniată, înfiptă brusc în spatele celor dintîi şi tăindu-le orice legătură pe pămînt şi pe mare. Are senzaţia că simplul fapt de a dori existenţa acelei forţe acolo o şi face să existe de-adevăratelea. Dar trebuie acţionat repede. Dacă ajung să controleze întreaga Africă şi dacă pun mîna şi pe aeroporturile şi bazele de submarine de la Capul Horn, înseamnă că taie Oceania în două. Ce-ar urma? Înfrîngere, prăbuşire, reîmpărţirea lumii, distrugerea Partidului! Trage aer adînc în piept. O cumplită harababură de sentimente i se naşte în suflet – de fapt, nu tocmai o harababură; mai degrabă nişte straturi succesive de

sentimente, din care nu se mai poate spune care strat este cel mai de jos. Dar spaima i-a trecut. Pune la loc nebunul alb, dar, pentru moment, nu se poate aşterne pe studierea serioasă a problemei de şah. Gîndurile îi umblă haotic. Aproape inconştient, desenează cu degetul în praful de pe masă:

$$2 + 2 = 5$$

„Nu pot să pătrundă înăuntrul tău“, zicea ea. Nu este adevărat: *pot* să pătrundă înăuntrul tău. „Ceea ce ţi se întîmplă aici este pentru totdeauna“, i-a spus O’Brien. Asta, da – este adevărat. Există unele lucruri, propriile tale fapte, din care nu-ţi mai poţi reveni. Ceva îţi este ucis în piept, incinerat, cauterizat…

A revăzut-o; a stat chiar şi de vorbă cu ea. Nu mai era nici un pericol. Ştia aşa, ca din instinct, că, orice ar fi făcut, nu mai prezenta aproape nici un interes pentru ei. Ar fi putut aranja să se mai întîlnească o dată, presupunînd că vreunul dintre ei ar fi dorit aşa ceva. De fapt, din întîmplare s-au întîlnit, în Parc, într-o zi de martie, urîtă şi geroasă, cînd pămîntul era tare ca piatra şi iarba parcă murise şi cînd nu vedeai un mugure nicăieri, numai cîteva flori de şofran care se căzniseră să se desfacă pentru a fi apoi risipite de vînt. El mergea grăbit, cu mîinile îngheţate vîrîte adînc în buzunare. A zărit-o brusc, la cîţiva metri de el. Ceea ce l-a izbit, din primul moment, a fost cît de tare se schimbase în rău. Au trecut unul pe lîngă celălalt fără o vorbă, dar pe urmă el s-a întors şi s-a luat după ea, fără cine-ştie-ce tragere de inimă. Ştia că nu era nici un pericol; nu-i mai băga nimeni în seamă. Ea, însă, nu spunea nimic. A luat-o de-a curmezişul, direct peste pajişte, ca şi cum ar fi vrut să scape de el, dar apoi s-a resemnat şi l-a acceptat lîngă ea. S-au trezit după un timp în mijlocul unui rond de tufişuri desfrunzite care nu le erau de nici un folos nici ca să se ascundă, nici ca să se adăpostească de vînt. S-au oprit. Era duşmănos de frig. Vîntul şuiera printre nuiele şi frămînta rarele flori murdare ale şofranelor. I-a pus un braţ pe după mijloc.

Nu era nici un tele-ecran, dar microfoane ascunse precis erau; şi, pe urmă, puteau fi văzuţi. Dar nu mai conta. Nimic nu mai conta. S-ar fi putut întinde pe jos ca să facă treaba *aia*, dacă ar fi vrut. I se chirceşte şi acum carnea pe el de groază, numai la gîndul de a face aşa ceva. Ea nu a răspuns nicicum la strînsoarea braţului lui; nu a încercat nici măcar să i-l dea la o parte. Şi-a dat seama, brusc, de ce anume se schimbase la ea. Avea faţa mai palidă decît i-o ştia el din alte vremuri şi o cicatrice lungă, pe care părul nu reuşea s-o acopere

întru totul, peste frunte şi tîmplă; dar nu în asta consta schimbarea. Avea talia mai groasă şi, ciudat, mai rigidă. Şi-a amintit atunci cum odată, după explozia unei rachete, ajutase şi el la scoaterea unui cadavru de sub dărîmături şi se mirase că era nu numai incredibil de greu, ci şi foarte rigid şi greu de mînuit, ceea ce-l făcea să pară mai degrabă de piatră decît de carne. Tot aşa i-a sugerat şi trupul ei acolo, în Parc. S-a gîndit că şi pielea ei trebuia să arate cu totul altfel decît şi-o amintea el.

Nu a încercat să o sărute, şi nici nu au vorbit. Cînd au pornit înapoi peste pajişte, ea l-a privit direct în ochi pentru prima oară. O privire de-o clipă, dar plină de dispreţ şi scîrbă. El s-a întrebat dacă i se făcea scîrbă de el numai şi numai din cauza amintirilor din trecut sau şi din cauza feţei lui buhăite şi a lacrimilor pe care vîntul i le smulgea din ochi. S-au aşezat pe două scaune de fier, unul lîngă altul, dar nu prea aproape. Abia atunci ea a spus cîteva cuvinte. Şi-a mutat pantoful butucănos cîţiva centimetri şi a turtit într-adins un vreasc. Parcă şi picioarele i se lăbărţaseră.

— Te-am trădat, i-a spus, fără introduceri şi ocolişuri.

— Te-am trădat, a îngînat-o el.

Ea i-a aruncat o altă privire plină de scîrbă.

— Uneori, a zis ea, te ameninţă cu cîte ceva – ceva la care n-ai cum să rezişti, la care nici nu te poţi gîndi. Şi-atunci zici: „Nu-mi faceţi mie asta, faceţi-i altcuiva, faceţi-i lui cutare“. Şi poate c-ai putea pretinde, după aia, că de fapt n-a fost decît o cacealma, că le-ai spus aşa doar ca să te lase-n pace şi că tu, de fapt, nu-i doreai lui cutare treaba respectivă. Dar nu-i adevărat, în momentul în care treci prin asta, îi doreşti celuilalt orice. Te gîndeşti că nu ai nici un alt mijloc de a te salva şi că ai să reuşeşti să te salvezi în felul ăsta. *Vrei* cu adevărat ca altul să păţească în locul tău ce păţeşti tu. Şi te doare-n cur de cît de tare se chinuie. Nu-ţi pasă decît de tine însuţi în momentele alea…

— Nu-ţi pasă decît de tine însuţi, a repetat el, ca ecoul.

— Şi după aia nu mai ai aceleaşi sentimente pentru persoana respectivă.

— Nu, a încuviinţat el din cap, nu mai ai aceleaşi sentimente.

După care, parcă nu a mai rămas nimic de spus. Vîntul le mula salopetele subţiri pe picioare. S-au simţit deodată stînjeniţi de cum stăteau acolo, ca muţii; şi, în afară de asta, era prea frig să mai stea pe loc. Ea a pretextat ceva, parcă în legătură cu prinsul metroului, şi s-a ridicat să plece.

— Trebuie să ne mai vedem, a zis el.

— Da, i-a răspuns ea grăbită, să ne mai vedem…

S-a ţinut după ea o bucată de drum, dar fără tragere de inimă, mergînd la o jumătate de pas în urma ei. N-au mai schimbat nici o vorbă. Ea nu a încercat, propriu-zis, să se descotorosească de el, dar a adoptat un pas exact atît de iute, cît să nu-i permită lui să se menţină umăr la umăr cu ea. El s-a hotărît s-o însoţească pînă la staţia de metrou, dar, deodată, şi-a dat seama de cît de lipsit de sens şi de nesuferit era faptul că se ţinea aşa după ea prin frigul tăios. L-a năpădit dorinţa nu atît de a se îndepărta de ea, cît de a se întoarce la Cafeneaua „Castanul“, care i s-a părut, în momentul acela, mai îmbietoare ca niciodată. A avut viziunea nostalgică a mesei lui din colţ, cu ziarul, tabla de şah şi izvorul nesecat de gin. Însă, dincolo de orice altceva, acolo era cald. Aşa se face că a lăsat, cît voit, cît din întîmplare, un mic grup de trecători să pătrundă printre ei şi să-i despartă. A încercat, numai cu jumătate de voinţă, s-o ajungă din urmă, dar pe urmă a rărit pasul, s-a întors şi a pornit în direcţia opusă. După vreo cincizeci de paşi, a întors capul. Dar strada era aglomerată şi nu a mai reuşit s-o deosebească din mulţime. Ar fi putut fi oricare dintre multele persoane care mergeau grăbite. Şi probabil că, voinică şi rigidă cum ajunsese, nu mai era de recunoscut din spate…

În momentul cînd ţi se întîmplă, îi spusese ea, vrei cu adevărat treaba respectivă. Şi el a vrut cu adevărat. Nu numai că a spus-o, dar chiar i-a dorit-o. A *dorit* ca ea, şi nu el, să fie lăsată la cheremul acelor…

Ceva se schimbă brusc, în muzica transmisă la tele-ecran: capătă deodată o notă spartă, de zeflemea, de gălbejeală. Iar apoi – poate că nici nu se întîmplă aşa de fapt, poate că este vorba, pur şi simplu, de o amintire care se manifestă sonor – aude o voce cîntînd:

„Sub castanul înfrunzit,
M-ai înşelat, te-am fraierit,
Şi-unul şi-altul, păcălit,
Stăm sub castanul înfrunzit“.

Ochii i se umplu de lacrimi. Un chelner care tocmai trecea pe acolo îi vede paharul gol şi se întoarce cu sticla de gin.

Duce paharul la nas şi trage aer în piept. Cu fiecare gură pe care o soarbe din el, ginul devine din ce în ce mai oribil. Pentru el, însă, de la o vreme, este

elementul în care pluteşte. Ginul reprezintă pentru el viaţă, moarte şi reînviere. Ginul îl turteşte în fiecare seară, ginul îl trezeşte din nou la viaţă în fiecare zi. Cînd se trezeşte – şi rareori i se întîmplă să se trezească mai devreme de ora unsprezece, cu pleoapele parcă lipite, cu un gust iute în gură şi simţindu-şi şalele de parcă i-ar fi fost dislocate –, nu ar putea nici măcar să se urnească de la orizontală, dacă nu ar avea lîngă pat, aşezate de cu seară, sticla şi cana. În timpul prînzului, stă pe scaun, cu figura imobilă şi cu sticla la îndemînă, şi ascultă la tele-ecran. De la orele cincisprezece pînă la închidere, se înfiinţează la „Castanul“ şi nu se mişcă de acolo. Nimănui nu-i mai pasă de ce face, nu mai este trezit cu fluierul, nu-l mai admonestează nimeni prin tele-ecran. Din cînd în cînd, de cel mult două ori pe săptămînă, merge într-un birou plin de praf de la Ministerul Adevărului, care arată uitat de lume, şi mai lucrează cîte ceva, dacă se poate numi muncă. A fost numit într-o grupă de lucru a unei subcomisii desprinse dintr-una dintre nenumăratele comisii angrenate în clarificarea dificultăţilor minore care se ivesc în procesul compilării celei de-a Unsprezecea Ediţii a Dicţionarului Nouvorbei. El şi ceilalţi cu care lucrează se ocupă cu alcătuirea unui aşa-numit Raport Interimar, dar el, unul, nu a reuşit încă să-şi dea seama despre ce anume urmează să raporteze. Este ceva legat de virgule, dacă trebuie să fie aşezate înăuntrul sau în afara parantezelor. Din grupa lui de lucru mai fac parte alţi patru inşi, toţi asemănători cu el. În unele zile, se întîlnesc, apoi imediat se despart, recunoscîndu-şi deschis unul altuia că realmente nu au nimic de făcut. Dar sînt şi zile cînd se pun pe treabă aproape cu sete, făcînd o tevatură întreagă din redactarea unor minute şi din schiţarea unor memorandumuri care rămîn, în mod invariabil, neterminate; în asemenea zile, controversa referitoare la ce anume se aşteaptă de la ei să susţină acolo se complică extraordinar de mult şi devine obscură, ajungînd pînă la cele mai subtile forme de tocmeală pentru cîte o definiţie, la interminabile digresiuni, la certuri şi chiar la ameninţarea de a face apel la decizia forurilor superioare. Şi brusc, la un moment dat, entuziasmul tuturor se evaporă şi rămîn în jurul mesei, uitîndu-se unul la altul cu ochii stinşi, ca nişte fantome care se destramă la primul cîntat al cocoşului.

Tele-ecranul tace pentru o clipă. El ridică ochii din nou. Buletinul de pe front! Nu, se schimbă muzica şi-atît. Harta Africii i se aţine pe undeva prin spatele pleoapelor. Mişcările celor două armate se prezintă ca într-o diagramă: o săgeată neagră care taie pe verticală, de la nord la sud, şi o săgeată albă care

taie pe orizontală, de la vest la est, peste coada celei dintîi. Ridică ochii spre figura enormă şi imperturbabilă a Fratelui cel Mare, ca şi cum ar vrea să se asigure. Este, oare, de conceput ca săgeata a doua, cea albă, să nici nu existe, de fapt?

Dar interesul i se disipează din nou. Mai ia o înghiţitură de gin, apoi face o mutare îndrăzneaţă cu nebunul alb. Şah. Dar, evident, nu este o mutare bună, pentru că…

O amintire îi inundă memoria, nechemată de nimeni. Se vede pe el însuşi, la vreo nouă sau zece ani, într-o cameră cu lumînare şi cu un pat mare acoperit cu o cuvertură albă, scuturînd o cutie cu zaruri şi rîzînd în hohote. Mama stă în faţa lui şi rîde şi ea. Era, probabil, cam cu vreo lună înainte ca ea să dispară, cînd trăiau un moment de împăcare, cînd el uitase de foamea sîcîitoare din burtă şi cînd simţea din nou, pentru o vreme măcar, vechea lui dragoste pentru ea. Îşi aduce bine aminte de ziua aceea, ploua torenţial, şuvoaiele de apă se scurgeau în jos pe geamuri, iar lumina din cameră era mult prea slabă pentru citit. Cei doi copii blocaţi în bezna şi înghesuiala camerei nu mai puteau suporta plictiseala. El mîrîia şi bîzîia, cerea inutil de mîncare, din obişnuinţă, dacă nu de foame, se fîţîia prin cameră trăgînd toate lucrurile de la locul lor şi dînd cu picioarele în lambriuri, pînă cînd vecinii au bătut în pereţi, iar fetiţa scîncea din cînd în cînd. Pînă la urmă, mama a zis: „Fii cuminte, că, uite, îţi cumpăr o jucărie. O jucărie frumoasă, ai să vezi ce-o să-ţi mai placă“. Şi pe urmă s-a dus aşa, pe ploaie, pînă la un magazin universal de lîngă casa lor, care mai era deschis uneori, şi s-a întors cu o cutie de carton în care se afla un joc, „Şerpii şi scăriţele“. Şi acum îşi mai aminteşte de mirosul acelui carton înmuiat de apă. Jocul era mizerabil. Tabla de joc, tot de carton, era crăpată, iar zarurile de lemn, atît de prost tăiate, încît abia stăteau, pe oricare dintre laturi. El s-a uitat, la început, îmbufnat şi fără chef. Dar mama a aprins încă o bucăţică de lumînare şi s-au aşezat amîndoi pe jos să se joace şi nu mult după aceea el s-a ambalat atît de tare, încît ţipa, rîzînd în hohote, cînd vedea prostioarele alea care se căţărau cu zor şi spor pe scăriţe şi pe urmă se rostogoleau înapoi pînă la locul de pornire, de-a lungul celorlalţi „şerpi“. Opt jocuri au jucat în total, cîştigînd fiecare cîte patru. Sora lui cea mică nu înţelegea cum venea jocul respectiv, dar stătea rezemată de-o pernă şi rîdea şi ea, fiindcă îi vedea pe ei cum rîdeau. O după-amiază întreagă au fost cu toţii fericiţi, aproape ca pe vremuri.

Îşi alungă, însă, din minte, imaginea aceea. Este o falsă amintire. Din cînd în cînd îl mai tulbură asemenea false amintiri. Nu are nici o importanţă, atîta timp cît ştii singur despre ce este vorba. Unele lucruri s-au întîmplat, altele nu s-au întîmplat. Îşi îndreaptă la loc atenţia asupra tablei de şah şi apucă din nou nebunul alb. Aproape în aceeaşi clipă, piesa îi scapă din mînă şi cade pe tablă, făcînd *poc*. Sare în sus ca şi cum cineva i-ar fi înfipt un ac în fund.

Un sunet ascuţit de trompeţi a tăiat aerul în două. Buletinul de pe front! Victorie!! Întotdeauna înseamnă victorie cînd ştirile încep cu sunetul de trompeţi! Prin tot barul trece un fel de fior electrizant. Pînă şi chelnerii au ţîşnit de la locurile lor şi stau acum numai ochi şi urechi.

Sunetul de trompeţi a declanşat un imens volum de zgomot. Imediat după aceea, o voce excitată la maximum începe să turuie la tele-ecran, dar, încă înainte de a începe, a fost deja înecată aproape cu totul de răcnetele uralelor care vin de pe stradă. Vestea a străbătut străzile ca prin minune. Nu aude, din tot ce se transmite la tele-ecran, decît exact cît îi trebuie ca să-şi dea seama că totul s-a petrecut aşa cum a anticipat el: o imensă armada navală, asamblată în secret, o lovitură bruscă în spatele duşmanului, săgeata albă străpunsese coada celei negre. Fragente de exclamaţii triumfătoare se disting din vacarm:

— Amplă manevră strategică – perfectă coordonare – totală derută – jumătate de milion de prizonieri – completă demoralizare – control asupra întregii Africi – finalul războiului se întrevede deja – Victorie! – cea mai mare victorie din istoria omenirii – victorie, victorie, VICTORIE!!

Picioarele îi tropăie convulsiv pe sub masă. Nu s-a ridicat de pe scaun, dar în minte a luat-o deja la goană, aleargă de zor, a ajuns afară, s-a alăturat mulţimii şi zbiară şi el, pînă ajunge să nu se audă nici el pe el. Deocamdată, ridică ochii din nou spre portretul Fratelui cel Mare. Colosul care stă călare peste întreaga planetă! Stînca împotriva căreia năvălesc în zadar hoardele Africii! Şi nu sînt nici zece minute – auzi, zece minute! – de cînd îi mai dădea tîrcoale gîndul acela echivoc, semnul de întrebare în legătură cu ce avea să anunţe buletinul de ştiri: victorie sau înfrîngere. Ah, nu este vorba numai de o armată eurasiană care a pierit! Multe lucruri s-au schimbat la el din prima zi pe care şi-a petrecut-o la Ministerul Iubirii, dar schimbarea finală, indispensabilă, cea prin care efectiv se însănătoşeşte, abia acum, în clipa asta, a avut loc.

Vocea de la tele-ecran tot mai turuie despre prizonieri, despre măceluri şi prăzi, dar zbierătele de afară s-au mai potolit. Chelnerii s-au pus din nou pe

treabă. Unul se apropie cu sticla de gin. Nu-i dă nici o atenţie, în timp ce chelnerul îi umple paharul, fiindcă stă căzut într-o reverie binefăcătoare. Nu mai aleargă, şi nici nu mai strigă urale. Se găseşte din nou la Ministerul Iubirii, cu toate iertate şi cu sufletul alb ca zăpada. Stă în boxa acuzaţilor şi recunoaşte totul şi arată cu degetul pe toată lumea. Merge pe coridorul placat cu faianţă albă, cu senzaţia că merge pe la soare, şi cu un gardian înarmat în urma lui. Mult-aşteptatul glonţ îi pătrunde sub ceafă.

Deocamdată, ridică ochii tulburi către figura enormă. Patruzeci de ani i-au trebuit ca să priceapă ce fel de zîmbet se ascunde în spatele mustăţii negre, late de un metru. Ah, ce ticăloşie făcuse şi ce pierdere fusese pentru el să nu înţeleagă atîta timp! Ah, cu cîtă încăpăţînare s-a exilat de unul singur de la pieptul iubitor!

Două lacrimi cu iz de gin i se preling de o parte şi de alta a nasului. Dar gata, totul este bine acum, lupta s-a sfîrşit. A cîştigat bătălia cu el însuşi. Îl iubeşte pe Fratele cel Mare!

Sfîrşit

Appendix

Principiile Nouvorbei[1]

Nouvorba este limba oficială a Oceaniei şi a fost concepută pentru a veni în întîmpinarea necesităţilor ideologice ale SOCENG-ului, adică Socialismului Englez. În anul 1984, nu există încă nimeni care să folosească Nouvorba drept unic mijloc de comunicare, nici în vorbire, nici în scris. Articolele de fond din *Times* sînt redactate în Nouvorbă, dar acest lucru este un *tour de force* pe care numai un specialist îl poate realiza. Se prevede că Nouvorba va înlocui în totalitate *Vechivorba* (sau Engleza Standard, cum se mai numeşte) pînă prin jurul anului 2050. Deocamdată, ea cîştigă teren în mod constant, toţi membrii Partidului avînd tendinţa de a folosi din ce în ce mai multe cuvinte şi construcţii gramaticale în Nouvorbă, în vorbirea de fiecare zi. Versiunea aflată în uz în 1984, cea consemnată în Ediţiile a Noua şi a Zecea ale Dicţionarului Nouvorbei, este o variantă provizorie, care conţine încă multe cuvinte superflue şi construcţii arhaice. Acestea vor fi suprimate mai tîrziu. În cele ce urmează, ne vom referi la versiunea finală, perfecţionată, cea consemnată în viitoarea Ediţie a Unsprezecea a Dicţionarului.

Scopul Nouvorbei nu este doar acela de a oferi un mijloc de exprimare concepţiei despre lume şi obiceiurilor mentale proprii adepţilor devotaţi ai SOCENG-ului, ci, în acelaşi timp, de a face imposibil orice alt mod de gîndire. Intenţia este ca, atunci cînd Nouvorba va fi adoptată, o dată pentru totdeauna, iar Vechivorba, uitată, o idee neortodoxă – adică o idee divergentă faţă de principiile SOCENG-ului – să fie literalmente de neconceput, cel puţin în măsura în care gîndirea se bazează pe cuvinte. Vocabularul ei este construit în aşa fel, încît să ofere posibilitatea exprimării exacte şi adeseori foarte subtile a oricărui înţeles pe care un membru al Partidului ar putea dori să-l exprime şi, de asemenea, modalitatea de a ajunge la ele pe căi ocolite. Acest lucru se realizează, în parte, prin inventarea de cuvinte noi, dar mai ales prin radierea cuvintelor nedorite şi prin curăţarea celor păstrate de sensurile neortodoxe şi, în măsura posibilităţilor, de orice sens secundar. Să dăm un singur exemplu.

Cuvîntul *liber* continuă să existe în Nouvorbă, dar nu poate fi folosit decît în enunţuri de genul: „Cîinele este liber de purici“ sau „Cîmpul este liber de buruieni“. Nu poate fi folosit în vechile sale sensuri, adică „neînregimentat politic“ sau „neangajat intelectual“, fiindcă libertatea politică şi cea intelectuală nu mai există nici măcar la nivel de concept şi, de aceea, în mod firesc, nu mai au nici un nume. Dincolo de radierea cuvintelor evident neortodoxe, reducerea vocabularului este considerată un scop în sine, motiv pentru care nici unui cuvînt care poate fi suprimat nu îi este îngăduit să supravieţuiască. Nouvorba este concepută nu pentru a extinde, ci, dimpotrivă, pentru a restrînge sfera de gîndire, iar acest scop este sprijinit, în mod indirect, prin reducerea la minimum a cuvintelor disponibile în limbă.

Nouvorba se bazează pe limba engleză aşa cum o ştim, deşi multe propoziţii în Nouvorbă, chiar dacă nu sînt formate cu cuvinte nou-create, cu greu ar putea fi înţelese de un englez din zilele noastre. Cuvintele Nouvorbei se împart în trei clase distincte, numite *vocabularul A*, *vocabularul B* (sau cuvintele compuse) şi *vocabularul C*. Este mai simplu de discutat fiecare vocabular în parte, dar particularităţile gramaticale ale limbii pot fi analizate în spaţiul rezervat vocabularului A, fiindcă aceleaşi reguli sînt valabile pentru toate cele trei categorii.

Vocabularul A constă din cuvintele necesare activităţilor de fiecare zi, cum sînt, de exemplu, mîncatul, băutul, muncitul, îmbrăcatul de haine, suitul şi coborîtul scărilor, mersul cu vehicule, grădinăritul, gătitul şi multe altele, asemănătoare. El se compune, aproape în întregime, din cuvinte pe care limba engleză le are şi astăzi – cuvinte ca *lovi*, *fugi*, *cîine*, *copac*, *zahăr*, *casă*, *cîmp* –, dar, în comparaţie cu aceasta, numărul lor este extrem de redus, iar sensurile, mult mai strict definite. Orice ambiguitate semantică a fost suprimată. În măsura posibilităţilor, s-a reuşit ca un cuvînt din acest vocabular să fie doar o suită de sunete sacadate, exprimînd *o singură* noţiune clar înţeleasă. Ar fi efectiv imposibil ca vocabularul A să fie folosit în scopuri literare sau într-o conversaţie politică sau filozofică. El este destinat strict exprimării unor gînduri simple, a căror finalitate presupune, de obicei, obiecte concrete sau acţiuni fizice.

Gramatica Nouvorbei are două particularităţi distincte. Prima este inter-schimbabilitatea cvasi-totală a diferitelor părţi de vorbire. Orice cuvînt al limbii – teoretic, acest lucru rămîne valabil chiar şi în cazul unor termeni profund

abstracţi, precum *dacă* sau *cînd* – poate fi folosit ori ca verb, ori ca substantiv, ori ca adjectiv, ori ca adverb. Între forma verbală şi cea nominală, atunci cînd provin din aceeaşi rădăcină, nu există niciodată nici o diferenţă, această regulă implicînd de la sine suprimarea multor forme considerate arhaice. Cuvîntul *gîndire*, de exemplu, nu există în Nouvorbă. Locul lui a fost luat de *gîndi*, care îndeplineşte rol şi de substantiv, şi de verb. În această suprapunere, nu se respectă nici un principiu etimologic: în unele cazuri, substantivul este cel ales pentru a fi păstrat, în alte cazuri verbul. Chiar şi atunci cînd un substantiv şi un verb cu sensuri apropiate nu sînt etimologic înrudite, unul dintre ele este, de cele mai multe ori, suprimat. De exemplu, nu există nici un cuvînt pentru „a tăia“, sensul lui fiind suficient de bine acoperit de verb-substantivul *cuţit*. Adjectivele se formează prin adăugarea sufixului *–al* la verb-substantiv, iar adverbele, prin adăugarea sufixului *–eşte*. Astfel, de exemplu, *vitezal* înseamnă „rapid“, iar *vitezeşte* – „iute“. Anumite adjective dintre cele pe care le avem astăzi, cum ar fi *bun*, *tare*, *mare*, *negru*, *moale* etc. au fost păstrate, dar numărul lor este foarte modest. Ele nu sînt necesare, din moment ce aproape orice sens adjectival poate fi obţinut adăugînd sufixul *–al* la un verb-substantiv. Nici unul dintre adverbele de astăzi nu a fost reţinut, cu excepţia cîtorva care se termină deja în *–eşte*, terminaţia *–eşte* fiind invariabilă. Cuvîntul *bine*, de exemplu, a fost înlocuit de *buneşte*.

În plus, orice cuvînt – şi acest lucru este valabil, teoretic, pentru orice cuvînt al limbii – poate fi negat prin adăugarea prefixului *ne-* sau poate fi întărit prin afixul *plus-* sau, pentru o şi mai accentuată intensificare, prin *dubluplus-*. Astfel, de exemplu, *nerece* înseamnă „cald“, în timp ce *plusrece* şi *dubluplusrece* înseamnă, respectiv, „frig“ şi „foarte frig“. Este, de asemenea, posibil, aşa cum este şi în engleza de astăzi, să se modifice sensul aproape oricărui cuvînt cu ajutorul afixelor prepoziţionale, cum sînt *ante-*, *post-*, *supra-*, *sub-* etc. Asemenea procedee fac posibilă o fantastică diminuare a vocabularului. Luînd, de exemplu, cuvîntul *bun*, nu este necesar un cuvînt ca *rău*, din moment ce sensul cerut este la fel de bine – de fapt, chiar mai bine – exprimat de *nebun*. Singurul lucru necesar, în cazul oricăror două cuvinte care formează o pereche naturală de antonime, este acela de a hotărî care dintre cele două să fie suprimat. *Noapte*, de exemplu, se poate înlocui cu *nezi*, sau *zi* cu *nenoapte*, după preferinţă.

A doua trăsătură distinctivă a gramaticii Nouvorbei este regularitatea. Cu

cîteva excepţii, menţionate în continuare, toate inflexiunile respectă aceleaşi reguli. Astfel, la toate verbele preteritul şi participiul perfect sînt identice şi se termină în *–t*: preteritul lui *fura* este *furat*, preteritul lui *gîndi* este *gîndit* şi aşa mai departe, toate formele ca *înotă*, *dădu*, *aduse*, *vorbi*, *luă* etc. fiind eliminate. Toate pluralurile se formează adăugînd *–i* sau *–uri*, după caz. Pluralurile de la *om*, *bou*, *viaţă* sînt *omi*, *boui*, *viaţuri*.

Singurele clase de cuvinte cărora li s-a acceptat o inflexiune neregulată sînt pronumele personale, cele relative, adjectivele demonstrative şi verbele auxiliare. Toate acestea îşi urmează vechea folosinţă, cu excepţia lui *ce*, abandonat ca nefiind necesar şi a auxiliarelor *o să* şi *are să*, la care s-a renunţat, ele fiind acoperite, în toate cazurile, de *va*. Mai există unele neregularităţi în formarea cuvintelor, izvorînd din necesitatea unei vorbiri rapide sau uşoare. Un cuvînt greu de pronunţat, sau care ar putea fi incorect auzit şi înţeles, este socotit *ipso facto* necorespunzător; de aceea, uneori, de dragul eufoniei, sînt inserate litere suplimentare în cîte un cuvînt sau este reţinută cîte o construcţie învechită. Această necesitate se face simţită, însă, mai ales în legătură cu vocabularul B. *De ce* se acordă o importanţă atît de mare uşurării pronunţiei vom lămuri mai jos.

Vocabularul B constă din cuvinte care au fost special concepute în scopuri politice; mai concret spus, cuvinte care, pe lîngă faptul că au, fiecare în parte, o implicaţie politică, urmăresc şi impunerea atitudinii mentale dezirabile la persoana care le foloseşte. Fără o profundă înţelegere a principiilor SOCENG-ului, este dificil să foloseşti aceste cuvinte corect. În unele cazuri, ele pot fi traduse în Vechivorbă, sau chiar în cuvinte împrumutate din vocabularul A, dar un asemenea lucru cere, de obicei, o lungă parafrază şi întotdeauna implică pierderea anumitor nuanţe. Cuvintele din vocabularul B sînt un fel de stenografie verbală care acoperă, de multe ori, serii întregi de idei prin cîteva silabe, fiind, însă, în acelaşi timp, mai clare şi mai puţin variabile decît limba cotidiană.

Cuvintele din vocabularul B sînt, în totalitate, cuvinte compuse[2]. Ele constau din două sau mai multe cuvinte sau porţiuni de cuvinte, alăturate într-o manieră uşor de pronunţat. Amestecul rezultat este întotdeauna un verb-substantiv a cărui flexiune urmează regulile obişnuite. Să luăm un singur exemplu: cuvîntul *bungîndi*, cu sensul, în linii mari, de „ortodoxie“ sau, dacă vrei să-l consideri verb, „a gîndi în mod corect“. Acesta se derivă astfel: verb-

substantiv – *bungîndi*; preterit şi participiu perfect – *bungîndit*; participiu prezent – *bungîndind*; adjectiv – *bungîndal*; adverb – *bungîndeşte*; substantiv verbal – *bungînditor*.

Cuvintele din vocabularul B nu sînt construite după nici un principiu etimologic. Cuvintele din care sînt formate pot fi orice parte de vorbire, plasate în orice ordine şi mutilate în orice mod care le face uşor de pronunţat, cu condiţia să se înţeleagă, în acelaşi timp, de unde provin. În cuvîntul *crimăgîndi*, „delict de gîndire“, de exemplu, *gîndi* vine pe locul al doilea, în timp ce, în *gîndipol*, „Poliţia Gîndirii“, vine pe locul întîi, iar al doilea cuvînt, *poliţie* şi-a pierdut silabele finale.

Din cauza unor dificultăţi mai mari în menţinerea eufoniei, formaţiile neregulate sînt mai frecvente în vocabularul B. De exemplu, formele adjectivale de la *Minadev*, *Minipax* şi *Miniiub* sînt, respectiv, *minireal*, *minipaşnic* şi *minidrag*, pur şi simplu fiindcă *–adeval*, *–paxal* şi *–iubal* ar suna oarecum ciudat. Cu toate acestea, teoretic vorbind, toate cuvintele din vocabularul B pot fi derivate şi toate se derivează în acelaşi fel.

Unele dintre cuvintele din vocabularul B au înţelesuri deosebit de subtile, aproape imposibil de sesizat pentru cine nu stăpîneşte limba în totalitatea ei. Iată, de exemplu, o propoziţie caracteristică, apărută într-un articol de fond din *Times*: *Vechigînditorii neburtăsimt SOCENG*. Cel mai scurt mod de a traduce această propoziţie în Vechivorbă ar fi următorul: „Cei ale căror concepţii s-au format înainte de revoluţie nu pot avea o înţelegere cu adevărat afectivă a principiilor Socialismului Englez“. Dar traducerea nu este cea mai potrivită. În primul rînd, pentru a înţelege în profunzime sensul propoziţiei citate, este nevoie de cunoaşterea clară a realităţii acoperite de termenul SOCENG. În al doilea rînd, numai o persoană cu profunde cunoştinţe de SOCENG poate aprecia la justa ei valoare forţa cuvîntului *burtăsimţi*, care implică o acceptare oarbă şi viscerală, astăzi greu de imaginat; sau a cuvîntului *vechigîndi*, care este în mod indisolubil legat de ideea efemerităţii şi a decadenţei. Dar rolul special al anumitor cuvinte din Nouvorbă este nu atît de a exprima semnificaţii, cît de a le suprima. Aceşti termeni care, prin forţa lucrurilor, sînt puţini la număr, conţin ei înşişi serii întregi de semnificaţii care, fiind astfel suficient acoperite de cîte un singur termen unic şi inteligibil, pot fi eliminate şi uitate. Cea mai mare dificultate cu care se confruntă redactorii Dicţionarului Nouvorbei nu este aceea de a inventa noi termeni, ci, odată aceştia inventaţi, să-şi dea bine seama

ce anume înseamnă fiecare; sau, altfel spus, să-şi dea bine seama ce serii de cuvinte sînt desfiinţate prin existenţa celor dintîi.

După cum am mai arătat şi în cazul cuvîntului *liber*, unele cuvinte care au avut, la un moment dat, o semnificaţie devenită eretică sînt păstrate, uneori, de dragul aparenţelor, dar numai după ce sînt curăţate de respectivele semnificaţii nedorite. Nenumărate alte cuvinte, de exemplu, *onoare*, *dreptate*, *moralitate*, *internaţionalism*, *democraţie*, *ştiinţă* sau *religie*, au încetat, pur şi simplu, de a mai exista. În locul lor, există cîteva cuvinte artificiale care le acoperă sensurile şi, acoperindu-le, le abolesc. Toate cuvintele care sînt legate de obiectivitate şi raţionalism intră în sfera unicului termen *crimăgîndi*. O precizie mai mare ar putea deveni primejdioasă. Unui membru al Partidului i se cere să aibă o concepţie asemănătoare cu cea a vechiului evreu, care ştia, fără să cunoască prea multe în rest, că toate popoarele, afară de poporul evreu, venerau „idoli“. El nu avea nevoie să ştie că acelor zei li se spunea Baal, Osiris, Moloh, Astarte şi aşa mai departe; cu cît ştia mai puţin despre ei, cu atît mai solidă îi era credinţa. Îl cunoştea pe Iehova şi poruncile lui Iehova; deci ştia că orice altă divinitate, care purta orice alt nume şi avea orice alte atribute, era un idol. Aproximativ în acelaşi mod, un membru al Partidului ştie care anume este comportamentul corect, iar în termeni foarte generali şi excesiv de vagi ştie ce anume îndepărtări de la linia corectă respectivă sînt posibile. Viaţa lui sexuală, de exemplu, este cuprinsă, în totalitate, între două cuvinte din Nouvorbă: *sexcrimă*, „imoralitate sexuală“, şi *bunsex*, „castitate“. Sexcrima cuprinde toate delictele sexuale imaginabile: preacurvia, adulterul, homosexualitatea şi alte perversiuni, dar şi copulaţia normală practicată pentru plăcerea în sine. Acestea nu au de ce să fie numite separat, din moment ce toate sînt la fel de condamnabile şi, în principiu, se pedepsesc cu moartea. În vocabularul C, care constă din termeni ştiinţifici şi tehnici, s-ar putea dovedi necesar ca anumitor aberaţii sexuale să li se aplice denumiri specializate, dar cetăţeanului de rînd nu-i sînt necesare asemenea denumiri. El ştie ce se înţelege prin *bunsex*, copulaţia normală între bărbat şi femeie, avînd drept unic scop dobîndirea de copii, fără nici o plăcere fizică din partea femeii; orice altceva este *sexcrimă*. În Nouvorbă, este aproape imposibil de a duce un gînd neortodox mai departe de simpla percepere a faptului că *este* neortodox; dincolo de acest punct, lipsesc cuvintele necesare.

Nici un termen din vocabularul B nu este neutru din punct de vedere

ideologic. Mulţi dintre ei sînt eufemisme. Unii, de exemplu *voioslag*, „lagăr de muncă obligatorie“, sau *Minipax*, „Ministerul Păcii“ (adică Ministerul de Război), înseamnă aproape exact opusul a ceea ce par a exprima. Alţii, însă, dimpotrivă, dovedesc înţelegerea sinceră şi dispreţuitoare a adevăratei feţe a societăţii oceanice. Un exemplu pentru aceştia este *alimprol*, care desemnează distracţiile stupide şi ştirile false asigurate de Partid maselor.

În sfîrşit, alte cuvinte sînt echivoce, avînd conotaţia „bun“ cînd se referă la Partid şi „rău“ cînd se referă la duşmanii săi. Pe lîngă toate acestea, însă, există un mare număr de cuvinte care, la prima vedere, par simple abrevieri, dar care îşi derivă culoarea ideologică nu din semnificaţie, ci din structură.

În măsura în care acest lucru s-a dovedit realizabil, orice are sau ar putea avea o oarecare semnificaţie ideologică intră în vocabularul B. Numele fiecărei organizaţii, grupări etnice, doctrine, ţări, instituţii, clădiri publice a fost decupat după modelul obişnuit, adică a devenit un singur cuvînt, uşor de pronunţat, format din numărul minim de silabe necesare, în aşa fel încît derivarea iniţială să nu se piardă. La Ministerul Adevărului, de exemplu, Secţia Documente, la care a lucrat şi Winston Smith, se numeşte *Secdoc*, Secţia Literatură se numeşte *Seclit*, Secţia Teleprograme se numeşte *Sectele* şi aşa mai departe. Acest lucru nu se face, însă, numai cu scopul de a economisi timp. Încă din primele decenii ale secolului douăzeci, cuvintele şi expresiile trunchiate au devenit una dintre trăsăturile specifice ale limbajului politic; s-a observat chiar că tendinţa de a folosi asemenea abrevieri era mai accentuată în societăţile totalitare. De exemplu, cuvinte ca *Nazi*, *Gestapo*, *Comintern*, *Inprecorr*, *Agitprop*. Iniţial, această practică a fost adoptată, dacă se poate spune aşa, în mod instinctiv, dar Nouvorba face uz de ea cu un scop bine stabilit. S-a observat că, printr-o asemenea abreviere, un cuvînt îşi îngustează şi-şi modifică subtil aria de semnificaţie, pentru că majoritatea asociaţiilor mentale pe care altminteri le-ar genera sînt eliminate. De exemplu, cuvintele *Internaţionala Comunistă* sugerează un tablou compozit, al înfrăţirii între oameni, cu steaguri roşii şi baricade, cu Karl Marx şi Comuna din Paris. Cuvîntul *Comintern*, însă, nu sugerează nimic altceva decît o organizaţie strîns unită, cu o doctrină bine definită. El se referă la ceva aproape tot atît de uşor de conturat şi de limitat ca scop, cum ar fi un scaun sau o masă. *Comintern* este un cuvînt pe care îl poţi rosti aproape fără să-ţi pui mintea la contribuţie, pe cînd *Internaţionala Comunistă* este o expresie asupra căreia eşti obligat să zăboveşti măcar cîteva

momente. În acelaşi mod, asociaţiile create de un cuvînt ca *Minadev* sînt mai puţine şi mai lesne de controlat decît cele generate de *Ministerul Adevărului*. Această realitate explică nu numai obiceiul de a abrevia ori de cîte ori este posibil, ci şi grija oarecum exagerată de a face fiecare cuvînt uşor de rostit.

În Nouvorbă, eufonia trage mai greu în balanţă decît toate celelalte considerente, afară de precizia semnificaţiei. Regularitatea gramaticală îi este sacrificată ori de cîte ori se dovedeşte necesar. Şi este firesc să fie aşa, din moment ce raţiunile de ordin politic reclamă, mai presus de orice, cuvinte scurte, decupate, cu un înţeles inconfundabil, care pot fi rostite rapid şi care trezesc un număr minim de ecouri în mintea vorbitorului. Cuvintele din vocabularul B capătă chiar un plus de forţă prin faptul că sînt, mai toate, foarte asemănătoare. Aproape invariabil, aceste cuvinte – *bungîndi*, *Minipax*, *alimprol*, *sexcrimă*, *voioslag*, *SOCENG*, *burtăsimţi*, *gîndipol* şi cîte-şi-mai-cîte – sînt formate din două-trei silabe, cu accentul distribuit în mod relativ egal între prima şi ultima silabă. Folosirea lor conduce la un stil bolborosit de a vorbi, sacadat şi monoton în acelaşi timp. Ceea ce se şi urmăreşte. Intenţia este aceea de a face ca vorbirea, şi mai ales vorbirea în legătură cu orice subiect care nu este neutru din punct de vedere ideologic, să devină cît mai independentă de conştiinţă. Pentru scopurile vieţii de fiecare zi, trebuie, fără îndoială, ca măcar uneori să cugeţi înainte de a vorbi, dar un membru al Partidului, dacă este solicitat sau nevoit să-şi exprime opinia într-o problemă politică sau etică, trebuie să fie în stare să emită judecăţile corecte la fel de automat ca o mitralieră care îşi scuipă gloanţele. Pregătirea sa îi permite acest lucru, limba îi oferă un instrument aproape fără cusur, iar structura cuvintelor, cu sonoritatea lor bolovănoasă şi cu o anume urîţenie care se acordă perfect cu spiritul SOCENG-ului, nu face decît să-i ofere un sprijin.

După cum tot un sprijin este şi faptul de a avea foarte puţine cuvinte din care să alegi. În comparaţie cu vocabularul limbii engleze, cel al Nouvorbei este redus şi încontinuu se imaginează noi modalităţi de a-l restrînge. Nouvorba se deosebeşte, într-adevăr, de aproape orice altă limbă, prin faptul că vocabularul ei scade cu fiecare an, în loc să sporească. Fiecare nouă reducere este un cîştig, pentru că ispita de a te cufunda în gînduri este cu atît mai slabă, cu cît ai mai puţin de unde alege. Scopul suprem este acela de a face ca vorbirea să se producă direct în laringe, fără a mai antrena deloc centrii nervoşi superiori. Această finalitate este declarată în mod cinstit de un cuvînt din

Nouvorbă, *macavorbi*, care înseamnă „a măcăi ca o raţă“. Şi acesta, ca atîtea alte cuvinte din vocabularul B, are un dublu sens. În cazul în care opiniile măcăite sînt cele corecte, are sensul unei profunde preţuiri, iar atunci cînd *Times* se referă la unul dintre oratorii Partidului numindu-l *dubluplusbun macavorbitor*, îi adresează, de fapt, respectivului un cald şi valoros omagiu.

Vocabularul C este un apendice al celorlalte două şi constă exclusiv din termeni ştiinţifici şi tehnici. Aceştia se aseamănă cu termenii ştiinţifici pe care îi folosim şi noi astăzi şi provin din aceleaşi rădăcini, dar, şi în privinţa lor, există aceleaşi preocupări pentru a-i defini cu stricteţe şi a le elimina semnificaţiile nedorite. Regulile gramaticale sînt aceleaşi ca şi în cazul cuvintelor din vocabularele A şi B. Foarte puţine cuvinte din vocabularul C pot circula în vorbirea de fiecare zi sau în limbajul politic. Fiecare om de ştiinţă sau tehnician găseşte toţi termenii de care ar putea avea nevoie în lista alcătuită pentru propria sa specialitate şi numai rareori i se întîmplă să aibă fie şi cea mai vagă idee – şi atunci numai cu totul superficial – despre termenii care apar pe alte asemenea liste. Cu excepţia cîtorva cuvinte comune tuturor listelor, nu există un vocabular care să exprime funcţia Ştiinţei ca obicei al minţii sau ca mod de gîndire, indiferent de ramurile ei. În realitate, nici nu există, în Nouvorbă, vreun cuvînt care să însemne „ştiinţă“: orice înţeles pe care un asemenea prezumtiv cuvînt l-ar transmite este suficient de bine acoperit de termenul SOCENG.

Din cele ce urmează, se va vedea că, în Nouvorbă, exprimarea unor judecăţi deviaţioniste este cvasi-imposibilă, dincolo de un nivel cu totul şi cu totul rudimentar. Bineînţeles că s-ar putea rosti erezii de un soi foarte brut, mai degrabă nişte blasfemii şi-atît. De exemplu, s-ar putea spune *Fratele cel Mare este nebun*. Dar o asemenea afirmaţie care, pentru o ureche *bungînditoare*, exprimă o pură aberaţie, nu poate fi sprijinită cu argumente logice, fiindcă lipsesc cuvintele necesare. Opiniile potrivnice SOCENG-ului nu pot fi întreţinute decît într-o formă vagă, neexprimată, şi nu pot fi numite decît în termeni foarte generali, care se învîrt în cerc şi înfierează grupuri întregi de erezii, fără ca, însă, condamnîndu-le, să le şi definească. Adevărul este că Nouvorba nu poate fi folosită în scopuri neortodoxe decît traducînd, în mod ilegal, unele cuvinte înapoi în Vechivorbă. De exemplu, *Toţi omii sînt egali* este o posibilă propoziţie în Nouvorbă, dar numai în măsura în care *Toţi oamenii sînt roşcaţi* este o propoziţie posibilă în Vechivorbă. Ea nu conţine nici o eroare

gramaticală, dar exprimă un evident neadevăr – şi anume că toţi oamenii ar avea aceeaşi înălţime, greutate şi, eventual, culoare a ochilor. Conceptul de egalitate politică nemaiexistînd, cuvîntului *egal* i-a fost eliminat acest sens secundar. În anul 1984, cînd Vechivorba încă mai constituie mijlocul normal de comunicare, există primejdia teoretică de a-ţi aminti sensul iniţial al cuvintelor din Nouvorbă, pe care le foloseşti. Practic, însă, oricine stăpîneşte bine tehnicile dublugînditului poate evita cu uşurinţă acest pericol, iar în răstimpul cîtorva generaţii, pînă şi posibilitatea unei asemenea deviaţii va dispărea cu totul. Cei ce vor creşte avînd drept unică limbă Nouvorba nu vor mai avea de unde să ştie că înţelesul secundar al cuvîntului *egal* era odată „echivalent din punct de vedere politic“, iar al cuvîntului *liber* era „neangajat intelectual“, la fel cum cei care nu au auzit niciodată de şah nu pot fi conştienţi de sensurile adiacente ale cuvintelor *regină* sau *turn*. În acest fel, multe crime şi erori vor deveni imposibil de comis, pur şi simplu pentru că nu vor purta nici un nume şi vor fi, prin chiar acest fapt, de neimaginat. Şi este de prevăzut că, o dată cu trecerea timpului, trăsăturile specifice ale Nouvorbei vor deveni din ce în ce mai pronunţate, că vocabularul ei se va restrînge din ce în ce mai mult, că semnificaţiile cuvintelor vor fi din ce în ce mai strict delimitate, iar probabilitatea ca acestea să fie întrebuinţate în alte moduri decît cele corecte va scădea neîntrerupt. Iar o dată cu înlocuirea totală şi definitivă a Vechivorbei, va fi tăiată şi ultima legătură cu trecutul. Istoria a fost deja rescrisă, dar fragmente din literatura epocilor trecute mai supravieţuiesc ici şi colo, nefiind bine cenzurate; atîta timp cît omul îşi mai păstrează cunoştinţele de Vechivorbă, el are şi posibilitatea să le citească. În viitor, asemenea fragmente, chiar dacă, din întîmplare, ar mai supravieţui fizic pe undeva, vor fi de neînţeles şi de netradus. Este imposibil să traduci orice text din Vechivorbă în Nouvorbă, cu excepţia cazului în care se referă la ceva pur tehnic sau la vreo activitate foarte simplă de fiecare zi, sau dacă merge pe linia corectă de la bun început – dacă este deja *bungîndal*, cum s-ar spune în Nouvorbă. Practic, acest lucru înseamnă că nici o lucrare scrisă pînă prin anul 1960 nu poate fi tradusă integral. Literatura pre-revoluţionară trebuie neapărat supusă unei traduceri ideologice, adică unor modificări nu numai de limbă, ci şi de conţinut. Să luăm, de exemplu, binecunoscutul pasaj din Declaraţia de Independenţă:

Considerăm aceste adevăruri ca fiind de la sine înţelese: *că toţi bărbaţii şi femeile au fost creaţi egali*; *că ei au fost înzestraţi de Cel ce i-a creat cu*

anumite drepturi inalienabile; *că printre acestea se numără viaţa, libertatea şi căutarea fericirii*; *că, pentru a garanta aceste drepturi, au fost instituite de către oameni Guvernele, a căror justă autoritate derivă din consensul celor pe care-i guvernează*; *că, ori de cîte ori vreo formă de guvernămînt devine destructivă faţă de aceste ţeluri, stă în dreptul oamenilor să o modifice sau s-o abolească şi să instituie un nou Guvern* etc. etc.[3]

Ar fi absolut imposibil de redat acest pasaj în Nouvorbă şi, în acelaşi timp, de păstrat sensul iniţial. Singura modalitate de a atinge măcar tangenţial acest dublu scop ar fi aceea de a pune semnul egalităţii între pasajul citat şi termenul crimăgîndi. O traducere completă nu ar putea fi decît o traducere ideologică, prin care cuvintele lui Thomas Jefferson ar deveni un panegiric al conducerii totalitare.

O mare cantitate din literatura epocilor precedente se află deja în curs de transformare în acest mod. Din raţiuni de prestigiu, este bine să păstrezi amintirea unor personaje istorice, dar numai aducînd realizările acestora pe aceeaşi linie cu filozofia SOCENG-ului. Diverşi scriitori, cum ar fi Shakespeare, Milton, Swift, Byron, Dickens, se află în plin proces de traducere; odată această acţiune încheiată, scrierile lor originale, împreună cu orice altceva care mai supravieţuieşte încă, din literatura trecutului, vor fi distruse. Asemenea traduceri se fac, însă, lent şi anevoios şi nu se poate prevedea ca ele să fie definitivate înainte de primul sau chiar de al doilea deceniu al secolului douăzeci şi unu. În plus, există şi mari cantităţi de literatură strict utilitară – manuale tehnice indispensabile şi altele – care urmează să fie tratate în acelaşi fel. Mai ales pentru a lăsa timpul necesar acţiunii preliminare de traducere a fost fixată adoptarea definitivă a Nouvorbei pentru o dată atît de îndepărtată cum este anul 2050.

1. Cititorul trebuie să ţină cont de faptul că Nouvorba este construită pe scheletul limbii engleze; de aceea, adaptarea ei la structura gramaticală şi la lexicul limbii române, atît în cadrul acestei secţiuni, cît şi în cuprinsul cărţii, nu poate avea un caracter riguros ştiinţific, ci cel mult unul descriptiv şi ilustrativ (*n.tr.*).
2. Cuvinte compuse, cum ar fi *scrievorbitor*, se găsesc, bineînţeles, şi în vocabularul A, dar acestea nu sînt decît nişte abrevieri comode şi nu au o nuanţă ideologică specială (*n.a.*).
3. Traducerea acestui pasaj din Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite ale Americii aparţine şi serveşte cărţii de faţă (*n. tr.*).